

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Judicium Ecclesiasticum Seu Decretalium Gregorij IX.
Pont. Max. Liber II.**

Schmalzgrueber, Franz

Ingolstadii, 1726

Pars I. Initium Litis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74990](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74990)

JUDICIUM ECCLESIASTICUM

Sen

Decretalium Gregorij IX.

LIBER II.

Primum Decretalium Librum Legislator noster in Judiciorum præparatoris finijt: ab his, tanquam præludijs, nunc descendit ad ipsa Judicia, & horum Ordinem, seu ut communi usu vocatur, Processum Judicialem. In quatuor Partes Liber hic commodè potest dividi. Prima usque ad Titulum VI. Litis initium comprehendit. Secunda usque ad Titulum XVIII. exclusivè ejusdem Ordinationem describit. Tertia eam Probationibus, & Exceptionibus requisitis per decem Titulos continuos instituit. Quarta à Titulo XXVII. finem litis per sententiæ lationem, ejusque executionem exponit. Est hic Liber,

teste Abbate in Proœmio ejusdem, omnium aliorum Librorum juris Canonici difficillimus, & maximè utilis; quia methodum totius Processûs Judicialis accuratissimè tractat, quam propterea omnes ferè sæculares Curiz in praxi sequuntur.

PARS I.

Initium Litis.

Disceptaturus in Judicio, antequam in Litem eat, tria spectare debet. 1. quo Judicio velit contendere. 2. coram quo Judice. 3. quo genere Actionis, & quid petere. Hunc ordinem sequitur Legislator noster, & antequam ad contestationem Litis, quæ Litis, ut ibi dicam, principium est, litigaturum ducat, ante omnia in

Titulo I. examinat naturam, & varietatem Judiciorum. In II. diversos modos sortiendi forum, ut sciat, quis Judex sit ad eundem. In III. modum concipiendi Libellum, & in eo proponendi petitionem suam: cui tanquam appendici addit Titulum IV. de mutuis petitionibus.

TITULUS I.

De Judicijs.

Antequam ad Processûs Judicialis Actus descendamus, priùs aliquantulum hære debemus in vestibulo, & tum Judiciorum

naturam, tum personas ea constituentes considerare.

A

§. I.

De Judicij Natura, & Varietate.

SUMMARIUM.

1. Usus Antiquorum in controversijs dirimendis.	5. 6. Divisiones ratione cause efficientis.
2. Judicij Definitio.	7. 8. 9. Ratione materiae.
3. Discrimen inter Litem, Causam, Questionem, & Instantiam.	10. Ratione formae.
4. Origo Judiciorum.	11. 12. Ratione finis.

1. **A** pud Veteres, ut notat Schambog. hic n. 3. receptum fuit, ut lites magis armis, quam Juris disceptatione finirentur; invaluerant enim *Diffidationes*, Germanicè *das Gausstund Kolben; recht / Gehd / und Absagung* / quibus quisque sibi jus dicebat autoritate propria, & quem capitalem inimicum suum denunciaverat, igne, ferroque usque ad vitam, & sanguinem prosequeretur. Origo abusivissimum erat pessimè à Judicibus administrata Justitia: & diu satis aboleri non poterat; imò ad cavenda majora mala tolerabatur, Legibus tantum certis Diffidationi praescriptis, ut videre est in *Bulla Aurea Caroli IV. c. 17. & Constit. Frederici III. edita Francofurti ad Moenum 1442. c. 1.* Tandem per Constitutionem Pacis Publicae potentius remedium est introductum, statutumque, ut nemo privatorum sibi Jus dicat, sed quas quisque habere se putaverit petitiones, actionibus experiatur: quo remedio ab exilio reducta Justitia, & Tribunali suo ad Jus dicendum, & Judicia celebranda ex integro restituta est.

2. **Q**ueritur 1. quid sit *Judicium*? *v. Judicij* nomen varias, easque in Jure receptas significationes habet, prout videre est apud *Gloss. in Reg. Jur. 12. in 6. V. in Judicijs, Marant. de Ordin. Judic. p. 1. n. 1. & seqq. Pax Jord. l. 13. tit. 1. n. 3. Pirh. hic n. 1. König. n. 2. Wiest. n. 1.* & novissimè accuratè describit Clarissimus P. Schmier *tr. de Judic. c. 1. n. 3. & seqq.* Notabiliores sunt. 1. *Judicium* aliquando significat animi discretionem, & rationis usum §. *praeterea 1. Instit. quib. non est permitt. facer. testiam.* ibi: *quia nullum eorum animi Judicium est, & l. cum praetor. 12. §. non autem 2. ibi quia Judicio carent ff. b. tit. 2.* aliquando sumitur pro opinione & credulitate. Ita Tullius de claris Oratoribus, *Intra parietes*, nquit, *aluit eam gloriam, quam nemo quidem meo Judicio est consecutus.* 3. pro ultima voluntatis elogio. Sic *c. licet 4. de sepultur. in 6.* dicitur, quod filius, absque consensu Patris, *nisi peculium castrense, vel quasi castrense habeat, non possit pro anima sua aliquid judicare: ubi judicare idem est, quod in ultima voluntate relinquere, ut explicat Gloss. ibidem v. judicare, & Judicium pro ultima Vo-*

luntate sumitur: Sic *l. habeat 1. C. de SS. Eccl. Constantinus M. Imperiali autoritate sancivit, ut non sint cassa Judicia*, seu ultima Voluntas illius, qui Sanctis locis aliquid per eam reliquerit. 4. pro actione in Judicio mota. Ita sumitur *c. ex literis 3. de probat.* ibi *Judicium finium regundorum tale est: ita §. ideoque 1. Inst. de offic. Judic. ibi si noxali Judicio adius est: ita l. communi 1. ff. commun. dividund. ibi Communi dividundo Judicium ideo necessarium fuit; & paulò post Cessat communi dividundo Judicium, si res communis non sit.* 5. pro ipsa rei examinatione *can. si officia 59. in fin. dist. 59.* ibi *Quod oportet districti semper esse Judicij.* 6. pro condemnatione: ita sumitur *can. timorem 25. in princ. dist. 2. de consecrat. & in allegato ibidem textu Apostoli 1. Corinth. 11. v. 29.* ubi qui Christi Corpus, & Sanguinem indignè sumunt, dicuntur Judicium sibi manducare, & bibere. 7. pro sententiâ *c. personas 4. & c. consuluit 14. de appellat.* ibi *Judicio tuo, i. e. sententiâ stare, & parere.* 8. pro jurisdictione, & potestate autoritativa *c. decernimus 2. h. tit. ibi Praelati --- de negotijs Ecclesiasticis --- Laicorum Judicio nihil disponent: & l. consensisse 2. §. fin. ff. h. tit. ubi Ulpianus, His, inquit, datur multa dicenda jus, quibus publice judicium, i. e. ut Gloss. ibid. explicat, publicum officium, & jurisdictio est.* 9. denique, & prout huc pertinet, sumitur Judicium pro toto processu, seu discussione causae, quae inter duas partes litigantes, Actorem scilicet, & Reum, coram Judice competente agitur. *Marant. p. 1. cit. n. 1. Pax Jordan. n. 3. cit. prop. fin.* Sic accepti Judicii definitiones varij varias afferunt; mihi praeplacet, quae utuntur *Vulteijs Jurispr. Rom. l. 2. c. 1. Barb. in rubr. h. tit. n. 7. Zoef. hic n. 2. Engl. n. 1. Pirh. n. 1. Schamb. n. 1. König. n. 2. Wiest. n. 2.* juxta quos *Judicium est legitima controversia, quae inter actorem, & reum intercedit, per Judicem cognitio, discussio, ac definitio.*

Queritur 2. quid sit *Lis, Causa, Questio*, & *Instantia*? *v. haec cum Judicio quidam confundunt: sed si Judicium in nona, & ultima acceptione sumitur, non satis bene, cum à Judicio non voce magis, quam signifi-*

nificatione differant; nam 1. ut ex definitione paulò antè tradita patet, *Judicij* nomine venit controversia, & quaestio in Judicium deducta tota discussio, quae fit & durat à citatione usque ad sententiam. 2.

Quaestio est ipsa res, vel Jus controversum, quod deduci in Judicium potest: quod si actum in Judicium deducatur, *Causa* vocabitur; ut adeo *Causa*, & *Quaestio* in hoc solum differant, quòd *Causa* propriè non dicatur, nisi in Judicio; *Quaestio* autem etiam extra illud.

3. *Litis* nomine plerumque venit Actio, quae causa controversa deducitur in Judicium, sive in rem, sive in personam sit, ut dicitur *l. litis 36. ff. de V. S.* 4. *Instantia* denique est exercitium Actionis, quod *Litis* contestatione incipit, & usque ad Sententiam definitivam durat, si feratur; si non feratur, biennij, aut triennij lapsu, & etiam rei ab observatione Judicij absolutio, de Jure saltem Civili, extinguitur. *l. properandum 13. C. h. tit.*

Porro *Quaestio*, quae in Judicio disceptatur, vel disceptari potest, est duplicis generis, Facti, & Juris. *Facti quaestio* est, cum de facto, de quo fortè nondum liquet, vel si de hoc liqueat, de circumstantijs facti quaeritur, e. g. quis fecerit, quomodo, quo loco, quo tempore, quibus circumstantijs &c. *Juris quaestio* est, quando quaeritur de facti merito, quod in eo consistit, ut Jus factò rectè applicetur: interrogatur ergo in hoc, an id, quod factum est, Jure factum sit, & quid de hoc factò Leges statuerint, e. g. an rectè Titius occiderit Cajum, & si malè occidit, quae poenà sit afficiendus. Rosbach. in *pract. civil. tit. de Judicijs 1. n. 43. §. seqq.* Pirh. *hic n. 4. in fin.*

4. Quaeritur 3. quo Jure sint introducta Judicia? *1.* originaliter sunt Juris naturalis, formaliter, & quoad solennitates Juris Civilis. *Pars 1.* ostenditur ex necessitate humani generis; nam saepe evenit, ut duo inter sese contendant, quid Juris sit, & quis eorum contendat Jus trahere in suam partem: opus itaque erat, ut esset, qui ortas hujusmodi super Jure dubio controversias solveret, & cuique jus suum tribueret: hoc autem fieri non poterat ab ipsis partibus; nihil enim rectè rationi magis repugnat, quam Jus in causa propria sibi dicere: necesse igitur erat, ut autoritate publica constitueretur Judicium, in quo dirimerentur hujusmodi Juris dubia, & quodaequum, & justum est, partes referrent. *Pars 2.* patet ex solennitatibus Judiciorum, quas Jure Civili inventas, & Jure Canonico etiam ad Forum Ecclesiasticum translatas constat ex varijs textibus Juris Civilis, & toto Libro II. Decretalium.

Dubium est, quamnam in Judicijs sint Juris naturalis, quae positivi humani? *1.* Juris naturalis sunt petitio Actoris, citatio rei, probatio causae, ejusdemque defensio, decisio illius, & sententiae pronuntiatio;

nam haec ad substantiam Judicij pertinent, & talia sunt, ut sine illis causa controversa rectè, & ritè discuti, atque decidi nequeat: cetera, ut Libelli oblatio, litis contestatio, Juramentum calumniae, feriae, dilaciones, fatalia, sententiarum formulae, & similia sunt Juris positivi humani; quia non necessitatem, sed solennitatem sapiunt.

Ex quo sequitur 1. quòd Summus Princeps, omnis omnibus solennitatibus, solà facti veritate inspecta, de plano possit causam cognoscere; quia Legibus positivis solutus est. Sequitur 2. eundem posse alicui causam sic delegare, ut eam dirimere de plano, & sine figura Judicij possit; quia per alium facere quisque potest, quod potest facere per seipsum. Sequitur 3. solennitates Judiciales per consuetudinem tolli posse; nam quavis Lex positiva humana tolli per eandem potest. Sequitur 4. in nullo Judicio etiam Summario, omitti posse ea, quae supra dixi substantialia Judiciorum esse; nam haec sunt Juris naturalis, contra quod praevalere consuetudo non potest.

Quaeritur 4. quotuplicis generis sint Judicia? *1.* divisiones ejus permultae sunt, & species ferè tot, quot Actionum, quae in Judicium deducuntur: & hinc praefens Titulus potius in plurali de *Judicijs* inscribitur, quam in singulari, ut ex Abbate notat Wagnereck in *Rubr. h. tit. not. 3.* Plerique DD. quatuor faciunt istarum divisionum classes secundum quatuor causarum genera.

Ratione *causae Efficientis*, seu *Personarum Judicantium* duplex reperitur divisio. 1. in Ordinarium, & Delegatum. *Ordinarium* dicitur, quod instituitur coram Judice Ordinario: quales inter Ecclesiasticos Judices praeter Papam, & ejus Legatos in Provincijs sunt Episcopi, caeterique Praelati Episcopalis Ordinis, & Sede Episcopali vacante Capitulum, Vicarius Generalis Episcopi, vel Capituli Sede vacante, Abbates, & his similes Praelati, qui Jurisdictionem quasi Episcopalem in Clerum, vel etiam populum habent &c. *Delegatum* vocatur, in quo coram Judice Delegato disceptatur. Hoc *c. quoniam 11. de probat.* etiam *Extraordinarium* nuncupatur, ut notat Gloss. *ibid. V. extraordinario.* Vide Marant. de *Ordin. Judic. p. 4. dist. 5. n. 1. §. seqq.* Wagnereck in *Rubr. h. tit. not. 3. v. secunda divisio.* Vallens. *n. 7.* Pirh. *n. 7.* Schambog. *n. 6.* Wiest. *n. 14.* De Officio Judicis Ordinarij dictum *l. 1. tit. 31. de Delegat. officio ibidem tit. 29.*

2. Dividitur in Judicium Ecclesiasticum, & Saeculare. *Ecclesiasticum* est, quod instituitur à Judice Ecclesiastico quae tali; *Saeculare*, quod expeditur à Judice saeculari quae tali. Ad Judicium Ecclesiasticum pertinent 1. omnes causae spirituales, vel his annexae, ut si quaestio est de electione

Prælati, electi Confirmatione, vel Consecratione; de Clerici ordinatione, vel presentatione; de Voto, & Professione Religiosa; de Matrimonio, Sponsalibus, aut Divortijs; de Primitijs, Decimis, Oblationibus; de Beneficijs, aut Pensionibus Ecclesiasticis, vel Jure Patronatus &c. 2. Lites etiam Civiles, si vel uterque litigans, vel saltem reus conventus sit de foro Ecclesiastico; quia, ut infra tit. 2. n. 7. dicitur, Actor sequitur forum Rei. 3. certa aliqua crimina, videlicet Hæresis, Apostasie, Schismatis, Simonie, & similia; nam respectu horum etiam Laici foro Ecclesiastico subijciuntur, ut suis locis dicitur. Cætera causa, in quibus de re non Ecclesiastica, & inter Laicos, vel saltem contra reum Laicum agitur, ad Forum Sæculare spectant. Sunt tamen inter causas, de quibus cognoscere Judex sæcularis potest, etiam quædam, quæ dicuntur *mixtiori*; quia coram Judice Ecclesiastico, vel Sæculari, prout alter alterum causam tractando prævenit, agitari possunt, quales sunt quæstiones merè facti in rebus spiritualibus, si reus conventus Laicus est. Et hinc duobus recensitis membris dividendibus addi tertia potest species, nempe *Judicium mixtum*.

7. Ratione materie sex omnino enumerantur divisiones Judiciorum diversæ. 1. in Judicium Spirituale, & Temporale. *Spirituale* est, in quo causa spiritualis, vel spirituali annexa tractatur; *Temporale*, in quo de re merè temporali, & profana contenditur. Differt Spirituale ab Ecclesiastico; & Temporale à Sæculari; quia Ecclesiasticum Judicium magis latè patet, quàm Spirituale, cum exerceri possit etiam circa causas Clericorum Civiles; & Temporale magis latè, quàm Sæculare, cum Temporale Judicium conveniat etiam Judici Ecclesiastico quæ tali, si causa sit temporalis, non autem Sæculare.

2. In Judicium Universale, Generale, & Speciale. *Universale* est, in quo controversia movetur de aliqua universalitate, seu corpore quodam mystico, ex Juribus specificè distinctis conflato: quale est hæreditas, Ecclesia, Territorium &c. *Generale* est, quod ad plura quidem objecta, sed separata, ac nullam universalitatem conscientia porrigitur: quale est super administratione generali institutum, e. g. Judicium tutelæ, negotiorum gestorum, pro Socio &c. *Speciale*, quod instituitur circa rem specialem, determinatam, ac singularem, e. g. de equo, vel de certa specie, continente plura individua, v. g. de grege ovium. Differentia istorum Judiciorum inter alias hæc est, quod Exceptio rei judicata in Judicio singulari solum noceat quoad rem singularem petitam; in Judicio generali, vel universali autem, si generaliter actum sit, noceat quoad res omnes, etsi specificè in libello expressæ

non fuerint, & postea primùm cognita l. licet 2. C. h. tit. l. actione 4. Et l. sub prætextu 29. C. de transact. P. Schmier tr. de Judic. c. 1. n. 48.

3. In Judicium reale, & personale. 8. *Reale* est, in quo disputatur de Jure in re v. g. dominio, servitute, pignore, possessione &c. live in quo intentatur actio realis. *Personale*, in quo instituitur actio in personam, nempe ex contractu, vel quasi contractu, delicto, vel quasi delicto, & similibus, ratione quorum competit actio personalis, qualis est actio empti, depositi, commodati &c. Adhuc aliquid tertiam speciem, videlicet *Judicium mixtum*, quod confurgere putant in petitione hæreditatis, actione familiæ herciscundæ, communi dividendo, finium regundorum: utrum bene, ex eo pender, an recensitæ actiones etiam ipsæ mixtæ sint; nam tale confurgit Judicium, qualis est actio, ex qua confurgit. Communius negatur mixtas esse; quia petitio hæreditatis purissimè realis est l. sed etsi 25. §. petitio 18. ff. & l. hæreditatis 7. C. de petit. heredit. cætera autem purissimè personales l. finium 1. ff. fin. regund. & arg. l. hæc actio 1. in princip. & §. que quidem 1. ff. famil. hercisc. l. communi 1. & l. seq. in princ. C. comm. divid. Sed de his ex instituto Legistæ.

4. In Judicium Petitorium, & Possessorium. *Petitorium* vocatur, in quo litigatur de proprietate rei, i. e. in quo discipatur super rei v. g. prædij, domus, Beneficij Ecclesiastici, aut Juris eligendi, vel Patronatus dominio, vel quasi dominio, vel super Jure aliquo in re, aut ad rem competente, puta de Jure pignoris, servitutis, hæreditatis &c. petitque actor, se rei controversæ declarari dominum, vel quasi dominum, aut sibi jus in re, vel ad rem competere, ut si res vindicetur, hæreditas petatur, actio empti, depositi, commodati, vel alia similis realis, aut personalis ad rem actio intentetur. *Possessorium* Judicium est, in quo inter partes contentio est de sola rei, vel juris possessione, aut quasi possessione adipiscenda, retinenda, vel recuperanda, cum scilicet tantum actor petit, vel ut adipiscatur possessionem reiquietam, nec in eâ turbetur, vel ut recuperet possessionem amissam. Marant. de Ordin. Judic. p. 4. dist. 1. n. 1. Et 2. Hiltrop. process. judic. p. 1. tit. 4. n. 73. Et seqq. Layman. l. 3. tr. 6. cap. 1. n. 3. Wagnereck in rubr. hic not. 3. §. tertia divisio. Vallens. n. 7. Zæf. n. 2. Pirh. n. 6. Schamb. n. 9. Engl. n. 15. König. n. 8. Wiest. n. 6.

5. In Judicium bonæ fidei, & stricti juris. 9. *Judicium bonæ fidei* est, in quo liberam potestatem ad Lege sibi concessam Judex habet, ut æstimare ex æquo, & bono possit, quantum actori restitui debeat §. in bonæ 3. Inst. de action. adeoque adjudicare aliquid potest, de quo inter partes haud conventum, & quod in libello non est petitum. *Stricti Juris* Judi-

Judicium est, in quo facultas Judicis est restricta, ita ut ultra id, quod vel nominatim inter partes actum, vel specialiter Legibus de negotio cautum est, sententiâ suâ non possit progredi *l. cum quid 3. ff. de reb. credit. & l. quidquid 99. ff. de V. O.* Porro qualia Judicia sint bonæ fidei, qualia stricti Juris, desumendum est ex genere actionis; nam tale est Judicium, qualis est actio, ex qua confurgit Judicium, ut *num. 8.* dictum est. Enumerantur autem actiones bonæ fidei, quæ actionum 28. *Inst. de action. cæteræ*, quæ ibi non sunt positæ, stricti Juris censentur.

6. Denique in Judicium Simplex, & Duplex. *Simplex* censetur, in quo unus sibi vicem actoris, alter vicem Rei, ut in actione murui, in actione ex empto, in rei vindicatione &c. *Duplex* dicitur, in quo uterque litigantium est actor, & uterque Reus, utrinque à se invicem aliquid petendo, prout contingit in Judicijs divorcijs, familiæ hereditariæ, communi dividundo, & finium regundorum. Ne tamen confusio fiat in Judicio, *l. in tribus 13. ff. h. tit.* salubriter introductum est, ut is pro Actore etiam in Judicio duplici haberetur, qui prior provocavit; si vero uterque simul provocavit, committendum sorti erit, quis Rei, quis Actoris eo casu vices sustineat, prout dicitur *l. sed cum ambo 14. ff. eod.*

10. Ratione Formæ dividitur Judicium in Plenarium, & Summarium. *Plenarium*, quod etiam *Ordinarium*, & *Solenne* dicitur, est, in quo, Juris ordine, & solemnitatibus accuratè servatis, de causa cognoscitur, & pronuntiat: quod fit, si sententiam præcedat citatio, oblatio libelli, contestatio litis, juramentum calumniæ, receptio, & publicatio testium, & aliarum probationum &c. *Summarium*, & ut communiter vocatur, *Extraordinarium* est, in quo, prætermisâ subtili observatione solennis ordinis Judicarij, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura Judicij proceditur, & quodammodo, sola rei veritate atenta, pronuntiat. Porro in quibus causis summarie procedi possit, in quibus non, dicitur infra *Tit. 3.* Interim solum noto, discrimen esse faciendum inter ea, quæ ad Processum Judicarium Ordinarium requiruntur; nam aliqua ex illis sunt, quæ ex Jure solum humano inventa sunt, alia, quæ necessaria sunt Jure Divino, vel naturali, aut gentium: item ex prioribus aliqua celerem litis expeditionem morantur, alia non morantur. Jam ex ijs, quæ Jure Divino, naturali, & gentium requiruntur, nihil omitti in Processu Summario potest; conf. etiam in hoc requiritur, ut fiat citatio partium, aliqualis petitio loco libelli, probatio, defensio: ex ijs autem, quæ Jure humano inventa sunt, ea solum prætermitti in Judicio Summario possunt, quæ litis celerem expeditionem retardant; cæteræ & ipsa observari debent, prout est Ju-

ramentum calumniæ, si petatur, assignatio terminorum ad exhibenda acta, prolatio sententiæ definitivæ in scriptis à Judice sedente, vel stante &c.

Ratione *Finis* denique dividitur Judicium in Civile, & Criminale. *Civile* est, in quo disceptatur de causa Civili, seu in quo principaliter intenditur commodam privatum Actoris: quod contingit, quando Actor prosequitur id, quod suum est; quia illud, quod petit, vel est res propria ipsius, vel ipsi debita, idque vel ex contractu, vel ex delicto, vel quasi. *Criminale* est, in quo de crimine agitur criminaliter, sive ad vindictam publicam, puta ad privationem officij, corporis afflictionem, vel poenam etiam extraordinariam applicandam fisco. *Marant. de Ordin. Judic. p. 4. dist. 1. n. 1. § 2. Clar. pract. crim. q. 1. n. 2. Layman. l. 3. tr. 6. c. 1. n. 4. Pax. Jordan. l. 13. tit. 1. à n. 8. Barbof. in rubr. b. tit. n. 3. § duobus seqq. Wagn. ibid. not. 3. v. 6. divisio. Vallenf. n. 4. § 5. Pirh. n. 8. Schamb. n. 4. Wiestn. n. 15.* Origo hujus divisionis est, quia aliqua crimina sunt, per quæ læditur publica Justitia tantum; alia vero, per quæ non tantum ista offenditur, sed etiam personæ particulari injuria, & damnum inferitur. *Ex primi generis* criminibus, ut sunt Hæresis, Simonia, Blasphemia &c. agi solum potest ad vindictam publicam, & conf. institui debet Judicium criminale. *Ex secundi generis* criminibus agi potest vel ad vindictam publicam, vel ad privatam, vel ad utramque simul. Si ad vindictam publicam, erit Judicium criminale; si ad privatam, Civile; si ad utramque simul, mixtum. Ex quo sequitur, hætenus recensitis duabus speciebus addendam tertiam *Judicij mixti*, quo de crimine agitur civiliter simul & criminaliter.

Porro Judicium criminale subdividitur 12. 1. in Capitale, & non capitale. *Capitale* est, in quo agitur de crimine capitali; *non capitale*, in quo agitur de crimine non capitali. *Capitale* autem *crimen* dicitur, ex quo reo irroganda est poena capitalis: hæc triplicis generis est; nam unâ amittitur caput naturale per mortem naturalem; alterâ amittitur caput civile, quod est libertas, ut cum quis damnatur ad metallum; ultimâ caput eximitur de civitate, cum jus civitatis amittitur, ut fit, cum quis deportatur in Insulam, & aquâ, atque igni interdicitur. *Non capitale crimen* est, ex quo reus salvo capite, seu vitâ, libertate, & civitate retentâ, circa bona, existimationemque punitur, aut aliquam corporis coercitionem sustinet. *Marant. de Ordin. Judic. p. 4. dist. 2. n. 1. § 4. Vallenf. hic n. 5. Pirh. n. 11. Wiestner n. 16.* & communiter cæteri. Neque obstat, quod aliàs fama, & vita æquiparentur; quia per hoc, quod æquiparatio aliqua inter hæc bona fit, poena infamiam irrogans nondum capitis, sed penæ capitis

capitis poena efficitur, ut rectè insinuat Tullius Orat. pro Roscio Commodo.

Subdividitur 2. in Publicum, & Privatum. Publicum est, in quo agitur de publico crimine, seu tali, quod accusare cuius è populo est permillum §. publica r. Inst. de public. Judic. & l. quamvis 30. in princ.

C. ad Leg. Jul. de adult. Privatum est, in quo agitur de crimine privato, seu tali, quod accusandi jus non cuius de populo, sed ijs duntaxat competit, ad quos ea res, vel injuria pertinet l. civilis 1. §. 39. ff. de privat. delict. Quæ autem delicta publica, aut privata sunt, dicitur Lib. 5. Tit. 1.

§. II.

De Personis constituenibus Judicium.

SUMMARIUM.

13. Ad Judicium principaliter concurrunt Judex, Actor, & Reus.
14. Minus principaliter ad juvandos litigantes, Advocati, Procuratores, curatores, Testes; ad Judicem juvandum Assessores, Tabelliones, Nuntij &c.
15. Quid sint Auditores, & Referendarij?
16. An in omni Judicio necessè sit intervenire Judicem, Actorem, & Reum?
17. In qua causa quisque judicare possit?
18. An Judex supremus judicare possit in causa propria?
19. An, & quando id possit Judex inferior?
20. An acta à Judice solum existimato valeant?
21. An, ut valeant, requiratur titulus coloratus?
22. Casus, quibus acta Judicis existimati valent.
23. Personam standi in Judicio non habent infantes, furiosi, prodigi &c.
24. Servus in causa pecuniaria.
25. Pupillus sine autoritate tutoris.
26. Minor sine autoritate curatoris.
27. Etiam in causis spiritualibus.
28. Filiusfam. sed cum distinctione.
29. Et exceptione.
30. Mulieres, quæ trahi invite in Judicium nequeunt.
31. Si honestæ sint.
32. 33. 34. 35. 36. Excommunicati Excommunicatione Majori.
37. Religiosi.
38. Cum Exceptione.
39. 40. 41. Quis agere in Judicio debeat super rebus, & Juribus Ecclesiæ, vel Monasterij?
42. 43. An, & qualiter Capitulo necessarius sit consensus Prælati, & vicissim?
44. An partes cogi possint ad litigandum?
45. An ad comparandum, & à quali Judice?
46. An etiam à Delegato?
47. Quando ab inferiore?
48. Quando illa, quæ ad factum pertinent, proponi per Advocatos possint?
49. An, qui promisit se litigaturum coram Judice, postea resilire possit?

13. **Q**uaritur 1. quæ personæ concurrant ad Judicium? 2. personæ ad Judicium concurrentes sunt duplicis generis; nam aliquæ sunt principales, quæ Judicium constituunt; aliæ minus principales, quæ regulariter quidem, & secundum communem, ac ordinarium processum in Judicio intervenire debent, non tamen ita sunt necessariæ, ut illud sine ipsis institui nequeat. Atque hinc

Dub. 1. quæ personæ constituent Judicium? 2. Judicium quodcumque tres personæ constituunt, sc. Judex, Actor, & Reus c. forus 10. §. in omni de V. S. & l. inter litigantes 62. ff. h. tit. Judex, sic appellatus, quod jus dicat, est persona, quæ publica autoritate Judicio præest, & quasi mediatorem agit inter litigantes, rem controversam secundum Juris præscriptum decidendo. Actor, ab agendo dictus, est is, qui actionem proponit, & prior ad Judicium provocat l. in tribus 13. & l. qui appellat 29. ff. h. tit. Hic in causis criminalibus propriè Accusator vocatur l. inter 10. & l. accu-

satore 13. ff. de public. Judic. l. si accusatoribus 4. C. de accusat. Reus, ita appellatus à Re, seu causa, & controversia, quæ ipsi movetur, est, qui ab Actore in Jus vocatus, ejus actionem propulsando, se defendit. Gloss. in c. forus cit. V. reus, Pirh. hic n. 2. Wiest. n. 19. Schambog. n. 10. & §. 9. Excipitur Judicium ex l. diffamari 5. C. de ingen. manum. in hoc enim pro actore habetur in Judicium vocatus diffamans, & diffamatus ad Judicium citans pro reo: unde alij Actorem dicunt eum, quem principaliter causa concernit. Sed non est necesse à communi Actoris, & Rei definitione recedere; nam etiam diffamans in causa diffamationis provocans dici potest.

Dub. 2. quæ personæ in Judicio interveniant minus principaliter? 3. hæc duplicis maximè classis sunt; nam aliquæ interveniunt ad juvandos litigantes, ut sunt Advocati, Procuratores, Testes &c. aliæ ad juvandum Judicem, quod triplici modo fieri potest. 1. consultando, ut faciunt Assessores, & Consiliarij. 2. Acta judicij conscribendo, ut Tabelliones, seu Notarij. 3. exequendo, quod Judex

Judex imperat, ut Apparitores, Executores, Cursores, sive Nuntij, & Viatores, quibus personarum citationes, denuntiationes, incarcerationes, custodia, aliaque hujusmodi executiones expediendae committuntur. De Advocatis latè actum *libr. 1. Tit. 37. de Procuratoribus ibidem Tit. 38. de Testibus agetur infra Tit. 20.*

Circa ceteras personas, minùs principaliter in Judicio intervenientes breviter notanda sunt sequentia. 1. *de Assessoribus.* Hi ab *Assidendo* sic dicti sunt, quòd eum in finem assumantur, ut Judici assideant, eumque suo consilio in judicando adjuvent: unde etiam *Consiliarij* vocantur *l. consiliario 5. ff. & l. consiliarios 3. C. de assessor.* Officium eorum, & autoritas hodierno Jure major est, quàm antiquo; nam antiquo Jurisdictionem nullam habebant, sed tantum Judici addebantur, ut consilio suo illum juvarent, quod proinde Judex sequi necessario non tenebatur *l. omne officium 1. ff. & l. studiorum 1. C. eod.* Hodierno autem Jure in plerisque Principum Dicastrijs Jurisdictionem etiam, & causarum decisionem habent, ut adeo sint veri Judices, ac proinde, ut inter hos assumi quis possit, eadem petantur qualitates, quæ petuntur in Judice. De his vide *Præn. & Clariff. D. Herman. Anton. de Chlingenferg. de Judic. in gener. c. 3. assert. 64.*

2. *de Notarijs.* Hi varia sortiuntur nomina; dicuntur enim *Notarij à Notis*, seu abbreviato scribendi modo, quibus olim gestain, vel extra Judicium mira celeritate excipiebant; *Scribæ publici*, quia, quæ publicè fiunt, publica autoritate conscribunt; *Actuarij*, dum acta, dicta, & gesta Judicialia notant; *Tabelliones*, quia annotationes suas olim referebant in tabulas; *Protocollistæ*, quia moderno tempore Protocollum, seu Librum Actorum habent. Officium illorum patet ex data nominum, quibus compellantur, explicatione; consistit enim in eo, ut dicta, actaque Judicij diligenter, & bona fide excipiant, & conscribant. Vide *P. Schmier tr. de Judic. cap. 2. n. 322. & seqq.*

3. *De Nuntijs Judicialibus*, seu quod idem est, *Pedellis*, *Cursoribus*, *Viatoribus*, *Apparitoribus* &c. hæc enim omnia in Jure idem significant. Officium illorum est, jussa sui Magistratùs, & Judicis implere, litigantes in Jus vocare, processus, actusque Judicarios exequi &c. Hinc sanctæ ipsorum personæ, & à violentia malignorum hominum, quoad actus, quos ex officio peragunt, debent exemptæ esse. *P. Schmier l. cit. n. 337. & seqq.*

15 Dub. 3. quid sint Auditores, & Referendarij, quorum aliquando in Tribunalibus usus est? *4. Auditorum* usus præcipuè est in Curia Romana, & apud Legatos Sedis Apostolicæ. Sunt, quibus vel tota causa, vel certus causæ articulus examinandus committitur, eo fine, ut post diligens examen

super hoc institutum, rem omnem exponant Judici, ejusque decisioni relinquunt. Habent illi quidem Jurisdictionem in cognoscendo, ita ut partes ad audientiam citare, testes, & probationes admittere possint &c. in decidendo autem, & sententiando Jurisdictionem non habent, nisi hoc ipsis specialiter à principali delegetur. *Sylv. V. Auditor. Engl. hic n. 10.*

His quoad officium conformes videntur esse *Referendarij à Referendo* dicti; quia eum in finem constituuntur, ut quia Judex, multitudine causarum obrutus, omnium momenta ex actis sæpe amplissimis colligere unus non potest, ipsi ea discutiant, & postea eorum substantiam, rationes, & merita Judici, & Assessoribus referant, sicque illos ad sententiam ferendam instruant. Usus illorum maximè est in Tribunalibus majoribus Principum, isque utilissimus ad tollendam immortalitatem litium, & querelas protractæ nimis Justitiæ. Vide *Matthiam Stephani ad Novell. 10. n. 2.*

Dub. 4. an in omni Judicio necesse sit 16 intervenire Judicem, Actorem, & Reum? Videtur respondendum negativè ob duplicem rationem, & 1. quidem, quia in Judicio criminali, quando agitur de crimine notorio, & per viam inquisitionis specialis ex officio proceditur, nullus est actor. 2. quia aliquando proceditur per viam Inquisitionis generalis ad inveniendum malefactorem, ubi tam Actor, quàm Reus deficit.

Sed adhuc dicendum, tres istas personas verè, aut fictè saltem intervenire in omni Judicio propriè dicto. *Marant. de Ordin. Judic. p. 2. n. 2. & 3. Vall. hic n. 2. Schambog. n. 11. & ostenditur solutione rationum in contrarium oppositarum.*

Ad 1. eo casu vicem accusatoris supplet notorietas criminis, vel præcedens fama, eique succedanea criminis indicia *c. qualiter 24. de accusat. ibi si per clamorem, & famam ad aures Superioris pervenerit.* *Ad 2.* quamdiu generaliter tantum proceditur, & de crimine in certam personam non inquiritur, Judicium verè non datur, ut cum *Marant. l. cit. advertit Pirh. hic n. 2. Wiest. n. 20. vel dici potest cum eodem Pirh. l. cit. adesse quidem etiam hoc casu reum aliquem, non tamen certum, sed qui ex futuro eventu aliquando veniat certificandus.*

17 Queritur 2. in qua causâ quisque judicare possit? *Certum est*, ut Judex cognoscere, & judicare de causâ aliqua possit, necesse esse, ut illa sit sui fori. Hinc nec Judex Ecclesiasticus causam præcisè politicam, & civilem, nec Judex sæcularis causam Ecclesiasticam cognoscere, & judicare potest, ut *Tit. seq. pluribus ostenderur.* Sed neque de causâ qualibet, quæ sui fori est, Judex potest cognoscere; nam tres præcipuè reperiuntur exceptiones. 1. nemo potest esse Judex

Judex, vel Assessor in causa, in qua Advocatum egit *arg. l. fin. C. de Assessor. Zoel. ff. b. tit. n. 27. Brunnem. in l. cit. n. 9. Wiest. hic n. 71.* Ratio est, quia de improbitate merito suspectum se reddit is, qui judicare, vel judicanti assistere vult in causa, cujus antè defensionem suscepit; neque enim præsumi potest pronuntiaturus, aut suafurus adversus ea, quæ antè tanquam justa defendit. 2. non admittitur tanquam Judex Ordinarius, vel Delegatus ad tractationem causæ, cui consimilem habet ipse tanquã Actor, vel Reus. *c. causam 18. b. tit. & ibi Abb. n. 1. Nivian. in rational. ibid. Barbof. n. 1. & seqq. Pirh. hic n. 120. Wiest. n. 70.* Ratio est, quia merito præsumitur, Judicem in causa, suæ cognitioni commissã, ita judicaturum, sicut ab alijs judicari vellet in consimili sua; & quod tanquam pars litigans æquum, justumque existimat in sua, id æquum, justumque judicaturum in causa aliena, ne sibi contradicat, & alio Jure videatur uti in alium, quàm quo jure utitur in seipsum. 3. multo minus regulariter potest aliquis esse Judex in causa propria, seu tali, cujus emolumentum, vel damnum ad ipsum suo nomine pertinet; nam in hoc casu multo major est suspicio affectionis erga causam, & inde consurgens periculum infan- ceri judicij. Distinguendum tamen est inter Judicem, qui Superiorem non recognoscit, & inter Judicem inferiorem. Et hinc

18 Dub. 1. an Princeps, seu Judex supremus, Superiorem non recognoscens, uti est Papa, Imperator, vel Rex, in causa propria, sive quæ vertitur inter ipsum & subditos, Judex esse possit? Negativa v. detur colligi ex *c. forus 10. de V. S.* ubi ad Judicij substantiam requiruntur tres persona, Judex, Actor, & Reus. casu autem, quo Princeps de causa inter se, & subditum suum controversa cognosceret, præter ipsum & collitigantem subditum nemo interveniret. Ergo &c.

Sed tenenda est affirmativa sententia. Ita Gloss. in *c. cum venissent. 12. V. judicari b. tit. Abb. ibid. n. 6. Decius n. 5. Laym. n. 2. Barb. n. 6. Pirh. n. 71. Wiest. n. 73.* qui tamen *n. 74.* cum alijs *cit.* monet, tali casu consultius, & Jurinaturali conformius acturos Principes, & similes Magistratus supremos, si vel arbitris causas, inter se, & subditos suos controversas, decidendas committant, vel Judices Ordinarios, aut Delegatos constituent, qui Jus inter ipsos, & subditos suos dicant, juxta *l. si adversus 2. C. si advers. ff. de. & praxin modernam*, quæ lites eorum fiscales cognoscuntur, & terminantur ab ijs, qui Cameræ, seu Fisco Principis præfident.

Cæterum responsio multiplici probari argumento potest. 1. ex *c. cum venissent cit.* ubi cognitio quæstionis, super Sedis Apostolicæ privilegij orta, denegatur Judicibus Summa illa Sede inferioribus. 2. ex

l. & hoc 41. junct. Gloss. marg. ff. de hered. instit. ubi Imperator Tiberius in causa propria sententiam dixit, jubens, ut hæreditas servo, qui putabatur esse ingenuus, relicta divideretur inter ipsum Cæsarem, & substitutum servo ipsius. 3. ex *l. un. C. si quis Imper. maledix.* ubi decernitur, ut is, qui animo injuriandi maledixerit Principi, ad ipsum remittatur, ut cognoscat de injuria sibi illata, an maledicens ad poenam trahi, an verò maledictum dissimulando prætermitti debeat. 4. ex ratione; nam hoc videtur exigere plenitudo potestatis, ob quam cogi non potest, ut alterius Judicio se subiciat. 5. denique quia cum Princeps ejusmodi, vel Magistratus Supremus sit Legum Conditor, Custos, vel Vindex, nihil, nisi æquum, justumque pronuntiaturus præsumitur.

Nec obstat *c. forus cit.* & alii textus, qui in contrarium allegari possunt; quia ternarius ille personarum præscriptus est solum Jure positivo humano, quo Princeps Supremus, utpote à se, vel Antecessoribus condito, non ligatur: cons. non prohibetur per se loquendo in talibus causis Judicis simul, & Actoris, vel Rei personam sustinere.

Dub. 2. an Judex Papæ, vel Principe inferior possit in causa propria judicare, vel jus sibi ipsi dicere? *R.* regulariter non posse. Ita Abb. in *c. 12. b. t. n. 6. Decius ibid. n. 6. Pirh. n. 74. Wiest. n. 75.* & sumitur ex *can. inter querelas 27. junct. Gloss. V. propria caus. 23. q. 4. l. qui jurisdictioni 10. ff. de Jurisdic. & l. un. C. ne quis in sua caus. &c.* Ratio est, quia in propria causa Jus dicens, propter naturalem affectionem ad eam, merito est suspectus, nisi suspicionem hanc purget dignitas, uti purgat in Judice supremo. Proceditque hoc etiam de Arbitro, ita quidem, ut non tantum sententia Judicis, sed etiam arbitrium in propria causa prolatum invalidum sit, ut habetur *l. si de re sua 51. ff. de recept. qui arbitr. & notat ibid. Gloss. V. imperare, Decius in c. 12. b. tit. in fin. Pirh. n. 77. Wiest. l. cit.*

Dixi autem regulariter; nam plures sunt casus, quibus inferior Judex legitime procedit in causa, quæ ipsiusmet est, aut esse videri potest. Veluti 1. in ijs, quæ sunt Jurisdictionis voluntariæ; nam in his, ut quis publicam simul, & privatam personam sustineat, permittunt Jura, ut patet ex *l. si consul 3. ff. de adoption. & l. apud filiumf. 13. ff. de manum. vindict.* ubi statuitur emancipari, & in adoptionem dari aliquem apud seipsum posse. Excipiuntur ij actus, qui specialem causæ cognitionem exposcunt, qualis est confirmatio donationis excedentis 500. solidos. *P. Wiest. hic n. 76.*

2. Si factum, e. g. injuria, ipsi judici illata, sit notoria: ubi tamen quoad irrogationem poenæ est distinguendum, an injuria illata sit judici quæ tali, an qui talis est. Si primum, decernere in injuriantem potest

rest vel ordinariam, si talis legibus, aut consuetudine taxata sit, vel si taxata non sit, arbitriam, modò illa non ad vindictam privatam, & interesse ipsius iudicis, sed ad publicam sit inferenda. Abb. in c. 12. h. tit. n. 8. in fin. Decius ibid. n. 6. Gaill. l. 1. obs. 39. n. 4. Pirh. hic n. 75. Wiest. n. 77. Ratio est, quia cum talis injuria respiciat non tam personam, quam officium & potestatem Judicis, Judex in ea judicans magis alienam causam, quam propriam tractasse censetur. Si secundum, arbitrariam quidem irrogare non potest; quia esset Judex in causa propria: potest tamen eam, quæ Lege, vel consuetudine taxata est. Abb. l. cit. n. 9. Gaill. obs. 39. cit. n. 1. § 2. Laym. l. 3. tr. 6. c. 2. n. 13. & excipitur add. & in c. 12. cit. n. 3. Wiest. l. cit. Ratio est, quia cum hujusmodi poenam in se notoriè delinquenti infligit, re ipsa potius executor Juris, quam Judex est, adeoque causa suspicionis cessat.

3. Episcopus, vel alius similis Prælatus judicare potest in causa suæ Ecclesiæ: ubi tamen est distinguendum, an causa directè, & principaliter spectet ad ipsam Ecclesiam, & Dignitatem Episcopalem, an ad Episcopi ipsius, eique similis Prælati personam. Si primum, potest Episcopus in ea causa esse Judex, ut rectè Gloss. in c. Romana 1. V. punire de pœnis in 6. Abb. in c. 34. de appell. n. 8. Barb. in c. 12. h. tit. n. 6. Laym. ibid. n. 4. Pirh. hic n. 76. Wiest. n. 79. advertunt: notant tamen cit. DD. eundem hoc casu recusari posse à partibus, tanquam suspectum, ob præsumptionem singularis affectionis erga suam Ecclesiam. Si secundum, non potest esse Judex, ut cum Abb. in c. 12. cit. n. 9. cæteri supra relati. Ratio disparitatis est, quia quando emolumentum, vel damnum causæ ad Prælatum pertinet suo nomine, censetur Jus dicere in causa propria, in aliena autem, quando Jus dicit in causa, quæ principaliter ad Ecclesiam suam spectat.

4. In causa competentia, sive quando Judex rationabiliter dubitat, an Jurisdictionem, quam habet, se extendat ad causam perlatam ad suum Tribunal; nam de hoc cognoscere Judex ipse, qui dubitat, potest. Gloss. in l. si quis 5. V. estimare ff. h. tit. Felin. in c. 20. de rescript. n. 18. Gaill. l. 1. obs. 34. n. 1. Laym. l. 3. tr. 6. c. 2. n. 13. § 14. Pirh. hic n. 78. Wiest. n. 80. & aperte constat ex l. quacunquæ 2. ff. si quis in jus § c. & l. si quis cit. ubi dicitur: Prætoris est estimare, an sua sit Jurisdictionem. Ratio est, quia hujusmodi causa, licet propriæ similis sit, revera tamen non est propria, cum ejus commodum, & utilitas ad Judicem non pertineat. Accedit, quia prævia ejusmodi cognitio necessaria est. ut judicandi munere ritè fungi Judex possit. Procedit autem hoc regulariter; nam triplici casu cognoscere de Jurisdictione

ne, in controversiam tracta, an sua sit, nequit. 1. quando objicitur defectus fugillans personam ejusdem, v. g. quòd sit excommunicatus, infamis, Jurisdictionis incapax. 2. quando reculatur ut suspectus, nisi exceptio suspicionis sit frivola. 3. si Judex, cujus Jurisdictionem dubia est, ex causæ cognitione notabile emolumentum e. g. magnæ quantitatis sportulas percepturus est. Sed his & alijs pluribus proprius recurret locus Tit. 28. & alibi.

Dub. 3. an acta Judicij, & sententia lata à Judice solum existimato, sive qui Jurisdictionem caret, vel eam, quam habet, quacunquæ ex causa excidit, valida sint? Videtur tenenda sententia negativa ob sequentes rationes. 1. quia ejus acta invalida forent, si error non interveniret. Ergo etiam invalida sunt, errore stante; non enim apparet, unde Judex tali casu acquirat Jurisdictionem: nam hanc illi non dat error; quia absurdum est Jus, quod æquum, bonumque est, ex erroribus nasci: non partes coram eo litigantes; quia privati Jurisdictionem dare non possunt, & si possent, hoc casu ob ignorantiam defectus non censerentur conferre: non denique Superior; quia hic in impedimento Jurisdictionem tollente sæpe dispensare non potest, & si possit, ignorans ob defectum consensûs non censetur hoc casu dispensare. 2. si valerent ejusmodi acta à Judice tantum existimato, etiam Clericus, qui per affectationem alterius Beneficij incompatibilis amisit Parochiam suam, adhuc validè administraret Sacramenta; contrarium non obscure deciditur c. dudum 54. princ. v. in sua quoque de elect. ubi dicuntur per illum Parochianorum animæ damnabiliter deceptæ, & dispendium passæ. 3. si interveniente errore circa Judicem, & ejus Jurisdictionem, sententia ab eo lata, aliæque acta valida adhuc forent, vix unquam, imò nunquã ob defectum Jurisdictionis forent invalida; quia nemo sibi aut in foro externo, aut in interno facile Jus dici petit, nisi ab eo, quem judicabat præditum sufficienti Jurisdictione. 4. si error communis Jurisdictionem tribuit, valida essent absolutiones collatæ à Clerico non Sacerdote, imò Laico, & faminâ casu, quo per errorem haberentur pro Sacerdotibus. Sequela est contra communem DD. & ipsius Ecclesiæ sensum. Ergo &c.

Sed his non obstantibus, omnino tenendum est, quòd acta, & sententiæ pronuntiatæ à Judice, qui revera Judex non est, si probabilis, & publico, seu communi populi errore talis esse existimatur, sint valda. Ita communiter DD. Sumitur 1. ex L. Barbarius 3. ff. de Offic. Prætor. ubi valida pronuntiantur acta apud Barbarium, assumptum ad Officium Prætoris, quamvis nulliter, quòd servus esset, communi tamen errore existimatus liber: quæ Lex suo modo canoni-

zata videtur *can. infamis 1. §. veruntamen causi. 3. q. 7.* ubi pronuntiatur firmitatem rei iudicata tenere sententiam, pronuntiatam à servo, qui cum putaretur liber, Jurisdictionem delegatam accepit. *2. arg. c. ad probandum 24. de sent. & re iudic.* ubi Innocentius III. precipit cassari, seu ut *Gloss. ibid. V. cassata* explicat, cassam, sive irritam declarari sententiam ex ratione, quod unus ex Delegatis Judicibus, qui eam protulerunt, Excommunicationis vinculo esset publicè innodatus. igitur si ejus Excommunicatio publicè nota non fuisset, sententia cassa, sive irrita declaranda non fuisset. *3. ratione:* quia tali casu Resp. vel Ecclesia propter utilitatem publicam supplet defectum Jurisdictionis necessariz ad valorem actorum, & sententiarum Judicialium, atque ipsarum etiam absolutionum Sacramentalium.

Dixi autem *probabili errore*: aliud esset, si gesta essent à Judice existimato per crasum, & supinum, aut ex liquidis & manifestis Juris ignorantia provenientem errorem: qualis esset, si is, qui sententiam protulit, in eo loco, ubi protulit, publicè damnatus, vel denunciatus esset de aliquo impedimento, ob quod incapax esset officij Judicis; nam talis error, vel ignorantia scientiz equiparatur, cons. vitium sententiam dicentis non tollit. *Abb. in c. 13. de rescript. n. 12. Felin. ibid. n. 5. Sanch. l. 3. de Matr. D. 22. n. 9. Schildere de Princ. form. conscient. tr. 2. c. 3. n. 36. Pirh. hic n. 84. Wiest. n. 83.* Addidi *communi errore*, & *publico*; non enim sufficit unius, vel alterius, aut paucorum error, sed debet esse communis, cui necesse sit subvenire, supplendo defectum Jurisdictionis, ut colligitur ex *l. Barbarius cit.* & notat *ibidem Gloss. V. reprobari*, ubi ait: *circa factum error communis facit Jus.* Ratio est, quia suppletur ob utilitatem publicam. Erit autem communis error, si impedimentum, quo laborat Judex, saltem in eo loco, ubi Judicij acta exercentur, occultum sit, licet publicum sit in alio loco, præsertim ita distante, ut ejus notitia verosimiliter ad locum, in quo impedimentum occultum est, pervenire non possit. *Sanch. n. 9. cit.* Imò ut idem *Sanch. n. seq.* addit, talis error habendus est, etsi in eodem loco, ubi Judex pronuntiat, impedimentum publicum fuerit, si tantum temporis intercesserit, ut jam ab hominum memoria lapsum sit, & communiter nunc ignoretur.

Sic explicata responsioni non obstant Argumenta opposita. *Ad 1.* ejusmodi Judicij existimato tali casu Jurisdictionem tribuit Ecclesia, vel Resp. favore non tam ipsius erroris, quam publica necessitatis, aut utilitatis, cui sic consuli suadet benignitas, & sollicitudo Ecclesiz in fideles, & Reip. in subditos. *Ad 2.* respondet *Gonzal. in c. citi. n. 6.* verba illa *cap.* non habere auctoritatem Juris, quia sunt verba partis referen-

tis; relative solum proposita à Pont. vel si contendas Juris vim illis tribuendam, dic cum *Abb. ibidem n. 20. Sanch. n. 14.* & alijs defectum Jurisdictionis eo casu fuisse notorium, ac proinde communem populi errorem non intervenisse. *Ad 3.* patet ex dictis; nam ut defectus Jurisdictionis suppleatur, error privatus non sufficit, sed communis requiritur, qui tamen non ita obvius solet contingere. *Ad 4.* Ordo Sacerdotalis, & sexus virilis ad valorem Sacramentalis Absolutionis Jure Divino requiruntur; non potest autem Ecclesia supplere defectum alicujus, quod Jure Divino requiritur. *Dub. 4.* an ad hoc, ut gesta ab existimato Judice in utroque foro sint valida, necessarius sit ei titulus coloratus, seu à legitimo Superiore, quamvis invalidè, collatus, aut validè quidem collatus, sed postea extinctus? *Affirmant Innoc. in c. 44. de elect. Joann. Andr. ibid. n. 23. Abb. n. 11. Navar. Man. c. 9. n. 11. Covar. pract. qq. c. 19. n. 9. Sanch. D. 22. cit. n. 45. §. 50. Pirh. hic n. 84.* & plurimi alij præcipui nominis Interpretes & DD. quibus si verborum corrici velimus inhaerere, apertè favere videtur *can. infamis 1. §. veruntamen*, & *l. Barbarius cit.* nam illo sententia servi sustinetur, quod data sit ipsi Jurisdictione ex delegatione, sive legitimi Superioris commissione; hæc verò Barbarij acta non reprobandur, quod Præturam accepit à populo Romano, qui etiam servo potuit decernere hanc potestatem.

Sed si *l. cit.* mentem, & rationem velimus attendere, non improbabilis, imò probabilior, & ut Fulgofus, quamvis adversa partis patronus, in *l. cit.* loquitur, in consultando, & judicando tenenda sententia est negativa, quam etiam defendunt *Abb. in Clem. dudum 2. de sepult. n. 25. Felin. in c. 1. de fidi instrum. n. 1. Schildere c. 3. cit. n. 42. Dian. p. 3. tr. 4. resol. 122.* & alibi, *Gobat Exper. tr. 7. n. 108. Wiest. hic n. 88.* juxta quos acta Judicis existimati, quantumvis is careat titulo colorato, valent. Ostenditur ex ratione *l. Barbarius cit.* quia hæc Lege fuerunt approbata Barbarij acta, quia *populus Romanus eidem* (manumisso) *Præturam decernere potuisset*, & quia *humanus est*, hujusmodi acta sustineri ob favorem publicum, & ad evitanda plurima mala, atque incommoda, quæ gestorum revocatio secum traheret. Atqui ratio hæc æquè militat casu, quo abest titulus coloratus. Ergo &c. *2.* non magis sustineri debent acta publica propter auctoritatem ea scribentis, quam sustineri debeat sententia publica propter auctoritatem judicantis. Atqui scriptura pro publico Instrumento habetur, etsi eam scribens sufficienti auctoritate instructus non fuerit, ut patet ex *Novell. 44. c. 1. §. fin.* ubi sustinentur Acta plurium sibi substitutorum à Tabellionibus, etsi Tabelliones tantum habue-

huerint potestatem sibi substituendi unum, ac proinde ultra unum substitui non habeant titulum coloratum. 3. Testamenti valori non officit, etsi in eo adhibitus sit pro teste servus, modò illius conditi tempore pro libero communi errore sit habitus, neque requiritur titulus coloratus, ut colligitur ex *l. testes 1. C. de testam.* cuius verba generalia sunt. Ergo neque requiritur titulus coloratus in Judice. 4. Jurisdictio sine titulo colorato acquiri potest ex consuetudine, & præscriptione. Ergo etiam occasione erroris communis per dispositionem Legis.

Ex quo planè corrui fundamentum partis adversæ; etsi enim *l. Barbarius*, & *§. veruntamen cit.* fiat mentio tituli colorati, non tamen requiritur, ut semper adsit, cum sine illo procedat ratio, ob quam *l. cit.* valida agnoscuntur acta Judicis existimati.

22 Dub. 5. In quibus casibus procedat doctrina hæcenus tradita? *u.* procedit in pluribus casibus, maxime in sex subsequenti-
 bus. 1. Valent acta Episcopi, vel alterius Prælati, cujus electio propter quocumque Juris humani impedimentum fuit nulla, si ejus nullitas publicè ignoretur. P. Wiest. *hic n. 89.* 2. Valent Absolutiones collatæ à Sacerdote, & coram eo celebrata Matrimonia, etsi verè Parochus non sit, quia vel intrusus, vel ad animarum curam ab Episcopo non approbatus, modò pro legitimo Parocho communiter sit habitus. Gobat, Wiestner *l. cit.* 3. Eadem acta, sententiæ, & absolutiones subsistunt, quantumvis Episcopus, vel alius Prælati excommunicatus, suspensus, vel Jurisdictione, & ipsa Prælatu-
 rà, & Beneficio, vel Officio privatus fuisset, modò communi errore existimetur adhuc præditus Jurisdictione sufficienti. Wiest. *l. cit.* 4. Ea ipsa valebunt, quantumvis impedimentum unus, vel alter sciverit, modò ij, à quibus gesta sunt, pro veris Judicibus communi errore sint habiti; quia Leges non privatam, sed communem æstimationem attendunt. Wiest. *l. cit.* 5. Imò valori à se actorum non oberit mala fides ipsius Judicis, Parochi, aut Confessarij, scientis se carere Jurisdictione, modò communi errore existimetur hac præditi; quia Beneficium *l. Barbarius*, & *§. veruntamen cit.* non est datum in favorem Judicis, sed boni publici, quod plurimum pateretur, si stante communi errore, valori actuum obesset mala fides Judicis &c. 6. Denique eadem acta valent, etsi una, vel utraque pars sciat, Judicem, coram quo agunt, aut Parochum, coram quo contrahunt matrimonium, legitima potestate instructum non esse, modò communiter habeatur pro vero Judice, aut vero Parocho, ob eandem rationem. Excipitur Absolutio Sacramentalis; hanc enim siquis extra mortis articulum peteret à Sacerdote, qui communiter creditur sufficienti Jurisdictione instru-

ctus, sed quem ipse scit eâ instructum non esse, non absolveretur validè, non quidem ex defectu Jurisdictionis in absolvente (quia istam ei hoc casu dat Ecclesia defectum supplens ob errorem communem) sed quia peccaminosa sua petitione, & inde orta indispositione, obicem ponit validæ administrationi Sacramenti. Sanch. *l. 3. de matr. D. 22. n. 44.* & apud hunc Navar. Capua, Lopez &c.

Quæritur 3. quis Actor, & Reus esse possit, vel debeat? *u.* de utroque generalis est Regula, agere in judicio, & conveniri in eodem posse omnes, & solos illos, qui legitimam personam standi in Judicio habent: quales sunt homines liberi, masculi, majores &c. Discrimen tamen aliquod faciendum est inter Actorem, & Reum; nam multi, qui Actores esse non possunt, stare in Judicio ut Rei possunt vel in persona propria, vel alienâ: de quibus in sequentibus disputabitur. Porro in Judicio stare nequeunt

1. *Infantes, furiosi, amentes, surdi, & muti, uti & prodigi*: pro quibus tamen agendo, & defendendo Judicium suscipiunt Tutores, vel Curatores *l. gerere 1. §. sufficit 2. in fin. ff. de administr. & peric. tutor. l. his qui 12. §. fin. ff. de tutor. & curat. l. curatores 1. C. de curat. furios.*

2. *Servi propriè dicti in causa pecuniaria l. servus 6. C. h. tit.* Ratio est, quia quoad actus Civiles pro mortuis habentur *l. quod attinet 32. ff. de R. J.* Dixi *Servi propriè dicti*; nam impropriè dicti servi, ut sunt coloni fundo colendo adscripti, & Originarij, vulgò *Labaigue Bauren* licet in aliquibus cum veris servis similitudinem habeant, quia tamen revera sunt homines liberi, non prohibentur stare, & agere in judicio. Brunnem. in *l. servus cit. n. 6.* quia in his cessat ratio, cum propria bona habeant, circa quæ agere, & conveniri possint. Ad didi in *causa pecuniaria*; nam alijs in causis admitti aliquando possunt etiam servi propriè dicti. Et 1. quidem in criminalibus; nam in his, si atrocitas criminis, quod in Judicium venit, ita exposcat, etiam servi quandoque audiuntur *l. vix certis 33. ff. h. tit.* 2. in causis liberalibus, & statûs, ubi de hoc ipso, an quis servus sit, disputatur, ut si libertas servo relicta sit in testamento, & dominus tabulas testamentarias supprimat: nam eo casu agere etiam contra dominum suum potest *l. vix certis cit.* 3. in causis, quæ concernunt utilitatem publicam; nam in his agere, & defendere licitum est cuicumque, qui Jure naturali non est inhabilis.

3. *Pupillus sine autoritate Tutoris*; 25 nam ex istius arbitrio operationes ejusdem Legales pendent *l. si cum essent 1. C. qui person. legit. stand. in judic. hab.* Et hinc si qua actio in Judicio ex parte pupilli proponenda, vel sustinenda sit, Tutor ipse su-

bibit Judicium loco pupilli, vel iste saltem autoritate Tutoris *l. si cum esset cit. & l. seq. l. genere 1. & l. seq. ff. de admin. & peric. tutor. Gaill. l. 2. obs. 108. n. 8. Passerin. in c. fin. h. tit. in 6. n. 34. Pih. hic n. 13. Wiest. n. 31.* Et hinc si in Judicio pupillus compareat, excipere contra eum Adversarius potest, tanquam contra inhabilem, & petere, ut probet se autoritate Tutoris hoc facere. *Excipiuntur 1. causa criminalis; nam in his ob publicum Reip. bonum, quod crimina plesti exigit, etiam pueri audiuntur, si aliter delictum probari nequeat. Excipitur 2. causa momentaneæ possessionis, in qua vel agitur de restitutione spoliij, vel de possessione interimistica, seu summarissimo possessorio; quia hujusmodi actiones exerceri per quamcunque personam possunt l. fin. C. qui legit. person. standi. Sc. ergo etiam per pupillum sine tutore. Donell. enucleat. l. 17. c. 4. litt. O. & duab. seqq. Excipitur 3. quæcunque alia causa, si Adversarius eum non removeat contra ipsum excipiendo; nam si in tali casu, & causa pupillus, vel minor vincat, licet sine autoritate Tutoris contenderit in Judicio, sententia sustinetur, ne quod in favorem eorundem est introductum, in odium illorum detorqueatur. Donell. l. cit. litt. N.*

²⁶ 4. Minor 25. annis sine autoritate Curatoris *l. clarum 4. C. de auth. prestand.* Si Curatorem non habeat, ad litem dandus est ipsi Curator etiam invito *§. item in vii 2. Inst. de Curatorib.* cujus tamen officium lite finita cessat *§. fin. Inst. de auth. tutor.* Proceditque hoc in causis tam Civilibus, quam criminalibus; quia in neutris personam legitimam standi in Judicio habet *l. clarum cit. Gaill. l. 2. obs. 108. n. 1.* Estque Curator ad litem pupillo, & minori ita necessarius, ut sententia contra ipsum Curatorem, vel Tutorem deslitutum pronuntiata, tanquam contra indefensum lata, sit ipso Jure invalida. *l. acta 45. §. contra 2. & l. contra 54. princ. ff. de re judic.* Pro ipso tamen lata sustinetur *l. non eo minus 14. ff. de procurat.* ubi etiam additur ratio: *quia minoribus etas in damnis subvenire, non rebus prosperè gestis obesse consuevit.* Imò etiam contra eundem lata valebit in ijs casibus, in quibus agere, & conveniri sine Curatoris autoritate potest. Tales autem sunt 11. maxime, prout illos recenset Franc. *in c. fin. h. tit. in 6. n. 64. & seqq. Passerin. ibid. n. 4. & seqq. Pih. hic n. 14. Wiest. n. 33. & 34. & alij.* Et quidem 1. si 20. etatis anno impleto, veniam etatis impetravit *l. omnes 2. C. de his, qui ven. etat. Sc. 2.* in causa momentaneæ possessionis, ut supra dictum est de pupillo. 3. si minor querelam porrigat de thoro violato *l. si maritus 15. §. Lex Julia 6. ff. ad Leg. Jul. de adult.* qui casus contingere potest etiam in minore 14. annis, si contingat, quòd ma-

litiâ supplente etatem contraxerit. *Passerin. n. 64. cit. 4. in causa alimentorum l. pupillus 1. C. de aliment. pupill. prest. quod verum est, ubi periculum est in mora, nec adest tempus dandi Curatorem; nam ubi Curator dari potest, dari debet etiam minori pro alimentis volenti agere, vel respondere. Passerin. n. 67. 5. Cum minor de Castrensibus, aut patris testamento litem agit. Innoc. in c. ex parte de restit. spoliat. quem citat, & sequitur Passerin. n. 69. 6. in prapatorijs ad Judicium; quia Curatoris autoritas ante contestationem litis, à qua Judicium incipit, non requiritur. Passerin. n. 71. & apud hunc Bald. in l. bonorum 1. C. qui admitt. ad bonor. possess. Sc. n. 3. 7. si minor sine Tutore, vel Curatore contrahens cum aliquo juret se esse majorem, & postea ex tali contractu oriatur controversia; nam hanc sine Curatore prosequi potest, quia in hoc casu persona ejus habetur pro legitima. Passerin. n. 76. 8. quoties in causis civilibus minor absque Tutore, vel Curatore juravit, gestis, vel in judicio gerendis non contravenire. Passerin. n. 77. & hoc teste communis opinio, quæ ubique de consuetudine servatur; nam Juramentum supplet defectum Curatoris. 9. si causa sit spiritualis, ut matrimonialis, beneficalis, decimatis &c. *fin. h. tit. in 6. & ratio est, quòd cum Jus Canonicum minores pubertatem adeptos agnoverit habiles ad matrimonia, Beneficia, & alia Jura spiritualia obtinenda, etiam censuit eosdem à Judicio super iisdem, per se, vel per Procuratorem subeundo, non removendos, salvo tamen beneficio restitutionis in integrum, si minor in tali judicio læsus sit. Passerin. n. 32. 10. si in Judicium deducatur causa connexa cum spirituali, ut si lis moveatur minori super dote ratione matrimonij à se contracti debita, vel si controversetur super redditibus Beneficalibus, aut Jure Patronatus, quod annexum fortè est Beneficio, quòd minor obtinet. Ancharan. in c. fin. cit. h. tit. not. 2. Franc. ibid. n. 3. Passerin. n. 16. & seqq. Ratio est, quia quòd Jure est dispositum in causa principali, censetur etiam dispositum in dependentibus ab illa, sive connexis cum eadem, cum hæc veluti accessoria assumant naturam principalis, eamque sequantur. 11. denique in quibuscunque alijs causis, in quibus consuetudo legitime præscripta, aut statutum legitime conditum concedit minori potestatem sine interventu Curatoris litigandi in Judicio; quia quòd requiratur autoritas Curatoris, solum habetur Jure positivo, cui derogari per consuetudinem, & statutum legitime factum potest. Passerin. n. 81. apud quem videri plures exceptiones possunt.**

Dub. an sine Curatore in causis spiritualibus stare in Judicio possit etiam minor impubes? *u. negativè; sed dandus eidem*

eidem est Curator, qui loco illius litem prosequatur, ut decimum est *c. fin. h. tit. in 6. Proceditque hoc 1.* etiam de eo, qui ex dispensatione Papæ impubes obtinuit Beneficium Ecclesiasticum; non enim propterea super eo, vel ejus Juribus sine Curatore agere, aut respondere in Judicio potest, ut rectè Ancharan. *in c. fin. cit. n. 4. Franc. ibid. n. 2. Passerin. n. 35. Pirh. hic n. 16. Schambog. n. 15.* notant, & colligitur ex *c. fin. cit. §. si verò*, ubi disertè habetur, impuberi, si in Beneficiali, vel alia spiritali causa litigare velit, Curatorem ad litem à Judice Ecclesiastico deputandum. Ratio est, quia dispensatio est strictæ interpretationis. Igitur etsi Papa cum tali dispensaverit in ætate requisita ad Beneficium, non tamen censetur dispensasse circa liberam ejus administrationem, ut per se possit super illo agere in Judicio sine Curatore. *Procedit 2.* etiam si alium Tutorem legitimum, testamentarium, vel datum habeat; nam ejusmodi Tutor se immiscere in causis Ecclesiasticis, & quæ his annexæ sunt, nequit, utpote cui potestas solum data est ad curandas, & defendendas res patrimoniales, ac temporales pupilli sui, quæ proinde ad administrationem negotiorum Ecclesiasticorum extendi non debet. *Pirh. hic n. 16. not. 4. Schamb. n. 16.* Porro hujusmodi Curator ad litem impuberi in causis spiritalibus dari ex *c. fin. cit. præscripto 1.* potest ab Episcopo, & ejus Vicario. **2.** à Sedis Apostolicæ Delegato, vel ejus Subdelegato, si coram ipso causa sit ventilanda. **3.** probabiliter etiam à Delegato Legati à Latere, vel alterius etiam inferioris Ordinarij, si lis ab ipsis sit decidenda *arg. l. fin. §. sed si quis 1. C. de adm. nist. tutor.* ubi generaliter, & indistinctè dicitur, quòd quilibet Judex, coram quo causa vertitur, possit ei, qui legitimam personam standi in Judicio non habet, dare Curatorem ad litem coram eo agendam. Et hinc si hujusmodi minor impubes, etsi Clericus, super causa temporali litiget coram Judice Laico, quia v. g. Actor est, qui forum rei sequi debet, si Tutorem universalem non habeat, ad hujusmodi litem ei Curatorem dabit Judex Laicus, coram quo litigat, non Ecclesiasticus, cui aliàs subest, ut *l. cit. n. 41.* notat Passerin. & alij apud ipsum. Neque obstat, quòd aliàs ille, cui datur Curator etiam ad litem, debeat esse de Jurisdictione ejus, qui dat Curatorem; nam ut Passerin. *n. 42. §. seqq.* notat, hoc solum verum est, quando datur Curator universalis, non quando particularis ad certam causam, vel litem; hic enim dari potest ab eo Judice, coram quo litigatur.

28 **5.** *Filiusfamilias*: in quo tamen est distinguendum, contra quem agat, contra patrem, an contra extraneum. *Cum patre* litigare si velit, indiget venià à Prætoze obtentà *l. generaliter 13. ff. de in jus vocand.*

quæ eidem concedi non solet, nisi vel de ipsa patria potestate, vel de patris officio quoad alimenta v. g. præstanda, vel de peculio castrensi, aut quasi, vel de causis spiritalibus controversia moveatur *can. queritur 36. caus. 2. q. 7. c. non est 11. de sponsal. l. lis nulla 4. ff. h. tit. l. nec filium 9. C. de patr. potest.* Expediit tamen, & maximè curandum, prout rectè Brunnem. *in l. lis nulla cit. n. 3.* ut hujusmodi lites inter privatos parietes sopiantur magis, quàm ad Judicium deferantur cum aliorum scandalo. *Si cum extraneo* litigare cogitur filius, regulariter opus est consensu Patris, saltem generali, ut agere, & defendere se in judicio possit, etsi major sit annis **25.** Constat ex *c. fin. §. in hujusmodi h. tit. in 6. & l. fin. princ. C. de bon. quæ liberis* &c. ubi statuitur, quòd filius in bonis maternis, in quibus pater usumfructum habet, sine illius consensu non possit agere. Necessarius est autem illi consensus patris, non tam ob aliquod istius præjudicium, quàm ob judicij solemnitatem, quæ non patitur filium, in judicio sine consensu patris audiri. *Durand. in Specul. tit. de actore §. 1. n. 22. Laym. in c. fin. h. tit. in 6. n. 5. Passerin. ibid. n. 108. Pirh. hic n. 18. Wiest. n. 36.* Dixi autem regulariter, & in causa propria; nam alieno, puta, tutorio, curatorio, procuratorio nomine agere, & respondere filius, in Judicio sine patris consensu potest, modò major sit **25.** annis, ut constat ex *c. qui generaliter 5. §. nedum 1. & §. fin. de procurat. in 6. Pirh. hic n. 18. König n. 33. Wiest. n. 37.* Deinde non desunt casus, quibus etiam suo nomine sine consensu patris agere, & respondere filius, potest. Et horum complures enumerat *Gloss. in c. fin. cit. V. regulariter. Durand. in Specul. tit. de actore §. 1. n. 22. §. 23. Franc. in c. fin. cit. §. fin. n. 4. §. seqq. Laym. ibid. n. 5. Passerin. n. 95. §. seqq. Pirh. hic n. 18. §. 19. Schambog. n. 7. König, Wiest. l. cit.*

Præcipui sunt. **1.** si lis sit de bonis **29** Castrensibus, vel quasi Castrensibus filij. *l. miles 4. §. actionem 1. ff. de Castrens. pecul.* quia horum administrationem plenissimam habet, & eorum comparatione instar Patrisfam. censetur *l. verba 1. §. fin. & l. seq. ff. de S. C. Maced.* **2.** si Pater longius absit, aut dementia laboret, aut aliàs periculum in mora versetur *l. si longius 18. §. si filius 1. ff. h. tit.* **3.** in præparatorijs Judicij usque ad contestationem litis exclusivè; præparatoria enim ad Judicium non indigent interventu legitimæ personæ, sed sola litis contestatio, à qua Judicium incipit *l. si cum dotem 22. §. eo autem tempore 5. ff. solut. matr. l. fin. princ. §. filius C. de bonis, quæ liberis* &c. **4.** in momentanea possessione; nam in hac agere, & conveniri etiam pupillus sine autoritate Tutoris, & minor sine autoritate Curatoris potest, ut dictum est supra *n. 25. §. 26. 5.* quando agitur de

thoro violato l. si maritus 15. §. Lex Julia 6. & l. inter liberas 6. §. filiusf. 2. ff. ad Leg. Jul. de adult. 6. in his, quæ extraordinario officio Judicis explicantur l. cum filiusf. 17. ff. de reb. credit. junct. Gloss. in l. honorum 1. C. qui admitti §c. 7. secundum aliquos in causis bonorum adventitiorum, quorum administratio ad patrem non spectat, & in quibus ususfructus ei non acquiritur. Sed probabilius est contrarium; quia consensus patris requiritur non ob præjudicium patris, sed ad integrandam personam filij. in judicio, qui etiam hoc casu censetur non habere personam integram, cum casus iste exceptus non sit. 8. in causis spiritualibus, & quæ ab his dependent, modò sit pubes c. fin. §. ult. h. tit. in 6. & ratio est, quia ad bona, & res spirituales, ac cum his connexas patria potestas se non extendit. 9. denique in causa personali l. tam ex contractibus 37. ff. h. tit. l. denique 3. §. sed utrum 4. ff. de minor. l. filiusf. 39. de O. §. A. in qua causa si pronuntietur adversus filium. videndum, an peculium habeat, vel non. Si nullum habet peculium, sententia tum demum executioni dabitur, quando factus fuerit Paterf. Si peculium habet, ex illo solvetur, etiam si profectitum illud fuerit; nam pater actione judicati de peculio tenetur l. licet 3. §. ibidem scribit 11. ff. de pecul. l. patri 27. princ. ff. de minor. Struv. exercit. 9. n. 6.

30 6. *Mulieres*: ubi tamen distinguendum est inter causas Civiles, & Criminales; nam in Civilibus invitæ personaliter ad Judicium trahi non permittuntur; si tamen velint, agere, & respondere in eo possunt. In criminalibus non quidem permittuntur agere, vel accusare; si tamen atrocis alicujus criminis reæ sint, invitæ in judicium trahi possunt. Ita c. mulieres 2. h. tit. in 6. ubi quod contra hanc Constitutionem judicialiter attentatum fuerit, ipso Jure irritum dicitur. Dixi 1. invitæ in causis Civilibus personaliter ad Judicium trahi non posse: proceditque hoc, etiam si reæ sint, ut colligitur ex c. mulieres cit. & ratio est, quia non convenit eas vagari, & virorum cætibz immisceri. Hinc si in aliqua causa lis eisdem intentetur, defensio earum à viris suscipienda, & executio in bonis illarum est facienda. Menoch. de arbitr. l. 1. q. 88. n. 10. Farin. prax. crim. l. 1. tit. 4. q. 27. n. 42. Brunnem. in auth. hodie C. de custod. reor. Dixi 2. si velint, in Judicio agere, & respondere posse. Colligitur argumento ducto ex c. mulieres cit. à sensu contrario, ubi prohibentur invitæ cogi. Igitur volentes venire possunt; neque enim privilegio pro se principaliter constituto uti quisquam compellitur. Excipiuntur c. cit. §. femina 1. Moniales, & alia femina Religiose, ne in detrimentum disciplina, ansa eisdem detur vagandi extra clausuram. Dixi 3. non permitti in criminalibus agere, vel accusare: & hoc

propter verecundiam, & fragilitatem sexus. Excipitur, si suam, vel suorum injuriam prosequantur l. qui accusare 8. ff. de accusat. & l. de crimine 12. C. de his, qui accusare §c. vel si publica utilitas id exposcat l. mulierem 13. ff. de accusat. aut si causa in judicium deducta talis sit, quæ corporalem earum præsentiam exigere videatur. Pirh. hic n. 21. not. 2. Dixi 4. si tamen atrocis alicujus criminis reæ sint, invitæ in Judicium trahi posse. Unde quando Judicium est criminale, videndum, ex quali crimine conveniatur foemina; nam si non valde atrox illud sit, personaliter Judicium, aut carcerem subire non cogitur. Novell. 134. n. 9. & inde sumpta Aub. hodie C. de custod. reor. At criminis atrocioris reæ ad Judicium vocari, & in carcerem detrueri & ipsa potest, modò iste à conversatione virorum separatus sit, ut consuetudine observari alijs cit. notat Farin. q. 27. cit. n. 52. v. limitando.

Dub. an omnibus mulieribus privilegium hoc competat, quòd invitæ in Judicium trahi nequeant? v. hoc intelligendum de mulieribus honestis tantum; nam ad viles, & inhonestè viventes illud non extenditur, ut constat ex Tribunalium praxi, & notat Franc. in c. mulieres cit. n. 1. Laym. ibid. n. 2. Passerin. n. 7. Pirh. hic n. 21. not. 2. Wiest. n. 41. Et hinc licet ad personalem apprehensionem, & custodiam illarum non facilè, & cum magna circumspectione deveniendum sit, quando sunt foemina honesta, & præsertim nobiles, ac illustres; viles tamen, si inhonestè, & luxuriosè vivant, ad Judicium personaliter evocari, & si criminum reæ sint, seorsim tamen à viris detineri non prohibentur. Proceditque hoc non tantum in causis criminalibus, sed etiam in civilibus; nam etiam pro debito civili, saltem si hoc ex delicto descendat, condemnata, si solvendo non sint, incarcerationi possunt.

7. *Excommunicatus* Excommunicatione majore c. intelleximus 7. h. tit. c. à nobis 2. c. exceptionem 12. de except. c. decernimus. 8. de sent. excom. in 6. quibus omnibus textibus statuitur, eum repelli ab agendo per exceptionem à parte, vel ex officio à Judice posse: idque meritò, ut ex hoc Censura Ecclesiastica magis timeatur, excommunicationis periculum evitetur, & ipse Excommunicatus, dum sic excluditur, rubore suffusus, ad humilitatis gratiã, & reconciliationis effectum facilis inclinetur, ut rectè monet Vivian. in c. intelleximus cit. v. excommunicatus. Proceditque hoc etiam, spectato Jure communi, de Excommunicato non vitando, seu nondum denunciato; nam etiam hic, ut Laym. in c. intelleximus cit. n. 1. cum alijs notat, vel à parte per exceptionem, vel à Judice ex officio repelli potest, non obstante Extrav. ad evitanda à Martino V. in Concil. Constantiens. edita; quia per cit. Extrav. nullus Excommunicato favor concessus est, sed hoc tantum discrimen

men introductum est inter Excommunicatum vitandum, & non vitandum, quod ille ab agendo repelli debeat, hic vero possit, licet non necessarîo debeat. Addidi *spechtato Jure communi*; nam Hæretici in Germania, non obstante, quod excommunicati & ipsi sint, ad agendum tamen sine contradictione passim admittuntur.

33 Dub. 1. Utrum Censurâ hac irretitus solum prohibeatur stare in Judicio ut Actor, an verò etiam ut Reus? Videtur utrumque dicendum; nam 1. ejusmodi Excommunicato prohibita est omnis communicatio cum cæteris fidelibus *can. sicut Apostoli 16. & c. caus. 11. q. 3.* jam autem permittitur aliqua communicatio, si in Judicio stare possit ut Reus. Ergo &c. 2. Si ut Reus in Judicio stare potest, etiam videtur stare posse ut Actor, saltem per Procuratorem; quia per hunc agendo in judicio non magis communicaret cum fidei, quam reus per illum respondendo. 3. Excommunicatio Judicis denuntiatur, & vitandi acta Judicialia vitantur. Ergo etiam Excommunicatio partis litigantis.

Sed adhibenda est distinctio, an excommunicatus vitandus sit Reus necessarius, an voluntarius. Si necessarius est, h. e. per specialem, vel generalem citationem vocatus, non solum admittitur, sed etiam compelli ad respondendum in Judicio potest, in quacunque causa conventus fuerit. *Suar. de Censur. D. 16. s. 4. n. 1. Gibalin. p. 4. D. 7. n. 274. Gonzal. in c. intelleximus 7. b. tit. n. 5. Laym. ibid. n. 4. in fin. Pirh. hic n. 38. in fin. Schambog. n. 26. Wiest. n. 28. & colligitur ex c. intelleximus cit.* Ratio est, quia alioquin ex contumacia sua reportaret commodum, si vel ob debitum, vel ob crimen conventus, ad respondendum, & alia, quæ Judicio annexa sunt, præstanda cogi non posset. Si verò sit reus voluntarius, & qui non citatus, sed ultro & voluntariè in Judicium venit, pro suo commodo, cum possit non comparere, aut si vocatus quidem est, sed sub conditione si voluerit, aut si commodum ei fuerit comparere, antequam absolvatur ab Excommunicatione, ad respondendum in Judicio non admittitur. *Abb. in c. intelleximus cit. n. 12. Suar. l. cit. n. 12. Barb. in c. cit. n. 20. Pirh. n. 40. in princ. & alij supra allegati.* Ratio est, quia in tali casu Actor, & Reus voluntarius æquiparantur. Et confirmatur; quia *c. intelleximus cit.* loquitur de reo compellendo, & qui ex paritione in Judicio gravamen, & onus sentit. Ergo reum voluntarium hoc ipso excludit; quia non ob Actoris, sed ob suum commodum in Judicio comparat.

Neque obstant Argumenta opposita. *Ad 1.* patet ex dictis; nam ita prohibetur Excommunicato communicatio cum fidelibus, ut tamen per hoc, quod excommunicatus sit, commodum sentire non debeat. *Ad 2.* Excommunicatus per Procu-

ratores comparere potest ut reus, non verò per seipsum ut actor: unde respectu excommunicati Rei locum habet *Regula 68. in 6.* respectu Actoris excommunicati argumentum inde sumptum à sensu contrario. *Al. 3.* negatur paritas; nam Judicis excommunicati acta non valent, quia per excommunicationem privatur Jurisdictione, vel saltem usu ejusdem actuali, vel valido. nihil simile contingit, quando pars litigans excommunicata est; imò actis ab actore non repulso valor apertè adstruitur *c. pia 1. de except. in 6.*

Dub. 2. An aliquando Excommunicatus in Judicio stare possit ut Actor? *34* distinguendo, an sit Excommunicatus vitandus, vel non vitandus. Si sit Excommunicatus non vitandus, etsi peccet ingerendo se, si tamen neque pars contra eum excipiat, neque Judex illum repellat, agere in Judicio potest, neque repelli necessarîo debet, ut colligitur ex hæctenus dictis. Si verò sit Excommunicatus vitandus, regulariter, ut iterum in præcedentibus dictum est, ab agendo repelli debet. Dixi *regulariter*; nam *Laym. in c. 7. cit. à n. 1. Barbof. ibid. à n. 10. Pirh. hic à n. 38. Wiest. n. 29. Schamb. n. 26.* & plures alij apud istos non paucos enumerant casus, ubi quivis Excommunicatus ad agendum admittitur. Et 1. quidem in causa suæ Excommunicationis *arg. c. ipso Jure 1. de rescript. in 6.* si probare intendat Excommunicationem contra se latam fuisse ipso Jure nullam: secus, si probare velit eam fuisse injustam; tunc enim prius absolvi deberet, cautione præstita, mandatis Ecclesiæ se pariturum. 2. ubi agitur de periculo ipsius animæ e. g. in causa matrimoniali; nam ad istud evitandum, si non ex Jure tibi competente, saltem ex officio Judicis admitti deberet. 3. quando periculum est in mora, ut si debitor ipsius sit fugitivus; tunc enim non agit omnino liberè, & voluntariè. 4. quando impeditur agere sibi alias permessa, ut si impediatur ire Romam ad impetrandum Rescriptum Apostolicum super appellatione; tunc enim agere contra impediens potest. 5. si quis in Beneficio, ad quod ipse jus aliquod habet, instituendus, vel electus confirmandus in eo sit; quia tunc oppositio excommunicati erit necessaria defensio, à qua nullus Excommunicatus repellitur. 6. si agatur de bono publico suæ Ecclesiæ, cujus ipse est membrum, ne indignus ad Prælaturam assumatur. 7. universim admittitur Excommunicatus, quando est actor necessarius. Et hinc etiam casu, quo Excommunicatus non vitandus agere in Judicio cepit, neque repulso est, postea à Reo compelli potest, ut litem ceptam prosequatur juxta *Auth. qui semel C. quom. & quand. Judex Eccl.* quia alias Excommunicato prodesset Excommunicatio, quod esse non debet.

Dub.

Dub. 3. an Excommunicatus possit Actorem se convenienter reconvenire. Ratio dubitandi sumitur à paritate Appellationis, quam interponere, & prosequi non prohibetur, ut dicitur tit. 15. de Appellat. infra.

Sed distinguendum est, an reconvenire Actorem suum velit in nova aliqua causa, quæ à causa conventionis est separata, an verò in causa connexa, ut si debitor agat contra creditorem ad restituendum pignus actione pignoratitia directa, & creditor adversus debitorem vicissim agat actione contraria. Si in nova aliqua causa, & cum causa conventionis non connexa, Actorem reus excommunicatus reconvenire non potest. Gloss. in c. intelleximus 7. V. conveniri h. tit. Gonz. ibid. n. 5. Laym. n. 4. Pirh. hic n. 39. not. 4. Wiest. n. 30. & novissimè Clarissimus P. Schmier tr. de Judic. c. 2. n. 148. Colligitur ex c. cum inter 5. de Except. Ratio est, quia reconventio est reciproca petitio c. significantibus 2. de mut. petit. ideoque in nova causa reconveniendi fit Actor voluntarius. At si causa reconventionis cum causa conventionis connexa sit, & habeat reus conventus aliquid, quod causam, in qua conventus est, sublevar, non obstante Excommunicatione sua, opponere illud actori potest, & sic eundem reconvenire. DD. cit. Ratio est, quia ita reconveniendi potius se defendit, quam agit. Est autem Excommunicato permessa omnis defensio necessaria. Ergo &c.

Neque responsionem istam convellit, sed potius confirmat ratio dubitandi allata; nam Appellatio ideo permessa est Excommunicato, quia est defensio necessaria contra gravamen ipsi illatum. Igitur permessa etiam erit reconventio, in quantum est defensio necessaria; non permessa erit, in quantum est actio voluntaria.

36 Dub. 4. quomodo excommunicatus in Judicio respondere debeat, per seipsum, an per Procuratorem? Certum est, quod per Procuratorem à se constitutum respondere possit, ut patet ex c. intelleximus 7. h. tit. idque magis decens est, quam si personaliter compareat in Judicio. Utrum autem compelli possit ad mittendum Procuratorem loco sui, major est controversia. Negant Gloss. in c. cit. V. conveniri. Abb. ibid. n. 5. Suar. de censur. D. 16. f. 4. n. 6. Affirmant Decius n. 7. Imol. n. 2. & alij in c. cit. Melius distinguit Laym. ibid. n. 5. Pirh. hic n. 41. an causa, in qua convenitur, sit ardua, vel non. Si hoc secundum, cogi potest, ut per Procuratorem respondeat, modo idoneum habere possit; si primum, ad constituendum Procuratorem compelli nequit, sed per seipsum comparere, & respondere in Judicio poterit, præsertim si aut Procuratorem pro qualitate causæ idoneum nullum habeat, aut habere quidem possit, sed salarium ei debitum ne-

queat solvere. Colligitur ex c. intelleximus cit. ubi dicitur debet per alium respondere; nam verbum debet in propria significatione acceptum importat necessitatem, seu obligationem respondendi per alium; à propria autem significatione verborum non est recedendum sine urgente necessitate: talis non adest, quando causa non est ardua, & Procurator idoneus facile haberi potest; adest autem, quando causa est ardua, & nullus Procurator idoneus haberi potest, vel si haberi potest, magnis expensis est constituendus. Ergo &c. Conf. ex ratione; nam defensio necessaria nemini est auferenda. Hæc auferretur, si respondere per seipsum non posset, quando causa est ardua, & Procuratorem causæ aptum habere non potest; non autem auferretur, etsi compellatur respondere per Procuratorem in causa non ardua, cum pro similibus partium Procuratores idonei reperiantur. Igitur si causa non sit ardua, comparere, & respondere per Procuratorem debet; si vero ardua sit, & Procuratore idoneo careat, respondere poterit per seipsum.

8. Religiosus: nam hic sine consensu, Prælati in Judicio stare nequit, aut in eodem convenire, vel conveniri, suntque ea, quæ à Religioso sine consensu Prælati expresso, vel tacito fiunt, ipso Jure irrita. Durand. in Specul. tit. de actore n. 48. Navar. Comment. 2. de Regular. n. 64. Sanch. l. 6. moral. c. 12. n. 1. Laym. l. 4. tr. 5. c. 11. in princ. Pirh. hic n. 29. König n. 34. Engi n. 4. Schambog. n. 25. Wiest. n. 42. Proceditque hoc 1. sive tanquam Actor ad agendum, sive tanquam reus ad defendendum in Judicio stare velit; nam etiam ad defendendum se in Judicio licentiâ Superioris indiget. Sanch. n. 1. cit. Procedit 2. ut nec per Procuratorem agere, vel defendere se in judicio possit; quia quod quis per se non potest facere, neque per alium potest. Reg. 68. in 6. Procedit 3. etsi agatur de contractu, quem Religiosus celebravit ante ingressum in Monasterium; nam etiam hoc conveniendum est Monasterium, quamvis libello in personam Religiosi concepto, cum quo antea negotium erat gestum, ita tamen, ut executio in bonis Monasterij fieri nequeat ultra id, quod ex bonis Religiosi sui accipit. Navar. n. 27. Sanch. c. 2. Procedit 4. etiamsi Religiosus injuriatus, vel aliqua re spoliatus esset, prout Sanch. n. 5. colligit arg. l. sed si unius 17. §. ait Prætor 10. ff. de injur. ubi is, qui in alterius potestate existit, si injuriatus sit, in Judicio auditur tantum casu, quo is, cujus in potestate est, præsens non est, nec Procuratorem relinquit. Igitur si præsens sit, aut Procuratorem relinquit, ille in Judicio injuriam suam non potest prosequi, sed vel licentiam ab eo debet accipere, vel actionem ipsi relinquere. Quorum omnium ratio est, quia Religiosus per Professio-

fessionem est mundo mortuus, & non amplius sui juris, sed æquiparatur servo, qui in Judicio stare non valet; aut saltem filiof. qui regulariter contendere in judicio sine patris consensu nequit, ut supra n. 28. dictum est: unde pro eo agere, & respondere debet Monasterium, in quod bona, jura, & actiones suas omnes transtulit.

38 Dub. 1. quibus casibus religiosus agere, & respondere per se, vel per Procuratorem in judicio possit? R. casus hujusmodi esse complures, quos cum alijs DD. enumerant Durand. in *Specul. tit. de actore n. 48. & 49.* Navar. *Comment. 2. de regular. n. 64. & 65.* Azor. p. 1. l. 12. c. 11. q. 9. Sanch. l. 6. moral. c. 12. n. 14. & seqq. Pirh. hic n. 31. König. n. 35. Engl. n. 4. Wiest. n. 43. Sunt autem præcipuè sequentes. 1. si obtineat Beneficium Ecclesiasticum, quod annexam habet administrationem aliquam; nam respectu hujus censetur esse sui juris. Igitur pro juribus ejusdem agere, & respondere non minus poterit, quam alius non regularis, ut regula instar tradit Abb. in c. 16. h. tit. n. 1. 2. Si studiorum, & aliorum negotiorum causâ à Monasterio procul absit; tali enim casu, si spolijs, vel injuria illata, aut alterius causâ necessitas exigat, agere in Judicio valet ex licentia Prælati præsumpta: & ratio est, quia concessio aliquo, concessa intelliguntur omnia, sine quibus commode vivi nequit arg. l. si longius 18. §. si filius. 1. ff. h. tit. 3. Si agere velit, ut in religione retineatur, vel ab ea expulsus restituatur, vel ne ei alimenta debita, aut expensâ à Monasterio denegentur, vel de jure, quod habet, ferendi suffragium, sedendi in Choro, vel alio sibi quasito per Professionem, Electionem, Collationem &c. 4. Si proprius Prælatas tanquam dilapidator &c. accusandus sit c. ex parte 11. de accusat. Monet tamen hic König. n. 35. ut accusatus Prælatum suum caveat, ne per talem accusationem plus sibi obsit, quam prosit, cum plerumque causa Prælati aut melior, aut potentior sit. 5. Si contrâ defendendus sit Prælatas proprius incarceratus. 6. Si tuenda causa Monasterij, & Prælatas sit absens, ut commode ejus licentia haberi nequeat, & periculum sit in mora. 7. In causa delicti proprii; nam ex hoc non Monasterium, sed Religiosus delinquens conveniendus est, His casibus religioso subeunti judicium, si peculium à Prælato sibi concessum non habeat, necessarias expensas ministrare Monasterium debet, ne his deficientibus à prosecutione causæ, in qua agere, & respondere eidem Jura concedunt, cessare debeat. Sanch. l. cit. à n. 20. & alij apud ipsum.

39 Dub. 2. quis de Jure agere, vel respondere in Judicio possit, vel debeat nomine Ecclesiæ, vel Monasterij? R. Certum est ad Prælatum hoc pertinere, ut clarè patet ex can. nullam 9. caus. 18. q. 2. & c. edoceri 21.

de rescript. An verò id fieri possit sine consensu Capituli, vel Conventus, ambiguum facit Gloss. in c. edoceri cit. V. debeant, & in c. alia 1. V. legaliter. de Procuratorib. asserens de bonis utriusque, tam Prælati, quam Capituli communibus non posse Prælatum sine consensu Capituli in Judicio vel convenire, vel conveniri: quod etiam videtur probare ratio; nam qui alienare non potest, is nec potest rem in Judicium deducere l. ait Prætor 7. ff. de jur. deliber. ubi Ulpianus §. quid sit 2. ex Labeone, Est enim, inquit, absurdum, ei, cui alienatio interdicitur, permitti actiones exercere. Subsum. atqui Prælatas Monasterij, vel Ecclesiæ suæ res immobiles, & mobiles pretiosas sine consensu Capituli alienare nequit, ut patet ex toto tit. de reb. Eccl. non alien. ergo nec super ejusmodi rebus sine ejusdem consensu litigare. Conf. à pari cum Conventu, vel Capitulo; nam ab hoc in causis, quæ ad ipsum, vel Prælatum simul pertinent, sine consensu, & autoritate Prælati actio, aut defensio Judicialis non potest suscipi, ut de eisdem est c. causam 9. h. tit. ergo nec Prælatas illud poterit sine consensu Capituli, vel Conventus.

Sed his non obstantibus dicendum, quòd Prælatas super ejusmodi bonis, & juribus communibus, nisi sit causa majoris momenti, vel administratio in casu aliquo speciali ad Prælatum, & Capitulum pertineat communiter, etiam sine consensu Capituli, vel Conventus in Judicio agere, & respondere possit. Imol. in c. edoceri cit. n. 3. Abb. ibid. n. 6. Felin. n. 2. & 5. Barbof. n. 2. & 3. Gonzal. n. 2. Pirh. n. 24. hic Engl. n. 5. König. n. 27. Schambog. n. 22. Wiest. n. 45. & novissimè P. Schmier tr. de Judic. c. 2. n. 130. Colligitur ex can. nullam 9. caus. 18. q. 2. c. causam 9. h. tit. c. edoceri cit. & c. olim 17. de restit. spoliat. Ratio est, quia qui liberam administrationem, à Lege, vel Jure sibi concessam habent, in Judicio agere, & conveniri possunt l. fin. ff. quod cujusq. univers. nom. & patet in Tutore, qui pro bonis pupilli; in patre, qui pro bonis adventitij filij; in marito, qui pro bonis dotalibus uxoris in Judicio contendere, & conveniri possunt. Atqui Prælatas habet administrationem rerum communium Ecclesiæ, vel Monasterij liberam, seu independentem à Conventu, seu Capitulo, sibi à SS. Canonibus concessam, & quidem plenius, quam v. g. Tutori; quia tota potestas Monasterij tam circa Cultum Divinum, quam reliquas res Monasterij ad Abbatem, vel Prælatum pertinet, ut dicitur can. nullam cit. & alijs textibus. Ergo potest Prælatas sine consensu Capituli, seu Conventus agere & respondere in Judicio.

Dixi t. super bonis, & Juribus communibus: aliud est, si agatur de bonis, & Juribus, quæ à Prælatura bonis prorsus separata, & Capitulo specialiter attributa etiam quo-

quoad administrationem sunt; in his enim agere, & conveniri debet Capitulum, neque opus consensu Prælati habet, nisi causa sit ardua, ut monet Joann. Andr. *in c. 9. b. tit. n. 4. Abb. ibid. n. 5. Laym. n. 4. & probat ratio supra de Prælato allata. Dixi 2. nisi arduum & majoris momenti causa sit*: super hujusmodi enim causis nec Prælati sine Capitulo, nec Capitulum sine Prælato contendere, & respondere in Judicio potest, idque ob communicationem, quam Capitulum cum Prælato, tanquam corpus cum suo Capite, habet. Laym. *l. cit. Pirh. n. 27. König n. 37. Schamb. n. 22. Ratio est, quia Prælati ejusmodi res, & Jura etiam administrare non debet sine consensu, vel saltem consilio Capituli. Dixi 3. nisi administratio in aliquo casu speciali communiter pertineat ad Prælatum, & Capitulum*: quod fieret, quando Prælati unam personam deputat, & Conventus, vel Capitulum aliam, per quas Jura, & bona Collegij, vel Monasterij administrantur, & defendantur; nam tali casu iterum Prælati indigeret consensu Capituli, ut super hujusmodi rebus, & Juribus in Judicio agere, & respondere possit. Pirh. *hic n. 27. Ratio est, quia, ut supra dictum est, facus agendi in Judicio sequitur potestatem administrandi. Ergo sicut hoc casu potestas administrandi est penes Prælatum, & Capitulum simul, ita penes utrumque indivisim erit potestas standi pro iisdem rebus, & Juribus in Judicio. Hinc pro praxi attendi debet consuetudo Ecclesiarum, quippe quæ potestates hujusmodi augere potest, atque minuere.*

Ad rationem dubitandi putant aliqui textum illum duntaxat loqui de hærede, qui adhuc de adeundâ hæreditate de liberat; nam hic sicut alienare, ita & in Judicium deducere ex rebus hæreditarijs nihil potest, quia ante aditam hæreditatem nec dominium rerum illius habet, nec administrationem. Deinde esto, generalis sit textus, Regula in illo asserta locum non habet in ijs, qui alieno nomine in Judicio agunt: patet in Tutore, Procuratore, Patre, qui licet alienare bona pupilli, domini, aut filij adventitia nequeat, contendere tamen pro iisdem in Judicio potest *l. res que 1. C. de bon. matern. & l. cum non solum 8. C. de bonis, que liberis &c. Ad Conf. negatur paritas; quia facultas agendi in Judicio, ut paulò antè dictum est, sequitur potestatem administrandi, atqui potestatem administrandi bona communia Capituli, & Prælati, non Capitulum, sed Prælati habet. Ergo mirum non est, quòd Capitulum agere super iisdem nequeat sine consensu Prælati, possit autem Prælati sine consensu Capituli.*

⁴⁰ Dub. 3. an idem jus agendi in Judicio, quod secunò dicta competit Episcopis, & Prælati, competat etiam Abbatibus, Superioribus regularium cæteris, Parochis, &

Rectoribus Hospitalium, vel aliorum locorum piorum respectu Ecclesiarum, Monasteriorum, locorum &c. curæ suæ concreditorum?

Ad 1. quoad Abbatissas, & reliquas foeminas Monialium Præpositas considerandum est, quid ipsis per Ordinum suorum Regulas, Constitutiones, & Consuetudines liceat: Jure communi & ipsæ super Monasteriorum suorum rebus, & Juribus per constitutos Procuratores agere, & respondere in Judicio non minus possunt, ac Prælati, Abbates, & alij Monasterijs virorum præpositi; nam his quoad actiones Judiciales æquiparantur. Gloss. in c. continebatur 2. V. eodem. de his, quæ à Prælat. &c. Navar. Comment. 3. de regular. n. 4. v. ampliatur. Tamb. de Jur. Abbatiss. D. 32. q. 13. n. 2. Donat. tom. 4. prax. regul. tr. 8. q. 16. Wiest. hic n. 48. & alij communiter.

Ad 2. quantam in hoc potestatem habeant Prælati regulares cæteri, non tam ex communi, quam ex speciali Jure, five Religionis cujusque Constitutionibus, privilegijs, & receptis consuetudinibus est desumendum. In Societate JESU subordinatorum Superiorum potestas à Supremo, seu Præposito Generali dependet plurimum. Et hinc Suarez. tom. 4. de Relig. l. 10. c. 5. putat, ad cognoscendam uniuscujusque Prælati facultatem utendum potius affirmativâ, quam negativâ regulâ, sc. id unumquemque posse, quod ei concessum est; non verò, quod sibi non est prohibendum.

Ad 3. decisio dubij quoad Ecclesias Parochiales etiam ipsa plurimum pendet à consuetudine recepta, & Concordatis locorum. In Germania passim constituti sunt speciales Præpositi, vulgò Kirchen-Præbitt / Kirchen-oder Heiligen-Pfleger / qui rerum Ecclesiæ temporalium curam extra Judicium, & defensionem intra Judicium gerant: quod maximè obtinet in Bavaria per Concordata inter Principes Bavariæ, & Ordinarios illius inita 1583. a. 1. §. damit aber. De Jure communi distinctio est adhibenda: Vel enim Parochialis Ecclesia proprium Parochum habet, nec alicui Ecclesiæ, vel Monasterio unita est, vel contrà unita & incorporata est Ecclesiæ, vel Monasterio alteri. Si prius, jus agendi super rebus, & Juribus Ecclesiæ Parochialis ad Parochum spectat arg. c. edoceri 21. de rescript. quia competit ei etiam de Jure communi administratio: non tamen excluso Episcopo; quia hic tanquam principalis Diocesis universæ Rector, potestatem cumulativam habet in omnibus Ecclesijs suæ Diocesis, à Jurisdictione sua non exemptis. Si posterius, Vicarius in tali Ecclesia incorporata constitutus agere quidem, & respondere super Juribus Vicariatus quæ talis potest, si tamen super rebus, & Juribus ipsius Ecclesiæ incorporate incidat controversia, melius super

per ijs agit, & respondet in iudicio Collegium, vel Monasterium, cui est incorporata; quia est in quasi dominio, & proprietate ejusdem.

41 Dub. 4. quis agere in iudicio debeat super rebus & iuribus Ecclesie, an Prælatus superior, an verò inferior eius Rector, vel Administrator? R. cum distinctione: Vel enim administratio rerum, & iurium est penes utrumque, vel est penes inferiorem tantum, ita ut superior administrationi ordinariè se non immisceat. Si primum, inferior in iudicio quidem agere, & respondere super rebus, & iuribus Ecclesie sibi concredita potest; si tamen Superior ipsemet velit agere, inferiori, tanquam maiorem administrandi potestatem habens, est preferendus, prout sumitur ex *Clem. 1. v. liceret de rescripti.* & notat Innoc. in c. olim 12. n. 1. de rescripti. spoliat. Abb. in c. 16. h. tit. n. 15. Pirh. hic n. 34. Si secundum, præferri debet Rector, vel Administrator immediatus, si perpetuus ille sit; secus, si temporalis, & ad nutum Superioris amovibilis. De perpetuo constat; quia huius eo casu principalis interest: de temporali ostenditur; hunc enim tali casu Superior ab administratione amovere omnino potest; igitur multo magis amovere eundem poterit à particulari potestate agendi in hac, vel illa causa. Vide Abb. l. cit. Imol. *ibid.* n. 4. Pirh. n. 34. cit.

42 Dub. 5. an casu, quo Capitulum sine consensu Prælati, cum debuisset illum exquirere, in causa propria egit in iudicio, & causam obtinuit, sententia in favorem ejusdem lata ratificari à Prælato per subsequentem consensum possit? Certum est ratificari sic posse casu, quo consensus solum requirebatur, tanquam solennitas quadam in favorem Ecclesie, ne quod in huius commodum statutum est, in eius odium detorqueatur. Difficultas est, quando consensus Prælati requiritur ad valorem: & ratio difficultatis est, quia tali casu acta ob defectum potestatis sunt irrita; quod autem initio invalidum est, tractu temporis non evalescit. Ergo &c. Sed dicendum per supervenientem Prælati consensum confirmari actum, aut sententiam prius invalidam, modo pars altera litigans interim consensum suum non revocaverit. Ratio est, quia ejusmodi ratihabitio Juris fictione retrahitur, ut perinde sit, ac si ab initio fuisset firma, & valida l. licet 56. & ibi Bartol. ff. h. tit. ubi habetur, quod ratihabitio superveniens confirmet iudicium agitatum cum Procuratore falso, seu mandatum non habente. Ex quo cadit ratio in contrarium.

43 Dub. 6. quando Prælatus in causa propria Capituli, vel Capitulum in causa propria Prælati admittatur ad agendum, & respondendum in iudicio? R. admitti, si aut Prælatus habeat speciale mandatum à Capi-

tulo, vel Capitulum à Prælato: si mandato ejusmodi careat, ut admittatur Prælatus in causa propria Capituli, aut Capitulum in causa propria Prælati, necesse est, ut caveant de rato; tunc enim admitti possunt, ut rectè advertit Gloss. in c. 1. v. legaliter de Procurat. Imol. in c. edoceri n. 8. de rescripti. Felin. *ibid.* n. 5. Pirh. hic n. 27. Ratio est, quia hoc casu etiam personæ conjunctæ admittuntur. Non minor autem conjunctio est Prælati cum Capitulo, cum ille instar Capitis, istud instar Corporis sit. Ergo &c.

9. Denique, quamvis in Reum etiam 44 invitum reddatur iudicium, ad agendum tamen in Civilibus, & Criminalibus invitus nemo compelli potest l. un. C. ut nem. invit. ager. vel accusar. cogat. Ratio est, quia cuiuslibet liberum est, an velit iuri, & actioni, quam adversus alium habet, cedere, vel insistere. Procedit autem hoc regulariter; nam complures exceptiones enumerat Gloss. in l. un. cit. v. invitus. Brunnem. *ibid.* Wiest. hic n. 23. & 24. Præcipuas affero. Excipitur ergo 1. qui jam semel actionem proposuit; hic enim cogi potest, ut coeptam actionem prosequatur. Auth. qui semel C. quom. & quand. Jud. Sc. 2. Qui alterum diffamavit; nam hic ex practica l. diffamari 5. C. de ingenis, ad iudicium tacite se obstrinxit, & propterea ad diffamati instantiam compelli potest ad agendum intra certum terminum, nisi velit silentium sibi imponi. 3. Creditores studiosorum discessurorum ab Academicis, imò & aliorum, dum peregre abire cogitant; his enim certum terminum iudex statuere potest, ut intra illum sibi ab his debita prætendant, & debitores conveniant, eo autem lapsò non audiantur. 4. Tutores, & Curatores; nam hi pro pupillis, & minoribus sibi concreditis ratione officij agere compelluntur, nisi tutelæ iudicio damnari velint l. nomina 2. C. de Arbitr. tutel. 5. Procurator l. procuratorem 11. & l. à Procuratore 13. C. mandat. 6. Administrator Civitatis l. non utique 2. S. si eo 7. ff. de administr. rer. ad civit. pertin. 7. Denique Hæres; nam hic necem defuncti vindicare tenetur, nisi hereditatem sibi ut indigno auferri velit l. heredes 1. C. de his, quib. ut indign.

Dub. 1. Utrum Actor, & Reus cogi 45 possint, ut personaliter compareant in iudicio? R. distinguendo inter iudicem supremum, & inferiores supremo. Supremus, puta, Princeps, Papa, Imperator, Rex, præcipere potest, ut partes, si jurisdictioni suæ subint, personaliter veniant, prout colligitur argumento à sensu contrario sumpto ex c. Juris 1. h. tit. in 6. & notat *ibidem* Gloss. v. speciale, Vivian. *ibid.* in ration. Laym. n. 1. Wiest. hic n. 54. & hoc teste omnes fatentur. Ratio est, quia etsi aliàs Leges facultatem tribuant litigantibus mittendi

Procuratorem loco sui, Princeps tamen hac Lege non adstringitur; unde si is velit, tenebitur pars ad imperium ejus personaliter comparere. Aliud dicendum de Judicibus inferioribus Principe; nam et si iste Reum saltem compellere possit ad personaliter comparendum, quando causa est criminalis, & pœna corporis afflictiva, vel alia relegatione major infligenda venit, ut dictum est *Libr. 1. tit. 38. n. 21.* id tamen communiter negatur, quando causa est Civilis, vel Criminalis quidem, sed talis, in qua criminis qualitas mitiorem admittit pœnam. Ita Vivian. in c. *Juris cit. V. Judex.* Franc. *ibid. n. 3.* Laym. n. 2. Passerin. n. 1. *§sq.* Zoëf. *hic n. 15.* Pirh. n. 43. Wiest. n. 55. Ratio est, quia indultum à Jure beneficium nemini est auferendum *Reg. 17. in 6.* atqui litigantibus à Jure indulgetur alternativè, ut per se, vel per idoneum Procuratorem litigent c. *querelam 2. de Procurat. l. cautio 1. § l. fm. C. eod.* ergo hoc Juris beneficium à Judice, qui Juris conditore inferior est, auferri non debet: & hinc in omni citatione, quæ ad personalem præsentiam expressè non adstringit, subintelligi alternatio ista debet. Estque hoc ita verum, ut si Judex ejusmodi inferior partes vocet ad personaliter comparendum in Judicio, non expressâ causâ in citatione, citatio non valeat, nec citatus in propria persona teneatur venire. Ancharan. in c. 1. *cit. not. 1.* Franc. n. 3. Passerin. n. 8. Pirh. n. 45. *not. 4. hic.*

⁴⁶ Dub. 2. an, quæ n. prior. dicta sunt, intelligi debeant tantum de Judice Delegato, an etiam de Ordinario? Ratio dubitandi est, quia c. *Juris cit.* tantum sermo est de Judice Delegato. Sed hoc non obstat; nam de Delegato solum mentio ibi facta est, quia de ipso magis dubitabatur. Hinc dicendum intelligi debere de utroque, ut notat Vivian. *ibid. in Rational.* Passerin. n. 4. & alij; ratio enim de utroque probat. *Difficultas est de Judice Delegato Papæ:* & ratio difficultatis est; quia Judex Delegatus Papæ gerit vices Papæ, & regulariter quoad causam sibi delegatam potest idem facere, quod potest ipse Papa. Sicut ergo ipse Papa, vel alius Princeps supremus compellere, & jubere potest, ut partes, quæ Jurisdictioni suæ sub sunt, personaliter se sistant in Judicio, ita etiam Delegatus Papæ. Sed dicendum, ne quidem Delegatum Papæ regulariter posse cogere partes litigantes, ut per se ipsas compareant. Patet ex c. *Juris cit.* & notat *ibid.* Gloss. *V. eod.* Vivian. *l. cit.* Passer. n. 1. *§ 2.* Pirh. n. 44. Ratio est, quia Delegatus Papæ non censentur esse concessa omnia, quæ Papa potest, sed solum ea, sine quibus causa ipsi commissa expediri non potest c. *præterea 5. de offic. deleg.* atqui ut expedire causam sibi commissam possit, regulariter non est opus, ut compareant partes litigantes personaliter, sed sufficit, si compareant

per Procuratorem. Ergo &c. Ex quo cadit ratio allata in contrarium.

Dub. 3. quando Judex inferior Ordinarius, vel Delegatus compellere partes possit ad personaliter comparendum in Judicio? ⁴⁷ 1. plures enumerari casus. Et 1. quidem si causa sit criminalis, & injungenda pœna corporis afflictiva, vel alia relegatione major, ut dictum est n. 45. *suprà & l. 1. tit. 38. n. 21. ibi cit.* 2. Si præstandum sit Juramentum de calumnia, aut pro veritate dicenda c. *Juris cit.* nisi tamen Procurator à parte missus ad hoc ipsum speciale mandatum habeat; tunc enim admitti iste, nec principalis compelli potest, ut personaliter se sistat, quia tunc nulla est Juris necessitas. Gloss. *ibid. V. Juramento.* Vivian. in *Rational.* 3. Si specialiter examinare oporteat qualitatem personæ, maturitatem ætatis, Judicij discretionem arg. l. *omnes 2. C. de his, qui ven. ætat. impetr.* Franc. in c. *cit. n. 2.* Laym. n. 2. Passerin. n. 24. Pirh. n. 44. *not. 2.* Wiest. n. 56. 4. Si Actoris, vel Rei præsentiam personalem necessitas Juris exigat, quod statum, & veritatem rei, præsertim ea, quæ in facto consistunt, melius perspecta habeat, & valeat explicare c. *Juris cit. c. pastoralis 14. b. tit.* Laym. *l. cit.* Schambog. *hic num. 29.* 5. Si iudicia contra Reum sint vehementia, & accedente præsentia Rei, inspecto vultu, ac responsis consideratis, veritas facilius deprehendenda speretur. Ancharan. in c. *Juris cit. not. 4.* Laym. n. 4. Pirh. Wiest. *l. cit.* 6. In alijs etiam casibus, & causis, si delegatus Papæ sit, & ad hoc speciale mandatum habeat c. *Juris cit.* & Gloss. *ibid. V. speciale.* Vivian. in *Rational.* Fran. n. 3. Passerin. n. 9. Pirh. n. 45. & alij *citt.* Quod tamen ad Delegatos inferiorum Judicum extendi non debet; quia hi, cum extra quinque relatos casus compellere partes ad comparandum personaliter nequeant, etiam non possunt eam potestatem delegare alteri.

Dub. 4. utrum litigantes ea, quæ ad factum pertinent, in Judicio proponere per Advocatos valeant? Videtur respondendum affirmativè. 1. quia qui alterius defensionem suscipit, si in Jure interrogetur, respondere tenetur de omnibus illis causis, ex quibus respondere tenetur dominus, ut dicitur *l. non solum 39. princ. ff. de procurat.* ergo etiam si interrogetur de questione facti. 2. Idem *l. neque 1. §. quibus 1. in fin. ff. quod cuiusque univers. nom.* asseritur de eo, qui alicujus universalitatis nomine Judicium subit. 3. Si is, qui in Judicio alterius defensionem suscepit, proponere non possit ea, quæ in facto consistunt, non plenè, ut oporteret, defenderet principalem, cum Jus oriatur ex facto, & sæpe minima facti mutatio totum Jus mutet. 4. Si ea, quæ facti sunt, proponi ab Advocato non possent, inutilis esset assuetudine Advocati. 5. Vel saltem ⁴⁸ notitia

notitia facti, quam tamen exactissimam habere debet, si congruum responsum, & commodam Judicis sententiam reportare velit *l. ut responsum 15. C. de transact.*

Verum his non obstantibus, dicendum, regulariter loquendo ea, quæ ad factum pertinent, non per Advocatos, sed per ipsas personas principales proponi debere. Ita Host. in *c. pastoralis 14. V. ut principales h. tit. Abb. ibid. n. 9. Vivian. in Rational. V. principalis. Laym. n. 1. Barbof. n. 1. Wagnereck. in Exegefi. Pirh. n. 46. Wiest. n. 58. & statutum est c. pastoralis cit. l. eum quem 79. ff. h. tit. l. qui servum 20. §. in Jure 1. ff. de interrog. in Jur. faciend. Ratio est, quia facti veritas in Judicio petenda, & exponenda est ab ijs, qui rem melius perspectam habent *c. scriptum 40. & ibi Gloss. V. ubi nati de elect. atqui litigantium personæ principales ea, quæ ad se, & factum proprium spectant, præsumuntur melius perspecta habere, quam extranei, & ipse earum advocatus c. ab excommunicato 41. & ibi Gloss. V. de facto suo. de rescript. ergo Judex, ut factum, de quo lis est, ejusque causam, & circumstantias plenè cognitas habeat, deque eo ritè pronuntiet, potius illud ex personis principalibus inquire debet, quam ex Advocato.**

Dixi autem regulariter loquendo; excipi enim quatuor casus præcipuè debent. 1. Si principalis sit homo simplex, qui mentem suam sufficienter explicare nequeat *c. pastoralis cit.* 2. Si consuetudo expositiones facti ab Advocatis admittat: & ita passim in Tribunalibus praxis obtinet teste Barbof. *l. cit. n. 5.* 3. Si Advocatus ad factum in Judicio proponendum habeat speciale mandatum; quia *c. cit. agitur de Advocato*, qui tali mandato intractus non est, ut notat P. Wiest. *hic n. 60. alijs cit.* 4. Si Judex, & pars altera non contradicat, quando Advocatus ea proponit, quæ facti sunt; tunc enim nocebit parti, quasi in præjudicium suum consentienti. Abb. in *c. cit. n. 4. Vivian. in ration. v. si tamen. Wiest. l. cit.*

Ad Argumenta contraria facilis est responsio. *Ad 1.* Ibi sermo est de Procuratore ad litem dato, qui ad proponenda ea, quæ facti sunt, admittitur, cum post contestationem litis fiat dominus litis: quod in Advocato non pugnat. *Ad 2.* In *l. §. §. cit.* sermo est de Syndico, qui & ipse per contestationem litis, quam nomine universitatis tractat, dominus litis fit. *Ad 3.* Advocatus per hoc Clientem defendit, quod ad eum pertineat, ut proponat ea, quæ Juris sunt, & dum principalis proponit ea, quæ facti sunt, caveat, ne iste per cavillosas, obscuras, & æquivocas positiones facile decipiatur. *Ad 4.* Patet ex modò dictis, non esse inutilem assistentiam Advocati. *Ad*

5. Notitiam facti Advocatus habere debet, ut ritè possit proponere ea, quæ Juris sunt, libellum ordinare, interrogationes, & articulos probatoriales formare, positiones, & exceptiones facere &c. nam hæc omnia notitiam facti postulant.

Dub. 5. an, qui promissit se litigaturum coram Judice, postea resiliere possit? Videtur posse ob textum *l. si convenerit 18. ff. de Jurisdic.* ubi statuitur, eum, qui promissit litigare coram certo Judice, posse, mutata voluntate, resiliere, si Judex ille nondum sit aditus.

Sed tenenda est negativa sententia, & dicendum, eum, qui promissit coram Judice sedente pro Tribunali, se coram eo cum Adversario suo litigaturum, etsi litem nondum sit contestatus, non posse amplius Judicium recusare, vel exceptionem fori declinatoriam opponere, nisi nova causa superveniat, vel antiqua, quæ latebat, & ignorabatur, deregatur. Colligitur ex *c. de Quodvultde 1. h. tit. & notant ibidem Alex. de Nevo n. 12. Abb. n. 5. Laym. n. 2. Barb. n. 1. Pirh. hic n. 50.* Quod ita verum est, ut si post promissionem ejusmodi factam legitime citatus non compareat, habendus sit pro contumace, & ut talis puniendus, etiam Censurâ Excommunicationis, vel privationis reddituum Beneficij, ut sumitur ex *c. cit.* ipso tamen Beneficio privari non potest, ut monet Abb. in *c. cit. n. 8. Vivian. ibid. v. Beneficio, Gonzal. n. 9. & seqq. Canif. n. 2. Barbof. n. 1.* quod multo magis verum est de Episcopatu, nisi per annum in contumacia pertiterit *can. rursus 36. & can. seq. caus. 11. q. 3. Pirh. n. 50. cit. not. 3.* & ratio est, quia non debet duplici poenâ affici.

Dixi post promissionem; nam si litigaturum se coram tali Judice non promissit, nec litem est contestatus, adhuc potest exceptionem fori declinatoriam opponere usque ad contestationem litis. Et hinc pro cautela monet Barbof. *l. cit. n. 4.* ut qui vult excludere Adversarium ab opponendo exceptionem declinatoriam Judicij, faciat, ut is interrogetur à Judice, an litigare coram se velit; nam si respondeat affirmando, & scivit, sibi competere exceptionem declinatoriam fori, eam opponere deinceps non permittitur, sed eidem renuntiâsse censetur.

Neque obstat *l. si convenerit cit.* nam, ut advertit Abb. *l. cit. n. 17.* Lex illa solum loquitur de eo, qui consensit in alienum Judicem; *c. cit.* autem de eo, qui consensit in Judicem proprium: inter quos magna disparitas est; nam qui consensit in Judicem non suum, ante litem contestatam resiliere potest, tanquam re adhuc integra; qui autem consensit in Judicem proprium, ab eo non amplius potest recedere, nisi ex nova causa superveniente, & apparente.

De Materia, & Objecto Judicij.

SUMMARIUM.

50. *Judex Ecclesiasticus solus cognoscit de causis Spiritualibus.*
 51. *De Jure Patronatus.*
 52. *Sepultura, nisi sit questio merè facti.*
 53. *De Causis Matrimonialibus.*
 54. *Ad quem Judicem pertineat causa Dotis?*
 55. 56. *Ad quem, cum dabitur, an causa proposita sit spiritualis, vel temporalis?*
 57. *Ubinam cause profane tractandæ sint?*
 58. *Judex Ecclesiasticus negligentiam Judicis secularis supplere potest.*
 59. *Non secularis negligentiam Ecclesiastici.*
 60. *Nisi in controversijs super Feudo ortis.*
 61. *Cause mixti fori tractantur ab eo, qui prævenerit.*

62. *Enumerantur cause, quæ mixti fori sunt.*
 63. *Utrum Laicus in crimine mixti fori punitus à Judice Ecclesiastico, ob idem crimen puniri etiam possit à Judice seculari?*
 64. *An condemnari ab isto, quando à Judice Ecclesiastico est absolutus?*
 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. *Qualis sit Judex Causarum Feudalium?*
 72. *Coram quo Judice ventilandæ sint Cause connexæ?*
 73. *Quot modis esse cause connexæ possint?*
 74. *Quis Judex in Causis connexis legitimus sit?*
 75. *Casus, in quibus, qui cognovit de una causa, non cognoscit de connexa.*

Materia, seu Objectum Judicij sunt Cause quælibet tam Ecclesiasticæ, quàm temporales; tam Civiles, quàm Criminales; tam petitoria, quàm possessoria; tam Feudales, quàm Allodiales; tam connexæ, quàm disparatæ, modò quæquæ coram suo Judice disceptetur; pro diversitate enim causæ alia unius, alia alterius Jurisdictionis censetur propria.

50. *Quæritur 1. quis sit Judex ordinarius causarum Ecclesiasticarum?* 2. *causæ Ecclesiasticæ duplicis generis sunt; aliquas enim ex illis DD. appellant merè Ecclesiasticas, seu Spirituales, alias Temporales. Merè Ecclesiasticæ, seu Spirituales sunt, quæ ex objecto suo sacræ sunt, seu quæ versantur circa rem sacram, & spiritualem. Non merè Ecclesiasticæ, seu Temporales, quæ habent objectum de se quidem profanum, & temporale, ratione tamen Personæ Ecclesiasticæ, contra quam proponuntur, aliòve ex capite ad cognitionem Judicis Sacri pertinent. De posterioribus agitur Tit. seq. à n. 63. De prioribus, seu merè Ecclesiasticis indubitata apud omnes tam Catholicos, quàm Heterodoxos sententia est, illas ad cognitionem Judicis Ecclesiastici, & quidem solius, Laicis omnino exclusis, spectare. Constat ex pluribus textibus Juris Canonici, præcipuè c. decernimus 2. & c. seq. b. tit. c. tuam 2. de ordin. cognit. c. lator 5. & c. causam 7. qui filij legitim. c. ut inquisitionis 18. §. prohibemus de heretic. in 6. c. si Judex 12. de sent. excomm. in 6. Ratio est, quia rerum spiritualium, eique annexarum cognitio Judicialis, & auctoritativa, ac de ijs dispositio est actus potestatis spiritualis, atqui hæc potestas à Christo concessa est Petro, & ejus successoribus. Matth. 16. v. 18. Joan. 21. v. 17. non verò Principibus, & Judicibus Laicis, quip-*

pe quos obsequendi magis necessitas manet; quàm autoritas imperandi, quando de rebus spiritualibus agitur *can. bene quidem 1. dist. 96. c. Ecclesiæ 10. de constitut. & c. fin. de reb. Eccl. non alien. igitur & harum Judicialis cognitio non ad Laicos, sed Petrum, & Petri Successores, ac eos, quos ipsi in partem curæ Pastoralis afflumunt, Praelatos Ecclesiasticos spectat. Proceditque hoc non tantum de ijs causis, quæ ab intrinseco spirituales sunt, uti sunt, quæ ad Fidem, Sacramenta, & Sacramentalia, absolutionem à Votis, & Juramentis, Sacrificium, & Ritus sacros, Censuras, & alias poenas merè Ecclesiasticas, aliæque his similia pertinent; sed etiam de ijs, quæ intrinseco spirituales non sunt, sed spirituali tantum annexæ, quales sunt causæ reddituum Ecclesiasticorum, Decimales &c. Ratio est, quia magis dignum trahit ad se minus dignum *arg. c. quod in dubijs 3. de consec. Eccl. vel Altar. & res temporalis definit esse talis, quamprimum spirituali annexa fuerit, prout elucet non tantum ex Jure Sacro *can. siquis objecerit 7. caus. 1. q. 3. sed etiam ex Jure profano §. sacræ 2. Inst. de rer. divis.***

Dub. 1. *An Judex Laicus cognoscere possit de Jure Patronatus?* Videtur posse; quia hoc Jus non videtur esse spirituale, cum Laicis etiam competat, quibus aliàs nullum Jus spirituale potest competere.

Sed certa est negativa sententia, sc. Judicem Laicum principaliter, & perse de Jure Patronatus non posse cognoscere, vel pronuntiare. Constat ex *c. quanto 3. b. tit.* Ratio est, quia Jus hoc vel secundum se, & ex objecto suo est spirituale, ut plures DD. putant, vel saltem est aliquod antedenter annexum spirituali, cum ordinetur ad spiritualem Beneficij collationem, vel institutionem præsentati, ut innuitur *c. quanto cit.* atqui

atque de connexis, & accessorijs idem debet esse iudicium, ac dispositio *translato 3. de constit. & quæ Religiosis adherent*, Religiosa sunt *l. quæ Religiosis 43. ff. de R. V.* ergo cum de Beneficijs Laici non possint esse Iudices, neque in causis Juris Patronatûs, quod Beneficijs annexum est, esse poterunt. *Conf. à pari cum feudo*; nam de hoc cognoscere poterit dominus feudi, quia istud ab eo provenit tanquã gratia, & beneficium. atqui ejusmodi gratia ab Ecclesia concessa Patrono est etiam Jus Patronatûs, & quidem ita, ut in certis casibus, videlicet ob negligentiam Patroni, ipsa defectum suppleat. ergo &c.

Dixi *principaliter*, & *per se*; nam accessoriè & secundariò Laicus Iudex de Jure Patronatûs cognoscere, & judicare potest, ut fieret, si Iudex secularis per sententiam condemneret possessorem Castrî alicujus, ut illud domino suo reddat unã cum omnibus Juribus ei annexis; nam si eidem annexum sit etiam Jus Patronatûs ad certum, vel certa Beneficia, etiam hoc cum cæteris vi talis sententiæ tradere possessor debet, ut bene Abb. *in c. 3. cit. n. 9.* Decius *ibid. n. 6.* Laym. *V. porro.* Pirh. *hic n. 53.* Schamb. *n. 33.* & patet à pari; nam licet Jus Patronatûs alias secundum se vendi non possit, si tamen vendatur Castrum, cui hujusmodi Jus annexum est, illud cum Castrò accessoriè ad emptorem transit: item licet Princeps secularis Vasallum directè Jure Patronatûs privare non possit, potest tamen accessoriè confiscando Castrum, & bona, quibus annexum est Jus Patronatûs. Igitur eodem modo, licet Iudex Laicus per se, & principaliter cognoscere de Jure Patronatûs nequeat, poterit tamen accessoriè & secundariò. Bene tamen *l. cit.* monent Abbas, Decius, Schambogen, hoc casu de Jure Patronatûs mentionem expressam in libello, & sententia non faciendam, ne censetur de eo velle principaliter judicare.

Neque obstat ratio dubitandi; nam quod dicitur Laicum non esse capacem possidendi Jus spirituale, verum est, seclusa concessione, & gratiã speciali Ecclesiæ; ex tali autem concessione, & gratiã Laicus Jus Patronatûs obtinet, non autem ullus Iudex Laicus obtinet jus judicandi, & pronuntiandi de Jure Patronatûs vi Juris communis, cum nullus in hoc textus de ipso extet. Ergo &c.

Dub. 2. ad quem Iudicem spectet cognoscere de quæstione orta super Jure Sepulturæ? *si quæstio sit merè facti*, v. g. an Titius Cajo promiserit Jus sepulturæ, vel de impensis funeris, etiam Iudex secularis potest cognoscere. Abb. *in c. 3. h. tit. n. 11.* Alex. *ibid. n. 16.* Laym. *V. simili*, Pirh. *hic n. 54.* Schamb. *n. 34.* Ratio est, quia Iudici Laico solum prohibetur cognitio Juris spiritualis. Atqui factum, etsi eidem Jus applicetur, Jus tamen spirituale non continet: &

hinc, etsi versetur circa rem spiritualement, cognosci tamen potest, quin cognoscatur de Jure aliquo spirituali. Ergo &c.

At *si sit quæstio Juris*, ad Iudicem Ecclesiasticum cognitio causæ pertinet: quod verum est, si ve agatur actione reali, & quaratur, an vel cui Jus sepulturæ in aliquo loco Ecclesiæ, vel Cœmeterij competat; sive intentetur actio personalis, ut si quis promiserit alteri, ejusque hæredibus Jus sepulturæ in sepulchro Majorum suorum, & dubitetur, an hæc promissio valeat. Abb. *in c. 3. cit. n. 11.* cum suprã allegatis. Ratio est, quia Jus vel spirituale est, vel saltem spirituali annexum, videlicet loco Sacro, Ecclesiæ, aut Cœmeterio, ad quod ordinatur. Atqui ut *n. præc.* dictum est, ad eundem Iudicem spectat judicare de principali, & connexis cum principali. Ergo &c.

Neque obest, quod Laicus possidere possit Jus sepulturæ in loco Sacro; quia propriè Laicus non possidet, vel quasi possidet sepulchrum existens in Ecclesia, vel Cœmeterio, sed solum ex permissione Ecclesiæ Laici tolerantur in quasi possessione Juris sepulturæ.

Dub. 3. ad quem Iudicem pertineant **13** Causæ Matrimoniales? *si*, etiam has coram solo Iudice Ecclesiastico decidendas. Patet ex *can. multorum 10. caus. 35. q. 6. c. tue 5. de excessib. Pralat. & Trid. sess. 24. can. 12. de Sacram. matrim.* Et hinc in ejusmodi causa Camera Imperialis nec Processus decernit, nec appellationes recipit juxta Ordin. Camer. *p. 1. tit. 9. in addit. V. wann auch der Kayser* & Memoriale *de Anno 1570.* quo Assessoribus injunctum est, *daß sie sich der Matrimonial - Sachen entschlagen sollen.* Gail. *l. 1. obs. 112. n. 17.* Ratio est, quia ex quo contractus Matrimonialis elevatus est ad dignitatem Sacramenti, inter causas spirituales censetur.

Intelligendum tamen hoc est **1.** tantum de Matrimonijs fidelium; nam in causis Matrimonialibus infidelium Iudex competens est solus Iudex secularis; quia eorum Matrimonia sunt tantum contractus Civilis: hinc Princeps, in cuius Jurisdictione consistunt, sicut alijs Contractibus subditorum suorum, ita & matrimonijs infidelium sibi subditorum Leges ferre, iisque impedimentorum dirimentia, tum impediencia potest statuere, ut latius dicitur *l. 4. tit. 1.* **2.** Intelligendum est de ipso contractu Matrimonij; nam circa solemnitates Matrimoniorum extrinsecas, ceremonias in convivijs, pompam nuptialem, sumptus, dotem, hæreditates &c. etiam inter Christianos statuere Princeps Laicus potest, ut fuse exponit Fulv. Pacian. *l. 2. de probat. c. 3. à n. 56.* Ratio est, quia hæc nihil spirituale continent. **3.** Intelligendum est de contractu Matrimonij, quantum ad hujus valorem, fidem, obligationes &c. nam his suppositis, ut ea, quæ Jure

Jure Ecclesiastico de hoc statuta sunt, observentur, cogere subditos suos Magistratus etiam secularis poenas infligendo potest; quia juvare uterque Magistratus se invicem debet, ut salva sint utriusque Jura.

Et hinc Judex secularis 1. potest Sponsos, de quibus constat, quod valide contraxerint Sponsalia, compellere ad contrahendum matrimonium. 2. Potest conjugem, quæ post contractum matrimonium a conjugate suo divertit, cogere, ut ad eundem redeat, nisi opponat exceptionem nullitatis, vel causam legitimam faciendi divortium. 3. Potest eos, qui matrimonium clandestinè, & per consequens invalidè contraxerunt, si constet contraxisse, punire. 4. Potest adulterum punire non tantum poenâ sanguinis, de qua certum est, cum eam Judex Ecclesiasticus non possit infligere, sed etiam aliâ arbitrariâ; quia adulterium est crimen mixti fori: de quibus latè meus in hac Cathedra Antecessor P. Melchior Friderich p. m. tr. de for. compet. n. 615. & seqq.

54 Dub. 4. ad quem Judicem pertineat cognoscere de causa dotis, & alimentorum in Judicium deducta? Abb. in c. extenore 11. h. tit. n. 6. & alij nonnulli putant, eam esse mixti fori; quia ad Ecclesiam etiam spectat defensio dotium. Sed distinguendum est, an per se, & principaliter agatur causa Dotis, & alimentorum, an accessorie, & incidenter tantum.

Si primum, ad solum Judicem Laicum ejus cognitio, & defensio pertinet juxta Bald. Felin. Lup. Jason. Socin. Præposit. & alios, quos referunt, & sequuntur Sanch. l. 10. de matr. D. 8. n. 15. Barbof. in l. 1. p. 1. ff. solut. matr. à n. 46. Pirh. hic n. 70. Schambog. ibid. n. 41. Casus est, quando constante Matrimonio uxor agit ad restituendam sibi Dotem, eo quod vir ad inopiam vergat; nam hoc, & similibus casibus repetere Dotem à Judice seculari debet, quia causa Dotis est merè profana.

Si secundum, & quæstio incidat in causa divortij, de quo principaliter agitur, & ibi vir neget se dotem & alimenta uxori debere, utpote adulteræ, ad Judicem Ecclesiasticum spectabit de hac cognoscere, ut constat ex c. de prudentia 3. de donat. int. vir. & uxor. & notat ibid. Gloss. V. incidens cum DD. supra cit. Ratio est, quia principale trahit ad se minus principale; principale autem, videlicet causa divortij, ad Judicem Ecclesiasticum spectat. Ergo &c.

55 Dub. 5. ad quem Judicem pertineat decisio, quando dubitatur, an causa sit Spiritualis, vel Temporalis? Videtur in hoc casu locus esse præventioni, ita ut ab alterutro, nempe à Judice Ecclesiastico, vel seculari dijudicari possit: cui favet l. si quis 5. ff. h. tit. ubi dicitur cujusque Judicis esse, an sua sit Jurisdictio.

Verum hoc non obstante, dicendum,

hoc casu decisionem ad Judicem Ecclesiasticum pertinere. Ita Covar. præf. qq. c. 33. n. 1. Marta de Jurisdic. p. 4. cent. 1. cas. 145. n. 1. Oliva for. Eccl. p. 1. q. 28. n. 21. & hoc recte receptissima traditio omnium. Sumitur clarè ex c. si Judex 12. de sent. excomm. in 6. ibi: quia de re Ecclesiastica, & spirituali. Ratio est, quia Judex secularis judicando de re spirituali excedit limites suæ potestatis, non excedit limites suæ potestatis Judex Ecclesiasticus judicando de re temporalis; nam hic non est incapax Jurisdictionis temporalis, sicut tamen ille est incapax Jurisdictionis Spiritualis. Atqui periculo sic excedendi limites potestatis suæ se objiceret Judex secularis, si judicaret, quando dubium est, an causa sit Spiritualis; nam fortè Spiritualis est. Ergo &c.

Ad rationem dubitandi dico, regulam illam non procedere in casu, quo disputatio emergit inter Judicem Superiorem, & inferiorem; nam Superioris tunc est judicare super re controversa.

Dub. 6. an Laicus Jure Delegato possit 56 de causis Spiritualibus cognoscere? R. distinguendo: potest ex delegatione Summi Pont. non verò ex delegatione alterius Prælati Ecclesiastici. Ita Gloss. in c. decernimus 2. h. tit. V. non presumant. Decius ibid. n. 5. Barbof. n. 8. Pirh. hic n. 21. Schambog. ibid. n. 33. Wiest. tit. de for. compet. n. 99. & novissimè P. Schmier tr. de Judic. c. 4. n. 22. & duob. sqq.

Pars 1. patet ex plenitudine potestatis, quam universalissimam Papa habet, ut per se, vel per alios cognoscat de omni causa Spiritualis, modò illi, per quos cognoscit, non sint Jure Divino inhabiles. Atqui Laicus non est Jure Divino inhabilis ad cognoscenda Spiritualia, si id agat, non proprio, sed alieno nomine. Igitur per illos, tanquam Delegatos suos poterit ea Papa cognoscere, & judicare.

Pars 2. constat ex eo, quia Episcopus, vel alius Papæ inferior nequit id, quod Jure Superiori constitutum est, abrogare; atqui superiori Jure, Pontificio nempe, constitutum est, ne Laici immisceant se negotijs spiritualibus per c. decernimus 2. h. tit. & alios textus n. 50. allegatos. Ergo &c.

57 Quæritur 2. ubinam Causæ profanæ generatim tractandæ sint? R. si agitentur inter Clericos, vel saltem reus sit Clericus, tractandæ sunt à Judice Ecclesiastico, ut infra Tit. 2. à n. 79. dicitur; si verò agitentur inter Laicos, vel saltem reus conventus sit Laicus, solius Judicis Laici cognitioni, & Jurisdictioni subsunt, ita ut regulariter Judex Ecclesiasticus, etiam Pontifex, cognitioni illarum se immiscere nequeat, ut Regulæ instar tradunt Innoc. in c. licet 10. princ. de for. compet. & communis DD. Ratio est, quia Prælati Ecclesiastici, & ipse etiam Summus Pontifex in causis fidelium merè

merè temporalibus Jurisdictionem per se, & directè non habent, nisi temporali eorum dominio sint subiecti.

Dixi *regulariter*, & *directè*; nam varijs casibus in causis etiam temporalibus reus Laicus coram Ecclesiastico Judice conveniri potest. Et 1. quidem si vidua, pupillus, orphanus, aut istis similis persona miserabilis sit vi oppressa, & rerum suarum possessione dejecta; nam ista spoliatorum coram Judice Ecclesiastico convenire, & agere ad possessionem recuperandam possunt *c. ex tenore 11. & c. ex parte 15. de for. compet.* Ratio est, quia harum personarum defensio ad Ecclesiam spectat, sicut cumulatim *can. licet 1. & can. seq. dist. 87. can. si quis 21. caus. 24. q. 3. c. super 26. in fin. de V. S.* 2. Si Laicus res ad Ecclesiam, Monasterium, aliisque loca Sacra, & Religiosa pertinentes invadat, turbet, occupet *c. cum sit 8. & c. conquestus 16. de for. compet.* & ratio est, quia hujusmodi invasio, & occupatio Sacriligium reputatur, quod mixti fori est. 3. Si agatur de peccato; nam ut ab eo recedant Laici, denunciari possunt Judici Ecclesiastico, & ab isto compelli, ut factum est in causa Pacis jurata, à Principe seculari violata *c. novit. 13. h. tit.* & fieri potest, cum quis obligationem ex nudo pacto naturaliter contractam implere, aut infra dimidium læto recusat satisfacere *c. Antigonus 1. & c. qualiter 3. de pactis.* 4. Si consuetudine receptum sit, ut Judices Ecclesiastici causas Laicorum etiam Civiles, & profanas cognoscant, & judicent *c. si Clericus 5. de for. compet.* 5. Si causa sit mixti fori; tum enim, coram quo Judice Actor voluerit, agere potest. 6. Si Juramentum contractui adjectum sit *c. fin. eod. in 6.* 7. Si constet, quòd Judex secularis desit officio suo in administranda Justitia Actori sive Clerico, sive Laico *c. licet 10. h. tit.*

58 Dub. 1. quorum Judicium secularium negligentiam supplere Judex Ecclesiasticus possit? Aliqui quidem loquuntur generaliter; melius tamen videntur sentire, qui distinguunt inter Magistratus, & Judices Sæculares, qui superiorem in temporalibus non cognoscunt, & inter eos, qui talem superiorem cognoscunt. De prioribus affirmant, de posterioribus negant, sed volunt horum negligentiam à Superiore, quem recognoscunt in temporalibus, supplendam, & corrigendam esse: qui si & ipse in defectu supplendo, aut inferiore corrigendo negligens sit, tunc primum recurrendum ad Ecclesiam. Ita Innoc. in *c. 10. de for. compet. n. 1.* Abb. *ibid. n. 9.* Suar. *de Censur. D. 20. f. 1. à n. 15.* Oliva *for. Eccl. p. 2. q. 44. n. 3.* Pirh. *tit. de for. compet. n. 125. not. 2. in fin.* Engl. *ibid. §. 2. n. 73.* König *hic n. 51.* & alij ab his *citt.* Ratio est, quia Ecclesia administrationi Justitiæ in temporalibus se non intromittit, quando recur-

sus est ad Superiorem, qui inferioris defectum supplere potest, & vult. Casu autem, quo nullus est Superior, ad quem recurratur, ad bonum spirituale pertinet, ut Justitia administraretur; ac per consequens id fieri potest per potestatem spirituales, quæ superior est, cuique omnia temporalia in ordine ad suum finem servire debent.

Dub. 2. an vicissim Princeps, vel 59 alius Magistratus secularis supplere negligentiam Judicis Ecclesiastici in causarum decisionibus, & Clericorum punitione possit? Affirmant Gloss. in *can. filijs 31. V. Regis. caus. 16. q. 7.* Decian. *tom. 1. tr. crim. l. 4. c. 9. n. 83.* Menoch. *retinend. remed. 3. n. 354. & 355.* & alij plures apud Olivam *for. Eccl. p. 2. q. 44. n. 3.* Fundantur 1. textu *can. nos si incompetenter 41. caus. 2. q. 7.* ubi Leo Pontifex Legatos Imperatoris alloquens, Nos, inquit, *si incompetenter aliquid egimus, & subditis justæ Legis tramitem non conservavimus, vestro, ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare judicio.* 2. *Can. filijs cit.* ubi negligentia Archiepiscopi in rerum Ecclesiasticarum administratione commissa dicitur Regis auribus intimanda. 3. *c. si quis 2. de regular.* ubi supponitur in causa Ecclesiastica dari recursum ad Principem ob negligentiam Judicis Ecclesiastici. 4. *Novell. 123. c. 21.* relata in *can. si quis 45. caus. 11. q. 1.* ubi id ipsum nominatim cavetur. 5. Praxi Hispaniæ, in qua ad Tribunal regium recurrunt, qui à Judice Ecclesiastico in Civilibus, & Criminalibus causis gravati sunt; neque, ut videri potest, immeritò; quia tali casu Sæcularis Curia non tam agentis, quam Remp. & ipsam Ecclesiam defendentis partes sustinet.

Sed his non obstantibus, tenenda est negativa sententia, quam etiam defendunt Gloss. in *c. qualiter 17. h. tit. V. prohibemus.* Abb. *ibid. n. 7.* Gonzal. *n. 4.* Oliva *l. cit. n. 4.* Pirh. *hic n. 62.* König *n. 47.* Schambog. *n. 39.* Wiest. *de for. compet. n. 105.* & apertè constat ex *c. qualiter cit.* Ratio est, quia ad supplendam alicujus negligentiam necessaria est cognitio, & Jurisdictione. Hanc autem respectu Judicis Ecclesiastici non habet Magistratus secularis, utpote inferior Ecclesiastico. Ergo &c. *Conf.* nam quòd Judex Ecclesiasticus supplere possit negligentiam Judicis secularis, claro Juris textu habetur; nihil ejusmodi habetur de Judice seculari respectu Ecclesiastici. Ergo &c.

Neque contrarium probant Argumenta adversæ sententiæ. Ad 1. respondet König *l. cit.* Leonem Pont. se submisisse Imperiali Judicio, non coactivo, sed arbitrario ad vitandum fortasse scandalum. Ad 2. dici cum quibusdam potest, textum illum *can. filijs cit.* correctum esse per *c. qualiter cit.* vel si correctio Juris displiceat, dic *can. cit.* recursum ad Regem

- permittere, non tanquam ad Judicem, sed tanquam ad Advocatum Ecclesiæ, ac Patronum, ut extrajudicialiter curet, ne per dilapidationem Ecclesia patiatur damnum. Ad 3. nomine Principis ibi non intelligitur Princeps sæcularis, sed Pontifex, ut *ibidem* exponit Gloss. in cas. nam etiam Pontifex Princeps Sacerdotum est juxta can. clericos. 1. V. Pontifex dist. 21. Ad 4. autoritas Justiniani in hac parte nihil evincit, quia agitur de Jure Ecclesiastico, in quo dispositio Juris Civilis non attenditur. Ad 5. praxis illa Hispania, ut Bannez, Cenedo, Marta advertunt, nititur privilegio Sedis Apostolicæ, aut saltem ejus collati famâ; neque vi illius Regijs Jurisdictionis in Clericos competit, sed tantum simplex notio, quâ præmissâ, declarant gravamen illatum reo, & hunc contra ipsum defendunt, ut in c. qualiter cit. notat Gonzal. n. 6.
60. Dub. 3. an in nulla causa negligentia Judicis Ecclesiastici in administranda Justitia à Judice sæculari suppleri possit? R. posse in controversijs super Feudo ortis; nam si Judex Ecclesiasticus in his Justitiam Vasallis non administrat, ejus negligentia à Principe sæculari suppleri potest c. ex transmissa 6. & c. seq. de for. compet. Felin. in c. qualiter 17. h. tit. n. 1. Abb. in c. verum 7. de for. compet. n. 16. Marta de Jurisdic. p. 4. cas. 147. n. 16. Oliva for. Eccl. p. 2. q. 44. n. 11. Ratio est, quia Judex sæcularis respectu causæ Feudalis in casu, quo ipse dominus directus est, & Feudum Laicale, est superior Ecclesiastico. Plura de Judice Causarum Feudalium infra n. 65. & seqq.
61. Queritur 3. ubinam tractandæ sint causæ, quæ mixti sunt fori? R. tractandæ sunt ab eo Judice, qui alterum, cum quo cumulativam potestatem cognoscendi de hujusmodi causa habet, causæ cognitionem in se suscipiendo prævenit: quo casu is, qui ita ab altero præventus est, non potest amplius in cognitionem causæ sese ingerere, aut prævenientem ab ea cognoscenda, & dijudicanda impedire arg. l. si quis 7. ff. h. tit. Ut autem Causa aliqua mixti fori sit, & præventioni inter Judicem Ecclesiasticum, & Sæcularem locus sit, duo requiruntur. 1. Ut causa illa ex se, & ex natura sua sit temporalis; nam de spirituali, & Ecclesiastica Judex sæcularis non potest cognoscere, ut dictum est supra n. 50. & seqq. 2. Ut vi Legis, aut consuetudinis cognitionem ejus suscipere Judex Ecclesiasticus possit; nam alias causæ temporales Laicorum à Judice Sæculari examinantur privatim ad Judicem Ecclesiasticum, ut dictum est n. 72.
62. Dub. 1. quænam causæ sint mixti fori? R. has latè referunt Clar. §. fin. n. 1. & seqq. Fragos. de regim. Reip. Christian. p. 1. l. 2. D. 4. S. 5. & seqq. Farin. prax. crim. l. 1. tit. 1. à n. 127. Laym. l. 4. tr. 9. c. 2. à n. 5. Haun. de Just. tom. 5. tr. 1. à n. 324. & tom.

6. tr. 1. à n. 126. König hic n. 57. & 58. Wiest. de for. compet. n. 140. & alij passim. Sûntque 1. causæ de Matrimonio, Decimis, Jure Patronatûs, & similibus spiritualibus, aut his annexis rebus, & Juribus, quando circa ea moventur quæstiones facti; vel quando agitur super hujusmodi rerum possessione retinenda, vel recuperanda contra reum Laicum, neque admiscetur quæstio Juris, five proprietatis, ut infra Tit. 10. & 12. 2. Causa restitutionis, si ab Ecclesia petatur contra Laicum c. requisivit 1. de in integr. restit. c. ad nostram 11. de reb. Eccl. non alien. & dictum est l. 1. tit. 41. n. 37. 3. Causæ miserabilium personarum, si vel vi oppressæ, aut spoliatæ sint, vel Judex sæcularis negligens fuerit in administranda Justitia c. licet 10. c. ex tenore 11. & c. ex parte 15. de for. compet. 4. Causæ Juramenti, quando agitur ad ejus observantiam, vel perjuri punitionem c. fin. de for. compet. in 6. & c. licet 2. de Jurejur. in 6. 5. Causæ Usurarum, quando quæstio est, an Contractus aliquam iniquitatem contineat, ut declarabitur libr. 5. tit. 19. 6. Causa Adulterij, nisi de eo agatur ad dissolutionem, vel divortium; hoc enim casu cognoscere de eo solus Judex Ecclesiasticus potest, cum sit causa merè spiritualis. 7. Causæ criminum polygamie, sodomitæ, fornicationis, concubinatûs, incestûs &c. 8. Causæ blasphemie, divinationis, seu magiæ illicitæ, sortilegij, nisi saperent hæresim; tunc enim ad solus Judicis Ecclesiastici cognitionem spectarent, c. ut inquisitionis 18. V. prohibemus de heretic. in 6. 9. Causæ Sacrilegij, falsationis Litterarum Apostolicarum, assassinatûs, Spolij Ecclesiastici, vel invasionis rerum Ecclesiasticarum &c. Horum criminum si sint Laici, non solum à Judice sæculari, ut communiter fit, sed etiam ab Ecclesiastico puniri possunt: & ratio est, quia ejusmodi crimina adversantur non tantum bono politico Reip. sed etiam Fidei, & Religionis, vel saltem fini supernaturali, cujus Ecclesia curam gerit, & ferè cum Ecclesiæ damno, ac præjudicio conjuncta sunt.

Dub. 2. utrum Laicus, in criminibus 61 mixti fori punitus à Judice Ecclesiastico, ob idem crimen possit etiam puniri à Judice Laico? Negat Host. in c. tue 5. de Procurat. Butrio *ibid.* n. 18. & Legistæ communiter secundum Abbat. *ibidem* n. 7. Fundantur 1. l. licet 4. §. fin. ff. naut. caupon. & c. ubi dicitur de ejusdem hominis delicto sæpius quærendum non esse. 2. c. de his 6. de accusat. ubi asseritur non posse replicari accusationem de criminibus, de quibus quis absolutus est. 3. Arg. l. Prator 7. §. si dicatur 1. ff. de injur. per quam DD. asserunt, quod si pro crimine diversa pœna imposita sunt, & reum Judex punierit minori ex impositis, non possit ille amplius puniri aliâ pœnâ. Igitur si punitus fuit pœnâ Juris Canoni-

nonici in crimine mixti fori à Judice Ecclesiastico, etiamsi minor illa sit, quam poena Juris Civilis, non poterit puniri per sæcularem.

Affirmativam è contrario tenent Bald. in l. placet n. 5. C. de SS. Eccl. Paul. Castr. in l. cunctos populos n. 9. C. de Summ. Trinit. Covar. l. 2. var. c. 10. n. 6. Jul. Clar. §. fin. q. 57. n. 14. & alij apud Olivam for. Eccl. p. 2. q. 25. n. 9. Nituntur 1. c. felix 5. v. per hoc quoque, de pœnis in 6. ubi post impositionem poenæ pro gravissimo homicidio Cardinalis, additur, per hoc sæcularibus potestatibus non adimi potestatem utendi Legibus contra tales, quas adversus sacrilegos Catholici Principes ediderunt. 2. L. omnibus 3. v. fin autem C. de sponsal. ubi disponitur, quòd imposita minori poenà à Judice, qui aliam majorem imponere non potest propter limitationem Jurisdictionis, ad majorem iri Judicem possit, ut puniat competenter. 3. Ratione, quia qui commisit crimen mixti fori, utramque Remp. Ecclesiasticam, & Sæcularem offendit. Igitur, ut reparetur utriusque læsio, ab utraque tam sæculari, quam Ecclesiastica potestate est coercendus.

Tenenda est via media, & cum Abb. in c. de his 6. de accusat. n. 1. Gomez. tom. 3. var. c. 1. n. 4. Molin. de J. & J. tr. 3. D. 49. n. 3. Oliva l. cit. n. 12. Pirh. de for. compet. n. 144. Wiest. ibid. n. 141. adhibenda distinctio: Vel enim reus Laicus à Judice Ecclesiastico propter ejusmodi crimen punitus est poenà ordinarià secundum Canones & Leges statutà, aut si ordinarià statuta non est, alià extraordinarià delicto proportionatà; vel contra solum affectus ab eodem est poenà medicinali, aut alià SS. Canonibus, non tamen Legibus Civilibus definità, ut in atrocioribus delictis, præsertim quæ poenæ sanguinis obnoxia sunt, fieri solet. Si primum, reus ad poenam trahi denuo in foro sæculari nequit, ut bene probat negativa sententia, & suadet æquitas, quæ non permittit, ut condignè punitus amplius puniatur. Si secundum, in eum animadverti in foro sæculari adhuc poenà ordinarià per Leges statutà potest, ut probant argumenta affirmativæ sententiæ. Extenditur distinctio etiam ad casum, quo Judex Laicus in crimine mixti fori reum punit secundum Leges; per hoc enim, licet vindictivam non possit, non tamen prohibetur Judex Ecclesiasticus eidem infligere poenam spiritualem, & medicinalem. Oliva l. cit. n. 30. Wiest. l. cit.

64 Dub. 3. an Laicus criminis accusatus, si in foro Ecclesiastico absolutus est, in sæculari condemnari possit? Affirmant Felin. in c. 6. de accusat. n. 13. Covar. l. 2. var. c. 10. n. 6. Clar. §. fin. q. 57. n. 11. Gomez. tom. 3. var. c. 1. n. 40. Laym. l. 4. Theol. tr. 9. c. 2. n. 6. Pirh. de for. compet. n. 144. Rationem dant, quia,

cùm potestas Ecclesiastica, & sæcularis sint diversæ, sententia, quæ ab una lata est, apud alteram non parit exceptionem rei judicata.

Sed tenenda est negativa sententia, & dicendum sic, absolutum regulariter accusari, vel condemnari à Judice Sæculari non posse amplius, saltem quoties crimen non fuit obnoxium poenæ sanguinis, & condignè à Judice Ecclesiastico puniri potuit. Ita Gloss. in c. de his 6. de accusat. v. replicari, Bartol. in l. si quis homicidij C. eod. Boss. præd. crim. tit. de sentent. n. 64. Oliv. for. Eccl. p. 2. q. 28. n. 14. Wiest. de for. compet. n. 142. & patet ex c. de his cit. Ratio est, quia etfi potestates illæ diversæ sint, se invicem tamen juvare debent: & hinc sententia, quæ à Judice Ecclesiastico in crimine mixti fori validè pronuntiata est, observari etiam in foro sæculari debet c. fin. de except. in 6. Proceditque hoc etiam in criminalibus, ut contra Felin. ex communi omnium DD. ut ait, sensu advertit Oliva l. cit.

Ad argumentum contrarium patet ex ratione allata.

Quæritur 4. qualis sit Judex Causarum Feudalium? 1. distinguendo: Vel enim lis, & controversia est inter Vasallos, vel inter Vasallum, & extraneum, vel inter Vasallum, & Dominum ejus directum, vel inter hunc, & extraneum, vel denique dubium est, cujus ex duobus litigantibus Feudum sit.

Si primum, & lis agatur inter duos Vasallos, de ea cognoscere Dominus directus solet, prout statuitur l. 2. feud. tit. 55. §. fin. v. præterea: quod etiam traditur, vel potius supponitur c. ceterum 5. h. tit. c. ex transmissa 6. de for. compet. & tradunt Joan. Andr. in c. 5. cit. n. 3. Pirh. hic n. 149. König ibid. n. 61. & alij communiter. Ratio est, quia penes dominum directum manet dominium, & proprietas rei feudalis, utilitas autem sola conceditur Vasallo, & quidem ex beneficio, & liberalitate domini directi. Atqui de re propria, & suo beneficio, ac liberalitate penes alterum existente cognoscere, & pronuntiare quis potest. Ergo &c. Proceditque hoc 1. etiamsi Dominus Feudi aliàs nullam habeat Jurisdictionem; nam hanc acquirit hoc ipso, quòd rem suam in Feudum concedit. Hinc Judex in causa feudali esse etiam homo plebejus potest; quia Jura, & DD. loquuntur generaliter, neque distinguunt inter personas publicas, & privatas, plebejos & nobiles. Innoc. in c. verum 7. de for. compet. n. 1. Marta de Jurisdic. p. 4. cas. 89. n. 3. P. Melch. Friderich tr. de for. compet. n. 685. Procedit 2. si agatur Judicio petitorio, si ve possessorio; cum enim Jura allegata indistinctè asserant, de Feudo apud Dominum directum controversiam esse terminandam, causa proprietatis excludi non debet.

debet, maximè cum idem debeat esse Judex proprietatis, & possessionis *c. susceptis 1. de caus. poss. & propriet. & l. nulli 10. C. h. tit. Fachin. l. 7. contr. c. 100. König n. 61. cit. P. Friderich. l. cit. in fin. Procedit 3. etfi Vafallus sit Clericus, & dominus directus sit Laicus c. ceterum. c. ex transmissa. & c. verum cit. quia etiam coram hoc Vafallus Clericus conveniri potest, & comparere debet, saltem si causa civilis sit. Gonz. in c. ceterum cit. n. 1. & apud hunc alij.*

66 *Si secundum* contingat, & lis agatur inter Vafallum, & extraneum, quia v. g. extraneus in fundo Feudali servitute, vel aliud Jus præterdit, aut omnino fundum ad se pertinere contendit, causa cognitio pertinet ad Judicem Ordinarium Rei conventi, non verò ad dominum directum. *l. 2. Feud. c. 43.* Ratio est, quia aliàs aut Dominus deberet esse Judex, aut Pares Curia. Atqui Dominus in hac causa judicare non potest; tum quia Jura eidem Jurisdictionem duntaxat dant in Vafallos, non autem inter extraneos; tum etiam, quia si tali casu pronuntiaret, videretur esse Judex in causa propria. Sed neque Pares Curia hoc casu possunt cognoscere; quia hi negotijs extraneis se immiscere non possunt. Igitur magis expedit, Judicium à Judice Ordinario expediri. P. Schmier *tr. de Judic. c. 4. n. 66.* & ante hunc Gloss. *in c. 5. b. tit. in jin. Abb. ibid. n. 13. Decius n. 9. Pirh. de for. compet. n. 150.*

67 *Si tertium fiat*, & lis sit inter Vafallum, & Dominum directum, distinguendum est: Vel enim Vafallus rem, de qua controversia est, dicit esse Allodiale, & liberam, vel faretur eam Feudalem esse, sed questio solùm est super Feudi concessione, devolutione, retentione, servitijs, vel tributo ratione illius præstandis. *In primo casu* controversia decidi debet à Judice Ordinario Rei conventi, ne Dominus directus, ejus causa cognitionem sibi vendicans, jus dicat in causa propria. *In secundo* cognitio causa pertinet ad Pares Curia, si tales sint, vel si nulli sint Pares Curia, iterum ad Judicem Ordinarium Rei conventi cognitio ea pertinet. *l. 2. feud. tit. 55. §. fin. v. si verò.* Porro Pares Curia appellantur Convasalli ejusdem Domini directi, degentes in eodem territorio; nam si in diversis territorijs, seu Districibus habitent, inter se Pares Curia non sunt, licet sint Vafalli ejusdem Domini. Wefenb. *tr. de feud. c. 17. n. 3. Bocer. de Jurisdic. c. 3. n. 56. Mynsing. cent. 4. obs. 89. n. 14.* Ratio utriusque resolutionis est, quia ne Dominus in causa propria judicaret, Judicium debebat alijs tribui; non autem poterat convenientius tribui ulli, quam vel Judici Ordinario Rei conventi, vel Paribus Curia, quippe qui post Dominum censuebantur Jurium, & Consuetudinum

Feudalium optimam notitiam, & experientiam habere. Ergo &c.

Si quartum, & lis sit inter Dominum directum, & extraneum, quia v. g. iste negat rem esse Feudalem, aut in ea servitute, aut aliud simile jus sibi vendicat, non Dominus, nec Pares Curia, sed Judex Ordinarium Rei conventi judicat. *l. 2. feud. tit. 43.* Et quidem Dominus directus hoc casu cognoscere non potest de controversia, ne sc. ut jam dictum est, Judex sit in causa propria. Pares Curia non possunt; quia his Lex in extraneos Jurisdictionem non tribuit. Superest igitur, ut de tali causa cognoscat Judex Ordinarium Rei conventi, apud quem iste de alijs negotijs conveniri potest, & respondere conventus debet.

Si quintum denique, & dubium sit, cuius ex duobus litigantibus Feudum sit, Abb. *in c. 5. b. tit. n. 13. Socin. in c. 6. de for. compet. n. 29. Schrader. tr. Feudal. p. 10. f. 2. n. 8.* controversia decisionem adstruunt Domino directo ex ratione, quia causa hæc verè Feudalis est, ac proinde non ab alio, quam ab ipso Domino, rectius, & expeditius tractari potest. Contra Decius *in c. 5. cit. n. 11. Imol. ibid. n. 6. Curt. Junior. tr. feud. p. 7. n. 5. Fach. l. 7. contr. c. 101. Pirh. de for. compet. n. 149. Wiest. ibid. n. 108.* existimant, eo casu, saltem si neuter litigantium aliud feudum à Domino directo obrineat, cognitionem causa competere Judici Ordinario. Colligitur ex *l. 2. feud. c. 15. §. illud tamen.* Ratio est, quia hoc ipso, quòd sic litigantes aliud Feudum à Domino directo non habeant, & Feudum litigiosum ad se pertinere uterque contendat, eorum unus duntaxat Vafallus est, alter autem extraneus. in casu autem, quo Vafallus litigat cum extraneo, secundum dicta *n. 66.* cognitio litis ad Judicem Ordinarium pertinet. Ergo &c.

Porro casu, quo cognitio causa Feudalis ad Pares Curia spectat, vocari quidem, & judicare omnes possunt, ut pro comperito supponit P. Friderich *de for. compet. n. 697.* non tamen necesse est vocari omnes, sed possunt ex ijs aliqui eligi, qui litem decident, quæ electio communiter à Domino, & à Vafallo cum Domino litigante perficitur. Quod si in electione dissentiant, prius Dominus eligit, postea Vafallus pari numero, quo elegit Dominus. *l. 2. feud. tit. 16.* Si Vafallus circa electionem sit contumax, & vel eligere nolit, vel in electione tergiverferet, Vultejus *de feud. l. 2. c. 2. n. 27. Mynsing. cent. 4. obs. 89. n. 10. König hic n. 65.* judicant electionem solius Domini esse, ita ut ab ipso electi soli sint Judices: quod vice versa idem König *l. cit.* cum Rittershusio *de feud. c. 9. q. 13.* existimat dicendum, quando Dominus in eligendo tergiverferatur, aut non vult eligere.

Sed quia super hoc nihil Jure proditum est, forsitan rectius cum Sonbecio, & alijs dicetur, cognitionem causæ tunc pertinere ad omnes Pares Curix, qui commodè haberi possunt; quia ut rectè advertit P. Friderich de for. compet. n. 697. facultas eligendi non cogit ad eligendum, & in omnes censetur consentire, qui eligere certos non vult.

71 An jurati Pares Curix esse debeant, ut in causa Feudali Judices esse possint, dubium fieri potest: in quo Certum est 1. non esse eligendum pro Pari, dissentiente Domino, aut Vasallo, illum, qui ne quidem fidelitatem juravit Domino; nam ita clarè l. 2. feud. tit. 16. in fin. Certum est 2. posse Dominum, & Vasallum litigantes consentire in non juratos; quia possunt alijs, quàm Paribus, Jurisdictionem prorogare. Difficultas dubij est, an sufficiat Juramentum fidelitatis in Investitura præstitum, vel an Juramentum de novo præstare debeant de rectè judicando? Hoc secundum requirunt aliqui cum Præposito. Primum iusticere existimat Mynsing. cent. 4. obs. 89. n. 8. § 9. Engl. de for. compet. p. 2. §. 4. n. 92. König hic n. 66. & plerique alij, quòd textus §. pen. de prohib. feud. alien. per Frideric. loquatur solum de Paribus sub debito fidelitatis, non autem sub debito rectè judicandi juratis. Videtur consulenda locorum consuetudo. In Germania Vasalli ferè jurant, se administraturos Justitiam, & rectè judicaturos, ut testatur Zaf. in Epitom. Feud. & Hartm. Hartmanni l. 2. præc. obs. tit. de feud. obs. 23. apud Mynsing. l. cit.

72 Quæritur 5. coram quo Judice ventilanda sint causæ connexæ? n. de his Regula generalis est, quòd de ijs, nisi aliud quid obstet, ab uno, eodèmq; Judice cognoscendum sit c. fin. de rescript. c. causa 9. de in integr. restit. c. susceptis 1. de caus. poss. §. propr. c. ad hoc 1. de sequest. poss. §. fruct. l. cum ex pluribus 2. ff. de quib. reb. ad eund. Judic. est. l. omnes 5. C. arbitr. tutel. l. adite 1. §. l. seq. C. de ordin. Judic. l. cum §. ipse 1. C. de ordin. cognit. & præcipuè l. nulli 10. C. h. tit. Ratio est partim, ut parcatur sumptibus, qui multiplicarentur, si rei ad diversos Judices distraherentur; partim quia Judex, qui de una cognovit, jam est instructus ad expeditiorem tractationem alterius; partim denique, quia sic minus periculum est, ne sequantur sententia contraria. Plures alias rationes accumuland. Mindan. l. 3. de continent. causar. c. 2. n. 2. §. 3. Goëddæus in c. 1. de sequest. poss. §. fruct. n. 31. & alij. Porro causæ connexæ, seu continentes dicuntur, qui communem habent liquidationis, & discussionis qualitatem, ac rationem, propter quam una sine altera plenè ac liquidè cognosci, ac definiri nequeat. Jafon in l. nulli tit. & l. quoties 3. C. h. tit. Ummius D. 4. ad Pro-

cess. Judic. thes. 4. n. 17. Goëddæus l. cit. n. 28. Wiest. de for. compet. n. 133. & novissimè P. Friderich ibid. n. 561.

Dub. 1. quot modis esse causæ connexæ possint? n. posse pluribus modis. 73
1. Ratione personarum, quæ in Judicio conveniuntur, ut si lis sit inter plures cohæredes, plures socios, plures tutores. 2. Ratione rei, de qua controversia est, quando circa eandem rem diversæ quæstiones principaliter, aut incidenter in Judicium deducuntur, ut cum lis est de ejusdem rei possessione, & proprietate, de divortio, & dotis, vel donationis propter nuptias amissione &c. 3. Ratione quæstionis præjudicialis in Judicio incidentis, ut cum in petitionem hæreditatis, principaliter in Judicium deductam, incidit quæstio status, e. g. an qui illam petit, filius, an ex matrimonio, vel concubinato procreatus sit. 4. Ratione reconventionis, cum reus conventus reconvenit actorem convenientem se. 5. Denique ratione actionis generalis, quo modo connectuntur causæ, & res diversæ, quæ sub una, eadèmq; tutelâ, vel negotiorum gestorum, aut hæreditatis petitione continentur. Jam de his omnibus procedit regula num. præc. data, quòd ille Judex, qui decernit de una causa ex ita connexis, etiam decernere debeat de altera, vel alijs cum priore connexis, juxta textus cit. cum discrimine tamen inter antiquiora, & nostra, nostrisque propinquiora tempora; nam olim hæc causarum connexarum tractatio apud eundem Judicem fuit necessitatis sub pœna officio Judicis intelligenda illi, qui earum continentiam à se diviserit, ut constat ex l. nulli 10. C. h. tit. Hodie autem si Actor hujusmodi divisionem faciat, & causas connexas apud diversos Judices tractet, reus opponere solum potest exceptionem continentia: quam si omiserit, processus coram diverso Judice agitur tenet. Bald. in l. nulli cit. n. 3. Jafon. ibid. n. 6. Felin. in c. fin. n. 8. h. tit. Mynsing. cent. 1. obs. 97. Gaill. l. 1. obs. 32. n. 13. König hic n. 74.

Dub. 2. quis Judex in causis connexis 74 legitimus sit? Non omnino conveniunt DD. Mynsing. cent. 1. obs. 4. n. 1. Gaill. l. 1. obs. 32. n. 3. Blum. Process. Camer. tit. 40. n. 8. fin. Stryck. in us. mod. Pandect. ad tit. de quib. reb. ad eund. §. 2. §. seqq. putant adeundum illum, qui est Superior respectu omnium interesse habentium. Bartol. in l. præcipimus §. eadem C. de appellat. Schrader. de feud. p. 10. f. 4. n. 75. §. 76. quos citat, & sequitur Engl. de for. compet. n. 79. negant faciendum hoc casu discrimen inter Judicem superiorem, & æqualem; putant enim ibi terminari litem debere, ubi vel contra unum ex correis præoccupata est. Alij cum P. Schmier de Judic. c. 4. n. 73. §. 74. distinguunt, an respectu unius, vel alterius Judex inferior sit incompetens, an verò competens respectu

omnium. Si primum, adeundus est Judex omnium correorum superior per textus *l. omnes 5. C. arbitr. tutel. l. si questio 2. C. de ordin. judic. l. cum & ipse 1. C. de ordin. cognit. & Ordin. Camer. p. 2. tit. 3. Rec. deputat. 1600. §. bey unferem 23.* ne ceteroquin Judex inferior adimat correis conventis privilegium forum, & Judici superiori prerogativam judicandi. Si secundum, coram eodem Judice, apud quem causa respectu unius est coepta, etiam respectu aliorum est continuanda *arg. l. si inter 1. & l. seq. ff. de quib. reb. ad eund. Judic. & l. in. C. ubi de hered.*

75 Dub. 3. an universaliter Judex, qui cognovit de una causa, etiam cognoscere de altera connexa debeat? *¶* hoc solum procedere regulariter; nam plures fieri exceptiones debent. 1. Si reus conventus contra dividendam causarum continentiam non excipiat; tunc enim, ut *n. 73.* dictum est, sic acta in diversis Judicijs valent. 2. Si Judex, coram quo agitur una ex connexis, respectu alterius ex illis sit incompetens, e. g. si causa una sit temporalis, altera autem ex connexis spiritualis; nam tunc Judex Laicus de temporali causa cognoscens, spiritualem connexam remittere ad Judicem Ecclesiasticum debet, ut constat ex *c. tuam 3. de ordin. cognit.* quo Titulo plenior hujus rei explicatio traditur. 3. Si unus ex litigantibus sit Laicus, alter Clericus, v. g. si Clericus coram Judice Laico contra Laicum agat possessorio, ac postea contra ipsum agatur petitorio; nam tunc Judicium petitorium Laicus Judex adversus Clericum tractare non potest, cum sit incapax Jurisdictionis in Clericum *c. fin. h. tit. 4.* Si reus in primo Judicio contumax fuit;

nam tunc causa dividi, & Judex mutari potest, ita quidem, ut contumaci excipere volenti de non dividenda causa negetur exceptio etiam casu, quo is vellet reficere expensas primi Judicij. Bartol. in *l. quamvis ff. de damn. infect.* Sichard. in *l. nullibi C. h. tit. n. 16.* Ratio est, quia qui semel Judicem contempsit, non potest invito actore moram purgare. 5. In executivis, seu cum ad executionem proceditur; nam hoc casu non tantum alia, & alia via eligi potest, e. g. petendo contra debitorem, ut in possessionem pignoris mittat, ac postea, ut is personaliter capiatur, donec satisfaciat; sed etiam postquam ab uno Judice petij, ut mittat in possessionem pignoris, aut ut hoc distrahere mihi liceat, possum ab alio petere, ut debitor incarceretur. Bartol. in *l. consentaneum C. quomod. & quand. Jud. col. 2.* Sichard. *l. cit. n. 19.* & alij. Ratio esse potest, quia in ijs, quae paratam habent executionem, non est opus figurâ, aut strepitu Judicij. 6. Si Juramentum contractui adjectum fuit; nam hoc casu juxta Jafon. & Sichard. in *l. nulli cit. n. 17.* Joan. Andr. in *c. fin. de for. compet. in 6.* & alios, cumulari Judicia, & debitum (tamen unicum sit, ac propterea continentia causae detur) peti apud Judicem saecularem, simulque propter Juramentum, utpote quod est spirituale, peti à Judice Ecclesiastico potest, ut partem cogat ad observantiam Juramenti, vel ut Judici saeculari scribat, ut ipse ad hoc cogat debitorem. Rationem dant, quia Juramentum adjicitur foro foro *c. fin. de for. compet. in 6.* habetque paratam executionem, sicut sententia, & instrumentum Depositi *l. jusjurandum 2. ff. de Jurejur.* de quibus late P. Friderich de *for. comp. an. 577.*

§. IV.

De Forma, Effectu, & Contrarijs Judiciorum.

SUMMARIUM.

76. Judiciorum Forma.
77. Effectus.
78. Cause, ob quas fit nullum.
79. Modi, quibus finitur.
80. Quando peti possit absolutio ab observatione Judicij?

76 **Q**Uæritur 1. in quo consistat Judiciorum Forma? *¶* consistit in Processu Judiciario, qui variat; Stylus tamen, & consuetudo Curiarum potissimum ita habet. 1. Actor accedit Judicem, & oblato Libello, de causa Litis summarie eundem instruit, petitque, ut Processum admittat, & Adversarium citet. 2. Decernitur à Judice citatio, & per publicum juratumque ministrum jubetur reus

81. An etiam hodiernis moribus lapsu biennij, vel triennij finiatur Instantia?
82. An defacto instantia de Jure Canonico sit perpetua?

ad certam diem comparere Juris experiendi causâ. 3. Reo in Judicio ad diem designatam comparenti offertur Libellus Actoris, nisi jam prius, ut alicubi fit, cum citatione sit missus, ut deliberare possit, num Judicium velit suscipere, an contra petitioni Actoris cedere. 4. Pro hac deliberatione conceduntur eidem Dilationes deliberatoriae, & his finitis iterum jubetur se sistere in Judicio. 5. Si reus termino deliberandi lapsus, denuo compareat, &

& contendendum putet, proponit primo loco, siquas habet, exceptiones fori declinatorias, vel Judicij dilatorias; item, si velit, & Jure possit, actorem suum reconvenit coram eodem Judice. 6. His expeditis fit Litis contestatio, & exigitur à partibus satisfactio, seu cautio de Judicio sisti, & judicatum solvi, & si res agatur per Procuratores, de rato. 7. Sequitur Juramentum calumniæ, quo præstito, fiunt Positiones, & exigitur duplex Juramentum à parte, quæ ad ipsas respondere debet, Juramentum *dandorum* quidem, antequam illæ ipsi exhibeantur, *respondendorum* autem, antequam ad eas respondeat. 8. Quæ controversa manent inter Actorem, & Reum in positionibus ab Actore propositis, ea Litis futura materia erunt: in quo ut intentionem suam evincat, Actor producit testes, & alias Juridicas probationes; ut verò eandem intentionem Actoris elidat Reus, suas opponit exceptiones. 9. Post deductas utriusque partis allegationes concluditur in causa, & pronuntiat sententia, cui si litigantes acquiescant, sequitur executio; si pars una ex illis gravamen se passam existimet, ad Judicem Superiorem provocat, & appellat. De quibus omnibus *Libro presente* discurretur per ordinem: hic solum noto, formam istam esse Processus Ordinarij duntaxat; nam in Processu Summario non omnia hæc requiruntur, ut dictum est supra n. 10.

77. Quæritur 2. quis sit effectus Judicij? triplex maxime. 1. & præcipuus est, quod litibus, & controversijs imponat finem, eoque rem deducat, ut quisque consequatur, quod suum est. 2. Quod Judicio cæpto, neuter litigans, Adversario dissentiente, à Judicio possit recedere. *l. sicut 5. C. de O. S. A. nisi velit, ut temerarius litigator, in expensas condemnari §. ecce 1. Inst. de pæn. temer. litig.* 3. Quod acta coram Judice incompetente sint invalida, ita ut neque fidem faciant in alio Judicio producta coram Judice competente, ut ex communi docet Clar. *in præf. crim. §. fin. q. 36. n. 49.* ubi ait, quod si Judex sæcularis remittat Clericum ad Judicem Ecclesiasticum, non teneatur is stare Processui facti contra Clericum coram Judice sæculari; quia sunt acta facta coram Judice incompetente. Consentunt DD. reliqui, & inter hos Barbof. *in c. 4. h. tit. n. 1.* Wagnereck *ibid.* Pirh. *hic n. 88.* Schamb. *n. 42.* König. *n. 79.* Wiest. *n. 96.* E contrario acta coram Judice competente tenent, & fidem faciunt etiam in alio Judicio, & etfi diversus sit Judex, modò inter easdem personas, & ad eundem finem producantur. Ita Innoc. *in c. causam 11. de test. §. Atrest.* u. 3. Abb. *in c. 4. h. tit. n. 12.* Decius *ibid. n. 14.* Alex. de Nevo *n. 33.* Laym. *n. 3.* Pirh. *hic n. 94.* Schamb. *n. 42.* Wiest. *n. 98.* Sumitur ex *c. causam cit.* ubi Alexander III. refertur, ex attestationibus, quæ ab alijs Judicibus receptæ sunt, causam inter easdem perso-

nas agitatam debito fine terminandam, luculento argumento, quòd attestationes, & alia probationes in Judicio receptæ plenam fidem faciant inter easdem personas, & in eadem causa; aliàs ex ijs solis causa legitimè terminari non posset.

Proceditque hoc 1. etfi sententia in priore Judicio lata non fuerit; adhuc enim proderunt acta in posteriore Judicio, sicut in eo prodesset sententia, si pronuntiatum fuisset in priore Judicio. Innoc. *l. cit.* Ex quo sequitur, si quis per testes probavit se dominum esse fundi, quem postea vendidit, illa testimonia valitura, & profutura etiam emptori.

Procedit 2. sive Judex in posteriore Judicio sit ejusdem ordinis cum priore, sive diversi, sæcularis, an Ecclesiasticus. Colligitur, ex *c. fin. de except. in 6.* ubi junctâ Rubricâ traditur, quòd exceptio rei judicatæ, adeoque sententia lata per Judicem Ecclesiasticum admitti debeat in foro sæculari; & è diverso lata per Judicem sæcularem admitti debeat in foro Ecclesiastico, si causa sit mixti fori, & eadem personæ sint in utroque Judicio. Ratio est, quia per sententiam, quæ transijt in rem judicatam, jus acquisitum est parti, quòd alius Judex nõ debet ledere. Plura vide infra *Tit. 19. & 20.*

Quæritur 3. ex quibus causis Judicium reddatur nullum? *¶. Marant. de Ord. Judic. p. 4. dist. 16.* viginti novem omnino causas enumerat. Præcipuas seligo. Itaque Judicium evadit nullum 1. ex defectu capacitatis, & competentia Judicis, quòd vel Jurisdictionis capax non sit; vel etfi capax sit, eam non habeat; aut si habet, illa sit impedita. *c. at si Clerici 4. in princ. h. tit. c. ad probandum 24. de sent. §. re judic. l. si militaris 2. & l. fin. C. si à non compet. ut. Sc.* 2. Ex defectu personarum versantium in Judicio, ut si actor, vel reus personam standi in judicio non habeat, ut dictum est supra à n. 23. vel Procurator, causam alterius agens, mandatum ad hoc ab ipso non habeat, vel habeat, sed non sufficiens, aut revocatum, vel extinctum juxta dicta *l. 1. tit. 38. à n. 25.* 3. Ex defectu actus, sive solennitatis substantialis, quòd v. g. non præcesserit citatio, Juramentum calumniæ, contestatio litis, causa non fuerit sufficienter instructa &c. per dicenda *Tit. 3. 5. 7. §. seqq. hic.* 4. Ex defectu Ordinis Judicarij, quòd iste non observatus, sed everlus fuerit: ubi tamen distinguendum; nam quidam ordo pertinet ad substantiam Judicij, alius solum ad Justitiam ejusdem: Judicium nullum redditur ex perverfione primi, non autem secundi.

Procedit autem hoc in ijs Judicijs, in quibus attenduntur subtilitates Juris; aliud est in ijs, in quibus magis consideratur æquitas, ut in Foro Canonico, & Camera Imperiali; nam in Camera Imperiali, si de causâ meritis constet, nullitates ex defectu solius processus, & solennitatis provenientes non attendun-

duntur, sed sine alijs ambagibus pronuntiat, solennitatis defectum supplente Authoritate Imperiali, ut ita citius finiantur lites. Mynsing. cent. 5. obs. 93. n. 1. Gaill. l. 1. obs. 42. à n. 1. Wiest. hic n. 115. Similiter in Curia Romana post Constitutionem à Paulo V. super Tribunalium reformationem editam ex omnibus Judicij nullitatibus, quæ ex Juris subtilitate descendunt, tres duntaxat, ex totidem substantialibus provenientes, attenduntur, sc. si Judex sit incompetens, si Procurator mandatum non habeat, aut non habeat sufficiens, vel revocatum, & si citatio sit omiffa. Card. de Luca Theatr. V. § 7. de Judic. disc. 38. n. 22. Honorius ad hanc Rubr. n. 31. Wiest. hic n. 114.

79 Quæritur 4. quomodo Judicium finiatur? R. finitur duobus modis, videlicet per sententiam definitivam, & aliquando etiam ante illam. Quod per sententiam definitivam finiatur lis, & controversia, clarum est; quia latâ illâ, Judex functus est officio suo, ut quoad causam, super qua pronuntiavit, Judex esse desinat l. Judex 55. ff. de re judic. Proceditque hoc, sive appellatum sit à sententia, sive non, cum hoc tamen discrimine, ut si appellatum non sit intra decendum, isto lapsu, controversia finiatur omnino; nam tunc sententia transit in rem judicatam, & quod judicatum est, habetur pro veritate, ita ut aliud non superfit, nisi ut mandetur executioni, ut latius dicitur Tit. 27. infra. Si verò appellatio sit interposita, & huic delatum, finiatur solum instantia; nam tunc secunda Instantia incipit: de quo plura infra Tit. 28.

Ante sententiam definitivam, & sine illa Judicij instantia finitur tribus modis. 1. *Mutua voluntate partium*, renuntiantium ulteriori processui cum intentione nunquam repetendi litem: quod facere omnino eisdem permiffum est, cum utique Juri pro se principaliter introducto possint renuntiare. 2. *Abfolutione ab observatione Judicij*: quâ liberatur pars absoluta, ut in hac Instantia respondere non teneatur; reservato tamen Jure parti alteri, ut novo Judicio coepto cum Adversario suo possit contendere. 3. *Lapsu temporis*; nam Jure Civili ad tollendam immortalitatem litium saluberrimè cautum est, ut si in causa criminali intra biennium, in causa Civili autem intra triennium, à contestatione litis numerandum, lis seu judicium ad finem non perducatur, Instantia pereat, ut statutum est l. *properandum* 13. princ. & §. *consensus* 1. C. h. tit. Ratio disparitatis est, quia publicæ causæ sunt privatis potiores, aut potius, quia triste est longo tempore in reatu hærerè.

Excipiuntur tamen 1. causæ Fiskales, & quæ ad publicas exactiones, vel tributâ pertinent. §. *consensus* l. *properandum* cit. 2. Causæ agitate in Consistorio, sive Supremo Tribunali ipsius Principis; nam in

hoc nunquam perit Instantia, & sic ultra triennium durat. Marant. de Ord. judic. p. 5. n. 15. 3. Quando ab eodem Principe Instantiæ terminus prorogatur. Marant. n. 19. 4. Quando reus conventus subterfugijs, & cavillationibus suis impedimenta objicit, quo minus intra triennij terminum ferri sententia definitiva possit, modò ab Actore interponatur protestatio. Marant. n. 30. 5. Si interea temporis per partes in Compromiffum itum fuerit; tunc enim prædictum tempus non videtur labi arg. Clem. *quandiu de appell. Auth. si tamen C. de tempor. appellat.* Zoëf. hic n. 12. Plures exceptiones enumerat Marant. l. cit. à n. 15.

Quæritur 5. Quando peti possit abfolutio ab observatione Judicij? R. hæc peti potest in triplici maxime casu. 1. Si in progressu litis appareat, quòd intentio, ac petitio Actoris in Libello ineptè proposita fuerit, sicut factum est c. *examinata* 15. h. tit. Addidi in progressu litis; nam si in principio litis, & ante contestationem ejusdem vitium Libelli appareat, statim est rejiciendus à Judice, nec ad alia procedi debet, nisi de intentione Actoris, sive causâ petendi sufficienter constet, ut pluribus dicitur infra Tit. 3. n. 7.

2. Si post litem contestatam, reo ad præfixum terminum comparente, Actor contumaciter absens causam non prosequatur; tunc enim in potestate Rei est petere, ut absolvatur ab observatione Judicij; vel si receptis testibus, & alijs probationibus, factis de causa liqueat, procedatur ad Sententiam definitivam, ut plenius dicitur Tit. 14.

3. Si ante litis contestationem, Actore non comparente in termino peremptorio, compareat Reus, & contumaciam absentis accuset; tunc enim abfolutione perimitur non quidem Instantia (nam hæc, quia nondum cœpit, perimi nequit) sed citatio, ut Actor perinde, ac si ipsa Instantia propter contumaciam ejus post litis contestationem fuisset perempta, non nisi resectis expensis audiatur.

Quæritur 6. an etiam hodiernis moribus lapsu biennij in causa criminali, & triennij in causa Civili finiatur Instantia? R. hodie modus iste finiendi lites ut plurimum à Foro recellit; nam 1. in Tribunalibus supremis Principum, uti in Imperio est Camera Spirensis, hodie Wezlaricnsis, ex consuetudine nunc potius habetur ratio *Auth. sed ut lis C. de temp. appell.* quàm l. *properandum* cit. & actionibus Instantiæ lapsu morturis sæpe longævæ admodum vitæ spiritus insufflatur, ut ex Maranta notavi supra n. 79. & consentiunt Mynsing. cent. 2. obs. 48. & cent. 3. obs. 44. n. 9. Zanger. de except. p. 1. c. 1. circa fin. Gaill. l. 1. de pac. publ. c. 9. n. 15. Brunnem. in l. *properandum* cit. n. 11. König hic n. 84. & alij passim.

2. Idipsum in multis etiam Tribunalibus

libus inferioribus receptum est, ut lite etiam intra triennium non finitâ, Instantia tamen non censeatur perempta esse, quem tamen usum, tanquam abulum, damnat Brunnem. *l. cit. n. 15.* & optat dispositionem saluberrimam *l. properandum cit.* in usum denuo revocari, ut lites ad exitum citius perducantur.

3. De Jure SS. Canonum non tantum consuetudine, sed Lege scriptâ Instantia videtur esse perpetua, ut contra Covar. *in c. quamvis p. 2. §. 1. n. 10.* Zoef. *hic n. 13.* docent Gloss. *in c. venerabilis 20. in cas. not. un. h. tit.* Abb. *ibid. n. 5.* & duob. *sqq.* Barb. *n. 1.* & *sqq.* Zypæus *n. 5. hic.* Pirh. *n. 125.* Wiest. *n. 107.* & sumitur ex *c. venerabilis cit. c. tum ex literis 5. de in integr. restit. & c. cum olim 14. princ. 7. Judices de privil. idque merito;* quia cum in foro Canonico liceat appellare etiam à sententia interlocutoria, & quolibet gravamine, sepe contingit, ut lis intra triennium terminari nequeat.

82. Quæritur 7. an defacto Instantia de Jure Canonico sit perpetua? Rationem dubitandi facit Trid. *sess. 24. c. 20. de reform.* ubi statuitur, ut causæ omnes ad Forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes coram Ordinarijs locorum, saltem intra biennium à die motæ litis, terminentur. 2. Quia *in c. venerabilis cit.* sermo est tantum de casu, quo subterfugijs, & cavillationibus Adversarij factum fuit, ne intra triennium finiretur lis, & ferretur sententia. 3. Quia inter Jus Canonicum, & Civile sine expresso textu non est statuendum discrimen,

praesertim si utroque Jure eadem procedatur. Atqui nullus extat textus manifestus, quo suadeatur hoc à Jure Civili divortium, & ratio pugnat eadem, nempe favor abbreviandarum litium. Ergo &c.

Sed verius est adhuc hodie de Jure Canonico Instantiam Judicij perpetuari, etiam post triennium, & quidem indistinctè quoad omnes causas. Ita Hof. *in c. venerabilis cit. V. subterfugia.* Abb. *ibid. n. 9.* Barbof. *n. 2. §. 3.* Zypæus *n. 6.* Pirh. *n. 126. not. 2.* Excipitur causa Appellationis, cui finiendæ annus, & ex justa causa triennium etiam Jure Canonico præfixum est *c. cum sit 5. in princ. de appell.*

Neque contrarium probant Argumenta allata. *Ad 1.* Trid. *l. cit.* solum permittit, ut partes lapsu biennio, Superiorem adire possint, non autem prohibet iisdem, quin, si velint, litem ceptam prosequi coram eodem Ordinario possint; imò hoc ipsum satis apertè concedit, quia dicit tum liberum fore partibus Superiorem adire: quod manifestum est indicium, probans instantiam lapsu temporis non perire. *Ad 2.* subterfugia, & cavillationes non fuerunt causa adæquata, & unica perpetuandi instantiam, sed præcipuè fuit æquitas, quam præ alijs attendit Jus Sacrum, & quia successu temporis compertum usu est peremptione instantiæ, per *l. properandum* proditâ, lites potius perpetuari, quam finiri, cum instaurari possint inchoatione novi processus. *Ad 3.* textus *n. præc. cit.* sat clari sunt: deinde hæcenus dicta ostendunt, non frustra fieri in hoc passu recessum à Jure Civili.

TITULUS II.

De Foro Competente.

Postquam Actor litigaturus cum Adversario apud se conclusit, quo Judicio cum eodem velit contendere, dispicere ulterius debet, cui foro subjectus sit ille, contra quem cupit con-

tendere; nam Actor sequitur forum Rei, idque tam necessariò, ut Judicium, celebratum in foro incompetente, ipso Jure nullum sit.

§. I.

De Fori Natura, & Varietate.

SUMMARIUM.

1. Diverse acceptiones Fori.
2. Varietas Fori propriè dicti.
3. Judex competens quis, & quotupliciter?
4. An generali commissione eorum, quæ ad Forum Ecclesiasticum spectant, comprehendatur Jurisdictio utriusque fori tam interni, quam externi?

5. An valida sit sententia lata à Judice incompetente?
6. Ex quibus principijs deducatur competentia fori?
7. Quod Forum sit adendum, si Actor habeat forum diversum à Foro Rei?

Quæritur 1. quid sit Forum competens? 81. Fori nomen multipliciter accipitur. 1. Enim significat locum, rerum venalium expositioni, ac negotiationi destinatum: &

hujusmodi Forum vel à merce ibi exposita, ut Forum *vinarium*, Forum *granarium* &c. vel ab ijs, qui ea Fora instituenda curarunt, ut Forum *Flavinium*, Forum *Julium*, nomen acci-

E

pit

pit. 2. Districtum, sive Territorium, in quo quisque Judex Jurisdictionem habet l. pupillus 239. §. territorium 8. ff. de V. S. quo pacto etiam tota Diocesis dicitur Territorium Episcopi can. omnes 10. caus. 16. q. 7. 3. Locum, qui ad exercendas, discutendas, & Judicis sententiâ definiendas lites est destinatus c. forus 10. de V. S. ubi dicitur: *Forus est exercendarum litium locus. à Fando dictus, sive à Foroneo Rege, qui primus Græcis Legem dedit.* Hic locus alias etiam Judicis Tribunal, Auditorium, & præsertim si Judicis Ecclesiastici, aut Supremi Principis sit, Consistorium appellatur. 4. Denique Forum aliquando idem est, quod Jurisdictio Judicium exercentis, seu potestas publica de causâ in Judicium deducta cognoscendi, ac pronuntiandi. Host. in Summ. hic §. 2. Abb. in Rubr. eod. in fin. Et in hoc sensu esse de Foro alicujus Judicis, idem est, ac pertinere ad Jurisdictionem illius. Inde etiam *Forenses* dicuntur, qui Tribunalibus, & Judicij occupantur; *Forenses cause*, quæ in Judicio disceptantur, *Instrumenta Forensia* scripturæ publicæ, quæ fidem in Judicio faciunt. Habent autem Forum tam Magistratus, quam Subditus: ille quidem activè, dum Jurisdictionem exercet; iste passivè, dum Jurisdictio in eundem exercetur. Ad hunc locum spectat maximè tertia, & quarta acceptio.

2. Quaritur 2. quotuplex sit Forum? R. hujus variz sunt divisiones, & subdivisiones. 1. Dividitur in Forum competens, & incompetentens. *Forum competens* est, in quo Reus conveniri potest, & debet. *Incompetens*, in quo Reus nec conveniri potest, nec debet. Etsi enim singuli Judices, Jurisdictione instructi, sua habeant Tribunalia, suumque forum, istud tamen ad certas causas, & personas restrictum habent. Estque hoc verum non tantum in inferioribus Judicibus, sed etiam in supremis, atque adeo in ipso Imperatore, & Summo Pont. sicut enim Imperator in spiritualia immiscere sese non potest, ita nec Pontifex in temporalia; item sicut iste Jurisdictionem duntaxat habet in fideles, qui per Baptismum Ecclesiam ingressi sunt, ita & ille solum in Cives Romanos, seu qui Imperij Romano-Germanici ambitu continentur, cum passim, & merito explodatur illa Bartoli, aliorumque communis sententiâ, quæ olim Imperatori Orbis totius dominium adstruebat.

2. Dividitur in Forum Ecclesiasticum, & Sæculare, eo planè sensu, quo supra Tit. præc. n. 6. divisum est Judicium, & Libr. 1. tit. 32. n. 5. Jurisdictio. Ecclesiasticum subdividitur in internum, & Externum. In *Foro Externo*, quod etiam *Forum Fori* appellatur, Reus secundum allegationes, & probationes à litigantibus deductas absolvitur, & condemnatur; in *Foro interno*, quod etiam *Forum Poli*, *Forum conscientia*, & *anima* di-

citur, Reus absolvitur, & ligatur secundum conscientiam ipsius propriam. Hoc posterius etiam ipsum duplex est, nimirum *Pœnitentiale*, sive *Sacramentale*, quod exercetur in administratione Sacramenti Pœnitentiæ; & *non Sacramentale*, quod extra illud, ut si committatur alicui potestas dispensandi in Voto, vel abolvendi à Censuris pro foro interno, & non exprimitur eam dispensationem; vel abolutionem faciendam prævia Confessione Sacramentali; nam tunc is, qui potestatem hanc ira sibi commissam habet, dispensare potest, & absolvere pro Foro interno quidem, sed extra Pœnitentiæ Sacramentum. Rodriq. tom. 1. qq. regul. c. 61. an. 10. Sanch. de Matr. l. 8. D. 34. n. 20. Suar. de Legib. l. 8. c. 6. n. 13. §. 15. Oliv. For. Eccl. p. 1. q. 1. n. 16. quos citat, & sequitur P. Friderich de for. compet. n. 7.

3. Dividitur in Forum Ordinarium, & Extraordinarium. *Ordinarium* est, quod habent Judices in personas, & causas specialiter non exemptas ratione domicilij, delicti, rei litæ &c. *Extraordinarium*, quod ex accidenti competit, ut fit per prorogationem, continentiam, vel connexionem causarum &c. *Ordinarium* subdividitur in commune, & singulare. *Commune* est, in quo ordinaria Jurisdictio exercetur communis omnibus. *Singulare*, in quo exercetur quidem Jurisdictio Ordinaria, sed singularis, & certis causis, vel personis propria, ut sunt causæ sacre, feudales, nicales &c. & personæ privilegiatæ, ut Clerici, Nobiles, Studiosi &c.

4. Dividitur in *Contentiosum*, & *Voluntarium*. Illud est, in quo exercetur Jurisdictio Contentiosa; istud, in quo Voluntaria.

Quaritur 3. quis sit, & quotupliciter 3 dicatur Judex competens? R. *Judex* competens dicitur is, cujus Jurisdictioni subjicitur reus, seu coram quo Actio, & Lis proponi, atque intitui, & finire potest. Pirh. hic n. 1. Schamb. ibid. n. 2.

Alius est *Simplex* competens, quem se partes litigantes adire possunt, & debent, tanquam Ordinarium Judicem loci, seu territorij, in quo Judicium exercetur: quales sunt Judices Ordinarij constituti à Lege, Principe, vel consuetudine, ut præsent universalis Jurisdictioni alicujus Civitatis, vel Provincia, de quibus dictum Libr. 1. Tit. 31.

Alius verò est per se Incompetens, qui tamen consensu partium litigantium, dum Jurisdictionem ejusdem prorogant, competens fieri potest c. significasti 18. princ. h. t. l. si se 1. & l. seq. ff. de judic. Talis est Judex Ecclesiasticus respectu Laicorum in causis temporalibus; licet enim ille respectu istorum in hujusmodi causis per se incompetentis sit, si tamen Laici se Jurisdictioni ejusdem subjiciant, illam in se prorogant, & sic eum respectu sui competentem faciunt. Ur-

Utrique opponitur Judex, qui simpliciter est incompetens, ita ut nec partes Jurisdictionem ejusdem prorogare in se consensu suo possint. Talis est Judex secularis respectu Clericorum, & respectu Laicorum in causis merè Spiritualibus, & Ecclesiasticis, ut Hæresis, Simonia, Decimarum &c.

4. Queritur 4. an generali commissione eorum, quæ ad Forum Ecclesiasticum spectant, comprehendatur Jurisdictio utriusque fori tam interni, quam externi? Affirmant Anton. *conf. 19. n. 14. & in Rubr. b. tit. Felini. ibid. in princ. Barbatia n. 6.* Fundantur, quia commisso genere, commissæ intelliguntur omnes species comprehensæ sub genere, perinde ac si omnes fuissent expressæ *l. si chor. ff. de Legat. 3. & l. si duo 5. ff. de administr. tutor.* atqui Jurisdictio Ecclesiastica est genus respectu Jurisdictionis Fori externi, & interni. Ergo &c. *Conf.* nam verba cujusunque dispositionis comprehendunt omnia, quæ sub illis ex proprietate sua veniunt, ut commune est axioma Juris. Atqui nomine Jurisdictionis propriè accepto comprehenditur Jurisdictio utraque. Ergo &c.

Negant contrà Host. Abb. Imol. apud Olivam *for. Eccl. p. 1. q. 1. n. 9.* ex ratione, quia in generali commissione non veniunt ea, quæ in specie quis verisimiliter non fuisset concessurus, ut habet *Reg. 81. in 6.* igitur sicut generali commissione Vicariatus non intelligitur commissæ potestas inquirendi, corrigendi, & puniendi excessus, & libera collatio Beneficiorum *c. licet 2. & c. fin. de Offic. Vicar. in 6.* ita nec generali commissione eorum, quæ ad Forum Ecclesiasticum spectant, intelligitur concessa Jurisdictio fori interni.

Tenenda est sententia inter utramque media, quam cum Oliv. *l. cit. n. 10. & sqq.* defendit P. Wiest. *hic n. 9.* & dicendum considerandam praxin, & alias circumstantias, ex quibus mens concedentis colligi possit; nam si ex his colligi illa possit, Jurisdictio secundum hanc concedentis mentem, quippe quæ concessionis Regula est, vel restringenda, vel amplianda est. Si nihil certi colligi ex ijs possit, altera distinctio est adhibenda, & videndum, an extensione commissionis ad Forum internum præjudicetur alicui tertio. e. g. Jurisdictioni Ordinaria, vel non. *Si primum*, commissio ad forum externum restringi debet; quia odiosa est, & *conf.* interpretationis strictæ. *Si secundum*, probabilius etiam Jurisdictio fori interni, & Penitentialis commissæ censetur; quia talis commissio habet rationem beneficij Principis, quod latam interpretationem habet *c. quia circa 22. de privileg. c. cum dilecti 6. in fin. de donat. l. beneficium 3. ff. de Constit. Princip.*

5. Queritur 5. an valida sit sententia lata à

Judice incompetente? *¶.* cum distinctione: Vel enim lata est à Judice simpliciter incompetente, vel solum à Judice per se incompetente, qui tamen voluntate partium factus sit competens. *Si primum*, sententia ipso Jure nulla est per claros textus *c. at si Clerici 4. de Judic. l. hoc editum 1. §. qui Magistratum 1. & hæc verba ff. quod quisq. Jur. l. si militaris 2. & l. fin. C. si à non competent. Judic.* Ratio est, quia Jurisdictio est basis, & fundamentum omnis Judicij, ac sententiæ. Igitur ubi hæc deficit, judicium non est, & nec sententia, nec judicatum dici potest. Et hinc ejusmodi sententia, licet ab ea non appelletur, nunquam tamen in rem judicatam transit, sed semper, etiam post tres conformes sententias, exceptio nullitatis contra eandem opponi potest, modò de tali incompetente, & omnimodæ Jurisdictionis defectu evidenter constat. *Gloss. in Clem. un. V. non obstante de sequest. possess. Gaill. l. 1. obs. 42. n. 8. & sqq. Pirh. hic n. 3. Wiest. n. 12.* Procceditque hoc, quamvis quis jurasset se non oppositurum de nullitate; nam adhuc nullitatem ex defectu Jurisdictionis potest opponere, ut alijs *citt.* notat Barbof. *in c. 4. de Judic. n. 3.*

Si secundum, & sententia lata est à Judice, cujus Jurisdictio in litigantes prorogari potuit, videndum, an pars litigans, ab eo in Jus vocata, ignoraverit eum esse incompetentem, an verò hoc sciverit, & tamen non opposita exceptione fori declinatoria, comparuerit. *Si prius*, sententia iterum nulla est; quia cum ignorantis nullus sit consensus *l. non idcirco 9. C. de J. & F. J. is*, qui Judicem, quem adiit, nescivit incompetentem esse, ejus Jurisdictionem in se prorogasse non intelligitur; & hinc errore postea cognito, exceptionem incompetentiæ etiam post litem contestatam potest opponere. *Si posterius*, comparendo, & non opposita exceptione, litigando censetur in ipsum consensisse, & sic Jurisdictionem illius in se prorogasse, ut ita qui suus, & competens antè non fuerat, suus, & competens effectus fuerit.

Queritur 6. ex quibus principijs deducatur Competentia Fori? *¶.* deducitur maximè ex tribus, videlicet 1. ex persona Judicis, ejusque Jurisdictione. 2. Ex persona Rei conventi. 3. Ex qualitate causæ in Judicium deductæ, vel deducendæ.

Ut ex persona Judicis Forum competens sit, necessarium est, ut Jurisdictionem, vel saltem facultatem cognoscendi de causa inter personas litigantes habeat, quod fieri pluribus modis potest. 1. Potestate ordinaria, qualem Judices Ordinarij habent. 2. Potestate Delegata, qualem Delegati. 3. Compromisso partium, quo modo Arbitri Compromissarij accipiunt facultatem cog-

noscendi de causa, in qua electi sunt Arbitri.
4. Prorogatione earundem, si nempe partes
Judicis non sui Jurisdictionem in se proro-
gaverint. §. Avocatione causae ad Superi-
orem; tunc enim iste, excluso inferiore,
solus fit competens, & inferioris Jurisdictione
circa causam avocata suspenditur.

Reus ex sua parte duplex fortiri For-
rum potest, Ordinarium, & Extraordinarium.
Hoc ratione Prorogationis, Delegationis,
Connexionis Causarum, Reconventionis.
Illud vel Commune ratione domicilij, Contra-
ctus, Delicti, Rei sitae; vel Singulare ratio-
ne privilegij certis personis concessi.
Qualitas causae denique & ipsa Forum
diversificat; nam si Causa sit Ecclesiastica,
ad Forum Ecclesiasticum pertinet; si Tem-
poralis, & inter Laicos agitur, ad Saecu-
lare; si Mixta ad utrumque, ita ut locus pra-
ventioni sit.

De primo, & tertio capite dictum satis
est Tit. praec. Superest, ut competentia Fori
examinetur respectu ipsius Rei.

Quaeritur 7. quod Forum adeundum

§. II.

De Foro Competente ratione Domicilij.

SUMMARIUM.

8. Domicilij varietas.
9. Domicilium verum quod?
10. An ad istud comparandum necesse sit, ut
illuc quis transfulerit sua bona?
11. Vel ut diutius ibi habitaverit?
12. Conjecturae, ex quibus colligitur constitutio
Domicilij in certo loco.
13. Potest quis in duobus, vel pluribus locis si-
mal habere Domicilium.
14. Haberi potest quandoque absque habita-
tione.
15. Vis Domicilij veri ad constituendum Fo-
rum.
16. Quasi Domicilium, & hujus effectus.
17. In hoc conveniri aliquis potest etiam su-
per actibus alibi gestis.
18. Vagi conveniri possunt ubique, ubi inveni-
untur.
19. Requisita ad acquirendum quasi Domicilium.

Primus, & ceteris amplior modus
fortiendi Forum est Domicilium:
Hoc duplex à Legibus, & Inter-
pretibus proditum invenio, sc. Com-
mune, & Privatum. Commune Ci-
vibus Romanis Roma est, tanquam com-
munis eorum sedes, & patria. Privatum est
vel Naturale, seu Originis, vel Accidentale, &
Adscititium, seu habitationis: & hoc qui-
dem duplex, Voluntarium, quod sua cuique
voluntas facit; & Necessarium, quod invi-
tis statuitur, puta Relegatis. Utrumque

fit, si Actor habeat Forum diversum à Foro
Rei? *iv.* in hoc Regula est, quòd forum
Rei sequatur Actor, non verò Actoris Re-
us: Ita habetur *c. si Clericus 5. & c. cum sit
8. de for. compet. l. Juris 2. & l. in crimi-
nali 5. c. de Jurisdic. omn. Judic. l. fin. C. ubi
in rem actio &c.* Estque id verum, sive
possessorium, sive petitorium sit Judicium:
& etsi Actor sit Clericus; debet enim con-
tra Laicum adire Judicem Saecularem, nisi
causa sit Spiritualis, aut mixta.

Patitur tamen etiam haec Regula ex-
ceptiones suas, quarum 52. omnino affert
Durand. *Specul. tit. de compet. Judic. adition.
§. 1.* Verum istae non omnes sunt ad
propositum, ut consideranti patebit; nam
in plerisque casibus à Doctore *cit.* recensitis,
non alienus, sed suus aditur Judex. Hinc
unicam pono, quam extra praefatarum nu-
merum §. *cit. in princ.* idem Durandus sta-
tuit, nisi consuetudo se habeat in contra-
rium: & sic ipso teste Aretij super qualibet
causa Clericus trahit Laicum ad Judicem
Ecclesiasticum.

20. Forum ratione Originis ubi quis fortitur?
21. An etiam ex origine fortuita?
22. Vel ex origine materna, aut aliorum af-
cendentium?
23. Quoad Jurisdictionem principalis conside-
randum est Domicilium habitationis, quam
originis.
24. Domicilium Originis, translato Domicilio
habitationis, de Jure communi manet.
25. Invalidum est Statutum, quo Civis, &
Originarij vetantur mutare Civitatem.
26. Domicilium generale Civibus Romanis Ro-
ma est.
27. Ibi adhuc hodie conveniri Clerici possunt,
si ibidem existant.
28. Imò & Laici, si ibidem reperiantur.
29. Roma ibi dicitur esse, ubi est Curia, &
Sedes Pontificis.

hoc rursus duplex est, unum, quod Quasi
Domicilium dicitur, ac diuturnam in lo-
co commorationem, non tamen stabilem,
ac perpetuam petit; alterum, quod sim-
pliciter Domicilium appellatur, ac stabili-
duntaxat, & perpetua habitatione con-
trahitur. His notatis

Quaeritur 1. ubinam aliquis Domicilium
verum habere dicatur? *iv.* ibi, ubi quis
Larem, seu familiam, rerumque, ac fortu-
narum summam, seu substantiam constituit,
sic, ut inde non sit discessurus, si nihil a-
vo-

vocet. Impp. Diocletianus, & Maximianus *l. cives 7. C. de incol.*

Dubium est 1. quid requiratur ad comparandum Domicilium in aliquo loco? *§. 1.* duo requiruntur, animus, & factum, ut constat ex *l. domicilium 20. ff. ad municipal.* ubi Gloss. *V. domicilium* ait, Facto, subintellige, & animo; nam hec duo sunt necessaria. Porro animus volentis constituere Domicilium in aliquo loco debet esse, quod velit in eo loco constituere habitationem perpetuam, ac stabilem *l. nec interest 26. ff. de captiv. §. postlim. revers.* quod intellige, nisi quid avocet; sufficit enim perpetuitas proposita, quamvis deinde propositum mutari, & domicilium aliò transferri possit. Simile quid contingit in Nuptijs, quæ de Jure Civili dicuntur omnis vitæ consortium *l. nuptia 1. ff. de rit. nupt.* non obstant, quod illo Jure post contractas nuptias frequentissima fuerint divortia, quæ vera divortia esse non censentur, nisi facta fuissent animo constituendi perpetuam dissolutionem *l. divortium 3. ff. de divort.*

Huic animo accedere debet etiam factum, ut sc. re ipsa habitationem quis in tali loco constituit; nam ad constituendum Domicilium utrumque requiritur copulative, ut rectè advertit Pirh. *hic n. 12. Schamb. n. 9. Engl. n. 7. König n. 8. & novissimè P. Friderich. tr. de for. compet. n. 94. & P. Schmier de Judic. c. 3. n. 19.* Ad constituendum, inquam; nam ut Domicilium jam acquisitum retineatur, non opus est, ut qui illud habet, semper ibidem habitet, sed potest quandoque ex causa vel necessaria, vel voluntaria e. g. peregrinationis, officij, vel negotij gerendi causâ inde discedere, modò animum redeundi habeat *l. cives cit. & ratio est*, quia non omne, quod requiritur ad constitutionem actûs, protinus etiam requiritur ad ejus conservationem, ut patet in exemplo possessionis, quæ licet sine corpore, & animo quæri nequeat, solo tamen animo rectè retinetur.

Sequitur ex dictis 1. ad Forum Domicilij in aliquo loco comparandum non sufficere, quod quis emerit domum, eamque, aut res alias immobiles ibi possideat *l. libertus 17. §. sola 13. ff. ad municipal.* quia deest actualis habitatio. *Sequitur 2.* similiter non posse dici fixisse sedem, aut domicilium eum, qui res suas ad locum aliquem transtulit, non tamen animo ibi permanendi; quia deest animus. *Sequitur 3.* è contrario dici posse, quod verum Domicilium in loco constituerit, qui etsi non propriam, conductam tamen, vel precario concessam domum in aliquo loco habet cum animo perpetuò ibi manendi; quia tali casu & animus, & factum adest.

10 Dub. 2. utrum ad Domicilij comparisonem necessarium sit, ut quis ultra habitationem in loco constitutam, in eo habeat majo-

rem partem rerum suarum, ac fortunarum? Affirmat Petr. Barbof. in *l. exigere 65. ff. de Judic. n. 62.* & videtur hoc ostendi *1.* ex *l. Cives 10. C. de incol.* ubi in loco habere domicilium dicitur, ubi quis Larem, rerumque, ac fortunarum suarum Domicilium constituit. *2.* Ex *l. Senatores 2. C. ubi Senator, vel clarissim.* vi cujus Senatores conveniuntur, & respondere tenentur, ubi Larem foverint, aut ubi majorem partem bonorum possident, & assiduò versantur.

Sed dicendum, ad Domicilij comparisonem sufficere, si quis in eodem loco habitationem constituerit, animo in eo perpetuò, & stabiliter permanendi, etiamsi eodem non transtulerit majorem bonorum suorum partem. Ita Abb. in *c. fin. de Paroch. in fin.* Bartol. in *l. non solum 8. §. morte 6. ff. de nov. oper. nunt. n. 17.* Menoch. *de arbitr. l. 2. cas. 86. n. 13. §. seqq.* Zanger. *de except. p. 2. c. 1. n. 39.* Brunnem. in *l. cives cit. n. 5.* Oliva for. *Eccl. p. 3. q. 17. n. 1.* Wiest. *hic n. 26.* Friderich. *n. 95.* Schmier. *n. 22. l. cit.* & ipsemet Petrus Barbofa in *l. heres absens 19. §. fin. ff. de Judic. n. 78.* in hoc tibi contrarius. Ratio est, quia nullo Juris textu, vel ratione probari potest, quod plus requiratur ad constitutionem Domicilij.

Ad 1. textum in contrarium allegatum dici debet, eum intelligendum de casu, quo nec ex voluntatis expressione, nec ex conjectura alia satis constat de animo perpetuò habitandi in loco; tali enim casu ex eo, quod quis res, ac fortunas suas secundum majorem partem in aliquem locum transtulerit, merito præsumitur, quod etiam habeat animum ibidem perpetuò habitandi, licet quando de animo illo constat, id necessarium non sit, & domicilium constitui in loco possit, etsi fortunarum suarum partem majorem, imò omnia alibi habeat. *Ad 2.* ex textu ad domicilij comparisonem ultra assiduitatem habitationis alternativè solum requiritur, ut Larem quis foveat in loco, vel majorem partem bonorum in eo possideat: & hinc malè determinatè utrumque requiritur.

Dub. 3. an ut quis in loco aliquo domicilium constituisset dicatur, requiratur habitatio diuturnior? *§. 1.* si certum sit de animo transferentis Domicilium, quod velit ibidem perpetuò persistere, non requiritur habitatio diuturna, sed quamprimum quis ad locum pervenit animo ibi perpetuò permanendi, incola loci illius, & Domicilium ibidem fixisse censetur *l. pupillus 239. §. incola 2. ff. de V. S.*

Difficultas est, quantum temporis requiratur, quando dubium est de animo ibi persistendi, ut animus hic præsumi de eo possit? Aliqui requirunt decennium ob textum *l. nec ipsi 2. C. de incol.* Sed hoc universaliter verum esse non potest; nam

1. si quis in habitationis locum totam familiam, rerumque, & fortunarum suarum summam transfulerit; si Beneficio Ecclesiastico, personalem residentiam exigenti, deservire coeperit; si alia conjectura concurrant, quae animum figendi Domicilium satis declarant, domicilium contractum etiam ex habitatione temporis brevioris praesumitur. Contra autem 2. neque ex habitatione, quae decennio diuturnior fuerit, Domicilium constitutum recte praesumitur, si habitationis causa temporanea solum fuerit e. g. Studiorum, famulatus, negotij, officij, vel Praefecturae solum temporanea. Hinc dicendum, *l. nec ipsi cit. locum habere duntaxat casu*, quo alia conjectura in contrarium desunt; tunc enim ex decenniali habitatione animus ibi perpetuo permanendi recte praesumitur. Ex quo patet, in hac re plurimum tribuendum esse prudentiae, & arbitrio Judicis, qui proinde, ut recte ferat judicium, accuratè considerare debet circumstantias loci, personarum, & vel maxime causarum diuturnioris commorationis in loco &c. Et hinc ulterius

- Dub. 4. quae maxime conjecturae sint, ex quibus animus constituendi Domicilium colligi, & praesumi possit? R. Zanger. *de except. p. 2. c. 11. à n. 5.* apud König *hic n. 13.* & seqq. septem enumerat. 1. Ex domicilio Originis, quod in dubio non praesumitur mutatum *l. assumptio 6. junct. Gloss. v. mutare, & V. non domicilium in fin. ff. ad municip.* 2. Ex matrimonio; ubi enim maritus Domicilium habet, habet & uxor, atque id etiam vidua retinet, quamdiu talis manet *l. exigere 65. ff. de Judic. & l. filij 22. §. vidua 1. ff. ad municip.* 3. Si Clericus alicubi habet Beneficium, residentiam exigens: de quo infra *n. 14.* 4. Siquis in aliquo loco majorem partem bonorum suorum possideat secundum dicta *n. 10.* 5. Siquis venditis, quas alibi habebat, rebus suis, in aliam urbem cum familia demigrarit, & in ea habitet *l. ejus qui 27. §. si quis 1. ff. ad municip.* 6. Siquis in aliqua civitate Jus Civitatis, vulgò *das Burger Recht* impetrarit, & ibidem habitaverit: haec tamen duo conjunctim necessaria sunt; quia Civis esse aliquis potest etiam sine domicilio *arg. l. ejus qui cit. §. Celsus 2.* 7. Ex assidua, & frequenti, praesertim decenniali habitatione in loco, ut dictum est *num. praec.*
- 13 Dub. 5. an possit aliquis in duobus, vel pluribus locis simul habere domicilium ad eum effectum, ut utrobique subditus censeatur, & conveniri possit? Videtur respondendum negativè; quia sola domus Domicilium non facit, sed requiritur habitatio cum animo perseverandi secundum dicta *n. 9.* qui autem plures aedes habet in diversis Territorijs, vel Parochijs sitas, modò in hac, modò in illa habitando, in neutro Territorio animum stabiliter habitandi habet. 1-

gitur nec Domicilium: vel si hoc animo in uno habitat, & ad alterum solum divertit quandoque causâ negotiorum, vel animi divertendi, non in isto, sed tantum in illo Domicilium habet. Ergo &c. *Conf. nemo potest simul esse plurium locorum Civis. Ergo nec plurium locorum Incola.*

Sed retinenda est affirmativa sententia, quam etiam defendunt Gaill. *l. 2. obs. 35. n. 8.* Brunnem. *in l. Labeo 5. ff. ad municip. n. 1.* Haun. *tom. 5. tr. 1. n. 350.* Pirh. *hic n. 13.* Schamb. *n. 10.* Wiest. *n. 28.* Friderich *n. 98.* Schmier. *c. 2. n. 23.* & expressè habetur *l. Labeo cit. l. assumptio 6. §. viris 2. §. l. ejus qui 27. §. Celsus 2. ff. eod.* Ut verò Domicilium ita quis acquirat in duobus, vel pluribus locis, necesse est, ut aequali tempore in iisdem degat: quod tamen intelligendum est non Mathematicè, quasi necesse sit, ut in uno loco non plus uno die, vel hebdomade, quam in alio habitet; sed moraliter, ut in quolibet loco per magnam anni partem, quamvis non aequalem, habitetur, ut rectè observat P. Friderich *l. cit. & apud hunc alij.*

Ad rationem dubitandi, etsi talis non habeat animum habitandi in quolibet loco toto anni tempore, habet tamen animum stabiliter ibidem habitandi per magnam anni partem v. g. per aestatem in uno, per hiemem in alio: quod ad stabilem habitationem sufficit; alias in Italia, & alijs calidioribus Regionibus paucae familiae nobiles habent Domicilium verum. *Ad Conf.* plus est esse Civem, quam Incolam, & subditum; nam Subditi etiam sunt, qui non sunt Cives, & à Germanis *die Hinder, und Beyassen / Bey, und Inwohner* vocantur. Igitur ex eo, quod aliquis non possit esse plurium locorum Civis, non sequitur, quòd non possit esse plurium locorum Incola.

Dub. 6. an Domicilium haberi quandoque possit absque habitatione? R. acquiri posse, sed ab ijs tantum, qui ratione conditionis, vel status sui alicubi stabiliter manere tenentur. Et ita acquirit Domicilium 1. Senator in urbe, in cujus Senatum relatus est *l. filij 22. §. Senatores 6. ff. ad municip.* 2. Miles, in loco, ubi meret, si nihil in patria possideat *l. municeps 23. §. miles 1. ff. eod.* 3. Religiosus in loco Monasterij, cui adscriptus est: quod domicilium retinet, quamdiu ad aliud Monasterium voluntate Superiorum non transfertur. Pirh. *hic n. 17.* Wiest. *n. 36.* Schamb. *n. 12.* & apud hos *citt.* 4. Clericus in loco Beneficij, quod obtinet: ubi tamen est distinguendum; nam si Beneficium illud residentiam postulet, conveniri in eodem potest etiam quoad alia, quae Beneficium ejus non concernunt; secus, si residentiam illud non postulet; quia hoc verum Domicilium non facit. Pirhing. *hic n. 16.* Schamb. Wiest.

Wiest. l. cit. 5. Uxor; hæc enim Domicilium, & Forum mariti fortitur, ubicunque ipsa habitat: idque etiam defuncto marito retinet, quamdiu in viduitate permanferit l. fin. C. de incolis. l. fin. §. item 3. ff. ad municip. l. scdm 1. §. domum 2. ff. de agros. & alend. liber. l. un. C. de mulier. Proce- ditque hoc quoad omnia, ita ut fiat verè ci- vis ejus urbis, cujus est vir, ut rectè alijs cit. notat P. Friderich l. cit. n. 101.

17 Dub. 7. quæ sit vis veri Domicilij in ordine ad constituendum Forum? R. Vis Domicilij habitationis generalis est, ut ratione illius fortitur quis Forum quoad universam Jurisdictionem, tam conten- tiosam, quam voluntariam; est enim genera- lis, & præcipua Jurisdictionis causa, ita ut soli illi, qui Domicilium alicubi habent, & incolæ sunt, propriè, ac simpliciter sint sub- diti. Hinc cum omnibus alijs Foris con- currit, imò ijs potentius est, excepto Foro Feudi, quando Dominus Feudi non est sim- ul Judex Domicilij; & Foro rei sitæ, de quo infra n. 49. & sqq. Ita communis DD.

Proceditque hoc 1. in causa tam Civi- li, quam Criminali; nam, ut dixi, Forum Domicilij generale est. Procedit 2. etsi cri- men commissum, & contractus celebratus sit alibi c. dilecti 17. de for. compet. item quam- vis commissum crimen illud, vel contra- ctus celebratus sit ante domicilium, & forum ibi obtentum l. hæres absens 19. §. si quis 1. & §. fin. ff. de Judic. Procedit 3. si- ve Reus conveniendus existat in loco Do- micilij sui, si-ve non; potest enim cita- ri absens, & si contumaciter non compa- reat, immisio in bona ejusdem fieri c. cau- sam 3. de dol. & contum. l. dies 4. §. prætor 5. ff. de damn. infect. Ratio est, quia per fo- rum Domicilij, ut dictum est, fit quis abso- lutè subditus Judici, seu Magistratui loci, & talis manet, quocunque in loco existat, nisi mutaverit Domicilium.

Excipitur 1. Servus, qui convenien- dus est coram Judice sui domini l. ea que 1. C. ubi causa statit & c. 2. Libertus, ejusque filij, qui conveniri debent coram Judice domicilij Patroni l. filij 22. in princ. ff. ad municip. Decian. tr. crim. l. 4. c. 8. n. 1. Umm. Process. Judic. D. 4. thes. 1. n. 6. 3. Uxor, & Vidua, quæ convenienda est in loco domicilij maritalis l. filij cit. §. Vidua 1. & hoc verum est, ubicunque ipsa habitat. 4. Hæres: ubi tamen est distinguendum, an conveniatur ex persona propria, an ex persona defuncti, contractu ejusdem, vel quasi contractu. Si primum, conveniri debet in Domicilio proprio: Si secundum, videndum, an Judicium jam fuerit suscep- tum per ipsum defunctum, an verò non- dum sit susceptum cum defuncto, saltem per citationem ipsius. Si susceptum nondum per defunctum fuit, conveniri potest etiam in loco Domicilij proprii, vel ubi bona hæ-

reditaria sita sunt; secus, si per defunctum jam sit susceptum Judicium; tunc enim hæ- res respondere in eo loco, ubi defunctus primùm conventus est, debet, etiamsi ab- sens, & Jurisdictioni loci illius subjectus non sit l. is qui Roma 34. ff. de Judic. & ad- ditur ibi ratio, quia succedit in ejus locum, à quo hæres relictus est.

Quæritur 2. ubinam aliquis habere di- 16 catur quasi Domicilium? R. Quasi Domicilium fortitur aliquis in loco illo, in quo animo non perpetuò, sed per annum, vel majorem, vel saltem notabilem anni partem commorandi degit. Tale habent in Academicis Studiosi, in Loco Legationis Legati, in oppidis famuli, & ancillæ, in civitatibus negotiatores, si of- ficinam, aut tabernam ibidem constituerunt, vel conduxerunt; animo per notabilem anni partem ibi commorandi arg. l. hæres 19. §. proinde 2. ff. de Judic. Laym. l. 1. tr. 4. c. 12. n. 1. Pirh. hic n. 13. Engl. n. 8. Wiest. n. 29. & novissimè P. Friderich de for. compet. n. 109. & P. Schmier tr. de Judic. c. 3. n. 25.

Effectus quasi Domicilij est. 1. Quòd hoc habentes, quamdiu ibidem exi- stunt, teneantur Legibus, Statutis, & Con- suetudinibus illius loci; id enim bonum publicum loci cujuscunque exigit, ne aliàs Ordo, quies, & partium consonantia tolla- tur. Ex quo sequitur, eosdem, si in loco quasi domicilij sit dies festus, atq; præceptum jejuniij certo die, eo die etiam ipsos obliga- ri ad Festum illud, vel jejuniium celebra- dum, etiamsi hoc in eorum patria, vel ubi verum domicilium habent, non celebretur. Suar. l. 2. de festis c. 14. n. 2. ubi contrariam sententiam negat esse probabilem.

2. Acquirunt Jus Parochiæ, & subditi ei fiunt in foro externo, ita ut Sacramenta non solum Pœnitentiæ, sed etiam omnia alia recipere possint ab Episcopo, vel Paro- cho illius loci, excepto Sacramento Ordinis: neque opus est tali licentiâ tacitâ, vel expressâ Parochi, vel Episcopi Domicilij, ut contra Navar. in can. placuit. 3. de pœnit. dist. 9. notab. 4. n. 85. advertit Gloss. in Clementin. 1. de privil. Abb. in c. omnis 12. n. 23. de pœnit. & remiss. & alij pas- sim: estque hoc verum, etiamsi Parochia domicilij facillè adiri possit, ut praxis univer- salis observat, teste Oliva p. 3. for. Eccl. q. 17. n. 45.

3. Iidem in loco quasi Domicilij pro- babilis possunt dispensari in Votis, & Ju- ramentis, jungi matrimonio, habere sepul- turam, ut contra Olivam l. cit. n. 46. & alios ab eo relatos docet Sanch. l. 3. de matr. D. 23. n. 12. Less. l. 4. de Just. c. 2. n. 47. del Bene de Immun. Eccl. c. 11. dub. 1. f. 1. n. 13. Laym. l. 5. tr. 9. c. 10. n. 5. & ratio est, quia quamdiu in tali loco morantur, verè sunt Parochiani illius loci, & conf. favori- bus, & Juribus Parochianorum loci ejus- dem gaudent.

Dub.

87 Dub. 1. an hujusmodi loci incolæ etiam super contractibus, & delictis à se celebratis, vel commisis committi possint coram Judice loci, in quo degunt? *Certum est*, conveniri posse ratione contractuum, & delictorum ibi celebratorum, vel commissorum. Ratio patens est, quia actus in quasi domicilio gesti vel sunt liciti, vel illiciti. Si prius, tribuunt forum ratione contractus, vel quasi contractus; si posterius, forum delicti operantur.

Difficultas ergo est solum de actibus alibi gestis. Negant Hofst. in c. 9. h. tit. Bartol. in l. 19. §. 2. ff. de Judic. n. 7. Salicet. in l. 2. c. ubi de crim. ag. oport. n. 2. & novissimè P. Friderich tr. de for. compet. n. 115. & videtur hoc etiam probare ratio; quia Legum, & Canonum verba simpliciter prolata in omni materia simpliciter, & non secundum quid accipienda sunt l. non aliter 69. ff. de V. O. atqui textus, quibus facultas conveniendi reum de actibus gestis adstruitur, loquuntur de Domicilio simpliciter, ut patet ex l. heres 19. §. fin. ff. de Judic. & alibi passim. Ergo ad quasi Domicilium trahi non debent. *Conf.* si etiam quasi Domicilium operaretur hunc effectum, ut conveniri in eo reus ratione actuum alibi gestorum posset, non esset discrimen inter domicilium, & quasi domicilium, nisi in hoc, quòd illud esset ex se perpetuum, hoc temporaneum. Illud dici non potest. Ergo &c.

Sed retinenda est affirmativa sententia, quam etiam defendunt Abb. in c. 9. h. tit. n. 5. Felin. in c. 29. de rescript. n. 12. Pirh. hic n. 18. Schamb. n. 13. Wiest. n. 18. Reiffenstuel n. 39. Schmier. c. 3. n. 52. Sumitur ex l. Senatores 2. c. ubi Senat. & Clariss. l. quisquis 16. c. si cert. petat. & precipue l. sciens 3. c. ubi de crim. ag. oport. quâ plagiarius dicitur conveniri posse in loco, ubi degit, h. e. ut Gloss. V. degit ibid. addit, ubi conversatur, ut Scholaris in Scholis, licet domicilium non habeat ante decennium, ut infra de incolis. Ratio est, quia ut n. prec. dictum est, talis subijcitur Jurisdictioni fori interni in loco, ubi quasi domicilium habet; frustra autem plus requiritur, ut subijcatur Jurisdictioni fori externi: quòd si autem Jurisdictionem fori externi Judex loci illius in eum habet, cognoscere etiam de actibus ejusdem, ubicunque gestis, potest. Ergo &c. *Conf.* quia per se videtur absurdum esse, ut quis diu moretur in loco, & in eo respondere non teneatur, præsertim cum, ut n. prec. dictum est, Legibus, Statutis, & Consuetudinibus loci, in quo degunt, hujusmodi Incolæ & ipsi teneantur. Addit tamen P. Wiest. hic n. 39. si hujusmodi accidentarius loci Incola verum Domicilium non procul remotum habeat, æquum esse, ut coram istius potius, quàm alterius loci Magistratu conveniatur, & Actor ad illum remittatur, præsertim si defensiones, & probationes in veri

domicilij loco paratiores essent, & inde peti deberent.

Ad Argumentum contrarium dico, fundamentum extensioni ad quasi domicilium sufficiens præbere textus pro responsione allatos, & rationem ibi adjectam. *Ad Conf.* discrimen inter domicilium verum, & quasi est, quòd illud faciat Civem in ordine ad onera, & munera publica, quem effectum non operatur quasi domicilium.

Dub. 2. ubi vagabundi fortiantur Forum ratione Domicilij? R. hi ubique fortiantur Forum, & domicilium habere censentur, ac dicuntur, ubi inveniuntur, ita ut conveniri ibidem possint etiam ratione contractus alibi initi, & puniri propter delicta alio in loco commissa, ac prout de hujusmodi vagabundo intelligi potest vulgare illud dictum, *Ubi te invenero, ibi te iudicabo*, ut notat Abb. in c. fin. h. tit. n. 13. Covar. pract. qq. c. 11. n. 12. Sanch. l. 3. de matr. D. 25. n. 5. Pirh. hic n. 15. Schamb. n. 11. König n. 24. Wiest. n. 40. & novissimè Claritum. P. Schmier tr. de Judic. c. 3. n. 57. Ratio est, quia æquitas, & publici boni ratio suadet, & exigit, ut etiam ipsi habeant Judicem competentem, coram quo super debitis, & delictis respondere teneantur, etiam quando intra Territorium ejus Judicis, in quo debitum contraxerunt, vel delictum commiserunt, non amplius existunt: Hæc satis certa.

Controversia esse potest, quinam propriè sint vagabundi? Qua in re iterum convenit inter DD. tales esse, qui nullam certam habitationem, & domicilium habent, sed navigant, aut iter faciunt per mundum, neque animum actu habent in certo aliquo loco domicilium constituendi. *Dubium* procedit de eo, qui relicto priori domicilio, iter facit ad locum, in quo Domicilium constituere destinavit: & ratio dubitandi est, quia apud Clar. §. fin. q. 39. n. 8. aliqui requirunt, ut vagus careat non solum domicilio habitationis, sed etiam originis; talis autem non caret domicilio originis. Ergo &c.

Sed retinenda est affirmativa sententia, quam etiam defendunt Gloss. in l. 20. V. domicilium ff. ad municip. Clar. n. 8. cit. Henric. l. 11. c. 3. n. 3. Sanch. l. 3. de matr. D. 25. n. 1. §. 3. & apud hunc cit. Habetur satis expressè l. ejus qui 27. §. Celsus 2. in fin. ff. ad municip. Ratio est, quia talis, dum in via est, animo & facto discedendo, prius domicilium amisit, posterius autem nondum acquisivit, cum sola animi destinatione sine actualis habitationis facto domicilium non acquiratur, ut n. 9. dictum est.

Neque obstat ratio dubitandi; quia id nuspiam requiritur in Jure, & si requiretur, ex Cive, vel Incola vagus aliquis fieri non posset, nisi destrueretur Civitas, unde originem traxit, quod est contra communem sensum.

Dub. 3.

19 Dub. 3. quid requiratur ad hoc, ut aliquis acquirat quasi Domicilium? R. de hoc cum proportione loquendum est, sicut de Domicilio vero; nam & ipsum acquiritur animo, & facto, cum hoc solum discrimine, quod animus persistendi in Domicilio vero debeat esse perpetuus, ad tempus autem anni notabile in Domicilio quasi. Hinc sicut Domicilium verum, ita etiam quasi Domicilium statim acquiritur, ac aliquis ad ejusmodi locum animo tali accedit, absque eo, ut diu ibi moretur.

Quaestio moveri potest, ad quantum tempus hoc manendi propositum se extendere debeat, ut quis acquirat quasi Domicilium, & non hospes, sed habitator, & incola censetur? Sylv. V. domicilium n. 2. Sanch. l. 3. de matr. D. 19. n. 9. & alij putant opus esse, ut majore anni parte habitare ibidem velit. Conformius Juri videntur sentire, qui dicunt sufficere propositum habitandi per aliquot menses, praecipue si domus, conclave, taberna &c. fuerint conducta. Ita Navar. tr. de Jubil. not. 32. n. 42. Suar. l. 2. de fest. c. 14. n. 6. Laym. l. 1. tr. 4. c. 14. n. 1. & novissime P. Friderich tr. de for. compet. n. 113. arg. l. heres 19. S. proinde 2. ff. de Judic.

20 Queritur 3. quomodo, & ubi sortiatu aliquis forum ratione Originis? R. ratione Originis Forum sortiri aliquis multipliciter potest. Nam 1. sortitur aliquis forum in loco, e. g. civitate, oppido, vico &c. in quo natus est l. incola 29. & l. seq. ff. ad municip. l. cum te 1. & l. si ut proponis 2. Sc. C. de municip. & originar. l. cum neque 4. & l. cives 7. C. de incol. 2. Ratione originis paternae, ubi sc. pater ejusdem fuit natus l. assumptio 6. §. filius 1. ff. ad municip. l. filios 3. C. de municip. & origin. estque hoc ita verum, ut in loco originis paternae filius conveniri possit etiam in Judicio, sive criminaliter, sive civiliter agatur, dummodo in eo loco inveniatu, & existat, Bartol. in l. assumptio cit. n. 2. Dominic. in c. cum nullus 3. de temp. ordin. in 6. Pirh. hic n. 10. Schambog. n. 5. Wiest. n. 20. 3. Ratione originis avitae, seu ubi natus est avus ejusdem paternus l. libertus 17. §. in adoptiva 9. ff. ad municip. modo vivente avo natus, vel saltem conceptus fuerit. Bald. in l. cui Jurisdic. 2. ff. de Jurisd. n. 4. Bartol. in l. heres absens 19. S. proinde 2. ff. de Judic. n. 28. & 31. Mascard. de probat. concl. 1147. a n. 12. Schamb. hic n. cit. König n. 5. Neque opus est, ut secundum probabiliorem contra Bartol. in l. assumptio cit. §. 1. notat Bartol. l. cit. n. 30. ut nepos sit in potestate avi, prout colligitur ex §. in adoptiva cit. ubi dicitur, quod nepos sequatur originem avi naturalis, tamen si natus sit in familia adoptiva: quo casu certum est non nasci in potestate avi naturalis §. illud 10. §. quod si. Inst. quib. mod. jus patr. potest. solvit.

Dub. 1. an etiam sortiatu aliquis forum ratione Originis fortuitae in loco, in quo ex matre transeunte, & ad locum domicilij properante, editus in lucem est? Negant Bartol. in l. filios 3. C. de municip. & origin. n. 4. Abb. in c. Rudolphus 35. de rescript. n. 9. Felin. ibid. n. 13. Boer. decis. 13. n. 52. Navar. Consil. 41. n. 1. & duob. seqq. Barb. de Offic. & potest. Episc. alleg. 4. n. 18. Pirh. hic n. 10. König n. 6. & alij ab his citt. juxta quos, ut aliquis ratione Originis propriae sortiatu forum, necessarium est, ut in loco, in quo natus est, tempore nativitatis ejusdem non tantum extiterint parentes tanquam transeuntes, sed etiam habitaverint, & domicilium fixerint: quod sumi videtur ex l. apud hostes 9. ff. de captiv. & postlim. revers. & l. ex duobus 1. C. eod. quarum ultimam patris originem secuta dicitur filia ex parentibus captivis suscepta, si ambo parentes in civitatem redissent. Rationem dant; quia secundum Juris censuram non censetur quis in loco, in quo consistit solo corpore, sed in quem defertur animi destinatione l. nihil 26. ff. eod. & l. hujusmodi 84. S. legatum 10. ff. de legat. 1.

Affirmant è contrario Alex. in §. 19. cit. n. 4. Jalon. ibid. n. 14. Paul. Castr. in l. praetor ait 4. princ. ff. de edend. n. 5. Croto in l. si is qui n. 104. & seq. v. ultimum notandum. ff. de usurp. & usucap. & alij, quos refert Mascard. de probat. concl. 1147. n. 6. & Oliva for. Eccl. p. 3. q. 21. n. 5. Nuntuntur Juris textu, & ratione: Juris textu quidem ob l. Cives 7. C. de incol. qua civis quis origine in sua nativitatis loco constituitur; ratione autem, quia in acquirenda origine veritas potius, quam patris destinatio attenditur l. assumptio 6. princ. ff. ad municip. alias is, qui ex matre natus est in itinere, quo illa cum patre ejus Romam Viennam domicilij ibi constituendi animo tendebat, Civis Originarius Viennae esset, etsi pater domicilium ibi nondum habuerit, neque unquam ibi fuerit, quod utique absurdum est.

Tertia sententia, eaque meo judicio duabus caeteris praeferenda, utitur distinctione cum Barbos. in l. heres absens 19. S. proinde 2. ff. de Judic. n. 18. quem citat, & sequitur P. Wiest. hic n. 16. & novissime P. Friderich tr. de for. compet. n. 113. Vel enim, qui in itinere natus est, ita natus est, dum parentes ad domicilium, à quo ad tempus e. g. negotiationis causam exivere, redibant; vel contra natus est, dum parentes ejus, domicilio priore deserto, alibi domicilium constituturi migrabant. Si primum, dici debet, sic natum Originarium fieri non loci, ubi natus est, sed ubi domicilium parentes habent; quia in hoc casu militat textus, & ratio primae sententiae. Si secundum, ita natus forum originis propriae sortitur in loco, in quo editus in lucem est, quod

quod probant textus, & ratio secundæ sententia.

- 22 Dub. 2. an filius fortiatur forum ex materna origine, vel pronepos, abnepos ex origine proavi, & aliorum suorum ascendentium? *u. de reliquis ascendentibus* negandum est absolute, ne se. progressus fiat in infinitum, & forum habere dicamur in agro Damasceno, ex quo communis omnium nostrum parens eductus est, ac in maxima Orbis parte, quam successivè nostri Majores habitaverunt. *Gloss. in l. assumptio cit. V. non domicilium.* Bartol. in §. filius 1. leg. cit. n. 1. Boër. decif. 13. n. 7. §. s. Barbof. in l. hares absens 19. §. proinde 2. ff. de Judic. n. 27. §. 32. Oliv. for. Eccl. p. 3. q. 21. n. 2. Pirh. hic n. 10. Schamb. n. 5. König. n. 5. Wiest. n. 24. & novissimè P. Friderich tr. de for. compet. n. 117.

Quoad maternam Originem distinguendum est inter eos, qui certi sunt patris, & inter eos, qui vulgò quæriti, vel spurij sunt. *Posteriores*, cum patrem, quem demonstrent, non habeant, vel eum, quem habent, honestè nominare non possunt, necesse est matris originem, & forum sequi *l. lex naturæ 24. ff. de stat. hom. l. ejus qui 9. ff. ad municip.* *Priores* originem, & forum maternum non sequuntur *l. filios 3. C. eod. & l. exemplo 36. C. de decurion.*

Excipitur 1. nisi materna civitas hoc privilegium habeat, ut legitime editi sequantur originem matris *l. municipem 1. §. qui ex duobus 2. ff. ad municip.* *Excipitur 2.* si ex captivis parentibus natus, patre in captivitate mortuo, cum matre postliminio reversus est *l. ex duobus 1. C. de postlim. revers.* *Excipitur 3.* si natus sit ex ancilla, & ingenuo; nam tunc matris conditionem sequitur *l. hi qui 12. C. de murilegul. l. nati 29. C. de decurion. l. ex ingenuo 4. C. de agric. & mancip.*

- 23 Dub. 3. an Reus in Originis, vel Domicilij foro sit conveniendus? Ratio dubitandi est, quia originis forum naturale, ac proinde quocunque alio firmitus est, ita ut retineatur Jus originis, quantumvis domicilium, & habitatio aliò transferatur cum animo ibi perpetuò manendi, aut eidem renuntietur *l. assumptio 6. & l. incolæ 29. ff. ad municip. l. cum te 1. & l. origine 4. C. de municip. & origin.*

Sed adhuc dicendum, quoad Jurisdictionem principalitè Domicilium Habitationis, quam Originis considerandum esse. Ita *Gloss. in c. statutum 11. §. cum verò. V. unam dietam de rescript. in 6. Host. in summ. hic. n. 6. in fin. Bartol. in l. assumptio cit. n. 2. Abb. in c. 1. b. t. n. 6. Pirh. hic n. 11. Schamb. n. 6. König n. 7. Wiest. n. 30. & novissimè P. Friderich tr. de for. compet. n. 120. & seqq.* Colligitur ex *c. fin. de Paroch.* vi cujus illi Christiani, qui ex varijs Palæstinae urbibus domicilium transfulerunt Acconem, seu Pto-

lemaidem, hic tantum, & non ibi, unde discesserant, conveniri potuere. Et ex *c. fin. hic.* ubi inter modos fortiendi forum ommittitur domicilium Originis. *Conf. ex praxi, & usu Tribunalium utriusque fori, Ecclesiastici, & Civilis;* nam generaliter receptum est, ut nemo in loco originis sive in criminalibus, sive in civilibus conveniatur, si non concurrat domicilium habitationis, ut cum communi testatur Barbof. in *l. hares cit. §. proinde 2. ff. de Judic. n. 35. Gaill. l. 1. obs. 36. n. 6. Oliva p. 3. for. Eccl. q. 21. n. 27.* Ratio; cur præferri domicilio Originis domicilium Habitationis quoad conventionem debeat, est manifesta; quia per domicilium Habitationis fit quis absolute subjectus Jurisdictioni Magistratus loci, in quo domicilium habet, ita ut absens etiam conveniri, & citari ad illud possit, ut dictum est *n. 15.* at per domicilium Originis subjicitur quis solum secundum quid, ita ut conveniri in eo non possit, nisi in loco sit præsens, ut *mo-nui n. 20.*

Ad rationem dubitandi, licet domicilium originis secundum Leges sit firmitus, non tamen est efficacius quoad obligationem comparandi, & respondendi in foro, ut ex ratione modo allata patet.

Dub. 4. an domicilium Originis, domicilium habitationis aliò transferendo, mutari possit? Videtur non posse, quia naturale est; Jura naturalia autem immutabilia sunt. Ergo &c.

u. Distinguendo inter Jus scriptum, & consuetudinarium. *Jure scripto* spectato, domicilium Originis, per translationem habitationis in alium locum non amittitur, sed ita transiens manet Civis loci Originis, & retinet hujus jura, præsertim quoad munera, & honores, adeoque etiam quoad onera personalia *l. assumptio 6. princ. ff. ad municip. Gloss. ibid. V. mutare. Gaill. l. 1. obs. 36. n. 5. Pirh. hic n. 11.* Rationem dat *Glossa,* quia ita transiens non potest facere, ut desinat esse, unde est. At *jure consuetudinario* Jus Civitatis, domicilium Originis, & quæ hoc sequuntur, Jura, & obligationes amitti possunt, ita ut is, qui aliò Domicilium suum transtulit, non solum non amplius subjectus sit Jurisdictioni Judicis loci originis, sed Civis esse omnino desinat etiam quoad honores, munera, & præstationes. Et hujusmodi consuetudinem generaliter ferè in omnibus locis, præsertim verò in Germania nostra vigere testatur *Gaill. l. cit. n. 7. imò,* ut idem addit *n. 10.* in quibusdam Civitatibus Imperialibus statutum est, ut ob hanc liberationem à præstationibus, seu ob jus migrationis certa pecuniæ summa, seu tributum aliquod, quod vulgò *die Nachsteuer, oder Abzug, Geld* appellamus, à Cive migrante secundum bonorù æstimationem pendatur.

Neque consuetudini huic obest ratio du-

dubitandi; nam Jus Originis immutabile est non eo sensu, quasi Jura patriæ amitti non possent, sed quia nemo discedendo ex illa, vel negando eam, facere potest, ut inde ortus non sit.

25 Dub. 5. an valeat Statutum, quo Civives, & Originarij vetantur civitatem, & domicilium mutare? Affirmant Bartol. in l. fin. ff. de Decret. ab ordin. faciend. Roman. singul. 522. & consil. 59. col. 1. Menoch. consil. 1196. & seqq. Rumelin. Bull. aur. p. 2. dissert. 5. concl. 5. Klock. de contribut. c. 7. n. 242. Bodin. de Rep. l. 1. c. 6. Græven. 2. concl. 36. consil. 2. n. 6. & videtur probari ex l. fin. ff. de Decret. ab ordin. fac. l. quod promulgatis 2. C. de offic. Pref. urb. l. origine 4. C. de municip. & origin. l. fin. C. eod. l. privilegio 6. C. de incol. l. un. C. si Curial. relicti. civit.

Verum his non obstantibus, tenenda est negativa sententia, quam etiam defendit Besold. Knipschildt, quos citat, & sequitur P. Friderich tr. de for. compet. n. 122. & colligitur ex l. Titio 71. §. 1. ff. de condit. & demonst. ubi dicitur, in legatis sub conditione relictis non esse locum cautioni, per quam Jus libertatis infringitur, ut sc. in illa civitate domicilium habeat, vel à monumento non discedat. Atqui libertatem hanc longè magis infringit Statutum, quo domicilium Originis mutare quis prohibetur, quippe quo imponitur necessitas absoluta permanendi in certo loco, cum per legatum sub tali conditione relictum imponatur solum necessitas conditionata, si se. legatum habere velis. Ergo &c.

Neque contrarium evincunt Leges sicut. Ad 1. ibi solum dicitur non posse quemquam experiri extra Collegium, in quo tractanda causa est. Ad 2. ibi statuitur, non posse Præfectum Urbis quasdam personas de Provincia avocare in Urbem, nisi tantummodo suos Officiales, & populares almae Urbis seditioni obnoxios; quia sc. ratione muneris adhuc Urbi obstricti sunt. Ad 3. patet ex Responsione ad Ration. dubit. n. 23. Ad 4. l. citat. expressè dicitur, eum, qui migraverit, duarum Civitatum Decurionatus onera sustinere, quod fieri non posset, si translatio domicilij non valeret. Ad 5. ibi solum dicitur manifestum esse, originis ratione, ac domicilij voluntate ad munia Civilia quemque vocari; non verò quòd discedere, & mutare domicilium nequeat. Ad 6. ibi tantum prohibetur Curialibus, ne Civitates fugiant, aut deserant rus habitandi causâ; quia ratione officij certo Collegio adstricti sunt. Igitur per argumentum à sensu contrario reliquis, qui Civitati ratione officij speciali nexu adstricti non sunt, migrare licet per generale beneficium l. nihil 31. ff. ad municip. ubi Marcellus Jctus, Nihil, inquit, est impedimento, quo minus quis, ubi velit, habeat domicilium. De loco Originis quoad

Ordines suscipiendos vide Libr. 8. tit. 11. de tempor. Ordin. n. 36. & duob. seqq.

Quæritur 4. quâ ratione in Domicilio generali acquiratur Forum? 20. Domicilium generale, ut n. 8. dictum est, Civibus Romanis, & omnibus Imperio Romano subiectis Roma est; nam ut Modestinus l. Roma 33. ff. ad municip. Roma communis nostra patria est. Hinc etiam Laici olim in quibuscunque causis Romæ conveniri poterant, licet ibi nec domicilium habuissent, nec contraxissent, nec deliquissent, eo quòd in Orbe Romano qui sunt, ex Constit. Imper. Antonini Civis Romani effecti sunt, ut dicitur l. in orbe 17. ff. de stat. homin. Verum hoc quoad Laicos, & quoad causas profanas hodie non amplius obtinet, cum Roma modò non sit Sedes Imperatoris, nec ejusdem Jurisdictioni subiecta, sed Summi Pontificis, ut cum Catholicis DD. tenet Matth. Stephan. l. 1. c. 28. de Jurisd. n. 21. aliique Heterodoxi. Dixi quoad Laicos, & quoad causas profanas; nam ulterius

Dub. 1. an rectè adhuc hodie conveniri Clerici in Curia Romana possint? Videtur non posse ex Trid. sess. 24. c. 20. de reform. in princ. ubi statuitur, ut causæ omnes ad Forum Ecclesiasticum pertinentes, in prima instantia coram Ordinarijs locorum tantum cognoscantur, ac terminentur.

Sed hoc non obstante, dicendum posse Clericos adhuc hodie conveniri in Curia Romana, etsi aliàs specificè ibidem forum non sortiantur, modò, dum conveniuntur, ibi existant. Ita habetur c. fin. h. tit. & docet ibid. Fagn. à n. 21. Gonzal. n. 6. Pirh. hic n. 6. Wiest. n. 41. & novissimè P. Friderich tract. de for. compet. n. 127. & P. Schmier. tr. de Judic. c. 3. n. 30. Ratio est, quia Roma quoad Clericos communis hodieum patria est, communi ipsorum Patre, Summo Pont. ibidem existente. Conf. quia Curia Romana habet Jurisdictionem concurrentem cum omnibus Dicasterijs Ecclesiasticis, & ipse Pontifex omnium Christi fidelium, in causis saltem Spiritualibus, Ordinarius Judex est can. cuncta 17. & can. fin. caus. 9. q. 3. Neque novum hoc est; nam etiam in Curia Imperatoris, vel Regis omnes eorum subditi conveniri possunt. Barb. in l. 2. §. 3. ff. de Judic. n. 33. Estque hoc ita verum, ut ita conventus Clericus Exceptionem fori declinatoriam opponere nequeat, quamvis si ex justa, & necessaria causa ibi ad tempus degat, litem domum ad forum domicilij avocare possit, ubi melius ad respondendum instructus est, ut rectè advertit Gloss. fin. in c. fin. h. tit. Abb. ibid. n. 46. Pirh. hic n. 7. Wiest. n. 41. Ratio differentia, quare conventus in Curia Romana non possit declinare Forum Papæ, licet possit domum avocare litem, est, quia declinare Forum quis solum potest, quando non est

alicujus Jurisdictioni subiectus, avocare litem verò etiam, qui subiectus est Jurisdictioni Judicis, coram quo convenitur, sed illuc non bene paratus, & instructus in causa venit.

Ad rationem dubitandi dico, etiam Papam esse Ordinarium cujuscunque loci, quippe qui habet potestatem concurrentem cum quovis Ordinario inferiore.

28 Dub. 2. an etiam Laici in causis Spiritualibus conveniri in Curia Romana possint? *27.* possunt in his æquè, ac Clerici, si ibidem reperiantur, nec causam domum revocandi habeant. Ita Abb. in c. *fin. b. tit. n. 45.* Covar. *præf. qq. c. 5. in princ.* Oliva *p. 3. for. Eccl. q. 25. n. 28.* & novissimè Clariff. P. Schmier *tr. de Judic. c. 3. n. 31.* aliique ab hoc *citt.* Ratio est, quia Summus Pont. in causis Spiritualibus æquè Laicos, ac Clericos sibi obstrictos tenet. Ergo sicut in causis Clericorum quibusvis, ita in causis Laicorum Spiritualibus Curia Romana, tanquam ordinarium Summi Pontificis Tribunal, in prima instantia judicare potest.

Dixi autem in hac, & *num. præc.* resolutione, *Si ibidem reperiantur*: quod benignitati Sedis Apostolicæ tribuendum est, quæ licet etiam de absentium causis in prima instantia cognoscere possit, non tamen vult, & solet, nisi ibidem reperiantur, ne fideles, sive Clerici, sive Laici, nimium graventur, si in locum adeo distans, Judicij subeundi causâ, conferre se tenerentur. Accedit, quia sic magis conservatur Consistorijs inferioribus sua autoritas, & cavetur, ne Pontificia Dicasteria litium multitudine obruantur.

Addidi *Nec causam domum revocandi habeant*: talis est, si, ut *n. præc.* dictum est, in loco domicilij melius instructus esset ad respondendum, qui ita in Curia Romana convenitur. Permittitur autem hæc avocatio solum illi, qui ex justa, & necessaria causa Romæ est: quales sunt, si Episcopus e. g. vel Clericus alius in causa suæ Ecclesiæ velut Legatus ibidem degat, si causâ testimonij dicendi, aut judicandi eò vocatus est,

si causâ appellandi contra sententiam illuc accessit &c. *Gloss. in c. fin. b. tit. in fin. Abb. ibid. n. 46. Pirh. n. 7. Wiest. n. 41.* Et hinc si causâ sit omnino voluntaria, jus revocandi domum non habet, sicut nec facultas illa conceditur casu, quo periculum est in mora, prout est, quando controvertitur de electione Prælati, cujus examen ob detrimentum Ecclesiæ diu differendum non est. Abb. *l. cit. n. ult. in fin.*

Dub. 3. quid intelligatur hic nomine 29 Romæ? *28.* Roma hic non accipienda est materialiter, & pro determinata urbe, quæ eo nomine appellatur, sed pro illo loco, ubi Pontifex residet, sive Romæ sit, sive alius locus; ubicunque enim is residerit, ibi Sedes, & Curia Pontificis erit, cons. etiam Roma, sicut & olim censebatur Roma ibi esse, ubi Romanus fuerat Imperator. Et hinc sicut *Vejos habitante Camillo*, ut canit Lucretius, *illic Roma fuit*, ita etiam tunc, quando Pontifex residebat Avenione, Roma fuit in Gallijs, ac proinde ibidem æquè, ac Romæ nunc, in causis Ecclesiasticis fideles conveniri potuere; nam, ut inquit Catellinus Cotta *rer. memor. in V. Imperat.* ubi persona Pontificis cum legitimo Cardinalium cœtu moratur, ibi Roma representatur.

In controversiam trahi potest, an sicut, ubi Curiam suam habet Pontifex, fideles in causis Ecclesiasticis, ita subditi Imperij conveniri possint etiam in prima instantia, ubi Aulam suam, vel Cameram Imperator habet? Videtur enim probari istud ex communi axiomate, *Ubi Imperator, ibi Roma*, & paritate prædicta. Ita quidem nonnulli; sed si usum hodiernum spectemus, minus convenienter, cum defacto partim Lege, partim conventionem publicam jus primæ instantiæ concessum sit inferioribus Imperij Statibus, nec Aula Cæsareæ, vel Camera Imperiali in subditos Statuum Jurisdictio immediatè, & extra viam appellationis competat. Vide P. Schmier *tr. de Judic. c. 3. n. 29.* & Struvium, Miller, Laurerbach, Stryck. apud hunc *citt.*

§. III.

De Foro Competente Ratione Contractus.

SUMMARIUM.

30. Alter modus sortiendi forum est Contractus.
31. Hoc sortitur, qui in tali loco contrahit.
32. Non obstante privilegio, ut non teneatur respondere, vel solvere, nisi in certo loco.
33. Proceditque hoc etiam de Clericis.
34. 35. Et peregrinis, cum distinctione tamen.
36. Procedit secundo etiam de quasi contractu.
37. Quamvis agatur ad rescissionem Contractus, vel quasi Contractus.

38. Super Distractu reus conveniendus est in loco Distractus.
39. Super administratione in loco illius geste.
40. Juxta cujus loci Jura, vel consuetudines regulari Contractus debeat?
41. Ratione Contractus in loco Contractus regulariter conveniri non potest absens.
42. Exceptiones.
43. Casus, quibus etiam præsens conveniri ibidem nequit,

44. Ubi conveniendus sit reus, si Contractus impleto destinatus sit alius locus?
 45. 46. 47. An, & quomodo Judex ratione Contractus Jurisdictionem suam exercere valeat

30 **A**lter modus sortiendi Forum est Contractus; nam quisque in eo loco, in quo contraxit, etiam sortitur Forum, ut ibidem conveniri possit ratione illius Contractus. Ita aperte c. *sin. h. tit. c. Romana* 1. §. *contrahentes* 3. eod. in 6. & l. *heres absens* 19. §. *proinde* 2. ff. *de Judic.* quod saluberrime est constitutum ex triplici præcipue capite. 1. Ne Creditores sumptibus, & difficultatibus graventur in adeundo contra debitorem Judice domicilij, quod sæpe à loco Contractus est valde distitum. 2. Quia in loco Contractus facilius constare potest tum de ipso Contractu, tum de solemnitatibus requisitis, quam ibi, ubi domicilium habet debitor advena. 3. Quia contrahens se obligavit tacite, vel expresse ad solvendum in loco Contractus, adeoque etiam ad subeundum ibi Judicium, si non solvatur. König *hic n.* 41. Interim tamen Actori liberum est, ut vel in loco Contractus, vel in loco Domicilij debitorem conveniat; forum namque acquiritur ex Contractu in loco certo non tollit forum Domicilij, sed forum foro accumulatur c. *dilecti* 17. h. tit. l. *heres absens cit.* §. *sin. l. venire* 1. & *duab. sqq. ff. de bon. arb. Judic. possid.* König n. 42.

31 Quæritur 1. quoniam in loco Contractus sortiantur Forum? 2. ratione Contractus sortitur forum, qui in tali loco contraxit: neque interest, quis contraxerit, modò de jure potuerit contrahere. Et hinc forum ratione Contractus à se initi sortitur etiam forensis, & peregrinus, saltem si in loco Contractus moram trahat, vel negotium ibi tractare coepit, vel tabernam, officinam, pergulam, seu tentorium, aut horreum conduxit ad vendendum, ibique distraxit, vel emit, sicut facere mercatores ad nundinas venientes solent; nam non obstant, quòd non sint incolæ, conveniri in loco Contractus possunt l. *heres absens cit.* §. *proinde* 2. Estque perinde, sive per se, sive per inlitorem à se constitutum absens contraxerit; nam ibi conveniri principalis potest, ubi contraxit inlitore ab ipso ad ita contrahendum constitutus §. *sin. Inst. quod cum eo, qui in alien. potest. l. heres absens cit.* §. *apud Labeonem* 3. junct. *Gloss. V. defendere.* Laym. in c. *sin. h. tit. n.* 16. Pirh. *hic n.* 36. Wiest. n. 58.

32 Dub. 1. an doctrina ista procedat etiam in eo, qui privilegium habet, ut non teneatur respondere, vel solvere, nisi in certo loco, v. g. in loco Domicilij? 2. affirmative. Colligitur ex c. *dilecti* 17. h. tit. & c. *volentes* 1. de *privil. in 6.* Ratio est, quia contrahendo in loco se submisisse censetur Judici illius loci, & privilegio renuntiasse.

An procedat hoc etiam de ijs, qui ha-

- in eum, qui in loco contraxit, vel in eo se solutum promissit?
 48. Utrum in Contractibus remissio locum habeat?

bent privilegium Corpore Juris communis clausum, difficultas moveri potest. Videtur tenenda affirmativa. 1. Quia aliàs pupillus, vidua, ac miserabiles personæ, cum habeant privilegium Corpore Juris communis clausum l. *un. C. quand. Imperat.* conveniri in loco Contractus non possent: quod tamen est contra mentem omnium, ut ait Barbof. in l. 2. §. *legatis ff. de Judic. n.* 118. 2. Milites quoque habent privilegium in Corpore Juris communis clausum l. *tam collatores* 18. princ. C. *de re militar. & l. magisterie* 6. C. *de Jurisd. omn. Judic.* & tamen in loco Contractus conveniri possunt l. *siquis* 29. C. *de pact.* 3. Id probat l. *interdum* 36. §. *Senator* 1. ff. *de Judic.* ubi de Senatore dicitur, quòd actionem excipere debeat, si negotijs alienis se intulit in Provincia.

Sed dicendum, eos, qui hujusmodi privilegium Corpore Juris communis clausum habent, hoc loco pro exceptis habendos. Ita communis DD. teste P. Friderich *de for. compet. n.* 169.

Neque contrarium probant Argumenta allata. Ad 1. l. *un. cit.* solum dicitur, quòd pupilli, & miserabiles personæ ad Imperatoris Tribunal trahi nequeant, alios verò ipsi trahere eò possunt; non verò absolutum fori privilegium ipsis conceditur. Ad 2. l. 18. cit. sermo non est de omnibus militibus, sed solum de constitutis in Oriente. l. 6. autem Magistris militum datur potestas cognoscendi de causis militum, non tamen cum exclusione aliorum Judicum. Ad 3. l. 36. ff. *de Judic.* sermo est de Senatore, non verò de personis habentibus privilegium in Corpore Juris communis clausum, ut non nisi coram certo Judice conveniri possint.

Dub. 2. an hoc procedat etiam de Clericis? Videtur non procedere; nam Clericus sine licentia proprii Episcopi in se prorogare nequit Jurisdictionem alienam, etiam Ecclesiastici Judicis c. *significasti* 18. h. tit.

Sed respondendum adhuc est affirmative, modò sit Judex Ecclesiasticus, coram quo Clericus convenitur ratione Contractus. Colligitur ex c. *dilecti* 17. h. tit. & docet ibidem *Gloss. V. certo loco*, Abb. n. 4. Pirh. *hic n.* 46. & *sqq.* König n. 35. Wiest. n. 48. quos sequuntur P. Friderich *de for. compet. n.* 168. & P. Schmier. *de Judic. c. 3. n.* 75.

Neque obstat ratio dubitandi allata in oppositum; nam etsi Clericus sine licentia Episcopi sui expresse in se prorogare Jurisdictionem Judicis non sui nequeat, potest tamen tacite, sive ipso facto, sc. certo, eoque alieno loco contrahendo, aut eò destinando promissam solutionem; nam eo casu subicitur Jurisdictioni Judicis alieni, idque non

non merè voluntate propria, sed ex dispositione, & assistentia Juris, hoc casu prorogationi tacite majorem vim tribuentis, quam expressa.

34 Dub. 3. quando peregrini forum fortiantur in loco, ubi contraxerunt? *¶* cum distinctione: Vel enim in loco Contractus moram aliquam trahunt, vel statim iterum recessuri sunt. *Si primum*, patet ex dictis n. 31. quod forum fortiantur ratione Contractus, & est recepta DD. sententia teste P. Wiest. *hic n. 49.* Ratio est, quia hoc ipso tacite promississe censetur, se ibi soluturum, vel responsum, ubi moram longiorem trahit, & officinam, tabernam, pergulam conduxit. *Si secundum*, iterum distinguendum est: Vel enim, qui cum illis contrahunt, sciunt eos brevi discessuros, vel nesciunt. *Si hoc nesciunt*, ratione Contractus convenire eos possunt in loco Contractus, ut colligitur ex *l. heres absens 19. §. proinde 2. ff. de Judic. & notant Abb. in c. fin. h. tit. n. 33. Franc. in c. 1. §. 2. n. 5. h. tit. in 6. Barbol. in l. heres absens, §. §. proinde cit. n. 96. Oliva p. 3. for. Eccl. q. 22. n. 36. Pirh. *hic n. 36. Engl. n. 22. Wiest. n. 58.* & ratio est, quia probabilis ignorantia contrahentis cum viatore non debet ipsi obesse, & Viator fuit in culpa, non manifestando conditionem personæ suæ ei, cum quo contraxit. *Si verò sciunt, eos statim discessuros*, ratione solius Contractus in loco celebrati Contractus convenire eosdem non possunt, sed regulariter convenire illos debent in loco domicilij sui, ut rectè advertit Gloss. in c. 1. *V. respondere h. tit. in 6. Barbol. in §. proinde cit. n. 94. Oliva l. cit. n. 56.* cum alijs supra relatis, & statuitur §. *proinde cit.* ubi etiam additur ratio, *quia durissimum foret, quotquot locis quis navigans, vel iter faciens delatus est, tot locis se defendere.* Addidi regulariter; nam ulterius*

35 Dub. 4. quibus casibus Viator, etiam sine mora transiens, ratione Contractus in loco Contractus conveniri possit etiam ab eo, qui scivit illum peregrinum esse, & brevi discessurum? *¶* casus ejusmodi complures sunt, quos enumerant præter alios Pirh. *hic n. 36. Engl. n. 22. Wiest. n. 58.* Et 1. quidem si inter contrahentes ita convenit; quia voluntas contrahentium dat Legem Contractibus. Et talem fuisse contrahentium mentem præsumitur in dubio, nisi aliud appareat ex circumstantijs. *Franc. in c. 1. cit. §. nec etiam n. 4.* 2. Si ita loci consuetudo postulet, ut qui in foro, vel taberna pretium pro merce, vel mercem pro pretio obtulit, ei merx, aut pretium statim tradatur; quia consuetudo hujusmodi pro lege est observanda. 3. Si agatur de ijs, quæ in ipso Contractu mox implenda sunt, ut si accepto pretio, venditor equum emptori non velit tradere; rectè enim per Judicem loci Contractus compellatur, ne rem alienam auferat.

4. Si is, qui tanquam viator contraxit, ex post facto iterum ad locum Contractus revertatur, moramque ibidem trahat; quia tunc non amplius pugnat ratio, propter quam ejusmodi peregrinus aliàs forum non fortitur in loco Contractus, quippe qui tali casu à suscepto itinere per conventionem coram Judice loci Contractus non impeditur, ut adeo, ratione exceptionis cessante, vim suam habeat regula universalis, quod contrahentes forum fortiantur in loco Contractus. 5. Denique si peregrinus, qui contraxit, de fuga, vel alia fraude suspectus sit; tunc enim in loco Contractus conveniri, & ad solvendum, vel satisfaciendum cogi potest. Et hinc etiam, si peregrinus in equo tuo transeat, quem tibi repetenti reddere non vult, potes eum cogere ad satisfaciendum, quod se sistere velit in loco domicilij sui, alioquin equus sequestrabitur, ut cum Baldo tradit Felin. in c. fin. h. tit. n. 20.

36 Quæritur 2. ratione qualis Contractus forum fortiantur contrahens in loco Contractus? *¶* fortitur forum ratione Contractus non tantum proprie dicti, sed etiam ratione quasi Contractus, & cujuscumque conventionis, ex qua oritur obligatio; nam Contractus nomen hic non sumitur strictè, prout tantum significat conventionem ultro, citroque obligatoriam, sed latè, prout etiam tuteiam, curatellam, negotiorum gestionem, & quemcumque alium actum, quo obligatio per te, vel per alium contrahitur, comprehendit *l. heres absens 19. §. si quis tutelam 1. ff. de Judic. Gloss. ibid. V. obligetur. Gloss. in c. fin. V. seu contractus h. tit. Abb. ibid. n. 29. Felin. n. 17. Oliva p. 3. for. Eccl. q. 22. n. 20. Pirh. *hic n. 41. König n. 37. Wiest. n. 42.* & novissime P. Friderich *de for. compet. n. 170.* Idque verum est non tantum quoad obligationem principalem ex contractu vel quasi contractu ortam, sed etiam quoad obligationem secundariam, puta quoad damnam, & interesse propter moram debitoris suo tempore non solventis; nam ratione utriusque obligationis contrahens conveniri potest in loco Contractus, ut rectè Abb. in c. dilecti 17. h. tit. n. 6. Felin. in c. fin. cit. n. 19. Barbol. in §. *proinde cit. n. 7. Oliva q. 22. cit. u. 5. Wiest. *hic n. 43.* P. Friderich l. cit. & alij apud istos.**

37 Dub. 1. an etiam ad rescissionem, & annulationem Contractus in loco Contractus celebrati conveniri contrahens possit? Tres sunt sententiæ. Prima putat ad resolutionem Contractus conveniendum contrahentem, non in loco celebrati Contractus, sed in loco Domicilij. Ita Bald. in l. quoniam 3. C. ubi, & apud quem cognit. Decius in rubrica de Judic. n. 2. Cald. Peregr. in l. si curatorem 3. V. implorandum n. 30. C. de in integr. restit. Tiraquel. l. 1. retract. §. 8. Gloss. 52. n. 2. Gutier. l. 1. qq. can. c. 24. n. 9. Fundantur textu l. quo-

l. quoniam cit. ubi statuitur, restitutionem minoris adversus contractum petendam esse apud Judicem Domicilij rei conventi.

Secunda sententia existimat eundem ad rescissionem Contractus conveniri posse etiam in loco Contractus celebrati, si ibi inveniatur. Ita Ant. de Butr. in *c. fin. h. tit. n. 12.* Felin. *ibid. n. 24. in fin.* Curt. Jun. in *rubr. C. de edend. n. 16.* Covar. *l. 1. var. cap. 4. n. 1.* Coler. *de process. execut. p. 2. c. 1. n. 24. § 44.* Gratian. *Discept. for. tom. 1. c. 4. n. 22.* Prænob. *D. de Ballis 50. Decis. Justin. decis. 4. n. 6.* & alij apud Oliv. *p. 3. for. Eccl. q. 22. n. 8.* Sumunt ex *l. in contractibus 14. §. fin. C. de non num. pecun. ubi dicitur, exceptionem non numeratæ pecuniæ, quæ contra mutui contractum opponitur, & ex se ad ejusdem rescissionem tendit, opponi posse in locis, in quibus contractus est factus.*

Tertia sententia, eaque meo Judicio retinenda cum Barbol. in l. heres absens 19. §. proinde 2. ff. de Judic. n. 24. §. seqq. Oliva l. cit. n. 9. Wiest. hic n. 46. §. duob. seqq. utitur distinctione: Vel enim Contractus jam est ex utraque parte perfectus, vel ita perfectus non est. Si Contractus ex utraque parte perfectus est, nec vitio aliquo intrinseco laborat, sed rescissio ejus petatur ex qualitate aliqua extrinseca, locus est *l. quoniam cit.* & Contractus rescissio petenda est a Judice Domicilij rei conventi, non à Judice loci, ubi celebratus Contractus est, licet ibi inveniatur reus. Ratio est, quia plene perfectio utrinque Contractu, sublata jam est actio ex eo orta *Inst. princ. quib. mod. obli. tollit.* Ergo etiam sublatum est forum, ratione Contractus ad ejus implementum constitutum à Jure. *Reg. cum principalis 173. ff. & reg. accessorium 42. in 6.* At si Contractus aut nondum perfectus est ex utraque parte, aut laboravit vitio quodam intrinseco, e.g. usurariæ iniquitatis, agi ad rescissionem, & nullitatis declarationem contra reum etiam in loco celebrati Contractus, si ibi inveniatur, potest: & hoc non verò plus probat *l. in contractibus cit.* quia qui opponit exceptionem de non numerata pecunia, aperte asserit Contractum ex una parte non esse impletum. Ratio est, quia hoc casu actio, quæ ex Contractu oritur, nondum sublata est. Igitur nihil obstat, quo minus reus conveniatur in loco Contractus.

Dub. 2. in quo loco conveniri Reus debeat super Distractu, seu super Contractus resolutione non faciendâ, sed factâ? conveniri debet in loco distractus, seu ibi, ubi resolutus, seu rescissus contractus est. Ita post Castr. Alex. Butr. & alios sentit Tiraquell. in *Leg. comub. gloss. 5. §. 8.* Barbol. in *l. heres absens 19. §. proinde 2. ff. de Judic. n. 12.* Everhard. *Topic. in loc. à contract. ad distract. n. 3.* Ummius *ad Process. Judic. D. 4. n. 7.* Oliva *p. 3. for. Eccl. q. 22. n. 7.*

König *hic n. 37.* Wiest. *n. 44.* & novissimè P. Friderich *tr. de for. compet. n. 171.* Sumitur ex *§. proinde cit.* ibi, *Si conduxit, ibique distractit, & l. qui loco certo 27. ff. de condit. indebit.* Ratio est, quia ubi par ratio est, appellatione Contractus venit etiam Distractus *arg. l. Labeo 19. ff. de V. S. & iisdem Regulis, quibus Contractus, etiam Distractus continetur l. Pomponius 13. §. preterea 2. ff. de acquir. vel amitt. possess.* nec immeritò; nam etiam Distractus mutuo consensu factus conventionem, & obligationem includit. ubi autem conventio fit, & obligatio contrahitur, ibi conveniri quis potest, ut hæcenus dictum est. Ergo &c.

Dub. 3. ubi quis fortiatior Forum, & conveniri valeat ratione Administrationis? Certum est, eum, qui ejusmodi Administrationem gessit, conveniri posse in loco, ubi hæc gesta sunt, si in eo reperiat. Patet ex *n. 36.* nam Administrator Contractu, vel quasi Contractu adstringitur illi, cujus res administrat.

Dubium procedit de casu, quo absens est is, qui Administrationem gessit; in quo dubio Barbol. in *l. heres absens 19. §. siquis 1. ff. de Judic. a n. 68.* distinguit inter Administrationem publicam, & privatam. Ratione Administrationis publicæ concedit etiam absentem compelli posse ad comparendum in loco Administrationis gestæ, & coram Judice, sub quo officium gessit, respondendum ob claros textus *l. eum qui 1. & l. seq. C. ubi de ratiocin. ag. oport.* At ratione Administrationis privatæ negat, ea ductus ratione, quia ut *infra n. 41.* dictum, & ex *c. Romana 1. §. contrabentes h. tit. in 6.* constat, nemo conveniri potest in loco Contractus præcisè ratione Contractus, si ibi non reperiat.

Sed melius sine discrimine tenetur affirmativa sententia, quàm etiam defendunt Abb. in *c. fin. h. tit. n. 37.* Joan. Monach. *hic n. 23.* Franc. in *§. contrabentes cit. n. 9. §. quarto.* Covar. *pract. qq. c. 10. n. 4. §. quarto.* Oliva *p. 3. for. Eccl. q. 22. n. 32. in fin.* Pirh. *hic n. 40.* Wiest. *n. 59.* juxta quos tam ratione Administrationis publicæ, quàm ratione privatæ, e.g. tutelæ, reus etiam absens in loco illius gestæ conveniri, & ad hunc remitti potest. Sumitur 1. ex generalitate Rubricæ *cit.* quæ est: *Ubi de ratiocinijs tam publicis, quàm privatis agi oportet.* 2. Idipsum indicant verba *l. eum qui cit.* ibi: *Qui aliena negotia sive ex tutela, sive ex quocunque alio titulo administravit &c.* 3. Idem probat ratio *l. fin. C. eod.* quia in Administrationis gestæ loco *instructio sufficiens, & nota testimonia, & verissima possunt documenta præstari:* quæ ratio procedit tam in administratione publica, quàm in privata. Ex quo cadit ratio allata in oppositum.

Dub. 4. juxta cujus loci Jura, vel Consuetudines regulari Contractus debeat, si hæc in loco Contractus celebrati sint diversa

versa

versa à loco Domicilij, vel illo, in quo solutio promissa est, & actio instituitur? *¶* distinguendo: Vel enim sermo est de litis, & Judicij ordinatione, vel de causæ decisione. Si primum, communis omnium est sententia, observandas consuetudines, & Leges fori, ubi agitur causa, ut notat Abb. in c. quod Clericis 9. h. tit. n. 10. & colligitur ex l. testium 3. in fin. ff. de testib. conf. si Civis Augustanus, qui Norimbergæ contraxit, ad implendum contractum conveniatur Augustæ in loco Domicilij sui, processus instituendus erit secundum Jura, & Stylum Curie Augustanæ. Si secundum, locus contractus inspiciendus est, & quia contractus subjacet Legibus loci, in quo fit, ex istis colligendum, an & quatenus validus, & obligatorius sit, ut iterum monet Abb. l. cit. n. 11. & cum eo Pirh. hic n. 43.

Proceditque hoc non tantum in ijs, quæ pertinent ad solennitatem, & substantiam Contractus, ut pronuntiari possit, an validus sit; sed etiam in probatorijs Contractus: & hinc si in casu dato Norimbergæ, ubi Contractus celebratus ponitur, statutum sit, ut Contractus probetur tribus, aut quatuor testibus, totidem testes adhiberi ad eum probandum debent, etiamsi Augustæ, ubi lis ventilatur, duo sufficerent; quia id tendit ad decisionem causæ.

Excipitur tamen Contractus Dotis, quam mulier repetere debet in Domicilio mariti, ubi is degit, & juxta ejus Domicilij Jura; non ubi promissio facta, vel dotale instrumentum conscriptum est l. exigere 65. ff. de Judic. nisi aliter conventum fuerit l. hæres absens 19. §. proinde 2. ff. eod. Et hinc si in Domicilio mariti statutum sit, ut soluto matrimonio Conjux superstes dimidiam partem, vel etiam totam dotis, aut donationis propter nuptias lucretur, id verò non obtineat in loco Contractus, tunc superstes Conjux eam lucretur. Bartol. in l. exigere cit. n. 1. Pirh. l. cit.

⁴¹ Quæritur 3. an universim in loco Contractus conveniri contrahens possit? *¶* posse, si ibi inveniatur, nec aliter conventum inter contrahentes, vel per Leges locorum particulares statutum sit. Proceditque hoc 1. etsi contrahens contractum initum alibi confirmaverit; nam adhuc conveniri debet in loco Contractus, ut rectè notat Gaill. l. 2. obs. 1. n. 4. Pirh. hic n. 41. & ratio est, quia confirmatio in forma communi facta nihil innovat. Procedit 2. etsi instrumentum Contractus confectum sit alibi arg. l. exigere 65. ff. de Judic. & l. non figura 38. ff. de O. & A. nisi ut Contractus in scriptis fieret, placuisse probetur; tunc enim Contractus prius perfectus non censetur, neque aliquid operatur, quam per Notarium Instrumentum expeditum, & partibus absolutum fuerit princ. v. in ijs autem Inst. de empt. & vendit. König hic n. 36. Schamb. n. 20.

Dixi 1. si ibi inveniatur; nemo enim regulariter in loco Contractus conveniri potest, nisi ibi reperitur, ut patet ex c. Romana 1. §. contrahentes 3. h. tit. in 6. l. hæres absens 19. princ. ff. de Judic. Dixi 2. nec aliter conventum sit; nam Contractus ex conventionem legem accipiunt reg. Contractus 85. in 6. Dixi 3. & per Leges locorum particulares statutum sit; nam hæ Juri communi derogant. Hinc diversa solvenda sunt dubia.

Dub. 1. quando in loco Contractus ratione Contractus possit conveniri absens? *¶* à DD. varios enumerari casus. Et 1. quidem, si locus Contractus sit simul domicilij; quia tunc Judex loci procedere contra absentem potest, tanquam contra subditum ratione Domicilij, quod perspicuum est semper ipsi permillum esse. 2. Si ibi se responsurum promisit, simulque foro Domicilij expressè renuntiavit. Gloss. in l. 1. ff. si quis in jus vocat. non jer. quam celebratum esse, & omnes eam secutos ait Covar. pract. qq. c. 10. n. 5. & usu Judiciorum servari testatur Gutier. p. 3. de Juram. confirm. c. 16. n. 4. 3. Si agatur de reddenda ratione administrationis juxta dicta n. 38. 4. Si cum defuncto ratione Contractus coram Judice loci Contractus lis jam contestata est; nam hujus hæres, si ita velit pars adverte, tenebitur ibidem Processum reassumere, & continuare, tamen ibi non reperitur l. si is 34. ff. de Judic. quia per contestationem liti perpetuatur Jurisdictio Judicis aditi l. si is cit. & l. ubi acceptum 30. ff. eod. nec hæredis causa potior, aut melior esse debet, quam defuncti l. hæredem. 59. ff. de R. J. 5. Si Reus conventus sit Studiotus, & is, relictus in loco Academiae debitis, discessit insalutato hospite, nec cautionem, nec fupellectilem relinquendo, unde Creditoribus satisfiat; nam isti à Rectore Magnifico citari possunt, ubicunque locorum sint, ut rectè advertunt Zas. in l. ult. ff. de Jurisd. Matth. Stephan. p. 1. de Jurisd. c. 29. n. 33. Haun. tom. 5. de Just. tr. 1. n. 358. eo quòd, dum immatriculatur, promittant, quòd se iistere velint, quando citantur à Creditoribus, vel Rectore.

Dub. 2. quando contrahens etiam præsens in loco Contractus conveniri nequeat? *¶* ex dictis n. 41. patet, triplicem esse casum, quo conveniri ibidem nequit. 1. Si ita conventum sit inter contrahentes, ne in loco Contractus se invicem convenirent super implemento Contractus; nam Forum Contractus constitutum est in favorem contrahentium, cui proin renuntiare possunt. 2. Si debitor sit Advena, & dum v. g. emit, statim ex loco est recessurus, idque venditor novit, ut dictum est n. 34. censetur enim tunc, si pretium non statim exspectat, vel petit, fidem emptoris sequi, nec solutionem hic petere l. hæres absens 19. §. proinde. 2. ff. de

de *Judic.* & ibi Gloss. Bart. Castr. Fulgos. & alij. 3. Si aliter statutum sit Legibus locorum particularibus. Ita Illustr. D. Baro Schmid ad tit. 19. à 10. & Præn. D. de Bassis *Semcent. 1. contr. 29. à n. 2.* docent, de Jure Bavarico nullum subditum Provinciale habere facultatem alium subditum extra locum Domicilij conveniendi: quod colligunt ex allegato Jure Bavarico a. 10. cit. ubi statuitur, ut nullus subditus Provincialis alterum arresto gravari faciat in publicis nundinis, aut urbibus, & oppidis, ubi neuter eorum civis est, sed ut ad Judicem suum ordinarium remittantur; nam Judex loci Contractus Jurisdictionem in personam, & res advena exercere nequit, nisi per Arrestum, detentionem, manus injectionem, & captionem pignorum; hoc autem de Jure Bavarico juxta art. cit. fieri non potest. Ergo neque actio cum effectu intentari hoc Jure coram Judice loci Contractus potest.

Excipitur tamen triplex casus, quo subditus Provincialis extra locum Domicilij sui conveniri potest. 1. Si ibi, ubi intentatur actio, bona possidet, quæ Actori expressè, vel tacitè Hypothecata sunt. Ita statuitur tit. 11. a. 1. *der Land, Recht / & tit. 3. a. 1. des Hand, Proceß*, consequenter ad l. fin. C. ubi in rem actio. l. si prædium. 16. C. de præd. Et al. reb. min. & c. fin. h. tit. juxta quos textus actio realis instituitur coram Judice loci, ubi res sita est. 2. Siquis certo loco promisit se soluturum; tunc enim in loco, in quem condixit solutionem, conveniri potest, & per detentionem, ac Arrestum ad solutionem compelli, ut expressè habetur cit. tit. 19. a. 10. 3. Si quæpiam Civitas, aut Oppidum detinendi, vel arrestandi facultatem ex antiqua consuetudine habeat cit. tit. 19. a. 7. qualis consuetudo vigere dicitur Monachij, & Landshuti. Vide B. Friderich tr. de for. compet. n. 173. & seqq.

44 Dub. 3. ubi conveniri reus ratione Contractus possit, si Contractus implemento, seu solutioni de contrahentium consensu mutuo destinatus est alius locus? R. cum distinctione: Vel enim solutioni, & implemento Contractus destinatus est locus certus, vel incertus. Si primum, reus fortitur forum non in loco celebrati Contractus, sed ibi, ubi se soluturum promisit, conf. etiam ibi conveniri debet, vel in loco Domicilij pro Actoris arbitrio, prout habetur l. heres absens 19. §. fin. ff. de *Judic.* l. aut ibi 3. & ibi Zaf. n. 6. ff. de reb. auct. *Judic.* possid. l. contraxisse 21. ff. de O. & A. ubi datur ratio; quia contraxisse unusquisque in eo loco intelligitur, in quo, ut solveret, se obligavit. Si secundum, attendendus est modus incertitudinis; nam multipliciter promissio hujusmodi incerta fieri potest.

Et 1. quidem, qui promisit se soluturum, vel responsum, ubicunque ipse inventus fuerit, solutionem Creditor petere,

& convenire debitorem potest, in quocunque loco debitorem invenerit, modò locus ille idoneus fuerit, ut contra Bartol. in l. 18. ff. de *Jurisd.* n. 4. docent Ant. de Butr. in c. 1. de *Judic.* n. 13. Decius in l. cit. n. 3. Abb. in c. cit. n. 22. Wiest. hic n. 55. & novissime P. Friderich tr. de for. compet. n. 191. Ratio est, quia Contractus ex intentione contrahentium legem accipiunt juxta Reg. 85. in 6. poterat autem promissor se obligare ad solvendum, vel respondendum, ubicunque repertus fuerit. Igitur si ita velit se obligare, obligabitur. Addidi autem, modò locus idoneus fuerit; quia aliter non censetur se obligare, quàm quo modo non nimis grave est ipsi promissionem exequi: ita autem grave eidem foret, si ab ipso peteretur solutio, aut alia Contractus impletio in loco remotissimo &c.

2. Qui promisit se soluturum, ubicunque Creditor voluerit, conveniri ad Contractus implementum, & solutionem præstandam potest ubivis locorum, ubi à Creditore inventus fuerit ex eadem ratione, modò locus ille idoneus, ac tutus fuerit; nam si idoneus, ac tutus non foret v. g. ob pestem grassantem, in eo respondere non teneretur. Decius l. cit. n. 23. Abb. n. 22. cit. in fin. Barbof. in l. 19. §. 1. ff. de *Judic.* n. 144. Oliva p. 3. for. Eccl. q. 22. n. 43. Wiest. n. 55. cit. Friderich l. cit. n. 192. & alij apud istos.

3. Qui promisit se soluturum, vel responsum Viennæ, vel Augustæ, apposita clausula generali, Et ubicunque Creditori placuerit, conveniri potest non tantum in locis expressis, sc. Viennæ, & Augustæ, sed in alijs quoque non multo remotioribus; quia clausula generalis adjecta casibus in specie expressis interpretationem accipit à specificatis arg. l. fin. §. fin. ff. de *tritic. vin.* Esc. Jason in l. si convenerit cit. n. 44. Abb. in c. 1. cit. n. 22. Ripa ibid. n. 71. Oliva n. 44. Wiest. n. 56. & novissime P. Friderich l. cit. n. 193. & P. Schmier tr. de *Judic.* c. 3. n. 100.

4. Qui promisit se soluturum Monachij, & Ingolstadtij, ab eo solutio peti in utroque loco potest, non tamen utrobique summa integra, sed media pars in uno loco, media in altero; nam, ut Jctus in l. arbitraria 2. §. si quis 4. ff. de eo, quod cert. loc. Esc. ait, si quis stipulatur Ephefi, aut Capuæ, hoc ait, ut Ephefi partem, & Capuæ partem petat; cum natura copulæ sit æqualiter distribuere copulata l. reos 11. §. cum tabulis 1. ff. de duobus reis constituend. Socin. in c. dilecti h. tit. n. 29. Abb. l. cit. Ripa n. 69. Friderich n. 194. Schmier n. 95.

5. Denique, qui promisit se soluturum, vel responsum disjunctivè Monachij, vel Ingolstadtij, solutionem facere potest, ubi ipse voluerit; conveniri autem potest, ubi voluerit Actor, & quidem ad integram summam, cum utrobique contraxisse cense-

dis

45 *du* sit *l. contraxisse* 21. ff. de O. & A. Socin. l. cit. n. 28. Zanger. de except. c. 1. p. 2. n. 134. Brunnem. in l. arbitraria cit. n. 2. § 9. Friderich n. 195. Schmier n. 96. & alij apud istos.

Quæritur 4. an, & quomodo Judex ratione Contractûs Jurisdictionem suam exercere valeat in eum, qui in loco contraxit, vel in eo se soluturum expressè, vel tacitè promisit? Procedit quæstio de peregrino, seu illo, qui extra locum domicilij sui contraxit; nam si quis contrahat in loco Domicilij, vel ibi ratione Contractûs alibi celebrati conveniatur, adversus eundem, tanquam inquilinum, & subditum, agi coram Judice Domicilij potest, ubicunque is fuerit. De peregrinis autem respondendum est cum distinctione: Vel enim reus peregrinus in loco, ubi contraxit, vel promisit se soluturum, reperitur, vel non reperitur.

Si primum, quamdiu in loco reperitur, Jurisdictionem suam Judex exercere potest in ipsam ejus personam, eam per citationem in jus vocando, & vocatam ad comparendum opportunis remedijs compellendo. *dilecti* 17. h. tit. & c. Romana 1. §. contrahentes 3. eod. in 6. Abb. in c. fin. h. tit. n. 36. Franc. in §. cit. n. 1. Covar. l. 1. var. c. 4. n. 1. Oliva p. 3. for. Eccl. q. 22. n. 23. Engl. hic n. 23. König n. 38. Pirh. n. 38. Wiest. n. 50. & novissimè P. Friderich tr. de for. compet. n. 198. & P. Schmier tr. de judic. c. 2. n. 35. §. sqq. Ratio est, quia ratione Contractûs sortitur forum, & loci Magistratui sit subditus, saltem, dum in eo existit. Hinc si contumaciter se absentet, & causæ qualitas ita exigat, vel permittat, capi quoque, & incarcerari potest: imò in ijs causis, ubi litis contestatione opus non est, si de Jure Actoris liquet, etiam super negotio principali condemnari c. fin. §. ult. ut lit. non contest. l. properandum 13. §. fin. autem 3. ff. de judic. Abb. n. 36. cit. Engl. hic n. 24. Schambog. n. 20. & alij supra allegati.

46 *Si secundum*, & reus ex territorio, vel Diocesi, in qua contraxit, excessit, & dum in loco Contractûs extitit, à Judice loci Contractûs præventus non fuit, distinguendum est denuo, an hujusmodi reus in loco Contractûs habeat bona aliqua, vel nulla habeat. Si habet ibidem bona aliqua, citari à Judice loci Contractûs potest, non quidem ad eum effectum, ut si non compareat, excommunicari, aut in principali negotio procedi possit; quia postquam ex territorio ejus egressus est, desinit esse subditus illius: sed sub comminatione immittendi Actorem in possessionem bonorum, quæ ibi habet, nisi compareat, vel Actori satisfaciatur, aut cautionem idoneam præstet de exhibenda satisfactione. Et hanc immisionem ad petitionem Actoris reipsa facere eidem Judici permissum erit in casu contumaciæ, ut sic credio affectus reus contumaciam deponat, & compareat ad

respondendum, prout sumitur ex c. fin. §. ult. ut lit. non contest. c. Romana 1. §. contrahentes 3. h. tit. in 6. & notat Franc. ibid. à n. 1. Abb. n. 36. cit. Covar. pract. qq. c. 10. n. 4. in princ. Zoëf. hic n. 7. Pirh. n. 38. Engl. n. 24. Schamb. n. 20. König n. 39. Wiest. n. 51. & novissimè P. Friderich tr. de for. compet. n. 200.

Quod si bona in loco Contractûs nulla habeat, tertia distinctio est adhibenda, & videndum, an alibi bona aliqua habeat, an verò neque alibi aliqua habeat. *Si prius*, Judex loci Contractûs, vel solutionis promissæ per Litteras Requisitionales, ad Judicem Domicilij datas, citare quidem eundem, & si contumaciter non compareat, ad petitionem Actoris decernere immisionem ejusdem in bona debitoris potest, pro actuali tamen immisione in illa faciendi Judicem Domicilij, vel alterius loci, in quo sita sunt bona illa; debet requirere §. contrahentes cit. in fin. Abb. n. 36. cit. Covar. n. 4. cit. in fin. Zoëf. hic n. 7. Pirh. n. 39. Schambog. n. 20. König n. 52. Wiest. n. 39. *Si posterius*, Judex loci Contractûs, vel solutionis promissæ non potest quidpiam decernere vel in personam debitoris, utpote qui non amplius subditus ipsi est, vel quoad bona ejusdem, quia nusquam ulla habet: unde si Jus suum prosequi Actor velit, convenire debitorem super impletionem Contractûs debet coram Judice Domicilij, ubi etiam reparationem damnorum, quæ ex mora solutionis consecuta sunt, & expensarum propterea factarum petere, ut se præstet indemnem, potest. Nicol. Rodriq. in c. dilecti 17. h. tit. n. 14. §. duobus sqq. Pirh. hic n. 39. cit. Wiest. n. 53.

48 Quæritur 5. utrum in Contractibus remissio locum habeat? Videtur habere ob paritatem cum foro delicti; nam Jure communi spectato, qui in alieno territorio deliquit, & inde fugit, remittendus est ad Judicem delicti, si territorium, ad quod fugit, sub eodem sit Principe, ut infra n. 36. dicitur.

Sed hoc non obstante, dicendum, regulariter remissioni non esse locum in Contractibus. Patet ex hæcenus dictis, & notat Pirh. hic n. 40. Schambog. n. 21. & alij communiter. Dixi regulariter; nam plures sunt exceptiones. 1. Si contrahens in ipso contractu renuntiavit foro domicilij sui. 2. Si Juramento præstito promisit se in foro Contractûs responsurum. 3. Si promisit non tantum solvere, sed etiam, quod ibi se velit sistere. 4. Si agatur de rationibus reddendis ratione Administrationis. 5. Si in loco Contractûs jam cepta sit causa agi in Judicio. Vide Pirh. hic n. 40. & alios ab ipso cit.

Ad rationem dubitandi ratio disparitatis inter delicta, & contractus est; quia interest Reip. ut crimina puniantur in loco, ubi

hi patrata sunt, adeoque ut reus in illo præ-
sens sit: quæ ratio cessat in Contractibus Ci-

vilibus, in quibus si reus condemnatur, bo-
na occupantur.

§. IV.

De Foro Competente ratione rei sitæ.

SUMMARIUM.

49. Tertius modus sortiendi forum est Res sita.
50. Conveniri in loco rei sitæ possunt omnes
etiam, qui aliis non sunt subditi.
51. Actione tamen reali tantum, non personali,
nisi in rem scripta sit.
52. Etiam super re mobili, si ad aliquod tempus
ibi sit permanjura.

53. Quamvis reus conventus sit absens.
54. Nec liberatur, nominando Auitorem suum,
nisi possideat alieno nomine.
55. Potest in loco rei sitæ institui etiam Judicium
possessorium.
56. 57. 58. Est in arbitrio Actoris convenire re-
um in foro rei sitæ, vel Domicilij.

49 **T**ertius modus, seu titulus Jure com-
muni sortiendi forum est *Res sitas*
nam ratione istius conveniri potest
possessor coram Judice Territorij,
in quo sita est res, de qua contro-
versia instituitur, prout habetur *c. sanè 3. & c.
fin. h. tit. l. fin. C. ubi in rem actio* &c. quod salu-
berrimè constitutum est ex multiplici ratione.
1. Quia in Actione reali potior rei, quam
personæ habetur consideratio. 2. Quia
in tali loco probatio causæ expeditior, & exe-
cutio sententiæ facilior est, ut adeo sum-
ma æquitas suadeat rem ibi defendi, ubi
existit. 3. Quia non justè Judicium loci
detrectat, cujus Jurisdictionem, & prote-
ctionem res ibidem sita experitur.

50 **Q**uæritur 1. quanam personæ conveniri
possint coram Judice Rei sitæ? *¶* regulariter
conveniri possunt personæ omnes, etiamsi
aliis tali Judici subjectæ non sint. Ratio
est, quia licet ratione rei sitæ in Territorio,
ubi sita est, non sortiatur forum, ita ut sub-
ditus fiat absolute loquendo, sit tamen sub-
ditus secundum quid, seu in ordine ad rem
tantum, quippe quam Actio realis princi-
paliter respicit *l. denique 19. ff. de Jur. fisci.*
Proceditque hoc 1. etiamsi Reus conventus
habeat privilegium, vi cujus coram certo
tantum Judice teneatur respondere; nam hoc
privilegio non obstante, conveniri potest in
loco rei sitæ, nisi per privilegium istud, ejus-
que tenorem foro huic sit derogatum per
textum *c. volentes 1. in princ. de privil. in 6.*
ibi, *Quantumcunque sic exempti gaudeant liber-
tate, nihilominus tamen ratione -- rei, de
qua contra ipsos agitur, rite possunt coram loco-
rum Ordinarijs conveniri.* Consonat *l. ha-
res absens 19. in princ. ff. de judicij.* *Proce-
dit 2.* etiam de Clericis; nam et si isti alio-
quin coram suo tantum Episcopo conveniri,
nec sine ejus consensu alteri prorogare in
se Jurisdictionem valeant, conveniri tamen
in loco rei sitæ æquè, ac in loco Contractus
possunt, saltem coram Judice Ecclesiastico loci:
utrum enim coram Laico, plenius dicitur in-
frà *num. 79. & seqq.*

Quæritur 2. quâ actione Reus in loco
rei sitæ conveniri possit? *¶* actione
reali tantum, non verò personali, nisi sit in
rem scripta. Patet ex textibus *citt. &*
docet Bartol. in l. fin. C. ubi in rem actio &c.
Abb. in c. fin. h. tit. n. 43. *Laym. de Ju-
risdict. Ordin. concl. 21.* *Pirh. hic n. 48.* *Kö-
nig n. 27.* *Wiest. n. 65.* & novissimè *Clariff.*
P. Schmier tr. de Judic. c. 3. n. 59. Ratio
est, quia actio realis rem, non personam se-
quitur *l. actionum 25. ff. de O. & A.* igitur
nihil obest, quòd reus quoad personam su-
am non sit subjectus tali Judici. Con-
trarium fit in actione personali; nam hæc non
rem, sed personam sequitur *l. fin. §. fin. ff.
de contrah. empt.* ac proinde Actor eandem in-
tentaturus, coram eo Judice hanc intentare
debet, cui subjecta est persona Rei conventi.
Addidi, *nisi in rem scripta sit*: qualis est actio
quod metus causâ, actio quadrupedaria, a-
ctio ad exhibendum &c. hæc namque, cum
actionem realem eatenus imitetur, quæ-
nus contra quemcunque possessorem mo-
veri potest, imitatur quoque eandem actio-
nem in hoc, quòd ibi moveri valeat, ubi si-
ta est res metu extorta, aut ad noxæ deditio-
nem, vel exhibendum debita, ut *DD. citt.*
notant, & ratio est, quia actio in rem scripta
non solum personam, sed etiam rem perse-
quitur, ut adeo mirum esse non debeat,
quòd intentari in loco rei sitæ possit.

Quæritur 3. an Reus sortiatur forum
etiam ratione rei mobilis, aut se moventis?
¶ distinguendo: Vel enim res in loco, fal-
tem ad aliquod tempus, permanjura est,
vel non. *Si primum*, coram loci Magistratu
ejus possessor conveniri potest. *Abb. in
c. fin. h. tit. n. 43.* *Barbol. in l. heres absens
19. §. proinde 2. art. de for. rei sit. n. 4.* *Val-
lent. hic §. 1. n. 4.* *Pirh. n. 51.* *Engl. n. 17.*
König n. 26. *Schambog. n. 22.* *Wiest. n. 62.*
& novissimè *P. Friderich tr. de for. compet. n.
203.* & *P. Schmier tr. de Judic. c. 3. n. 60.*
estque teste *Sichardo in l. fin. C. ubi in rem
actio* &c. *n. 3.* communi Germaniæ consue-
tudine recepta sententia. Patet ex gene-

ralitate textuum *c. fin. h. tit. l. fin. C. ubi in rem actio* & *l. quod legatur 38. ff. de iudic.* ubi sine discrimine inter res mobiles, & immobiles, in rem actio iubetur adversus possidentem moveri in locis, in quibus res, propter quas contenditur, constituta sunt. Ratio est, quia magis convenit, ut forensis ibi respondeat, ubi rem habet, quam ut Actor, qui rem suam presentem videt, maximis sumptibus reum sequi ad forum domicilij sui cogatur.

Si secundum, & res in loco est solummodo transeunter, e. g. si peregrinus cum equo transeat civitatem, quem civis, vel incola ejusdem civitatis dicat ad se pertinere, negante id peregrino, tali casu iste ratione rei sitae forum non sortitur, ut cum *citt. rectè* advertit *Oliva for. Eccl. p. 3. q. 23. n. 3.* Ratio est, quia res non censetur proprie esse in loco, per quem solummodo transit *arg. l. debitor 32. ff. de pignor.* Excipitur duplex casus. *Primus est*, si res mobilis antecedenter à loco per furtum subtracta fuit; hæc enim si ad eundem locum cum fure transeunter perveniat, etiam in loco transitus vindicari ab eo potest, non tam propter titulum rei sitae, quam ratione delicti *c. fin. cit. Alter*, si rei possessor de fuga suspectus sit, nec immobilia habeat; nam eo eventu, si non idoneè caveat, res in loco transitus rectè sequestratur, donec causa hæc à Judice rei cognoscatur *l. si fidejussor 7. §. fin. ff. quis satis. cogat. Abb. in c. fin. cit. n. 44. Barbof. l. cit. n. 6. §. 7. Oliva q. 23. cit. n. 4. Wiest. n. 64. cum cæteris supra allegatis.*

33 Queritur 4. an Reus in loco rei sitae actione reali conveniri possit etiam, quando in eo non reperitur? Negant Paul. Castr. in *l. fin. C. ubi in rem actio* & *c. n. 2. Si- chard. ibid. n. 2. Zoëf. ff. tit. de iudic. n. 78. Oliva q. 23. cit. n. 8. Barbof. n. 15. §. 16. & consentire videtur Abb. in *c. fin. h. tit. n. 44. in fin. Butrio ibid. n. 10. Marian. Socin. in c. sane 3. h. tit. n. 12.* Suaderi videtur 1. textu *l. un. C. ubi de hered. ag. oport.* ubi dicitur hæreditatem petendam esse, ubi is, qui convenitur, domicilium habet, vel ubi res hæreditariæ sitæ sunt, *si ibi degit.* Ergo à sensu contrario, si ibi non degat, seu reperitur, petitione hæreditatis impeti non poterit. 2. Quia iniquum videtur esse, reum ex suo domicilio ad rei sitae locum extrahi cum dispendio rei familiaris. 3. Quia fora Contractus, & rei sitae æquiparantur. Igitur sicut in foro contractus reus conveniri non potest, nisi ibi reperitur, ita neque ratione rei sitae.*

Sed affirmativa communior, & probabilior, nec non hodierna praxi magis est approbata, cum qua proinde dicendum, Judicem rei sitae hoc casu quidem adversus absentem, utpote non subjectum Jurisdictioni suæ personaliter non posse procedere, posse tamen contra eundem procedere realiter, &

si per citationem in jus vocatus non compareat, Actorem immittere in possessionem rei, super qua conventus est. Ita Vultejus in *l. 1. C. ubi in rem actio* & *c. n. 20. Zanger. de Except. p. 2. c. 1. n. 100. Matth. Stephan. l. 1. de Jurisd. c. 31. n. 6. Haun. tom. 5. de J. & J. tr. 1. n. 366. Engl. hic n. 15. Pirh. n. 48. König n. 31. Wiest. n. 71. quos sequuntur P. Friderich tr. de for. compet. n. 206. & P. Schmier tr. de Judic. c. 3. n. 65. & colligitur ex *c. fin. §. ult. ut lit. non contest. & l. siquis 2. C. ubi in rem actio* & *c. n. 20.* Ratio est 1. quia si ratione rei sitae reus absens conveniri in loco rei sitae non posset, locus rei sitae non faceret forum per se, sed solum ex accidenti; hoc autem non admittunt *l. fin. & l. quod legatur citt.* quæ indefinitè loquuntur. 2. Quando in rem agitur, major habetur ratio rei, quam personæ *l. 19. ff. de Jur. fisc.* hoc autem non fieret in Adversariorum sententia; quia major haberetur ratio personæ, quam rei. 3. In loco rei sitae multo facilius, & expeditius est negotij pertractatio, quam in loco ab ista remoto.*

Neque aliud probant Argumenta opposita. *Ad 1.* argumentum à sensu contrario, ut *n. 31. cit.* rectè advertit König, sæpe va de infirmum est, neq; concludit contra expressum textum alterius Legis, qualis est *c. fin. §. l. siquis citt.* *Ad 2.* ex Argumentis notis eruitur potius iustissimum, & æquissimum esse, etiam absentem in loco rei sitae conveniri posse. *Ad 3.* & ex his ipsis eruitur, quoad hoc forum rei sitae non æquiparandum foro Contractus.

Queritur 5. utrum possessor rei in loco rei sitae conventus, possit se liberare ab intentata sibi actione nominando Authorem suum? R. distinguendo: Vel enim nomine suo rem possidet, v. g. quia eam ab alio emit, vel eam possidet nomine alieno, e. g. quia est inquilinus ædium à se conductarum. *Si primum*, non liberatur, etiam nominet Authorem suum, & dicat se equum e. g. quem ut meum ab ipso peto, emisse à Titio; nam propterea non debeo agere contra Titium, sed contra possessorem equi mei, & quidem in illo loco, ubi equus est, actionem licebit prosequi. Habet tamen possessor tunc istud beneficium Legis, ut Authorem suum laudare, & ad se deridendum in causa evictionis citare, atque re evicta eundem ad interesse convenire possit *l. in rem 1. C. ubi in rem actio* & hoc speciale est, quod venditor teneatur emptorem defendere in eodem Judicio, in quo isti lis mota est, quamvis ipse alterius fori sit *l. venditor 49. princ. ff. de Judic.*

Si secundum contingat, & possessor rei controversia possideat alieno nomine, adversus istum quidem institui actio realis potest, at sine obligatione Judicium suscipiendi; nam talis detentor potest nominare Authorem suum, cujus nomine rem tenet; quo facto, lis mota

mota in autorem dirigitur : antequam verò adversus istum ulterius procedatur, concedi debent induciæ, ut ille certiorari, & ad rem suam defendendam vel per se, vel per Procuratorem suum, in eo tamen loco, ubi res sita est, comparere possit. Si verò ille à detentore vocatus non comparuerit, Judex rei sitæ eundem Edictis legitimis propositis citare curabit : post quod si adhuc copiam sui non fecerit, præmissa summaria negotij cognitione, immisio Actoris in bona ejusdem fiet, prout statuitur *l. si quis 2. C. ubi in rem actio* *Esc. Engl. hic n. 16. König n. 29. & novissimè R. P. Schmier tr. de Judic. c. 3. n. 63. cum Lauterbach Disp. de nominatione, quæ in Vol. 1. Disp. Tubing. est 18. ubi Thes. 8. § 9. idem respondet de Creditoribus pignoratitijs, de Superficiarijs, de Usufructuarijs, de Emphytevtis, & Vasallis, si ratione proprietatis conveniantur; secus, si ratione ipsius Juris, quod ipsismet competit.*

55 Quæritur 6. utrum in loco rei sitæ institui possit etiam Judicium Possessorium? Videtur non posse ob Juris textum, & rationem. 1. *l. videamus 1. §. interdicta 3. ff. de Interdict. sive extraord. act.* ubi Interdicta omnia dicuntur Personalia esse. 2. *l. præses C. eod. ubi Impm. Præses Provincia, inquit, in eum, qui ejus Provincia non est, nec ex interdicto potest cognoscere;* adeoque de isto agi debet non in loco rei sitæ, sed domicilij. 3. Quia Interdictum *unde vi*, quod possessio violenter ablata repetitur, proximè suboritur ex delicto; conf. non reale, sed personale est.

Sed tenenda est affirmativa sententia, quam etiam defendunt Vult. *ad l. un. C. ubi de hered. n. 41. § seqq. Vinn. select. qq. l. 1. c. 18. Fleck. in Biblioth. l. 5. tit. 10. n. 102.* quos citat, & sequitur Clariff. P. Schmier *l. cit. n. 70. § trib. seqq. ob claros textus l. un. C. ubi de possess. & l. un. C. ubi de hered.* Patet de Judicij adipsicendæ, & retinendæ possessionis; nam hæc cum immediatè oriuntur ex Jure reali, & ipsa realia sunt. Interdictum *unde vi*, cum, ut rectè in 3. *rat. dubit.* innuitur, proximè suboritur ex delicto, magis quidem est personale, optimo tamen Jure etiam ipsum in loco possessionis moveri permittitur; quia ibi facillimus, & expeditissimus effectus est, dum spoliatus mox in possessionem rei ablata restitui potest. Ratio de omnibus Judicij possessorij generalis est, quia causa possessionis tam arctè confederata est causæ proprietatis, ut utraque coram eodem Judice ventilari debeat *c. susceptis 1. de caus. pass. § propr.* igitur cum coram Judice rei sitæ ventilari causa proprietatis possit, mirum videri non debet, coram eodem etiam agi de possessione posse.

Neque obstant textus, & ratio allata. *Ad 1.* Ulpianus ibidem Interdicta, & Judicia possessoria agnoscit realia esse; addit enim, quòd in rem videantur concepta, personalia,

tamen nuncupat, quo discernat ab Edictis Prætorum, quæ sunt Lex Prætoris, & Jus generale ad omnes pertinens, cum è contrario Interdicta sint Jus privatum, seu ejus litigatoris, qui Interdicto experitur, & quod Prætor solum inter litigantes interdixit. *Ad 2.* ut eam Legem cum Donell. Brunnem. & alijs explicat P. Schmier *l. cit. n. 72.* sensus est, quòd Præses alienus nequeat cognoscere ex Interdicto, si in ipsius Provincia nec res, de quarum possessione agitur, sita sint, nec turbatio, aut violentia commissa: quod nihil novi, sed regulare est, cum Judex, cujus foro reus ex nullo titulo subjectus est, ceu incompetens nec debeat, nec possit Jurisdictionem interponere. *Ad 3.* responsio patet ex ratione allata pro quæstionis resolutione.

Quæritur 7. an Reus ibi, ubi res sita ⁵⁶ est, super ea conveniri necessario debeat, vel an possit conveniri etiam in loco Domicilij? Non conveniunt DD. *Gloss. in c. sanè 3. v. provincia h. tit. Vincent. de Franchis decis. 177. Trentacinq. l. 1. pract. tit. de action. resol. 4. n. 10. Donell. l. 17. Comment. c. 17. litt. D. Zanger. de except. c. 1. p. 2. n. 346. Præn. D. de Ballis in 50. decis. Justinian. decis. 4. n. 10. P. Friderich de for. compet. à n. 216. & alij volunt, coram solo Judice Territorij, seu loci, in quo res sita est, conveniri eundem posse: quibus concordat Patriæ nostræ consuetudo, & Jus; nam *Pand. Recht tit. 11. a. 1.* expresse cavetur, ut actio realis solum in loco rei sitæ instituat, sive de Allodialibus, sive de Feudalibus agatur: quod etiam in specie statuitur de Actione Hypothecaria in *Ordinat. Process. Edict. tit. 3. a. 1.* Colligi videtur 1. *ex c. sanè 3. h. tit.* ubi decretum est, ut si Episcopi, inter quos causa versatur, sint diversarum Provinciarum, ille Primas det Judices, in cujus Provincia est locus, de quo contenditur. 2. *Ex l. fin. C. ubi in rem actio* *Esc. ibi, Sed § in locis, in quibus res, propter quas contenditur, constituta sunt, jubemus in rem actionem adversus possidentem moveri;* his enim verbis Impm. actionem in rem in loco, ubi ea constituta est, moveri non simpliciter permittunt, sed jubent, ibique agendi imponunt necessitatem. 3. *Ex l. quod legatur 38. ff. de Judic. ubi v. fin. dicitur, Si per in rem actionem petatur, ibi peti debere, ubi res est:* quibus verbis iterum non obscure imponitur necessitas agendi in loco rei sitæ. 4. *Ex l. un. C. ubi de possess. ag. oport. ibi: Ubi aut vis facta dicitur, aut momentaria possessio postulanda est, ibi loci Judicem adversus eum, qui possessionem turbavit, convenit judicare.* 5. *Ex usu antiquo;* olim enim fundus non aliter vindicari potuit, quàm in loco, ubi reperiebatur, ut colligi potest ex formula, quæ Actor solebat dicere: *Fundum Sabinum, in agro Tusulano situm, quem hac gleba represento, meum esse ajo.* 6. *Ex ratione;* quia actio realis principaliter respicit in ipsam rem*

§. omnium 1. *Inst. de action.* igitur proponi eam convenit coram Judice, cujus Jurisdictioni subiecta res est. 7. Ex naturali congruentia; sæpe enim in ipso litis exordio res exhibenda, & ejus limites probandi sunt, sique Judicium in Actoris favorem finitum sit per sententiam, & hæc executioni danda, actori tradi debet: quod fieri non posset, nisi lis reo intendatur coram Judice rei sitæ.

57 Verum his non obstantibus, in puncto Juris verisimilior est communis sententia, quæ arbitrio Actoris relinquit, an Reum coram Judice Domicilij, vel Territorij, in quo res contentiosa existit, convenire velit. Ita Gloss. fin. in l. ult. C. ubi in rem actio &c. Abb. in c. fin. h. tit. n. 43. Butrio *ibid.* n. 10. Barb. in c. 3. eod. n. 2. Gonz. *ibid.* n. 9. Haun. tom. 3. tr. 1. n. 366. Pirh. *hic* n. 49. König n. 33. Wiest. n. 67. & novissime Clariff. P. Schmier de Judic. c. 3. n. 40. & Præn. D. Herm. Anton. de Chlingensperg simili tract. c. 2. affert. 31. pluresque ab his *citt.* Ratio est 1. quia Domicilij forum ordinarium est, & generale, & cum quovis alio concurrat: idque merito; cum enim bona accessoria sint ad personam, rectè ibi petuntur, ubi persona possidens Domicilium fortitur. 2. Siquis ratione rei sitæ necessariò conveniendus esset, ubi res sita est, etiam qui Contractum celebravit, aut delictum commisit, necessariò conveniri deberet in loco Contractus, vel Delicti; quia æquiparantur, & non est major ratio de uno, quam de altero: hoc modo autem superfluum fieret forum Domicilij, & nunquam ferè locus eidem foret. Ergo &c. Duplex tamen est facienda Exceptio. 1. Si res Feudalis sit; nam lites super rebus Feudalibus ortas aliquando Rei Ordinarius, aliquando Dominus directus, aliquando Pares Curia dirimunt, ut dictum est Tit. 1. an. 67. 2. Si sit Judicium momentanea possessionis; nam pro hoc adeundus est Judex rei sitæ, & hoc ex speciali ratione, quia Judicium illud ob id instituitur,

ne partes ad arma deveniant, quod contingere solet in loco, in quo res, de qua contenditur, existit. Gonz. l. cit.

Argumenta in contrarium non evincunt intentum. Ad 1. ex eo textu tantum sequitur, quòd reus communiter, & plerumque conveniri solet in loco, ubi res sita est, non verò quòd debeat ibi conveniri: vel dic cum Abb. in c. 3. h. tit. n. 5. Laym. *ibid.* n. 3. & secundum, Pirh. *hic* n. 50. Wiest. n. 67. eo textu Episcopos diversarum Provinciarum ad Primatem, in cujus Provincia res sita erat, remissos fuisse, quia ob incertitudinem possessionis controversia ab hoc melius decidenda videbatur, utpote qui certior rei notitiam habere poterat. Ad 2. justio illa non absoluta, sed alternativa est, ita ut sensus sit, reum actione reali conveniri debere vel in loco Domicilij, vel in loco rei sitæ, quod colligitur ex verbis textus ibi, Sed & in locis, in quibus res constituta sunt, ubi particula sed & in arbitrio Actoris videtur ponere, utro loco reum convenire velit. Ad 3. in Legato est aliquid speciale; cum enim hæres rem legatam alibi, quam ubi res est, ex præsumpta Testatoris voluntate Legatario præstare non debeat, neque iste petere potest eam sibi præstari alibi. Ad 4. ob hanc Legem posita est supra secunda exceptio. Ad 5. imprimis formula illa recentiori Jure abolita est: deinde poterat ex fundo diluito auferri gleba, & per eam fundus in Judicio representari, sicque vindicari. Ad 6. argumentum illud quidem probat, reum in loco rei sitæ conveniri posse, non tamen persuadet, quòd non etiam in loco Domicilij rectè conveniatur. Ad 7. executio sententiæ lata eo casu fieri debet per Judicem rei sitæ: quod novum non est, cum id fiat etiam in causa delicti, ubi si Judex delicti sententiam tulit, & res, quæ in sententiam venit, sit alibi sita, Judex rei sitæ pro executione requiritur.

§. V.

De Foro Competente ratione Delicti.

SUMMARIUM.

59. Quartus titulus sortiendi forum Jure communi est delictum.
60. Personæ, quæ ratione Delicti sortiuntur forum.
61. Modus procedendi, quem Judex Delicti tenere debet.
62. Non potest delinquentem apprehendere, si in aliud Territorium fugerit.
63. Sed debet remissionem ejusdem petere.
64. Modus, quo peti, & fieri debet remissio.
65. 66. 67. Regulariter extra domicilij, &

delicti commissi loca reus puniri non potest.

68. 69. 70. Quo in loco reus sortiatur forum ratione delicti in duorum territoriorum confinibus perpetrati?
71. In quo loco sortiatur forum is, qui in uno Territorio existens, mandavit delictum alteri exequendum in alio Territorio?
72. Quæ pena afficiendus sit delinquens, quando in loco Domicilij delinquentis, alia pena statuta delicto est, & alia in loco Delicti?

Quar-

59 **Q**uartus Titulus, & modus fortien-
di forum Jure communi est Deli-
ctum; nam ratione istius delin-
quens subijcitur Jurisdictioni illius
Judicis, in cujus Territorio deli-
quit, etiam si aliàs eidem non sit subjectus.
Ita habetur *c. postulasti 14.* & *c. fin. h. tit. c. de
illis 1. de raptorib. l. questiones 1. & Auth. qua
in Provincia C. ubi de crimin. Sc.* ubi dicitur,
quòd hoc Jus sit *perpetuum*, i. e. generale,
ut explicat Gloss. *ibid. V. perpetuum.* Ra-
tio est, quia maximè congruit, ut scelera
eo in loco publicè puniantur, ubi perpe-
trata sunt, tum ad exemplum aliorum, ut à
crimine abstineant, istorum punitione de-
terreri; tum ut publica vindicta, & satis-
factio fiat illi Reip. quæ læsa, seu injuriã
affecta est; tum denique, quia in loco
delicti ea, quæ ad criminis probationem, uti
& condemnationem conducunt, faciliùs ha-
beri possunt. Vultejus *ad l. 1. cit. n. 15. §
22. Covar. pract. qq. c. 11. n. 3. Donell. l. 17.
c. 16. Engl. hic n. 25. Pirh. n. 21. König n.
62. Wiet. n. 73. & novissimè P. Schmier
tr. de judic. c. 3. n. 101.*

Neque obstat, quòd extra Dioecesim;
vel Parochiam suam delinquens in loco
delicti Forum Pœnitentiale non fortietur,
sed à proprio suo Pastore, vel ab ijs Regu-
laribus, qui undecunque ad se accedentes
audire possunt, sit judicandus, & absolvendus
c. omnis 12. de pœnit. § remiss. nam alia
est ratio fori interni; in interno enim reus
ipse simul est suus acculator, & testis, & ad
id solum agitur, ut reo Deus per delictum
offensus reconcilietur: at in foro externo
intenditur satisfactio Reip. malo delinquentis
exemplo offensa, & proceditur ad vindictam
publicam, quòd fieri non potest, nisi ipsi per
testes, & alias probationes legitimas de
delicto constet. Atqui probationes istæ ex
una parte faciliùs haberi possunt in loco deli-
cti, ex altera læsa Reip. satisfactio commo-
diùs, si sibi puniatur reus, ubi delictum com-
missit. Ergo &c. His positis

60 **Q**uaritur 1. quinam ratione Delicti, &
ratione cujus Delicti fortiantur Forum?
in hoc Regulam generalem esse, quòd
delinquens quicumque, qualescunque Deli-
ctum committat, in loco Delicti fortietur
Forum. Proinde Regula hæc locum ha-
bet, *proceditque 1. de quovis delicto, sive leve
illud fuerit, sive grave, sive privatum, sive pub-
licum, ordinarium, vel extraordinarium
&c. l. questiones 1. C. ubi de crim. & ibi Gloss.
V. que legibus, & V. extra ordinem.* Vultejus
ibid. n. 10. Wefenbec. n. 10.

*Procedit 2. etiam de milite; licet enim
iste ordinariè coram Magistratu militari con-
veniendus sit l. magisterie 6. C. de jurisd. omni-
judic. l. viri illustres 10. & l. seq. C. de offic.
Magistr. milit. quod si tamen crimen com-
missum non sit militare, præsertim atrox,
& enorme, ab Ordinario loci puniri poterit l.*

*fin. ff. de accus. & l. desertorem 3. in princ.
ff. de re militar.*

*Procedit 3. etiam de Clericis; nam si
delinquant extra Dioecesim, puniri possunt
ab Episcopo loci, ubi deliquerunt, etiam
usque ad privationem Beneficij, quòd in
aliena Dioecesi obtinent, ut statuitur c. po-
stulasti 14. h. tit. quamvis executio fieri debeat
ab Episcopo, in cujus Dioecesi Beneficium
situm est. Abb. in c. cit. n. 7. Gonzal. ibid. n.
8. § seq. Pirh. hic n. 22. Engl. n. 33. Schambog.
n. 15. König n. 48.*

*Procedit 4. etiam si delinquens sit per-
sona in dignitate constituta; neque enim
refert, cujus dignitatis, vel ordinis sit is, qui
deliquit; nam & Clarissimi in Provincia, in
qua deliquerunt, accusari possunt l. quicum-
que 1. C. ubi Senatores &c. Et hinc si Co-
mes, vel Nobilis, immediatè Imperiò sub-
jectus, in alicujus Civitatis, vel alterius
Status Imperialis Territorio delinquat, capi,
judicari, & puniri valet a Magistratu illius lo-
ci, si iste Jurisdictionem criminalem habeat.
P. Friderich tr. de for. compet. n. 136. & ab
hoc cit.*

*Procedit 5. etsi persona delinquens sit
Episcopus, vel Archiepiscopus; nam si Epi-
scopus in aliena Dioecesi, & Archiepiscopus
extra suam Provinciam delinquat, ab
Ordinario ejus loci puniri potest; quia ex-
tra Territorium suum censetur ut persona
privata arg. l. præses 3. C. de offic. Præsid. U-
bi tamen duo sunt advertenda. Unum
est, ne Suffraganeus præsumat Archiepisco-
pum in sua Suffraganei Dioecesi delinquen-
tem punire; quia inferior in Superiorem
suum Jurisdictionem ordinariam exercere
non potest c. cum inferior 16. de major. &
obed. Alterum, ne ejusmodi Judex delicti
excedat potestatem sibi concessam; nam Jure
novo Trid. sess. 13. c. 8. de reform. Archie-
piscopi, Episcopi, & similes Superiores Ec-
clesiastici in criminalibus, saltem gravioribus,
folius Romani Pont. judicio subjacent.*

*Procedit 6. quamvis delinquens privile-
giatus, atque exemptus sit; nam & hi ra-
tione delicti, commissi in loco secundum se
non exempto, ab Ordinario loci citari, &
puniri possunt perinde, ut peregrini, ut ha-
betur c. volentes 1. de privil. in 6. & notat
Abb. in c. fin. h. tit. n. 11. Felin. ibid. n. 5. Co-
var. pract. qq. c. 11. n. 5. Matth. Stephan. l.
1. de Jurisd. c. 30. n. 26. Oliva for. Eccl. p. 3.
q. 20. n. 3. § seqq. Vall. hic §. 1. n. 6. Pirh. n.
24. & novissimè P. Friderich tr. de for.
compet. n. 137. & P. Schmier tr. de judic.
c. 3. n. 103. & alij ab his cit. Excipitur, ni-
si ita exempti, & privilegiati sint; ut etiam
casus Delicti in privilegio exprimitur: qua-
le privilegium, ut supra dixi, in causis cri-
minalibus, saltem gravioribus, habent Episco-
pi, & præter hos Regulares Ordines,
quorum tamen privilegijs quoad hoc aliqua
ex parte derogatum est per Trid. sess. 6. c.
3. de*

3. de reform. & sess. 25. c. 14. de Regular. de quo suo loco dicitur.

61 Quæritur 2. quomodo delicti Judex procedere valeat in reum, in suo Territorio delinquentem? 1. Distinguendo: Vel enim delinquens deprehenditur in loco delicti, seu Territorio Judicis, ubi delictum commissum est, vel inde jam est egressus. Si primum, res satis est expedita; dicendum enim, eo casu delinquentem, etsi alias non foret subditus, à Judice Territorij, in quo deliquit, puniri pœna vel corporali, vel pecuniaria posse, prout ratio delicti exiger juxta c. postulasti 14. h. tit. & l. questiones 1. C. ubi de crimin. ag. oport. König hic n. 61.

Si secundum, altera distinctio est adhibenda, & disquirendum, an Reus ante egressum citatione ipsi insinuata jam sit præventus, vel non. Si prius contigerit, denuo citari, & si contumaciter non compareat, processus adversus ipsum institui, annotari bona, & in ea fieri immissio, aut Banni, atque Excommunicationis sententia ferri potest c. proposuisti 19. h. tit. c. accedens 2. & c. seq. ut lit. non contest. c. veritatis 8. de dol. l. cum absenti 1. C. de requirend. reis, & docent Abb. in c. fin. h. tit. n. 6. § 7. Vallens. hic §. 1. n. 6. Engl n. 37. König n. 61. cit. Ratio est, quia per citationem in Territorio factam ejus Judici quoad illam jam est subjectus.

Si fiat posterius, & Reus citatione præventus non est, applicanda distinctio tertia, & videndum, an constet, in quo loco moretur reus, an verò non constet. Si constat, necesse est, ut si delinquentem trahere ad Judicium suum velit, Judex delicti litteras Requisitionales det ad Judicem Territorij, ad quod delinquens abiit, hincque per illum citari curet; quia jam non est amplius sub Jurisdictione ejusdem l. Divi 1. §. præfides 2. ff. de requir. vel absent. damn. P. Friderich de for. compet. n. 143. Si verò non constat, quò profugerit delinquens, facta summaria informatione de delicto, citari per Edictum, in Territorio delicti promulgandum, aut Curia, vel Ecclesiarum valvis, aut portis Civitatis affigendum, potest §. præfides cit. & Novell. 134. c. 3.

Quo facto, si citatus contumaciter non compareat, Judex quidem in ejus personam procedere, & sententiam alicujus pœnæ corporalis inflictivam ferre non potest Clem. pastoralis 2. de sent. & re judic. quia, ut dixi, per egressum ex territorio jam desijt esse subditus illius Judicis quoad personam: si tamen in loco delicti bona aliqua habeat, annotari illa, & casu, quo reus aliter satisfactionem præstare renuit, immissio in illa decerni, ac fieri potest; vel si non habeat bona aliqua in loco delicti, habeat autem a libi, requiri super hoc Judex loci, ut immissionem Actoris in hujusmodi rei absentis bona faciat. Abb. in c. fin. h. tit. n. 6. § sqq. Imol. ibid. n. 7. Laym. de Jurisd. Ord. concl. 18. Oli-

va for. Eccl. p. 3. q. 20. n. 28. § sqq. Vallens. hic §. 1. n. 6. Pirh. n. 23. Engl n. 27. Schamb. n. 15. König n. 31. Wiest. n. 75. & novissime P. Friderich de for. compet. n. 144. & P. Schmier de Judic. c. 3. n. 114. Sumitur ex c. Romana 1. §. contrahentes h. tit. in 6. Ratio est, quia ita fugiens ratione delicti obligatus manet ad satisfaciendum pro injuria, & damno, ut mirum proinde non sit, quòd bona illius occupari possint ad satisfactionem ex ipsis præstandam ijs, qui eo delicto læsi sunt.

62 Quæritur 3. an Judex delinquentem in suo territorio, si hic in aliud territorium fugerit, persequi, & in eo deprehensum apprehendere valeat? Ratione dubitandi facit Constitutio Imperialis edita Augustæ 1559. §. und haben 22. vi cuius grassatores, latrones &c. in alieno etiam Territorio persequi, & ubi apprehensi fuerint, Juri sistere quilibet Magistratus in Territorio suo offensus, potest: quòd confirmatur ex doctrina Baldi, qui in l. 1. C. ubi quis in Curiali &c. Regula instar tradit, Religiosos fugitivos à Prælato Regulari, & hujus mandato ab alijs ubicunque capi, & ad Monasterium reduci posse.

Sed respondendum est negativè propter textus c. fin. de Constit. in 6. & l. ult. ff. de Jurisd. ubi pro Regula ponitur, quòd extra territorium jus dicenti impunè non pareatur. Ratio est, quia hujusmodi persecutio, & apprehensio Rei est actus Jurisdictionis necessarii, & cum strepitu Judiciali exercetur; tales autem Jurisdictionis actus in alieno Territorio non permittuntur, quòd ijs violetur Jurisdictio aliena, & Territorij domino inferatur injuria, ut rectè alijs cit. notat Gaill. l. 1. de pac. publ. c. 16. n. 27. Et hinc, ut idem l. cit. advertit, si ejusmodi reus in alieno Territorio sine licentia Domini Territorij capiatur, captus ante omnia relaxari debet; quia potestate tantum privata captus censeretur debet, cum Judex extra Territorium suum potestatem non habeat, ut dicitur l. fin. C. de Offic. Præf. Urb.

Neque obstat Constitutio Imperialis cit. imò eo ipso, quòd ea Constitutione grassatorum, latronum, & similium Reip. perturbatorum persecutio specialiter permissa sit, Juris Regula in contrarium stans potius confirmatur arg. l. questum 12. §. idem 43. ff. de instrum. vel instrum. legat. nam exceptio unius firmat Regulam in casibus non exceptis. Ad Conf. negatur paritas; quia à Prælatis apprehensio Apostatarum, & fugitivorum suorum fit non per modum Jurisdictionis, sed dominij, seu vindicationis, aut necessariae defensionis, eo ferè modo, quo maritus vindicare sibi potest fugitivam suam uxorem; Dominus servum, quilibet rem à fure sibi ablatam, quocunque ista devenerint.

63 Quæritur 4. an Judex loci delicti petere possit

possit remissionem delinquentis à Judice Territorij, in quod delinquens transijt? *u.* affirmative: an verò iste remittere eundem ad Judicem delicti teneatur, major est dubitatio; quæ tamen tolli distinctione potest. Vel enim Territorium illud, in quod Reus delinquens fugit, est sub eodem Supremo Principe, v. g. Imperatore, vel Rege, sub quo est Territorium, in quo deliquit, vel diversis Principibus Supremis Territoria illa subjacent. Si hoc secundum, Reus ad Judicem Territorij, in quo delictum commisit, non remittitur, neque ad id Judex loci, in quo moratur Reus, cogi potest, nisi rogatus à Judice delicti ultro annuat; potest tamen Judex delicti apud Judicem Territorij, in cujus Territorio Reus degit, instare, ut eum arrestando compellat ad satisfactionem præstandam parti læsæ pro damno, & injuria ipsi illata. Covar. *pract. qq. c. 11. n. 10.* Clar. *§. fin. q. 30. n. 21.* Barbof. in *l. heres absens 19. §. proinde 2. art. de for. delict. n. 132. ff. de Judic.* Oliva *for. Eccl. p. 3. q. 20. n. 58.* Pirh. *hic n. 29.* & alij ab his *citt.* Ratio est, quia tunc Judex unus alteri obedire non tenetur, ac per consequens nec remittere. Si primum, & utrumque Territorium sit sub eodem Supremo Principe, Jure Romano Judex Territorij, in quod Reus confugit, si requisitus sit à Judice delicti, vel domicilij, capere, & remittere eundem debet, ut constat ex *l. si cui 7. §. fin. ff. de accusat. l. capitalium 28. §. famosis 15. ff. de pœnis, l. solent 7. ff. de custod. & exhibit. rer. Novell. 134. c. 5.* & ibi Gloss. *V. comprehendere*, atque DD. Ratio est, quia tunc unus juvare alterum debet, ut criminibus tollatur impunitas, & licentia delinquendi resrenetur. Dixi *Jure Romano*; hodie enim hæc remittendi necessitas in plerisque Provinciis sublata est, ita ut quilibet Magistratus delinquentem, intra Territorium suum deprehensum, ob crimen, etiam alibi commissum, punire, & plectere pœnâ condignâ possit, & quando ad petitionem Judicis loci, in quo delictum commissum est, eum remittit (quod aliquando contingit pro exemplo in atrocioribus criminibus) id fit sub litteris *Reversalibus*, quod remissio hæc non sit præjudicatura Jurisdictioni remittentis, & Judex requirens in simili idem facturus sit. Gaill. *l. 1. de pac. publ. c. 16. n. 30. & seqq.* Matth. Stephan. *l. 1. de Jurisdic. c. 30. à n. 13.* Besold. *Tbes. pract. V. Uferung der Maleficanthen* / Carpzov. *pract. crim. p. 3. q. 110. n. 53.* Knipfchildt *l. 2. de Jur. Civ. Imper. c. 5. n. 46.* Vallenf. *hic §. 1. n. 6. Engl n 28.* Pirh. *hic n. 31.* Könign. *65.* Schamb. *n. 18.* Wiest. *n. 77.* & novissimè P. Friderich *de for. compet. n. 146.* & P. Schmier *de Judic. c. 3. n. 117.* aliique ab his *citt.*

Addidi, si requisitus sit à Judice Delicti, vel Domicilij; nam si ab hoc ejusmodi remissio non sit petita, Judex, in cujus

Territorio versatur Reus fugitivus, potest quidem illum remittere, si velit, non tamen tenetur, ut rectè alijs *citt.* notat Covar. *l. cit. n. 5. v. quartò erit advertendum.* Excipitur, nisi Judex Territorij, in quo Reus versatur, sit inferioris potestatis, & delictum mereatur pœnam, quam ipse non potest infligere; tunc enim remittere Reum debet ad Superiorem, etiam non requisitus, ut patet ex *l. siquis 1. & l. defensores 7. C. de defensor. civit.* Quod verum est etiam in ijs Provincijs, ubi necessitas remittendi per consuetudinem est abrogata, ne delicta maneat impunita. P. Friderich *n. 147.*

Quæritur §. quomodo delinquentis remissio petenda, aut facienda sit? *u.* Ubi viget consuetudo remittendi reos ad Judicem delicti ad hujus petitionem, ut petitio illius urgeat, sequentes conditiones passim DD. exigunt. 1. Ut res adhuc integra, & processus à Judice loci, in quo delinquens degit, contra eundem nondum sit inchoatus; quia ubi Judicium coeptum est, ibi & perfici debet *l. ubi acceptum 30. ff. de Judic. Abb. in c. fin. h. tit. n. 16.* Covar. *pract. qq. c. 11. n. 6. v. his quidem.* Farin. *prax. crim. l. 1. q. 7. n. 23.* Oliva *for. Eccl. p. 3. q. 20. n. 53.*

2. Ut delictum sit grave, & adversus delinquentem criminaliter procedatur; quia reorum ad locum delicti remissio fit eo solum fine, ut delinquens in illo, in quo peccavit, loco ad terrorem aliorum, tollendumque scandalum, & offensionem publicam supplicij legitimis subjiciatur, quæ ratio cessat in delictis levioribus, & gravioribus quoque, si ex ijs civiliter solum, non ad ipsius Reip. sed privatorum duntaxat ijs læsorum satisfactionem agatur. Ita *l. cit. Abb. n. 15.* Covar. *n. 7. v. ostend. Farin. n. 36. & 37.* Oliva *n. 39.* Excipitur, ubi consuetudo est, ut remissio fiat etiam in levioribus, uti est in Bavaria nostra. *Erklære Landts, Freys heit p. 2. art. 18.*

3. Ut Judex loci, in quo delictum commissum est, ad Judicem loci, in quo delinquens versatur, pro ejus apprehensione, & remissione facienda dirigat Litteras publicas, quas *Precatorias*, & *requisitorias* vocant. *Novell. 134. c. 5. & locis cit. Abb. n. 16.* Covar. *n. 5. v. quartò.* Farin. *n. 38.* Oliva *n. 28.* alias enim, ut dictum est, remittere non tenetur.

4. Ut Judex loci delicti, priusquam delinquentis remissionem petat, summariam cognitionem, & informationem de delicto per testes, aliasque probationes recipiat; debet enim de delicto personæ, cuius remissionem petit, constare, ne ea sine justa causâ per capturam afficiatur injuriâ, & contrahat infamiam facti. Gloss. in *Clem. Pastoralis 2. V. de more in fin. de sent. & re judic.* Clar. *§. fin. q. 38. n. 19.* Covar. *l. cit. n. 8.* Barbof. in *§. proinde cit. art. de for. delict.*

lit. n. 7. ff. de Judic. Oliva q. 20. cit. n. 29.

5. Informatio hac litteris Requisitei acclusa transmitti debet ad Judicem, pro remissione requirendum. Covar. n. 2. cit. Barb. n. 75. Oliva n. 21. ubi tamen advertit, hoc non ubique observari, sed alicubi sufficere, si delictum personæ, cujus remissio petitur, in Requisitei Litteris exprimitur.

6. Si delinquens, cujus remissio petitur, coram Judice loci, à quo illa petitur, alleget privilegium, vicus coram Judice loci delicti respondere non teneatur, Judex requisitus, antequam eum remittat, cognoscere debet de qualitate privilegij, saltè si ipse fuerit Judex delinquentis ex eodem privilegio; quia Judicis regulariter est cognoscere, an sua sit Jurisdictio, si quis. 5. ff. de Judic. & c. cum persona 7. de priv. in 6. Abb. in c. ex parte 33. de rescript. n. 3. Marta de Jurisd. p. 2. c. 4. n. 7. Oliva q. 20. cit. n. 22.

7. Denique si delinquens nullo privilegio quoad forum delicti munitus sit, à Judice loci, in quo is degit, aut invenitur, legitime requisitus, injungendum ei est, ut copiam sui exhibeat Judici delicti, vel si res etiam postulet, ad requisitionem apprehendi, & vinculis adstrictus ad Judicem delicti remitti debet; neque declinari remissio potest, etiamsi Judex requisitus ad Jus reddendum se offerat l. si cui 7. §. idem 2. & l. fin. ff. de accusat. l. capitalium 28. §. famulos 15. ff. de pœnis, & Novell. 134. c. 4. §. 5. idque tum quoddam in loco delicti certiores probationes haberi possint; tum verò ne Civitas, vel Resp. quæ per delictum injuriam, vel damnum passa est, adstringatur ad litigandum alibi cum majoribus sumptibus. Videantur præter cist. Engl. hic n. 23. Pirh. n. 30. §. 31. König n. 63. Wiest. n. 81. §. 59.

85. Queritur 6. an delinquentem, extra domicilij, & delicti locum egressum, punire valeat Magistratus loci, in quo is reperitur? Affirmant Bartol. in l. si dominum 48. ff. de furt. n. 2. Decius Constil. 93. Donell. l. 17. comment. c. 16. Vultejus in l. questiones 1. C. ubi de crim. ag. oport. n. 11. Welsenbec. n. 2. ibid. Brunnein. n. 20. §. in l. preses 3. ff. de offic. presid. à n. 2. & inclinare videntur P. Friderich de for. compet. n. 149. §. 150. & P. Schmier tr. de Judic. c. 3. n. 123. quod etiam communi Tribunalium usu receptum cum alijs testatur Marian. Socin. in c. 1. de raptorib. n. 15. in fin. adeo ut ex hac sententia centum millia hominum suspensio necata asserere non reformidet. Fundantur 1. l. preses cit. ubi ex Pauli J. C. i. sententia dicitur, Præsidis esse malis hominibus provinciam purgare, nec distinguitur, unde sint. 2. l. questiones cit. ubi Severus, & Antoninus Imp. Questiones, inquit, eorum criminum, quæ Legibus, aut extra ordinem coercentur, ubi commissa, vel inchoata sunt, vel ubi reperiuntur, qui rei esse perhibentur criminis, perfici debere satis notum est. 3. Qui delinquit, non solum civitatem, vel

Provinciam, in qua delinquit, sed gentes planè omnes, totumque humanum genus offendisse videtur. Ergo omnes omnino Judices, qui delinquentem necdum punitum in territorio suo offendunt, modò aliunde incompetentes non sunt, punire eundem possunt. 4. Sic magis evitantur delicta, quominus à poena securos se esse sciunt delinquentes, quocunque locorum sese convertant. 5. Fur, cum re furtiva delatus in alienum Territorium, continuando possessionem iniquam rei furtivæ, delinquit etiam in loco, ad quem delatus est, ut proin nihil obstat, quin etiam agi ibidem contra eum, pœnæque decerni possit.

66. Sed etsi sententia hæc ob Argumenta allata admodum probabilis sit, præcendendo tamen à contraria consuetudine, probabilior, & Juri Canonico saltem conformior videtur esse sententia negativa; proinde dicendum, regulariter reum extra domicilij, & delicti commissi loca non fortiri forum, neque puniri posse. Ita Clar. prax. crim. §. fin. q. 38. n. 16. Decian. tr. crim. l. 4. c. 13. n. 5. Covar. pract. qq. c. 11. n. 9. Gomez de delict. c. 1. n. 87. Farin. prax. crim. l. 1. q. 7. n. 7. Fachin. l. 9. contr. c. 19. Pirh. hic n. 27. §. 29. in fin. Wiest. n. 82. & alij ab his cit. Ratio est; quia de Jure Canonico regulariter forum quis solum fortitur in loco Domicilij, Contractus, vel solutionis promissæ, rei sitæ, & delicti; fori autem deprehensionis, aut inventionis eo Jure nulla fit mentio, ut patet ex c. fin. h. tit. & c. volentes 1. de priv. in 6. Conf. à pari: nam ratione Contractus quis conveniri extra Domicilium suum duntaxat potest in loco Contractus, & ratione rei solum in loco, ubi sita est res. Ergo etiam ratione delicti solum ibi, ubi commissum delictum est.

Dixi autem regulariter; nam 1. excipitur, si delinquens sit vagus; vagi enim sicut ubique fortunantur forum, ita ubique puniri possunt etiam propter delicta commissa alibi. Gloss. in l. questiones 1. V. reperiuntur C. ubi de crim. ag. oport. Covar. pract. qq. c. 11. n. 7. Farin. prax. crim. q. 7. cit. n. 13. Barb. in l. heres absens 19. §. proinde 2. art. de for. delict. n. 11. ff. de Judic. Oliva p. 3. for. Eccl. q. 20. n. 57. Pirh. hic n. 27. Wiest. n. 84. Excipitur 2. si delinquens bannitus, seu proscriptus sit, ita ut ex proscriptionis sententia, quocunque loco reperitur, offendi, & occidi permittatur. Clar. §. Domicilium n. 52. §. seqq. Layman l. 3. tr. 3. p. 3. c. 2. n. 2. §. 3. & alij ab his cit. Excipitur 3. si focus ejusmodi inter se habeant Magistratus, aut Provincie sibi vicinæ, ut ratione delicti puniri delinquens possit, ubicunque reperiatur fuerit. Farin. l. cit. n. 7. & plures alij apud ipsum. Excipitur 4. si delinquens delinquit in loco, ubi invenitur, & hoc suo delicto implevit numerum delictorum ex statuto illius loci requisitorum ad certam poenam

nam infligendam; tunc enim illa infligi potest in loco delicti ultimi, licet priora delicta commiserit alibi: de quo vide Clarum §. *furtum n. 10.* Excipitur 5. quando fur rem subtractam alienavit; quia pretium non succedit loco rei. Pirh. *n. 27. cit. in fin.* & apud hunc Decius *decif. 104.*

67 Sic limitata responsioni non obstant Argumenta opposita. *Ad 1. vi l. praeses cit. extraneos solum Praeses punire potest, siquid manu commiserint*, videlicet in ejus provincia, & his purgare eundem jubetur sine distinctione, unde sint. *Ad 2. verba illa, ubi reperitur*, intelligi debent de loco domicilij, vel de vagis, qui, ut dixi, ubivis puniri possunt. *Ad 3. per delictum injuria propria*, & proximè inferitur illi tantum Reip. à cujus subdito, vel in cujus Territorio illud committitur. *Ad 4. satis cavetur impunitas scelerum, si delicto commisso, in puniendo illo Judex moram non trahat, ne fugere delinquens possit; vel si fugerit, remissionem ejusdem petat à Judice, in cujus Territorium se recepit.* *Ad 5. retentio rei furtiva est continuatio solum furti antè facti, non novum furtum: & hinc sicut novam actionem furti non parit, ita nec jus in furem tribuit Judici, in cujus Territorio continuatur, ad puniendum furem.*

68 Queritur 7. quo in loco Reus fortiatu forum ratione Delicti v. g. homicidij in duorum Territoriorum confinibus perpetrati? *¶* hac in re tres maximè casus distinguendi sunt. 1. Quando aliquis in uno Territorio laesiatus inde abit, & in utriusque Territorij confinio decedit. 2. Quando stans in Territorio uno e. g. Ingolstadiensi explosit sclopum, & globo illius occidit alium consistentem in Territorio Neoburgico. 3. Quando invenitur cadaver in confinibus duorum Territoriorum jacens, & dubium est, in utro ex duobus lethale vulnus acceperit. *Ad 1. indubitata est resolutio, eum, qui vulnus infligit, ratione homicidij fortiri forum in illo Territorio, quo lethale vulnus infligit.* Laym. *de Jurisd. Ord. concl. 11.* Pirh. *hic n. 28. fin.* Schamb. *n. 17.* Wiest. *n. 90.* Ratio est, quia homicidium in eo loco commissum esse censetur, in quo ejus efficax, ac necessaria causa posita, & in subiectum derivata est *arg. l. aut lex 21. §. annus 2. ff. ad Leg. Aquil.*

69 *Ad 2. non est eadem omnium DD. responsio; nam 1. Cynus in l. 1. Cubi de crim. ag. oport.* putat patratorem caedis fortiri forum in loco Delicti inchoati, seu ubi sclopum explosit, argumento ducto à tempore ad locum; nam si quis lethaliter laesiatus postea decedat, initium inspiciatur *l. huic scripture 15. princ. & l. ita vulneratus 51. ff. ad Leg. Aquil.* igitur etiam inspicere locus debet, ex quo facta est explosio, & causa neci data. 2. Alij contrà cum Bartol. *in l. libellorum 3. ff. de accusat. Felin. in c. fin. h. tit. n. 14. Zanger. de except. p. 2. c. 1. n. 233.* volunt reum tali casu fortiri forum

in territorio delicti consummati, idque tum quia in delictis potius qualitas patientis, quam agentis attenditur; tum verò quia delictum ibi commissum censetur, ubi perficitur, & formam accipit *arg. l. Julianus 9. §. sed si 3. ff. ad exhibend.* 3. Alij, & probabilis cum Abb. *in c. fin. cit. n. 25.* Ant. de Butr. *ibid. n. 5.* Clar. *§. fin. q. 38. n. 9.* Farin. *prax. crim. l. 1. q. 7. n. 46.* Brunnem. *in l. 1. Cubi de crim. ag. oport. n. 16.* Oliva *for. Eccl. p. 3. q. 20. n. 87.* Pirh. *hic n. 28.* Engl. *n. 32.* König. *n. 58.* Schambog. *n. 17.* Wiest. *n. 93.* docent tali casu reum fortiri forum in utroque Territorio, atque idcirco inter utriusque Territorij Magistratus, & Judices locum praeventioni esse. Colligitur apertè ex *l. 1. cit.* ubi Imperatores disertè asserunt, *questiones criminum perfici, ubi commissa, vel inchoata sunt.* Ratio est, tum quia etiam conatus criminis in crimen incidit; tum quia tali delicto injuria fit utrique Territorio, ut proinde ab utriusque Territorij Judice delicti reus trahi ad ejusdem vindictam possit.

Ad 3. diversissima sunt DD. sensa. 70 Prima sententia vult tali casu ratione delicti fortiri forum in illo Territorio, in quo jacet occisi caput, tanquam pars corporis principalior *l. cum in diversis 44. princ. ff. de religiof. & sumpt. funer.* Sed minus bene; quia quaestio solutio non à praesentia partis, sed ex conjecturis, quibus homicidium in hoc, vel illo loco commissum colligatur, peti debet. Secunda putat ibi fortiri forum, ubi situm est occisi cor, quod tanquam fons vitae, omnium humani corporis membrorum primum animatur, & vivit, omniumque ultimum exanimatur, & moritur. Sed haec eandem cum priore difficultatem patitur. Tertia Jurisdictionem ei Judici tribuit, in cujus Territorio pars corporis ima, seu pedes jacent; cum pedes eundem locum retineant, quem antea occupabant, vel saltem ei proximum. Sed praeterquam, quod cadaver saepe trahatur ab homicida ad alium locum, quam ubi delictum commissum, contrà est, quia rarissime contingit, ut occisus sine ulla commotione, ac provolutione protinus exanimis fiat. Quarta existimat, eo casu Jurisdictionem in delinquentem dandam illi Judici, in cujus Territorio homicida steterit: ubi verò steterit, conijciendum esse ex vulneris loco, & casu, an sc. anteriori corporis parti inflictum sit, an posteriori. Sed iisdem difficultatibus subjacet, quibus tertia. Quinta denique, eaque probabilior, & communior docet interfectum tali casu fortiri forum utriusque Territorij ratione delicti, ita ut inter utriusque Judices locus sit praeventioni. Ita Abb. *in c. fin. h. tit. n. 26.* Clar. *§. fin. q. 38. n. 11.* Farin. *prax. crim. l. 1. q. 7. n. 51.* Oliva *p. 3. for. Eccl. q. 20. n. 89.* Pirh. *hic n. 28.* Engl. *n. 32.* König. *n. 60.* Wiest. *n. 91.* & novissime P. Schmier *de Judic. c. 3. n. 110. arg. l. arbor 19. ff. de comm. divid. ubi arbor, quae*

in vicini utriusque fundo enata est, dicitur pertinere ad utriusque dominum. Ratio est, quia in dubio semper mediâ viâ est incendendum. Extenditur hoc etiam ad casum, quando occisus in flumine publico, utrumque Territorium terminante, reperitur. Treutler. & Bachov. *vol. 1. D. 19. th. 4. König l. cit. & hoc teste alij communiter.*

71 Quæritur 8. in quo loco fortiatu forum is, qui in uno Territorio existens mandavit delictum v. g. homicidium alteri exequendum in alio Territorio? Farin. cum quibusdam alijs à se *citt. prax. crim. l. 1. q. 7. n. 48. v. & in hoc advertit* putat ab utriusque Territorij Iudice puniri posse ex ratione, quia homicidium tali casu in uno loco per mandatum inchoatum, in altero per executionem mandati consummatum est. Igitur secundum doctrinam n. 69, traditam inter Iudicem utriusque Territorij locus præventioni est. Sed dicendum, regulariter huiusmodi mandantem sorti forum non in loco mandati dati, sed in loco executionis, e. g. cædis ex ea secuta. Ita Bartol. in l. sicut proponitur ff. de fidejussor. Abb. in c. fin. h. tit. n. 27. Butrio *ibid. n. 5. Felin. n. 15. Clar. §. fin. q. 38. n. 6. Fachin. l. 9. contr. c. 25. Oliva for. Eccl. p. 3. q. 20. n. 83. Pirh. hic n. 28. Wiest. n. 93. & novissimè P. Friderich de for. compet. n. 140. & P. Schmier tr. de Judic. c. 3. n. 105.* Ratio est, quia regulariter non punitur quis v. g. poenâ homicidij ordinariâ propter solum mandatum, nisi effectus secutus fuerit, & delictum consummatum. Ergo si hoc alibi consummatum sit, non locus mandati, sed delicti consummati inspiciendus erit. *Conf. à paritate cum foro Contractûs; nam ratione istius forum non sortitur mandans in loco mandati, sed in loco celebrati Contractûs, vel promissæ solutionis, & hoc ideò, quia quod quis fecit per alium, per seipsum videtur facere juxta Reg. 72. in 6. atqui hæc ratio pugnat etiam in mandante delictum. Igitur etiam ratione istius sortietur mandans forum in loco commissi delicti, & perpetrati e. g. homicidij à mandatario. Idem dicendum de eo, qui tractavit de delicto, & alibi perpetravit, vel perpetrari fecit: item de illo, qui ratum habuit delictum alibi suo nomine perpetratum; quia ut P. Friderich, & P. Schmier l. cit. advertunt, rati habitio æquiparatur mandato.*

Excipitur, si agatur de poena extraordinaria, vel de ordinaria quidem, sed imponenda propter quædam atrocissima delicta, in quibus delinquens propter solum affectum, mandatum, vel conatum, etsi effectus non sit secutus, poenâ ordinariâ puniri potest, vel solet, qualia sunt crimen Assassini *arg. c. pro humani 1. de homicid. in 6. vel læsæ Majestatis l. quisquis, s. C. ad Leg. Jul. Majest.* nam in huiusmodi criminibus tam mandans, quàm mandatarius, si in loco mandati dati illud accepit, forum sortiuntur, & puniri possunt in

utroque loco, i. e. tam mandati dati, quàm executionis factæ, ita ut inter utriusque Territorij Iudices præventioni sit locus, ut cum Farin. l. cit. libenter concedunt Pirh. *hic n. 28. v. ceterum, & Wiest. ibid. n. 94.*

Ad Argumentum contrarium negatur paritas; nam explosio sclopi, & vulneratio unus est actus; mandatum autem, & ejus executio non unus, sed duo sunt actus.

Quæritur 9. quâ poenâ afficiendus 72 fit delinquens, quando vel per statutum, vel per Tribunalium usum specialem delicto ab eo commissio alia poena constituta est in loco Domicilij delinquentis, & alia in loco, & foro delicti? *xy. cum distinctione: Vel enim factum Jure communi prohibitum est, vel Jure solum particulari, & Statutario.*

Si primum, delinquenti illa infingenda est poena, quæ in delicti loco statuta, & usu recepta est, ut rectè Bartol. in l. 2. C. de Summ. Trinit. n. 20. Bald. ibid. n. 22. Clar. §. fin. q. 85. n. 3. Laym. de Jurisd. Ord. concl. 16. Pirh. hic n. 34. Wiest. n. 95. Proceditque hoc, etiamsi delinquens ignoret poenam statuto decretam, nisi illa sit valde gravis, & extraordinaria. Ratio est, quia voluntariè delinquendo per quamdam consequentiam fit reus poenæ juxta taxatâ à Legibus, quibus ipse subijcitur. Atqui delinquens ratione delicti subijcitur Legibus Territorij, in quo deliquit; quia ratione delicti fit subditus. Ergo &c.

Si secundum, & factum delinquentis prohibitum sit non Jure communi, sed speciali tantum, altera distinctio est adhibenda, & videndum, an in utroque, videlicet Domicilij, & Delicti loco prohibitum sit, vel solum in loco delicti. Si prius, procedit responsio paulò antea data; quia eadem est ratio. Si posterius, utendum est tertia distinctio, & considerandum, an Leges illæ, vel statuta specialiter spectent ad utilitatem, & tranquillitatem alicujus Communitatis, ac communicationem pacificam peregrinorum cum incolis, vel non.

*Si hoc alterum, peregrinus contra huiusmodi statutum committens, aut actum in eo præceptum omittens, ratione commissionis, vel omissionis, secluso scandalo, non est obnoxius punitioni; quia ut *libr. 1. Tit. 2. n. 42.* dictum est, peregrinus non obligatur Legibus particularibus loci, in quo ad breve tempus moratur: *conf. nec poenis per Leges huiusmodi statutis subjacet, cum poena sit noxæ vindicta l. aliud 131. princ. ff. de V. S. Si autem prius contingat, & Leges huiusmodi, vel statuta specialiter spectent utilitatem, & tranquillitatem publicam &c. quales sunt, quæ prohibent, ut nemo frumentum efferat, arma per plateas noctu portet &c. quarta distinctio est applicanda, an contraveniens probabilem Statuti ignorantiam habeat, an verò sciat quidem actum Legibus pro-**

prohibitum esse ob datas causas, poenam autem delinquenti statutam ignoret.

Si omnimodam Statuti ignorantiam habeat, excusatur etiam à poena. *Clar. l. cit. n. 3. Pirh. n. 34. cit. Wiest. n. 97.* Si scientiam prohibitionis habeat, ignoret autem poenam delinquenti statutam, transgrediendo Legem per quandam consequentiam etiam poenæ reatum incurrit; quia hujusmodi Legibus obligantur etiam peregrini: unde cum causam

non habeat, quæ delinquentem à transgressione excuset, etiam fiet reus poenæ, utpote quæ culpam regulariter comitatur. *Neque obstat*, quòd Censuræ non incurrantur ab ignorante secundum communem doctrinam; quia illæ feruntur in contumacem, & contemptorem Legis: quod utrumque abest casu, quo adest probabilis ignorantia Censuræ in delinquentem latæ.

§. VI.

De Foro Competente ratione Personarum Ecclesiasticarum.

SUMMARIUM.

73. Clerici exempti sunt à Jurisdictione seculari, & quidem jure optimo.
74. Assignatur singulis Judex proprius.
75. Coram quali Episcopo conveniendi sint Clerici inferiores?
76. An coram solo?
77. In quo loco Jurisdictionem suam exercere possit Episcopus?
78. Et alij Prælati inferiores in Clericos sibi subiectos?
79. Clerici generaliter privilegio fori gaudent in omnibus causis, in quibus non est exceptio.
80. Exceptiones.
81. 82. Extenditur privilegium hoc etiam ad actiones reales.
83. An delegari Laico possint cause, quæ inter Clericos versantur?
84. Specificantur persone, quæ privilegio isto gudent.
85. Requisita, ut illo gaudeant Clerici in Minoribus constituti.
86. Et conjugati.

HActenus actum est de quatuor modis generalibus fortiendi forum; sequitur nunc de modis specialibus: inter quos cum emineat Privilegium Clericale, quo Clerici tam quoad res suas, quàm quoad personas à foro seculari exempti sunt, idcirco jure primum sibi locum inter modos speciales forum fortiendi vindicat.

73. **Q**uæritur I. an Privilegium hoc fori revera competat, & rectè datum sit Clericis? Mirum in modum adversus illud insurgunt Heterodoxi Scriptores, ex quibus aliqui cum *Wissenbach. ad Pandect. l. 2. D. 6. n. 38.* Petrum Vermilium, postea Martyrem dictum, secuto, ajunt eosdem etiamnum potestati Principum Sæcularium esse subiectos; alij cum Privilegium hoc exemptionis ijs concessum esse per Jura Cæsarea negare nequeant, in hoc facto Christianos Imperatores, qui immunitatem hanc Legibus suis stabilivèrè, criminantur, & tan-

87. An eo gaudeant etiam Coloni, familiares, liberi, & uxores illorum legitime?
88. Coram quo Judice conveniri debeat Clericus de crimine commissio ante Clericatum assumptum?
89. Item de eo, quod commisit ut Clericus, qui deinde rediit ad Statum Laicalem?
90. Quinam Clerici non gaudeant Privilegio fori?
91. Quibus casibus Judex Laicus capere possit Clericum, ut eum sistat suo Judici?
92. An Judex Laicus punire valeat Clericum delinquentem in officio seculari?
93. An propter falsum testimonium in Judicio seculari depositum?
94. An propter crimen lese Majestatis?
95. An ratione pauperici?
96. 97. 98. 99. 100. Quo Jure Persona Ecclesiastica exempta sint à Jurisdictione seculari?
101. 102. 103. An Clerici renuntiare possint privilegio fori Ecclesiastici?
104. 105. Pœne renuntiantium.

quam violati Juris Divini reos agere non ventur. Argumenta pro hoc suo errore sequentia afferunt. 1. Ex S. Paulo, qui *Rom. 13. v. 1. Omnis anima*, inquit, *sublimioribus potestatibus subdita sit*; & *Tit. 3. v. 1. Admone*, ait, *illos Principibus, & Potestatibus subditos esse*. Ergo, inferunt, Clerici Sæcularibus Judicijs sunt subiecti. 2. Ex *can. nos si incompetenter 41. caus. 2. q. 7.* ubi Pontifex Imperatori scribens, *Nos*, inquit, *si incompetenter aliquid egimus, & in subditis juste Legis tramitem non conservavimus, vestro, ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare judicio*. 3. Ex facto S. Pauli, qui coram Judææ Præside respondit, & ad Cæsarem appellavit; sicque illos pro Mag istratibus suis agnovit. 4. Ex præjudicio per Henricum IV. Imperatorem inducto, qui abrogato Benedicto X. Nicolaum II. substituit.

Sed contrà indubitabilis apud omnes Catholicos veritas est, quæ docet Clericorum personas à Jurisdictione seculari exem-

ptas esse, & quidem Jure optimo; id enim
 1. constat ex compluribus textibus Juris
 Canonici, quos videre est apud Olivam *for.*
Eccl. p. 1. q. 9. n. 1. 2. Ex constitutioni-
 bus Juris Civilis, præsertim *Auth. statuimus*
C. de Episcop. & Cleric. & Auth. cassa C. de
SS. Eccl. ubi privilegium hoc à Constantino
 concessum, ab Imp. Theodosio, & Va-
 lentiniano confirmatum, & ab Ecclesia ac-
 ceptatum, novis Sanctionibus stabilitur. 3.
 Ex Decretis S. Synodi Trid. quæ *sess. 25.*
c. 20. de reform. Principes Christianos hortat-
 ur, ut Apostolicas Sanctiones, in favorem
 personarum Ecclesiasticarum editas, tanquam
 DEI præcepta venerentur. Ex quo se-
 quitur, non solum Judicem Laicum graviter
 peccare, si contra hoc Clericorum Privilegium
 aliquid attentet, sed acta omnia, quippe defi-
 ciente Jurisdictione, esse omnino irrita.

Neque veritatem istam convellunt op-
 posita ab Hæreticis. *Ad 1.* ex ijs texti-
 bus bene probatur, quod quisque subesse
 debeat legitimo Superiori suo, non autem
 probatur, quod Clericorum Superiores sint
 Principes Laici. *Ad 2.* ibi nihil aliud
 dicit Pontifex, quam se ita confidere in-
 nocentia suæ, & conscientia rectè facto-
 rum, ut nullius hominis judicium reformi-
 det, seque paratum esse emendare, quid-
 quid à se peccatum esse quisquam ostende-
 rit: quod ipsum sæpe alij Principes, & Ma-
 gistratus erga subditos suos profitentur, quin
 in ipsis aliquam Jurisdictionem agnoscant
 supra se. *Ad 3.* S. Paulus ad Præsi-
 dem illum vi adductus est; Cæsarem verò
 appellavit, quia ad Petrum Christi Vicarium
 remitti frustra ab Ethnicis, & Judæis po-
 stulasset. *Ad 4.* ut rectè advertit P.
 Friderich *de for. compet. n. 223.* si ea, quæ
 injuriâ, & violentiâ acta sunt, in exemp-
 lum adducuntur, adduci præter alia complura
 etiam factum Neronis, utrique Apostolo-
 rum Principi Claves cum vita extorquen-
 tis, potest, & generosâ consequentiâ inde
 inferri, quod Reges, & Pontifices sint sub-
 diti Parricidarum, à quibus coronâ, & vitâ
 privantur.

⁷⁴ Dub. 1. In quo Ecclesiæ foro singuli
 Clerici conveniendi sint? *R.* pro diver-
 sitate graduum diversos fortiuntur Judices.
 Et Clerici quidem inferiores, si exempti
 non sint, conveniri debent coram Episcopo
 proprio *can. pervenit 39. can. si quis 45. &*
can. seq. caus. 11. q. 1. c. cum Episcopus 7. de
offic. Ord. in 6. & c. si quis 1. b. tit. Pro-
 ceditque hoc, sive causa, in qua convenitur,
 sit Civilis, sive sit Criminalis *can. inolita 42.*
junct. Gloss. V. Pontifice, & can. placuit 43.
caus. & quest. cit. 2. Episcopi conveniri
 debent coram Archiepiscopo, seu Metropo-
 litano suo, cujus sunt Suffraganei *can.*
quorundam 1. dist. 34. ubi tamen faciendum
 est discrimen inter causas; nam criminales
 majores, & aliæ magis arduæ eorum causæ

ex Decreto Trid. *sess. 24. c. 5. de reform.* de-
 ferendæ sunt ad Summum Pont. minores
 verò criminales, & secundum aliquos etiam
 Civiles ab Archiepiscopo decidi duntaxat in
 Concilio Provinciali possunt, prout dictum
 est *Libr. 1. tit. 31. n. 22.* ubi plura de pote-
 state Archiepiscopi in Episcopos sibi subje-
 ctos. 3. Archiepiscopi conveniri de-
 bent coram suo Primæ, vel Patriarcha *c.*
antiqua 33. de privileg. cum eodem causarum
 discrimine, ut supra dictum de Episcopis.
 4. Patriarcha, vel Primas denique conveniri
 debet coram Summo Pont. vel ejus Lega-
 to in Provinciam misso. 5. Ipse autem
 Pontifex, cum sit omnium fidelium Caput,
 Judicem alium non agnoscit, nisi solum DE-
 UM, idque non humano solum, sed etiam
 Divino Jure, prout passim Catholici DD.
 tradunt, & præter alios textus clarissimè o-
 stenditur ex *Concil. Roman. sub Sylvest. I.*
celebrati can. 20. ibi: *Nemo judicabit primam*
Sedem, quoniam omnes Sedes à prima Sede
justitiam desiderant temperari, neque ab Au-
gusto, neque ab omni Clero, neque à populo
Judex judicabitur. Excipiuntur nonnulli
 casus, quibus accusari, & judicari in Con-
 cilio Generali potest, quos recenset P.
 Friderich *de for. compet. edit. auct. n. 327.*

Dub. 2. quis hic veniat nomine 75
 Episcopi proprii, ut conveniri coram eo Clericus
 possit? *R.* Clericus coram non uno E-
 piscopo conveniri potest, sed ut Laicus, ita &
 ipse plures potest habere Judices, coram
 quibus lis intentari contra eundem valeat.
 Talis autem est 1. Episcopus, in cujus Dio-
 cæsi Clericus domicilium habet, animo ibi-
 dem stabiliter permanendi; forum enim Do-
 micilij est generale, & universalis omni-
 bus alijs, cum quibus concurrat *c. dilecti 17.*
 & ibi *Gloss. V. ubi Domicilium h. tit.* 2.
 Episcopus Originis propriæ, seu paternæ;
 nam etiam coram hoc potest conveniri
 Clericus, licet alibi domicilium habeat, si
 tamen ibi reperitur, & existat *arg. l. incolæ*
29. ff. ad municipal. Abb. in c. 1. h. tit. n. 6.
Pirh. n. 72. hic. 3. Episcopus, in cujus
 Dioecesi Beneficium Ecclesiasticum habet,
 quod residentiam personalem postulat; nam
 coram hoc conveniri potest etiam de alibi
 gestis, quia domicilium ibi contrahit *c. postu-*
latisi 14. b. tit. 4. Episcopus, in cujus
 Dioecesi habet Beneficium Ecclesiasticum
 quodcumque, etiam residentiam personalem
 non exigens, si tamen in illo resideat; nam
 si in illo non resideat, sed in alia Dioecesi,
 in causis quidem, ad Beneficium illud spe-
 ctantibus, conveniri coram eo debet, non
 tamen quoad alia; quia quoad hæc illi non
 est subjectus. *Abb. Pirh. l. cit. Schamb. n. 24.*
 & c. *c. fin. hic. Pirh. l. cit. Schamb. n. 24.*

Dub. 3. an solus Episcopus sit Judex 76
 Or-

Ordinarius Clericorum? *¶* negativè; nam præter Episcopum Diocesano etiam alij Prælati Episcopo inferiores reperiuntur, qui vel ex lege, vel consuetudine vim Legis habent, vel ex electione Collegij Ecclesiastici Regularis, aut Sacularis Jurisdictionem Ordinariam tam in foro interno, quam in externo habent, eamque in Clericos sive Sæculares, sive Regulares sibi subjectos exercent, prout sumitur ex *c. cum ab Ecclesiarum 3. de offic. deleg. & tradit ibidem Gloss. V. Ecclesiastica sententia, Innoc. V. Prælati. Imol. n. 6. Pirh. n. 76. Schamb. n. 24.*

Unde nomen Episcopi proprij, quod adhibetur in textu *c. si quis t. b. tit. 23.* debet accipi latè pro quocunque Jurisdictionem quasi Episcopalem habente, etiam inferiore Prælato. Tales sunt 1. Archidiaconi respectu sui Archidiaconatus, de quibus *Lib. 1. Tit. 23.* 2. Ex Germaniæ consuetudine Decani Ecclesiarum Cathedralium respectu Canonicorum, & Clericorum Capitulo deservientium, quorum correctioni Episcopi se non immiscerent, nisi Decani sint negligentes, & officio suo defint. *Pirh. n. 74.* 3. Prælati regulares respectu subditorum suorum Regularium: de quibus *Lib. 1. tit. 31, n. 32. & seqq.* 4. Ex privilegio, vel consuetudine in quibusdam Ecclesijs Capitulum Cathedrale, & alij quidam: qui tamen hoc suum Jus probare debent; nam cæteroquin Episcopus intentionem fundatam super Jurisdictione Ordinaria in totam Diocesim habet, ut causas Clericorum non exemptorum in Diocesi sua degentium, exclusis alijs quibuscunque Prælati inferioribus, & ipso etiam Capitulo Cathedrali, possit in prima instantia judicare.

77 Dub. 4. In quo loco possit Episcopus exercere Jurisdictionem suam? *¶* licet ordinariè Tribunal, seu Consistorium suum habeat in civitate sua Episcopali, reipsa tamen Jurisdictionem suam exercere potest in quolibet Diocesis suæ loco *c. cum Episcopus 7. de offic. ordinar. in 6.* Extra Diocesim Jurisdictionem contentiosam exercere non potest, *Clem. un. b. tit. & ibi Gloss. V. Jurisdictionem.* Ratio est, quia Episcopus extra Diocesim, vel Territorium suum est instar privati, cum Jurisdictio adhareat loco, seu territorio: & hinc nata est regula generalis, quod extra territorium suum jus dicenti impune non pareatur.

Excipi debet, nisi Episcopus ex Diocesi sua expulsus sit; tum enim in vicina Jus dicere Diocesanis suis potest, prout habetur *Clem. cit.* cujus tamen Constitutionis favore ut gaudeant Prælati Ecclesiæ expulsi, sequentia sunt necessaria, ut rectè *Pirh. hic n. 80.* cum alijs notat.

1. Ut, qui ita expulsus est, sit Episcopus; nam gratia, & privilegium hac Constitutione concessum in Prælati Episcopo inferioribus non habet locum. 2. Ut sit saltem confirmatus, licet non opus sit, ut etiam sit consecratus.

3. Ut non possit secus Jus dicere in loco exempto suæ Diocesis; nam si hoc potest, debet; quia *Clem. cit.* privilegium tantum conceditur expulso, si Jus dicere in sua Diocesi non possit.

Atqui locus exemptus, quavis non sit de Diocesi, in Diocesi tamen ejusdem est. 4. ut uterque litigantium, vel saltem reus conventus sit illi Episcopo expulso subditus; quia non est ipsi concessa facultas cognoscendi in aliena Diocesi, nisi inter subditos.

5. Ut petat prius licentiam ab Episcopo Diocesano loci, in quo Jurisdictionem exercere intendit; nam si hac non petita, in aliena Diocesi judicialiter cognosceret, processus foret nullus: petita, inquam; non enim requiritur, ut ea etiam sit obtenta, prout patet ex *Clem. cit.*

Dub. 5. Ubi Prælati inferiores Episcopo exercere Jurisdictionem in subditos suos possint? *¶* distinguendo, an habeant territorium proprium ex speciali Jure privilegij, vel consuetudinis, vel nullum habeant.

Si primum, solum intra fines illius territorij judicialiter cognoscere, & procedere possunt, non extra illud; quia violarent territorium Episcopi, vel alterius, qui ibi territorium habet, nisi ex ejus consensu, seu licentia ibi Judicium exercerent. *Abb. in c. cum contingat 13. b. tit. n. 33. Pirh. hic n. 78. not. 3.*

Si secundum, etsi convenientius sit, si Jurisdictionem contentiosam sibi competentem exercent intra terminos suæ Ecclesiæ, vel Præposituræ tantum, secundum se tamen exercere illam possunt in quovis Diocesis loco; nam hoc ipso, quod ipsis concedatur Jurisdictio in Diocesi Episcopi, & territorium certum non assignetur, sed tantum subditi, in quos Jurisdictionem concessam exercent, exercere illam in istos in quovis loco Diocesis possunt. *Abb. Pirh. l. cit.* quos sequitur *Schambog. n. 26.*

Quæritur 2. in quibus causis privilegio fori gaudeant Clerici? *¶* generalitè loquendo privilegio isto gaudent Clerici in omnibus causis, in quibus non est exceptio, ita ut nullus Judex Sæcularis possit per se judicare, vel condemnare Clericos, seu Personas Ecclesiasticas, nisi super hoc legitimam à Pont. aut Episcopo licentiam, & commissionem habeat, vel causæ genus exceptum sit. Patet ex *c. nullus 2. b. tit.* ubi Excommunicationis pœna infligitur contrarium attentantibus: idque merito; nam Judex Laicus, arrogans sibi potestatem in Clericos, eosque ad Tribunal suum trahens, judicans, & condemnans, irrogat injuriam Ecclesiæ, & Sacrilegium facit, pœnâ utique non minorè vindicandum. Estque hoc ita verum, ut neque consuetudo ulla, etiam immemorialis, potestatem istam concedere eidem possit; quia ejusmodi consuetudo est contra libertatem Ecclesiasticam, & irrationabilis, atque invalida, cui SS. Canones semper resistunt, ita ut nunquam possit præscribi. *Pirh. hic*

hic n. 85. Engl. n. 49. & colligitur ex c. Clerici s. junct. Gloss. V. consuetudine de judic. Proceditque hoc 1. sive causa sit criminalis, sive tantum civilis; nam in utraque causa Clericus privilegio fori gaudet: in criminali quidem c. at si Clerici 4. c. Clerici s. c. cum non ab homine 10. de Judic. c. nullus 2. c. si diligenti 12. h. tit. & c. un. de Cleric. conjug. in 6. in Civili autem can. nullus 2. can. nullus 6. can. inolita 42. & can. placuit 43. caus. 11. q. 1. quibus consonant Constitutiones Imperiales Auth. statimus Sc. C. de Episc. & Cler. Procedit 2. etsi agatur in Judicio possessorio tantum; nam quamvis ageretur de possessione facti tantum, adhuc tamen Clericus coram Judice Laico conveniri nequit, si non propter qualitatem cause, saltem propter qualitatem personæ Rei, qui convenitur. Pirh. hic n. 90. nam Judex Laicus ratione personæ incompetens est respectu Clerici. Procedit 3. etsi liquidæ probationes dentur adversus Clericum; nam adhuc sententiam ferre adversus eundem Judex secularis nequit: imò neque potest sententiam à Judice Ecclesiastico adversus ipsum latam exequi, nisi de istius mandato; quia tam prolatio sententiæ, quam hujus executio est actus Judicialis, ad quem exercendum opus est Jurisdictione in eum, in quem sententia lata est. Dixi autem, in quibus non est exceptio; non enim procedit hoc universalissime in omnibus casibus: & hinc

80 Dub. 1. In quibus casibus etiam Clerici eorum Judice Sæculari conveniri possint? 2. plures esse hujusmodi casus. Talis est 1. Si causa sit Feudalis; nam ratione Feudi persona alioquin non subdita obligationem personalem contrahere potest, ut dictum est supra n. 65. & latius explicabitur Libr. 3. tit. 20. 2. Si bona immobilia à principio Ecclesijs, vel Clericis donata sint cum reservatione Jurisdictionis, sive cum pacto, vel conditione, ut sub eodem foro maneat, sub quo prius existebant; talis enim conditio, quippe justa, servanda est. Molin. tr. 5. de J. & J. D. 6. n. 6. Laym. l. 1. tr. 4. c. 13. n. 3. & l. 4. tr. 9. c. 5. n. 3. Haun. tom. 5. de J. & J. tr. 1. n. 236. Pirh. hic n. 91. Schamb. n. 33. Wiest. n. 115. & alij ab his cit. Neque dici potest, quòd Ecclesia, vel Clericus sub tali conditione acceptans donationem renuntiet privilegio suo; quia renuntiatio proprie dicta est sui, & jam quasi Juris dimissio: quod hoc casu non fit, cum res ita donata Ecclesiastico foro nunquam subjecta fuerit. 3. Si agatur contra Laicum ad evincendum ab ipso rem, quam emit à Clerico; tum enim Clericus venditor, si laudatus ab Emptore fuerit, ei assistere, & comparere debet etiam coram Judice Laico. Covar. pract. qq. c. 8. n. 3. Gaill. l. 1. obs. 37. n. 7. Zoef. hic n. 28. Engl. n. 45. Schamb. n. 33. Ratio est, quia tali casu principaliter agitur, & sententia fertur contra Laicum

emptorem, contra Clericum venditorem autem solum indirectè, quatenus periculum litis in ipsum transfertur, quod tam parum quoad personam eidem derogat, quam parum derogat Actori Clerico, quando præter intentionem sententiam adversam reportat. 4. Si Clericus ratione officij alieno nomine conveniatur tanquam Tutor, Curator, vel Procurator alicujus Laici; tunc enim sortitur forum coram Judice sæculari, sicut forum coram Judice Ecclesiastico sortitur Laicus ratione administrationis rerum temporalium pertinentium ad Ecclesiam. Marant. de Ordin. Judic. p. 4. dist. 11. n. 65. Gaill. n. 7. cit. Pirh. n. 91. hic. Schamb. l. cit. Ratio est, quia eo casu non attenditur persona Clerici, sed eorum, quorum nomine convenitur. 5. Si Clericus Laicum conveniat coram Judice Laico; tunc enim poterit Laicus eundem Clericum vicissim coram eodem Judice in causa civili reconvenire, ut dicitur infra Tit. 4. n. 6. & duob. seq. 6. Si Clericus sit hæres Laici, & lis cum defuncto jam fuit cæpta; quia Judicium, ubi acceptum semel, ibi & finem accipere debet, ubi acceptum 30. ff. de Judic.

Dub. 2. an Clerici, aliæque Personæ, & loca Ecclesiastica in foro sæculari conveniri de Jure valeant actione reali, non tantum super feudilibus, Regalibus, aliisque cum reservatione donatis bonis, sed etiam super bonis, & rebus cæteris, quæ in dominio suo habent? Affirmant Godofred. in l. de his 3. C. de Episc. & Cleric. n. 2. Bartol. in l. incola 29. ff. ad municipal. n. 5. Mynsing. cent. 1. obs. 22. n. 2. & cent. 4. obs. 95. Gaill. l. 1. obs. 37. n. 4. & communiter Legistæ cæteri. Fundantur 1. quia Constitutiones Ecclesiasticæ, & Imperiales, quibus continetur Clericorum, & aliarum Personarum Ecclesiasticarum à foro Sæculari exemptio, disertè loquuntur de non judicandis, & distringendis in ista illorum personis. Atqui actio realis non personam Clerici, sed rem ejusdem e.g. prædium spectat. Ergo &c. 2. In actione reali Clericus non tam reus est, quam defensor; hic autem privilegio fori non juvatur, quò minus sequatur conditionem personæ, aut rei, cujus defensionem suscipit l. venditor 49. ff. Judic. Ergo &c. 3. Quisque sortitur forum in loco, ubi res sita est, de qua controversia in Judicium deducenda est c. fin. h. tit. & l. fin. C. ubi in rem actio exerc. Ergo si res sita sit intra territorium Judicis sæcularis, ratione illius Clericus, & Ecclesia sortitur forum sæculare.

Sed his non obstantibus, verius est 92. Clericum, Ecclesiam &c. de Jure etiam actione reali in foro sæculari conveniri non posse. Ita Abb. in c. 10. de constit. n. 22. & in c. 5. h. tit. n. 3. Stephan. Gratian. Discept. forens. c. 16. à n. 21. Covar. pract. qq. c. 31. n. 5. v. secundò in fin. Marant. de Ordin. Judic. p. 4. dist. 11. n. 2.

n. 2. Farin. *prax. crim. l. 1. c. 8. n. 21.* Menoch. *remed. 3. retin. possess. n. 326.* Marta de *Jurisd. p. 4. cas. 125. à n. 2.* Barbof. *Jur. Eccl. l. 1. c. 39. §. 2. n. 107.* Zoëf. *hic n. 24.* Pirh. *n. 86.* Engl. *n. 40.* Schambog. *n. 29.* König *n. 30.* Wiest. *n. 117.* & novissimè P. Friderich. *tr. de for. compet. edit. recent. n. 300.* *§. seqq.* & P. Schmier *tr. de Judic. c. 3. à n. 179.*

Consentiunt ceteri alicujus nominis TT. & Canonistæ, & pugnant pro hac sententia clari Juris utriusque textus, præsertim *can. Clericum 2. can. nullus 8. can. inolitæ 42. can. placuit 43. caus. 11. q. 1. c. si diligenti 12. b. tit. Auth. sed hodie, & Auth. statuimus C. de Episc. & Cleric.* quibus, aliisque textibus absolutè traditur, Clericos ad forum sæculare trahi non posse, nec distinguitur inter actionem realem, & personalem. Ratio est, quia res, & bona, tanquam personæ accessoria, sequuntur conditionem personæ, cujus illa sunt, juxta illud: *Quæ Religiosis adherent, religiosa fiunt*, ut dicitur *l. que Religiosis ff. de R. V.* igitur sicut Clerici secundum personam à foro sæculari exempti sunt, ita etiam secundum sua bona, *Conf. 1. à pari*; nam res, & bona assumentis militiam sæcularem &c. transeunt ad illius forum *l. fin. C. de agent. in reb. & l. magisteria 6. C. de Jurisd. omn. Judic.* Ergo etiam res, & bona assumentis Clericatum, qui militia quædam spiritualis est, & conf. nobilior sæculari. *Conf. 2. causa Feudalis c. ex transmissa 6. & c. sq. b. tit.* nominatim excepta est, ut in ea Clericus rectè conveniatur coram Judice feudali laico. Ergo in alijs Regula stat in contrarium, cum exceptio firmet regulam in casibus non exceptis. *Conf. 3.* Si Clerici actione reali in foro sæculari conveniri possunt de jure, in casu *c. fin. de Judic.* Laicus, qui ab Abbate, & Conventu, super quali possessione Juris eligendi Rectorem Politicum, sive Officialem sæcularem conventus, succubuit in foro sæculari, potuisset istos in petitorio convenire in eodem foro, utpote super re merè temporali, ne causarum contentia dividatur. Atqui *c. cit.* statuitur contrarium. Ergo &c. Dixi autem in responsione, *de Jure*; contrarium enim in multis locis obtinet consuetudo, quamvis nonnulli existiment invalidam illam esse, quod examinare non est istius loci.

Argumenta contraria faciliem solutionem habent. *Ad 1.* Judex, qui de causa, & actione reali judicialiter cognoscit, Jurisdictionem suam exercere necessariò debet in possessorem rei; quia citare eum debet, ut sistat se in Judicio. Igitur cum persona Clerici conveniri non possit coram Judice sæculari, nec contra ipsum institui coram eodem actio realis poterit. *Ad 2.* conventus actione reali verè reus est: & esto, sit tantum defensor, etiam in Clericum, ut defensor duntaxat est, Jurisdictionem suam Judex sæcularis directè exercere non potest, cum

privilegio suo eximatur ab omni Jurisdictione sæculari. *Ad 3.* ex eo tantum sequitur, quòd Clericus conveniri debeat coram Judice Ecclesiastico loci, ubi res sita est. Exemplum est in foro Contractus, quod etiam Clericus sortitur in loco contractus; nemo tamen ex hoc infert, quòd conveniri possit coram Judice sæculari loci Contractus.

Dub. 3. An non delegari saltem Laico causæ Civiles, & Criminales, quæ inter Clericos versantur, possint? *Certum est*, quòd hoc possit Papa ex plenitudine potestatis Papalis, ut docet Gloss. in *can. 1. V. preter. dist. 96.* Abb. in *c. 10. de constit. n. 5.* Felin. *ibid. n. 6.* Covar. *pract. qq. c. 31. n. 4.* Laym. in *c. 2. de Judic. n. 4.* Zoëf. *hic n. 16.* Engl. *n. 49.* Pirh. *de Judic. n. 60.* Schamb. *ibid. n. 36.*

Difficultas est, an hæc potestas cognoscendi de causis civilibus, & criminalibus Clericorum delegari, & committi Laico possit etiam ab Episcopo, vel alio Prælato Ecclesiastico? *Ratio dubitandi est*, quia Clericus non potest consentire in Laicum Judicem etiam cum licentia, & consensu Episcopi *c. significasti 18. h. tit.* ergo neque ex commissione Episcopi potest Laicus esse Judex Clerici.

Sed distinguendum est, & dicendum, causas Civiles delegari Laico etiam ab Episcopo, vel alio Prælato Ecclesiastico posse, non verò criminales, ut de ijs cognoscat, & judicet. *Partem primam* defendunt Abb. in *c. 2. de Judic. n. 4.* Decius *ibid. n. 5.* Felin. *n. 1.* Laym. *n. 3.* Barbof. *n. 7.* Zoëf. *hic n. 15.* Pirh. *tit. de Judic. n. 56.* Schamb. *ibid. n. 35.* Ratio est, quia Judex Delegatus quasi proprium nihil habet, sed utitur autoritate, & Jurisdictione delegantis *l. quæcumque 1. §. qui mandatam 1. ff. de offic. ejus, cui mandat est Jurisd.* & sic Jurisdictio, quam exercet Laicus in Clericos, vel Ecclesias ex delegatione Prælati Ecclesiastici, censenda est potius Ecclesiastica, quam Sæcularis. *Excipitur*, si delegatio fieret Laico ad universitatem causarum Civilium; hæc enim ipsi delegari non potest, ut ex communi docent Felin. Laym. Barb. Zoëf. *l. cit.* & ratio est; quia Jurisdictio delegata ad universitatem causarum æquiparatur Ordinariæ, & quasi Ordinaria censetur, ut alibi dictum est. Atqui Ordinariam Jurisdictionem in Clericos Episcopus saltem, aut alius Papæ inferior committere nequit Laico; quia Clericis tollere privilegium à Jure communi concessum nequit. Ergo &c.

Partem secundam propugnant Abb. in *c. cit. n. 4.* & 5. Alex. *ibid. n. 23.* Laym. *n. 4.* Clar. *§. fin. q. 41. n. 5.* Pirh. *de Judic. n. 60.* Schamb. *n. 36.* Proceditque hoc, ut etiam Clerico, & Laico simul delegari hujusmodi potestas nequeat. Ratio est, quia id cederet in injuriam, & contemptum Ordinis Clericalis, si Judices Sæculares

lares, qui statu inferiores sunt, Clericos eorum crimina judicare, ac punirent; contemptus autem iste, & injuria non minor esset, etsi Judex Sæcularis cognosceret de Clericorum criminibus, & sententiam ferret socio Clerico. Ergo &c. Addidi, ut de iis cognoscat, & judicet; nam alia officia, quæ Jurisdictionem nullam sibi annexam habent, potest Laicus exercere ex mandato Judicis Ecclesiastici. Sic enim 1. potest Laicus esse Consiliarius, & Assessor Principis Ecclesiastici, etiam in causis Ecclesiasticis, & Spiritualibus. 2. Potest esse Notarius Episcopi in eisdem Spiritualibus. 3. Potest ex mandato Judicis Ecclesiastici in iisdem Spiritualibus sententiam ab eo conceptam legere, ut praxis confirmat. 4. Potest ex simili mandato tanquam executor Clericum capere, torquere &c. Decius in c. 2. cit. n. 18. Pirh. tit. de Judic. n. 61. Schambog. ibid. n. 36. cit. Ratio est, quia hæc omnia faciendo Laicus Judici Ecclesiastico nudum ministerium exhibet, quod Laicis non est prohibitum c. non indiscretè 1. de procurat. in 6.

Ad rationem dubitandi negatur paritas; nam in casu Ant. prorogaretur Jurisdictio Ordinaria in Laicum, & sic Laicus judicaret Clericum Jure proprio, quod fieri non potest, etiam cum consensu Episcopi c. significasti cit. At in casu Cons. delegatus Laicus utitur Jure, & vice delegantis, & sic Jurisdictio ejus Ecclesiastica censetur. Igitur nisi aliunde repugnet, committi illa ab Episcopo, vel alio Prelato poterit. Non repugnat autem eam committi in causa Civili, repugnat in Criminali ob specialem indecentiam. Ergo ad illam committi Laico potestas judicandi potest, non ad istam.

34 Quæritur 3. Quinam in specie gaudeant privilegio fori Ecclesiastici? 1. hoc privilegio gaudent 1. Clerici, etiam in minoribus solum constituti, imò primâ tonsurâ duntaxat initiati, modò habeant qualitates requisitas à Trid. sess. 23. c. 6. de reform. & referendas infra n. seq. nam etiam ipsi ex vi propriæ significationis hujus vocis Clericorum appellatione veniunt, ut colligitur ex c. nullus 2. b. tit. 2. Regulares utriusque sexus can. de persona 38. caus. 11. q. 1. c. Clericis 3. de immunit. Eccl. in 6. Auth. statumus C. de Episc. & Cleric. Novell. 123. c. 21. Neque obest, etsi Ordine aliquo Ecclesiastico insigniti non sint; quia nihilominus personæ Ecclesiasticæ sunt, utpote obsequio Divino specialiter mancipatæ can. duo sunt 7. caus. 12. q. 1. & can. si quis suadente 29. caus. 17. q. 3. imò hoc privilegio gaudent etiam Novitij, ut constans est Canonitarum, & Legistarum doctrina, ut videre est apud Sanch. l. 6. moral. c. 10. n. 10. quia & ipsi personæ Ecclesiasticæ reputantur. 3. Religiosi Ordinum Militarium, Oblati, qui se, suæque in totum Religioni tradiderunt, FF. Tertiarij S. Francisci, & S. Dominici, si in

communi vivant. Bartol. de offic. & potest. Episc. alleg. 12. n. 39. 41. & 45. 4. Eremitæ, qui in approbata aliqua Religione tria substantialia ejusdem Vota emiserunt, vel in Congregatione aliqua in commune, & juxta modum ab Episcopo approbatum vivunt, aut saltem Episcopali autoritate ad Ecclesiæ, vel Oratorij servitium deputati sunt, & habitum Eremiticum gestant. Sanch. l. 6. mor. c. 16. n. 10. Fagn. in c. 2. h. tit. n. 55. & seqq. Barbof. l. cit. n. 43. Pirh. n. 97. Schamb. n. 28. Wiest. n. 162. 5. Denique Rectores Hospitalium, Episcopali autoritate erectorum, si degant intra domos eorum. Barbof. cit. n. 37. Pirh. Wiest. l. cit. nam & ipsi Hospitalarij, qui sub obedientia illorum vivunt, fruuntur hoc privilegio juxta Trid. l. cit.

Dub. 1. quid requiratur, ut Clericus in minoribus constitutus, vel primâ tonsurâ initiatus gaudeat privilegio Clericali? 1. hic distinguendum inter Jus antiquum, & novum Tridentini; nam Jure antiquo privilegio hoc gaudebant omnes Clerici tam in Civilibus, quam in Criminalibus, ut patet ex c. nullus 2. b. tit. ubi præcipitur universiter, ne ullus Judicium secularium Presbyterum, Diaconum, aut Clericum ullum --- per se distringere, aut condemnare præsumat. Hodie verò ex Decreto Trid. sess. 23. c. 6. de reform. ut Clericus, extra Ordines Sacros, seu Majores constitutus, privilegio fori gaudeat, necesse est, ut vel Beneficium Ecclesiasticum habeat, aut habitum cum tonsura deferat, & simul alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola, vel Universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad majores Ordines suscipiendos, versetur, ut loquitur Trid. l. cit.

Dixi, Beneficium habeat, aut habitum deferat &c. nam si Clericus talis Beneficium habet, etiam si nec habitum deferat, nec reliqua Tridentini requisita habeat, adhuc tamen privilegio fori gaudet; quia laudata Synodus dictas qualitates solum alternativè exigit. Sumitur autem hic nomen Beneficij latè: ac proin ad hunc effectum sufficit, si ejusmodi Clericus minor habeat Capellaniam etiam collativam, Præbendam, vel Pensionem, modò in Titulum collata illa sint, & annexum spirituale obsequium habeant, Bernardus Diaz. in pract. canon. c. 65. n. 10. & seqq. Barb. de offic. Episc. alleg. 12. n. 8. & seqq. Pirh. hic n. 93. & alij ab his cit. Neque opus est, ut talis Beneficij possessionem adeptus sit; nam in Beneficialibus principaliter attenditur Titulus, non possessio, & in materia hac favorabili, immunitatem Ecclesiæ concernente, extensio fieri debet. Covar. l. 3. var. c. 16. princ. Paris. l. 7. de resign. benef. q. 1. n. 46. & 47. & ita resolutum fuisse à S. Congreg. Cardd. 16. Julij 1587. testatur Gallemart. in c. 6. Trid. cit. n. 5. y. Clericum primæ tonsuræ.

Dub. 2. an privilegio fori gaudeant etiam

etiam Clerici conjugati? **¶** affirmative, si cum unica, eaque virgine matrimonialiter copulati sint; alicujus præterea Ecclesie servitio, vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesie inserviant, vel ministrant; & insuper Clericali habitu, & tonsura utantur, ut statuit Trid. c. 6. cit.

Controversia est, an hujusmodi Clerici conjugati privilegio fori gaudeant solum in criminalibus, an etiam in Civilibus? Utrumque affirmant Ancharan. in c. un. de Cler. conjugat. in 6. not. 4. Franc. ibid. §. 2. cum n. 4. Marta de Jurisd. p. 4. cas. 153. Engl. tit. de Cleric. conjugat. n. 7. & novissimè P. Schmier tr. de Judic. c. 3. n. 128. & colligi videtur ex c. un. cit. ubi dicitur, Clericum talem trahi non posse criminaliter, aut civiliter ad Judicium seculare.

Sed verius hujusmodi Clerici privilegio fori solummodo gaudent in criminalibus, non verò in civilibus. Ita teste P. Friderich tr. de for. compet. edit. recent. n. 246. sententia communissima, & declaravit S. Congr. Cardd. Trid. Interpp. apud Delbene de Immunit. Eccl. c. 4. dub. 11. n. 12. Clarè hoc indicant c. un. cit. verba ibi: pro commissis ab eo excessibus, vel delictis; & in fine ibi, in cæteris autem eos gaudere nolumus privilegio Clericali.

Neque obstant verba ejusdem cap. allegata ab Adversarijs; intelligi enim debent juxta verba immèdiatè præcedentia, ut sensus sit, quòd talis Clericus non possit conveniri coram Judicè seculari de crimine, sive criminaliter, sive civiliter de eo agatur: unde si causa sit merè civilis, Judicem habebit Laicum, qui tamen solum in bonis procedere adversus eundem potest, non verò adversus personam eum incarcerando, vel alià corporali poenà plectendo; quia sic jam ageret contra privilegium Canonis, quod certo habet etiam Clericus conjugatus, ut patet ex c. un. cit. & confirmatur compluribus Declarationibus Cardd.

87 Dub. 3. An privilegio fori gaudeant etiam Laici Ecclesie, vel Clericorum coloni, ministri, & familiares, liberi, & uxores legitimæ? **¶** Ad 1. negativè; sed hi regulariter conveniri debent coram Judicè seculari. Gloss. in can. indicatum, V. inter eos, dist. 89. Abb. in c. 2. h. tit. n. 6. Pirh. hic n. 96. in fin. Excipitur tamen triplex casus. 1. Si Ecclesia ex privilegio Imperatoris habeat in ipsos Jurisdictionem. 2. Quando hujusmodi coloni generalem administrationem habent ab Ecclesia. 3. Quando conveniuntur super re, quam tenent ab Ecclesia.

Ad 2. affirmativam defendit Marta de Jurisd. p. 4. cas. 111. n. 6. Engl. n. 44. hic, & videtur hoc etiam colligi ex c. final. v. petijt. de offic. Archidiac. ubi supponitur, familiares Episcopi esse sub istius Jurisdictione. Verum quia hoc speciale quid est de familia Episcopi, quòd privilegio fori Ecclesiastici gau-

deat, ad cæteros Clericos, & horum familiares immeritò trahitur.

Hinc tenenda est negativa sententia, quam post Abb. Felin. Archidiac. defendunt Clar. §. fin. q. 35. n. 18. Suar. l. 4. defens. fid. c. 29. n. 10. & novissimè P. Friderich. de for. compet. n. 258. Ratio est tum, quia hoc nullo Jure cavetur; tum quia nec Clerici in minoribus constituti privilegio isto gaudent, nisi vel Beneficium, vel alia à Trid. requisita habeant. Neque obstat c. nullus 2. h. tit. ibi, aut minores Ecclesie, quæ verba ne frustra sint addita, videntur intelligenda de Laicis Ecclesie servientibus; nam Clerici minores jam antè comprehenduntur satis nomine generali Clericorum. Dicendum enim cum

Suarez l. cit. n. 11. per minores ibi intelligi personas Ecclesiasticas nullum Ordinem, aut tonsuram habentes, ut sunt multi Religiosi. Quando autem cas. Ecclesiarum 69. caus. 12. q. 2. dicitur Ecclesiarum, & Clericorum servos ab Angarijs eximi, id intelligendum est de servis propriè dictis, qui cum inter bona eorum computentur, mirum non est, quòd sicut bona illorum cætera, ita & ipsi ab ejusmodi oneribus exempti sint.

Ad 3. Pro affirmativa sententia Argumentum nonnulli sumunt ex l. cum quadam 19. ff. de Jurisd. l. femina 3. ff. de Senator. l. fin. §. fin. ff. ad municip. l. omnis 2. §. fin. C. de Episc. & Cler. l. fin. C. de incolis, in quibus dicitur, quòd uxor sequatur Jurisdictionem, & forum mariti; non debet autem ex eo, quòd maritus sit Clericus, legitimà uxor esse deterioris conditionis, quàm uxor Laici. Ergo &c. Sed tenenda est negativa sententia, quam etiam defendunt Sanch. l. 7. de matr. D. 47. à n. 3. Pal. tr. 12. D. un. p. 2. n. 10. v. decimo, Barbof. Jur. Eccl. l. 1. c. 39. §. 2. n. 62. Pirh. hic n. 95. Ratio est, quia privilegium fori est privilegium personale; concessum Clericis, & personis Ecclesiasticis, quales non sunt uxores Clericorum conjugatorum: adeoque ad ipsas non extenditur. Multo minus privilegium istud extendi debet ad Clericorum concubinas; quia non debent ex suo delicto referre commodum. Fagn. in c. 2. h. tit. n. 39. §. sqq. Pirh. hic n. 96. Excipitur, si rex agatur de concubinato ipso commissio cum Clerico; cum enim tali casta institui processus contra ipsas nequeat, nisi etiam tangatur persona Clerici; ideo secundum multos tali casu institui processus debet coram Judicè Ecclesiastico etiam adversus concubinam Clerici.

Dub. 4. An Clericus minor, vel Religionis Novitius propter delictum v. g. homicidium, furtum, adulterium &c. in statu Laicali commissum, post Ecclesiasticum Statum assumptum, judicari, & puniri debeat à Judicè seculari, an ab Ecclesiastico? Magnus hic conflictus opinionum est. Negant absolutè aliqui; alij absolutè concedunt alij cum Farin. l. 1. prax. crim. q. 8. n. 104. §

sqq. distinguunt, & cussi prioribus negant puniri posse à Judice sæculari, si Statum Ecclesiasticum assumpsit sine fraude; affirmant cum posterioribus, si Statum illum assumpsit in fraudem, sed in pecunia solum, & bonis.

Ego cum Colendissimo Antecessore meo P. Melchior Friderich *tr. de for. compet. edit. 2. n. 249.* & alijs ab ipso *citt.* aliam adhibeo distinctionem, quã puto sententias prædictas utrunque conciliari: Vel enim contra delicti reum ante susceptum Clericatum, à Judice sæculari ceptum jam est Judicium per citationem, aut litis contestationem, vel nondum est ceptum.

Si primum, respondere debet coram Judice sæculari, ut recitè Menoch. *de arbitr. cent. 2. cas. 131. n. 8.* Pignatell. *tom. 2. consult. 66. n. 21.* quia ibi perfici debet Judicium, ubi ceptum est & *proposuisti 19. h. tit.* Puniri tamen ab eo poenã corporis afflictivã nequit; quia per susceptionem Clericatus persona ejusdem exempta est à potestate sæculari.

Si secundum, conveniri debet coram Judice Ecclesiastico, prout non semel declaratum esse à *Congregat. Immunit. testatur Pignatell. consult. cit. n. 26.*

Neque obstat, quòd intentio assumptionis hunc Statum fuerit se subtrahere Jurisdictioni sæculari; per hoc enim nemini infert injuriam, neque committit fraudem, sed utitur Jure suo, sicut ille suo Jure utitur, qui post patratum delictum confugit ad Asylum: & ratio est, quia in potestate ipsius est se subtrahere; proinde privilegio carere non debet, quod secum affert Status assumptus.

89 Dub. 5. an vice versa, si Clericus minor, vel Religionis Novitius commisit delictum in Clericatu, vel Monasterio, & illo patrato redeat ad Statum Laicalem, judicari, & puniri debeat à Judice Sæculari? Affirmativa videtur sequi ex resolutione *Dub. præc.* si enim is, qui post crimen in Statu Laicali commissum factus est Clericus, vel ingressus est Monasterium, puniri à Sæculari nequit; quia est Clericus à Jurisdictione Sæculari exemptus: è contrario ille, qui post crimen commissum in Statu Clericali factus est Laicus, à Judice Sæculari puniri poterit; quia jam est Laicus subjectus potestati Laicæ.

Sed retinenda est negativa sententia, & dicendum, talem Clericum, etiam post desertum Clericatum, quoad delicta in hoc commissã, fortiri forum Ecclesiasticum, & à solo Judice Ecclesiastico puniri posse. Ita *Clar. S. fm. q. 36. n. 11.* Covar. *pract. qq. c. 31. n. 8.* Stephan. Gratian. *Discept. forens. tom. 2. c. 226. n. 1.* Farin. *prax. crim. l. 1. q. 8. n. 66.* Marta *de Jurisd. p. 4. cas. 121. n. 4.* Barbof. *Jur. Eccl. l. 1. c. 39. §. 2. n. 98.* Delbene *de Immunit. Eccl. c. 4. dub. 30. n. 4.* Pirh. *hic n. 104.* Wiest. *n. 165.* & novissimè P. Friderich *tr. de for. compet. edit. 2. n. 250.* & P. Schmier. *de Judic. c. 3. n. 137.* *Et duob. sqq.* sicque teste Delbene *l. cit.* declaravit S.

Congreg. Immunit. 9. Sept. 1631. Ratio est, quia ad gaudendum privilegio attenditur status temporis, quo delictum patratum, non verò tempus, quo sententia fertur *l. quoties 1. princ. ff. de penis.* At quando delictum commissum fuit, erat immune à Jurisdictione Laica. Ergo huic etiam post mutatum statum non subicitur, cum nullo Jure cautum sit, quòd amissio privilegij per dimissionem Status retrotrahatur ad tempus præteritum.

Ad rationem dubitandi negatur paritas; nam Laicus transeundo ad Clericatum non tantum mutat forum, sed etiam Statum, ita ut omnino eximatur à Jurisdictione sæculari; & hinc ne Judex sæcularis de ejus crimine, ante Clericatum commissum, possit cognoscere, obstat conditio Status, cum absolute dedecet, ut positus in Statu Clericali judicetur à Sæculari.

At non dedecet Clericum, qui factus est Laicus, judicari à Judice Ecclesiastico de crimine commissum in Statu Clericali; proinde hunc deserens, etsi statum mutet, non tamen forum, sed forum foro accumulatur, ita ut Ecclesiasticum retineat quoad delicta in Statu Clericali commissã, & Laicale acquirat quoad causas, & crimina ab ipso committenda in futurum.

Quæritur 4. quinam Clerici non gaudeant privilegio fori? *8.* distinguendum inter Clericos constitutos in minoribus duntaxat Ordinibus, & inter constitutos in Majoribus. *Constituti in minoribus* privilegio fori privantur omnes, qui conditiones à Trid. requiritas, & *supra n. 85.* relatas non habent. *In majoribus constituti* illud amittunt.

1. Si propter delictum aliquod, vel incorrigibilitatem gradu suo dejectus, & Curie sæculari traditus sit; talis enim post ejusmodi degradationem judicari, & puniri à Judice Sæculari potest, ac si Clericus non fuisset *c. an si Clerici 4. & c. cum non ab homine 10. de Judic. c. ad abolendam 9. de heretic. c. novimus 27. de V. S. c. degradatio 2. de penis in 6.* **2.** Si habitum, & tonsuram Clericalem nunquam deferat, & ab Episcopo ter, vel in Synodo Generali sub expressa poena amissionis privilegij Clericalis semel monitus, eum deferre nolit, seque incorrigibilem ostendat *c. in audientia 25. & c. contingit 45. de sent. excomm.* **3.** Si reus sit *Assassinij c. per humani 1. de homicid. in 6.* ubi Bonifacius VIII. *Quicumque*, inquit, *tam Clericus, quam Laicus, qui hujusmodi immanitate per Assassinum aliquem interfici fecerit, sit à toto Christiano populo diffidatus*: quo textu etsi privilegio hoc videatur factò ipso privatus, non tamen antea privatio hæc inducetur, quam subsecuta fuerit sententia declaratoria criminis ob Constitutionem Clem. VIII. *editam 18. Dec. 1595.* quã Declaratio Ecclesiæ prævia disertè exposcitur.

4. Si dimisso habitu Clericali, se immisceat enormitatibus, sive multa enormia crimina committat, & post trinam Epif-

Episcopi monitionem non respuerit. Covar. *pract. qq. c. 32. n. 2. §. tertio bis*, Clar. *S. fin. q. 36. à n. 19.* Farin. *l. 1. prax. crim. q. 8. n. 53.* Marta *de Jurisd. p. 4. cas. 135. n. 2.* Fachin. *l. 9. contr. c. 28.* Barb. *l. 1. Jur. Eccl. c. 39. §. 2. n. 71. & seqq.* 5. Alijs etiam casibus, q̄ i recensentur *c. un. de Vit. & honest. Cleric. in 6. Clem. 1. eodem*, aliisque textibus.

91 Dub. 1. an aliquando Judex Sæcularis Clericum delinquentem capere, & incarcerare possit, ut eum sistat Prælato Ecclesiastico? *Ratio dubitandi* est, quia delinquentis apprehensio, & incarceratio sunt actus Jurisdictionis; hæc autem Laicis in Clericos non est permissa, ut hæctenus dictum est. Ergo &c. Verum argumentum istud tantum probat, regulariter hoc fieri non posse, aut propria Judicis Sæcularis potestate; neque enim desunt casus, quibus hoc ei per accidens, & quasi ex commissione Ecclesiæ, istiusque permissione, saltem rationabiliter præsumpta, licet.

Et 1. quidem, quando Clericus sibi, vel proximo vult grave malum inferre, vel aliud delictum committere, quod absque coercitione, & captura impediri nequeat. Abb. *in c. ut fame 35. de sent. excomm. n. 6.* Farin. *prax. crim. l. 1. q. 3. n. 120.* Menoch. *de arbitr. c. 180. n. 20.* *Ratio* est, quia quilibet non tantum se, sed etiam defendere contra injurias, & damna potest, sed etiam proximum: quod à fortiori procedit de Magistratibus, quibus cura incolunitatis, & pacis civium ex officio incumbit. *Proceditque* hoc non tantum, quando certum est delictum esse committendum, aut damnum inferendum, sed etiam quando solum præsumitur, & merito timetur, ut si Clericus noctu in plateâ horâ insolitâ inveniatur cum armis, præcipue sine habitu Clericali, ut alijs *citt.* notat Oliva *p. 2. for. Eccl. q. 22. n. 9.*

2. Quando deprehenditur in flagranti delicto. Abb. *in c. 2. de sent. Excomm. n. 6.* Felin. *ibid. n. 2.* Clar. *S. fin. c. 28. n. 6.* Farin. *q. 8. cit. n. 122.* Oliva *l. cit. n. 10.* P. Friderich. *de for. compet. edit. 2. n. 322.* quod teste Oliva *l. cit.* confirmat praxis totius Orbis, si tamen criminis talis reus suspectus de fuga sit; nam si periculum non sit in mora, non potest Magistratus Sæcularis ejusmodi Clericum delinquentem capere, quippe quod ipsi solum permillum est in defectum Ecclesiastici.

3. Quando Clerici crimen est notorium, non tamen aliter, quam ut in casu immediate antecedente dixi, si de fuga suspectus sit: quo casu si ad capturam Clerici à Magistratu Sæculari procedatur, ultra 20. horas detineri non debet, imò, quamprimum potest, Ecclesiasticæ Curie remittendus. Felin. *in c. 10. de Judic. n. 20.* Farin. *q. 8. cit. n. 118.* Pal. *tr. 12. D. un. p. 6. n. 14.* Wiest. *hic n. 186.*

4. Si Clericus sit debitor, & similiter

de fuga suspectus sit, nec velit præstare cautionem de solvendo, quod salva sustentatione potest; cum enim in hoc casu cogi à suo Judice ad solvendum possit, non apparet, cur non queat detineri vel à Judice Sæculari, vel ab ipso Creditore, si cum ipso fugiente spes solutionis obtinendæ abitura esset, cum mens Ecclesiæ non videatur esse, ut Clericus cum damno Creditoris fruatur privilegio Clericali, & delictum impunè ferat cum re alijs debita se subducendo. Felin. *in c. 10. de Judic. n. 1. §. utrum autem.* Covar. *l. 2. var. c. 1. n. 9.* Farin. *l. cit. n. 119.* Gutier. *pract. qq. l. 1. q. 82. n. 2.* Pirh. *hic n. 105.* Wiest. *n. 186.*

5. Si Clericus gravi injuriâ affectus Laicum, ob quam ille à Magistratu suo Ecclesiastico incarcerandus, atque ad satisfactionem compellendus erit; nam etiam hoc casu, si statim adiri Judex Ecclesiasticus nequeat, & periculum sit, ne fugâ sese subducatur, Clericus capi, & incarcerari etiam à Judice Sæculari potest, dum Judici Ecclesiastico sisti possit, cum publicè interfit, ne cuncta inana maneant impunita. Molin. *tr. 3. de Just. D. 56. n. 2.* Laym. *l. 4. tr. 9. c. 4. n. 8.* Pirh. *hic n. 105. cit.*

6. Quando Clericus portat arma, per Leges Principis, vel Magistratus Sæcularis deferri prohibita; tunc enim ijs spoliari potest per Judicem Laicum, & capi, ut tradatur Judici Ecclesiastico puniendus. Clar. *S. fin. q. 36. n. 26.* Farin. *l. cit. n. 96.* Pirh. *l. cit.* 7. Quando Clericus potest impunè offendi, & verberari. Farin. *n. 113.* & alij *suprà cit.* 8. Denique quando id Judex Laicus facit ex mandato Ecclesiastici. Farin. *n. 121.*

Dub. 2. an Judex Sæcularis punire valeat Clericum delinquentem in officio Sæculari? Videtur tenenda affirmativa sententia.

1. Quia ita observat praxis, & consuetudo. 2. Quia personæ Ecclesiasticæ hic non considerantur quæ tales, sed ut Officiales, & Ministri Sæculares. 3. Quia sub hac tacita conditione evehuntur ad munia sæcularia, ut Principibus quoad correctionem, & punitionem subsint; & ita suscipiendo illa munia censentur privilegio suo tacitè renuntiâsse.

Sed hoc non obstante, dicendum, Clericum recipientem Officium Sæculare à Principe Laico, & in hoc delinquentem, ab eodem puniri non posse. Ita Clar. *S. fin. q. 36. n. 25.* Cochier *tom. 2. de Jurisd. in exempt. p. 3. q. 41. à n. 1.* Haun. *tom. 5. de J. & J. tr. 1. n. 247.* Pignarell. *tom. 2. consult. 27. n. 5.* P. Wiest. *hic n. 170.* P. Schmier *tr. de Judic. c. 3. n. 195.* & seqq. alique plures ab his *citt.* Ratio est, quia fori Ecclesiastici privilegium Clericis, præsertim in Criminalibus, concessum est indistinctè, ut pro illo delicto in eos procedi, & personaliter, vel pecunialiter condemnari à Curia Sæculari nequeant.

queant, ut patet ex *c. ar. si Clerici 2. c. cum non ab homine 10. Sc. de judic.* igitur etsi Princeps, vel Magistratus Sæcularis ejusmodi Clericum officio privare, imò si debitor appareat, de debitorum, & damnorum quantitate informare se possit, ut tamen ad solutionem, & damnorum reparationem condemnatur, & opportunis remedijs compellatur, Judex Ecclesiasticus adiri debet.

Argumenta in contrarium allata non urgent. *Ad 1.* Consuetudo illa, utpote Immunitati Clericorum inimica, à plerisque damnatur. *Ad 2.* Si ira præscindi possit, non facillè inveniretur casus, in quo non posset procedi adversus Clericum à Judice Sæculari, cum plerumque adversus ipsum instituat actio sub respectu, & qualitate Civili e. g. fidejussoris, depositarij, civis &c. *Ad 3.* renuntiatio tacita non majorem vim habet, quam ipsi Jus tribuat; Jus autem, etsi prohibeat Clericis receptionem Sæcularis officij *c. Sacerdotibus 2. c. sed nec 4. c. Clericis 5. Sc. ne Cleric. vel Monach.* recipientem tamen non privat privilegio fori, neque illum Jurisdictioni Principis, vel Magistratus Sæcularis subjeit. Ergo &c.

93 Dub. 3. an Clericus, qui deliquit dicendo falsum testimonium in Judicio Sæculari, judicari, & puniri à Judice Sæculari possit? Affirmant Cynus, & Bald. in *l. nullum 14. C. de testib.* Federic. Senens. *conf. 93. Sc. Guilhel. de Benedict. p. 1. repet. in c. Rainutius n. 434. V. Sc. uxorem*: sed dissimiliter; nam primi duo id concedunt absolute, posteriores affirmant de multa pecuniaria, de poena corporali negant. Fundantur 1. quia Laicus in Judicio Ecclesiastico falsum deponens ab eodem Judice puniri potest, ut notant Covar. *pract. qq. c. 18. n. 8.* & Guazzin. *defens. reor. 1. c. 11. n. 34.* ergo & Clericus puniri potest à Judice Laico, apud quem falsum deposuit. 2. Quia *l. nullum cit. Zeno Imp.* statuit, non licere cuiquam testi allegare fori præscriptionem, quo minus à Judice puniatur, coram quo deposuit falsum. 3. Quia concessio, & commissio aliquo, concessa, & commissa intelliguntur omnia, quæ sunt necessaria ad illud expediendum *c. præterea 5. de offic. Delegat.* atqui ad causæ principalis decisionem necessarium est cognoscere, an Clericus, qui in causâ deposuit, falsò fuerit testificatus, cum absque hoc non sciatur, an ejus testimonio fides habenda sit. Ergo &c.

Sed retinenda est negativa Sententia, quam etiam defendunt Abb. in *c. verum 7. h. tit. n. 20.* Felin. *ibid. n. 5.* Clar. *S. fin. q. 88. n. 14.* Gutier. *pract. qq. l. 1. q. 24. n. 1.* Menoch. *de arbitr. l. 1. q. 91. n. 18.* Fachin. *contr. l. 9. c. 27.* Farin. *prax. crim. l. 1. q. 8. n. 26.* Marta *de Jurisd. p. 4. c. 128 n. 9.* Pignatell. *tom. 2. consult. 48. n. 4.* Engl. *hic n. 46.* Wiest. *n. 169.* & novissimè P. Friderich *de for. compet. edit. 2. n. 319.* & P. Schmier *de*

Judic. c. 3. n. 203. Ratio est, quia Sæcularis Judex respectu personæ Clericalis, quomodocunq; delinquentis, non solum incompetens, sed omnino incapax est Jurisdictionis *c. ar. si Clerici 4. c. cum non ab homine 10. Sc. de Judic.* atqui quando Judex respectu personæ non solum incompetens, sed etiam incapax Jurisdictionis est, contra illum non potest procedere judicialiter, ut explorata Juris Regula habet. Ergo &c.

Neque obstant Argumenta contraria. *Ad 1.* negatur paritas; nam Judex Ecclesiasticus respectu Laici non est omnino incompetens, sed fit competens respectu ejusdem, si in Judicio illius delinquat *arg. l. nullum cit.* *Ad 2.* Lex illa intelligi debet de alijs habentibus præscriptionem fori, non verò de Clericis, de quorum privilegijs statuere Jus Civile nihil potest. *Ad 3.* argumentum id bene probat, quòd Judex Laicus cognoscere de testimonio à Clerico deposito debeat, in finem, ut sciat, quanta ei sit adhibenda fides, non verò in finem, ut puniat crimen falsi.

Dub. 4. an fori Ecclesiastici privilegio defendatur Clericus reus criminis læsæ Majestatis, v. g. conspirationi, ac rebellioni subditorum in suum Principem temere se immiscendo? Videtur non posse, imò negandum si ppositum Dubij, quòd Clericus conspirando in patriæ, & domicilij sui Principem, rebellionis, aut criminis læsæ Majestatis reus esse possit; nam crimen hoc in Principem offensum committitur à solis subditis. *Clem. 2. 7. rursus de sent. Sc. re judic.* Clericus autem, tanquam persona à Jurisdictione Sæculari exempta, non est subditus Sæcularis Principis per DD. quos citat Barbosa. *l. 1. Jur. Eccl. c. 39. §. 2. n. 96.* & Olivafor. *Eccl. p. 2. q. 17. n. 26.* Ergo &c. Sed hæc ratio non probat intentum; nam unusquisque tale crimen committit, quale est id, ad quod committendum est alteri cooperatus, eumve induxit, prout cum S. Thom. *2. 2. q. 43. a. 3.* communiter DD. notant. Igitur licet hujusmodi Clericus per hoc, quòd ipse in patriæ, vel domicilij sui Principem conspiravit, perduellionis, aut læsæ Majestatis reus propriè non fiat, reus tamen illius fit, subditus in Principem suum conspirantibus se miscendo, & eos ad conspirationem, aut rebellionem concitando.

Quare ad propositum dubium dico, ejusmodi Clericum fori privilegio non quidem defendi ita, ut si inter perduelles reperiat in pugna, occidi, aut capi nequeat, si tamen vel in bello, vel aliàs captus sit, adversus eundem à sæculari potestate ad poenam criminis procedi non posse, nisi antea degradatus sit, vel Superior Ecclesiasticus satisfactionem præstare requisitus nolit. Ita Vincent. de Franchis *decif. 691.* Marta *de Jurisd. p. 4. cas. 133. n. 27.* Farin. *prax. crim. l. 1. q. 8. n. 28.* & *sqq.* Olivafor. *Eccl. p. 2. q. 17. n. 25.*

n. 35. Barbof. l. 1. Jur. Eccl. c. 39. §. 2. n. 96. Wiest. hic n. 167. & alij ab his citt.

Dixi 1. hujusmodi Clericos, si interperduelles reperiantur in pugna, occidi, & capi à Seculari potestate posse: imò expectari non debet, donec conspiratio, & rebellio erumpat, effectumque aliquem habeat, sed præveniri potest, & perduellibus se immiscens Clericus capi à Magistratu Sæculari, vel etiam occidi, si aliter damnum vel privatum, vel publicum averti nequeat, ut bene P. Friderich de for. comp. edit. 2. n. 316. & rationem dat, quia hæc procedendi ratio est potius defensio naturali Jure etiam privatis permiffa, quam punitio, & vindicta.

Dixi 2. si captus sit, adversus eum à Seculari potestate ad poenam criminis procedi non posse, nisi antea degradatus sit; quia aperti Juris Regula est, Clericum pro quocunque crimine, etiam atrocissimo, judicari, & puniri non posse à Curia sæculari, nisi actualiter sit degradatus c. at si Clerici 4. c. cum non ab homine 10. de Judic. c. nullus 2. c. si diligentii 12. h. tit. c. novimus 27. de V. S. Neque obstat generalitas l. quisquis 5. C. ad Leg. Jul. Majest. nam Lex ista, utpote merè Civilis, ad Clericos non porrigitur.

Dixi 3. vel Superior Ecclesiasticus satisfactionem prestare requisitus nolit; nam quamdiu obtineri Justitia contra Clericos hujusmodi ab Ecclesiastica potestate potest, Jus sibi ipsis dicere non possunt Laici. Secus, si Justitia negaretur. Oliva q. 17. cit. n. 121. ubi notat, hoc casu contra Regulam c. si Jdex de sent. excomm. in 6. tales Clericos à Magistratu Sæculari detineri captivos posse, donec appareat, utrum procedat Ecclesiasticus, eo quòd tunc Princeps non Jurisdictione, sed protectiva potestate procedat, nec conveniat Principi coram Judice Ecclesiastico litigare.

95 Dub. 5. an Personæ, & Loca Ecclesiastica conveniri coram Judice Sæculari, & condemnari ab illo, ad poenam, & refarcitionem possint ratione Pauperiei, seu damni ab animalibus illorum illati? Videtur respondendum affirmativè; quia Actio Quadrupedaria in rem scripta est, nec contra personas Ecclesiasticas quæ tales, sed quæ possessores animalium exercetur.

Sed tenenda est negativa Sententia, quam etiam defendunt Squillan. c. 7. n. 94. Dian. p. 1. tr. 1. ref. 72. Barb. Jur. Eccl. l. 1. c. 39. §. 2. n. 122. Ranbeck panopl. Eccl. D. 2. c. 2. contr. 3. n. 1. Haun. de J. & J. tom. 5. tr. 1. n. 244. Wiest. hic n. 171. & novissimè P. Schmier de Judic. c. 3. n. 156. Ratio est, quia ista præcisio, quæ Clericus dicitur conveniri quæ possessor, non facit, quo minus ille subiciatur Jurisdictioni Sæculari; aliàs etiam quæ debitor conveniri coram Laico posset: cum ergo in Actione Quadrupedaria verum Judicium exerceatur in Clericum quæ reum, consequens est, illud

coram Judice Ecclesiastico movendum esse.

Neque obstat, quòd causa hæc sit merè temporalis; nam etsi talis sit ex natura sua, ratione personæ tamen, quæ ex ea convenienda, & condemnanda est, Ecclesiastica est, & Ecclesiastico Judicio definienda, ut constat ex c. si diligenti 12. hic, & novissimè ex Declaratione Card. Trid. Interpp. ubi statuitur, causas damnorum datorum per Ecclesiasticos, seu per eorum animalia &c. spectare ad Curiam Episcopalem privativè, ut notat Barb. l. cit. n. 123. Ad rationem dubitandi patet ex dictis.

Quæritur 5. quo Jure Clerici, & aliæ 96 Personæ Ecclesiasticæ sint exemptæ à Jurisdictione, & potestate Sæculari? Distinguendo inter causas Spirituales, & Temporales. Quoad causas Spirituales, seu quæ Fidem, Sacramenta, Divinum Cultum, animarumque salutem, & finem Supernaturalem spectant, certum est apud Catholicos omnes, non tantum Clericos, sed etiam Laicos à Jurisdictione, & potestate Sæculari Jure Divino exemptos esse: & ratio patet, quia hujusmodi causarum cognitio Judicialis requirit potestatem Spiritualem, à Christo institutam, & D. Petro, ac Successoribus ejus concessam. Major difficultas est quoad causas Temporales: ubi Catholici DD. in duas extremè oppositas Sententias abeunt.

Prima dicit, etiam in his Clericos, & alias Personas Ecclesiasticas à Jurisdictione, & potestate Sæculari Jure naturali, vel saltem Divino positivo exemptas esse. Ita Gloss. in can. si Imperator 11. V. & discut. dist. 96. Abb. in c. 12. de Confit. n. 6. Felin. ibid. n. 6. Clar. S. fin. q. 36. n. 2. Azor p. 1. l. 5. c. 12. q. 1. Marta de Jurisd. p. 2. c. 6. n. 1. Laym. l. 4. Theol. mor. tr. 7. c. 8. n. 1. & seqq. Fagn. in c. 10. cit. n. 10. & in c. cum non ab homine 10. de Judic. n. 66. Barb. Jur. Eccl. l. 1. c. 39. §. 2. n. 5. Engl. hic n. 38. & non pauci alij, præsertim TT. & Canonistæ. Fundantur 1. paritate cum Sacerdotibus, & Levitis Veteris Legis; nam hi, ut colligi potest ex varijs textibus, præsertim Gen. 47. v. 22. Levit. ult. v. 28. & Num. 18. v. 8. & 9. Jure Divino exempti erant à Jurisdictione Sæculari aliarum Tribuum, & à Lege solvendi tributa. Igitur etiam Sacerdotes, & Ministri novæ Legis, tantòque magis, quantò excellentiâ, & dignitate Veteris Legis Sacerdotes, & Ministros magis antecellunt. 2. Diversis Juris Canonici textibus, præsertim can. futuram 15. caus. 12. q. 1. ubi pientissimus Imperator Constantinus, Vos, inquit, à nemine dijudicari potestis, quia solius Dei judicio reservamini: & c. quanquam 4. de censib. in 6. ubi Ecclesia, Ecclesiasticæque persone, ac res ipsarum non solum Jure humano, quin imò & Divino à Sæcularium personarum exactionibus dicuntur immunes esse: quibus

bus consonat Trid. Synodus, quæ sess. 25. c. 20. de reform. ait, *Ecclesie, & personarum Ecclesiasticarum immunitatem DEI ordinatione, & Canonice Sanctionibus constitutam.* 3. *Facto Christi*, qui Matth. 17. v. 25. § 26. tributum solvit pro se, & Petro scandali vitandi causâ, cum alias non teneretur; cum enim interpellatus à Petro de solvendo tributo, dixisset ipsi, *Reges terre à quibus accipiunt tributum, à filiis, an ab alienis?* & respondisset Petrus, *Ab alienis*, Christus intulit, *Ergo liberi sunt filij*: ubi sub filiorum nomine juxta SS. Hieron. & August. omnes Sacerdotes, & Clerici comprehenduntur. Igitur omnes isti à Sæculari potestate Jure saltem Divino exempti sunt. 4. *Ratione*: non minus Deo consecrati, ejusque servitio dicati sunt Clerici, & aliæ personæ Ecclesiasticæ, quàm vestes, & vasa Sacra, Tempia, atque Altaria. Atqui hæc eo ipso, quod Deo dicata sint, à foro Sæculari exemptuntur ipso Jure Divino. Igitur etiam Clerici, & aliæ Personæ Ecclesiasticæ. 5. Clerici ex ipsius Clericatus à Deo facta institutione sunt Patres, & Magistri omnium fidelium, ut dicitur *can. quis dabitur 9. dist. 96.* atqui, ut ibidem habetur, *miserabilis infanie esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subjugare, & illum suæ potestati subicere, quo credit non solum in terra, sed etiam in cælis se ligari posse & solvi.* 6. Nulla potestas, sive Jurisdicção potest propria virtute ferri extra genus, sive limites objecti sui. Ita autem ferretur potestas sæcularis, si eidem subjecti essent Clerici, & personæ Ecclesiasticæ, quippe quæ Sacræ Personæ sunt, potestatis autem Sæcularis objectum sint res, & personæ tantum profanæ. 7. Si Clerici, & aliæ personæ Ecclesiasticæ solum Jure humano à potestate Laicali exemptæ essent, possent Principes Sæculares ex toto, vel ex parte Immunitatem Ecclesiasticam abrogare sive per revocationem, sive per præscriptionem, quod plerique DD. negant.

97 *Alterâ Sententiâ* vult è contrario, quod Clericorum, & Personarum Ecclesiasticarum à foro Sæculari exemptio in novo Testamento solum Jure humano sit introducta. Ita Covar. *pract. qq. c. 31. n. 2. Valasc. tom. 1. consult. 100. n. 8. Cevallos pract. quasi. 550. Boërius decis. 31. n. 4. Farin. prax. crim. q. 8. n. 2. v. limita 1. Molin. tr. 2. de J. & J. D. 31. n. 11. Oliva for. Eccl. n. 1. q. 10. à n. 9. Zoël. hic n. 31. Schamb. ibid. n. 34. & alij tam TT. quàm JCTi complures magni nominis, quos sequitur Præn. & Clar. D. Herman. Anton. de Chlingensperg de *Judic. in gener. c. 2. assert. 41. & sqq.* Fundamenta illorum sunt 1. Quia in SS. Paginis novi Testamenti non extat ullus textus, quo ejusmodi exemptio immediatè sit constituta: imò quod illa Clericis, spectato præcisè Jure Divino, & naturali, in temporalibus non competat,*

ex varijs textibus non obscure videtur colligi, ut cum Paulus dicit: *Omnis anima subminoribus potestatibus subdita sit.* Rom. 13. v. 1. cum Petrus ait: *Subditi estote Regi quasi excellenti 1. Petri 2. v. 13.* cum Christus ad Pilatum dixit: *Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper.* Joan. 19. v. 11. cum Paulus ad Cæsarem appellavit *Act. 25. v. 16. &c.* 2. Quia privilegium hoc primis Ecclesiæ temporibus non habuerunt Clerici, sed postea primum illud ipsis concessum fuit, & quidem non totum simul, sed successivè; nam Justinianus Imp. illud ipsis concessit tantum in causis Civilibus, & quando super crimine Ecclesiastico conveniebantur; quando verò conveniebantur super crimine Civili, fortiebantur & ipsi forum sæculare. *Novell. 83. prime. & c. 1.* 3. Quia exemptio Clericorum à foro Sæculari non semper fuit eadem, sed variationem passâ tam quoad causas, quàm quoad ipsas personas, ut patet ex multis textibus, & novissimè ex Trid. *sess. 23. c. 6. de reform.* ubi illa non parum restricta est. Atqui ea, quæ Juris naturalis, vel Divini sunt, non ita mutari, vel restringi potestate humana possunt. Ergo &c. 4. Clerici cum Laicis possunt inire Contractus, ut emptiones, locationes &c. Ergo etiam Laici coram Magistratibus Civilibus convenire eosdem possunt, ut pacta servent; nam in loco Contractus quivis fortitur forum, etiam si Judex illius loci aliàs sit incompetens. 5. Clerici etiam hodie subjiuntur Judici Laico in causa Reconventionis, & Feudalibus, imò aliquando etiam in Criminalibus *c. cum non ab homine 10. de Judic. & c. novimus 27. de V. S.* ergo nulla est repugnantia, quin etiam subjiuntur ipsdem in alijs temporalibus. 6. Clerici non minus sunt pars Reip. ac Laici. Ergo non minus, ac isti, à Reip. capite puniri possunt, si Republicam turbent. 7. Christiana Religio non liberat Fideles ab ullo vinculo Civili v.g. à debito pecuniario, conjugio, servitute &c. Ergo nec liberat à Jurisdicção Sæcularium Magistratum.

Tenenda videtur Sententiâ inter, utramque priorem media, & ad Quæstionem n. 95. propositam respondendum cum distinctione, quam adhibent Less. l. 2. de J. & J. c. 33. n. 28. & seqq. Pal. tr. 12. D. un. p. 1. n. 4. Gonzal. in c. 8. de Judic. n. 11. Delbene de Immunit. tom. 1. c. 1. dub. 2. f. 1. n. 26. P. Wiest. hic n. 175. & alij ab his cit. Dicunt DD. isti, Exemptionem hanc Clericorum à foro Sæculari immediatè quidem esse Juris humani, originaliter tamen, & initiativè esse Juris Divini: quod innui videtur etiam à Trid. *sess. 23. c. 6. de reform.* ubi Immunitas hæc dicitur *constituta DEI Ordinatione, & Canonice Sanctionibus: Canonice Sanctionibus* quidem, quibus partim introducta, partim acceptata sunt privilegia ab Im-

Imperatoribus Statui Clericali concessa, ut patet ex Juris utriusque textibus tum *citt.* tum passim obvijs.

DEI ordinatione autem; quia exemptio hæc originem, & initium suum ex Jure Divino trahit: idque extri- plici capite. 1. Quia facta est ad imitationem Legis antiquæ, quæ Sacerdotes, & Levitæ à potestate reliquarum Tribuum exempti, Aaroni, & Successoribus ejus tantum sub- jiciebantur. 2. Quia ex speciali quodam in- stinctu, & quodammodo præcepto DEI pro- fecta est; cum enim recta Ecclesiæ guberna- tio exigere videatur, ut Clerici, tanquam Patres, & Magistri reliquorum Fidelium, ab istorum potestate, & Jurisdictione ex- imerentur, per hoc ipsum, quòd Christus commiserit Pontifici gubernationem Ecclesiæ suæ, etiam commississe ipsi potestatem cen- setur privilegium hoc communicandi Cleri- cis.

3. Quia etsi Jure natura nonne- cessario competat Clericis, tamen eidem maxime consentaneum est Clericos, tan- quam res Deo dicatas, non eodem modo tractari, sicut tractantur Laici. Habet autem Pontifex ex Jure Divino Potestatem gubernandi Ecclesiæ, & faciendi in illa, quod maxime consentaneum est Juri Divino, & naturali. Ergo &c. Neque plus probant Argumenta utriusque Sententiæ.

Ad 1. Argumentum primæ Sententiæ solum sequitur, quòd æquum fuerit, etiam Sacerdotes novæ Legis eximi à potestate Laicali; non verò quòd præcepto Divino exempti sint; nam Lex, quæ Veteris Te- stamenti Sacerdotes, & Levitas eximebat, ce- remonialis fuit, & cons. abrogata per Legem novam. *Ad 2.* ibi dicitur exemptionem istam esse Juris Divini, vel quia à Veteri Le- ge ducebat originem, vel quia Jus Divinum, & naturale dictabat, Clericos esse eximen- dos. *Ad 3.* ex illo Christi facto sequi- tur ad summum, ibi S. Petrum, & Succes- sores à Christo exemptos fuisse à potestate Laicali, non verò cæteros Clericos, cum de solo Petro, non de Apostolis cæteris sermo ibidem fiat. Neque obstat, quòd etiam Apostoli, & Clerici dicantur Filij Dei; nam Filij Dei adoptivi sunt Fideles omnes, etiam Laici, nec tamen exemptionis privilegium ex eo possunt prætere.

Ad 4. 5. 6. Ijs Argumentis solum probatur, quòd, ut paulò antea dictum, Jus Divinum, & natu- rale dicit talem exemptionem esse facien- dam; non verò, quòd illam defacto statue- rit. *Ad 7.* negatur sequela; nam post- quam exemptio hæc semel legitime introdu- cta est, nec revocari per Statuta Principum Sæcularium amplius potest, nec etiam per con- suetudinem abrogari: non revocari; quia per ejusmodi privilegium Clerici celsarunt esse subditi Principum Sæcularium; nemo autem privilegij suis privari, nisi subditus, potest: non abrogari per consuetudinem; quia non apparet, quomodo consuetudo contraria

privilegio, quod Dei ordinatione, & speciali instinctu, ac quodammodo præcepto est in- troducendum, rationabilis esse possit. Ac- cedit, quia ad consuetudinem legitime præ- scriptam necessarius est consensus saltem tacitus Legislatoris. Atquitalis consensus Legislatoris præsumi non potest; hic enim est Pontifex, qui dum quotannis in Cæna Domini adversus violantes Immunitatem Ec- clesiasticam Excommunicationem, & alias poenas promulgat, sufficienter ostendit, se consuetudinem istam, quæ Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum personarum Immunitas læ- ditur, non approbare.

Neque efficaciora sunt Argumenta se- cunda Sententiæ.

Ad 1. pro nostra re- sponse serviant textus, & rationes allatæ pro prima sententiæ, quæ saltem hoc pro- bant, quòd Immunitas ista initiativè sit Juris Divini, & naturalis. S. Petrus *l. cit.* locutus est de Laicis, quod ad Clericos extendi non debet. Pilatus adversus Christum potesta- tem habuit non Juris, sed facti, qualem etiam Tyranni habent. Cætera vide *suprà n. 73.*

Ad 2. istud Argumentum confirmat nostram Sententiæ. *Ad 3.* privilegium fori Clericis competens, quia immediatè est Juris humani, ideo variari potest; quia verò simul initiativè est Juris Divini & natu- ralis, tolli omnino non potest, etiam à Pont. quippe qui potestatem à Christo accepit ad adificationem duntaxat, non verò ad destru- ctionem Ecclesiæ, quod fieret, si tolleret Pontifex, quod Divino & naturali instinctu, ac quasi præcepto est introducendum.

Ad 4. satis est, quòd Clerici coram suo Magist- ratu Ecclesiastico conveniri possint, ut pacta servent, & ab eodem puniri. *Ad 5.* etsi repugnantia non sit Clericos potestati Sæcu- lari in quibusdam casibus subijci, est tamen repugnantia, ut subijciantur eidem universim ob indecentiam summam; neque enim de- cens est subijci personas Sacras profanis, patres filijs, Pastores ovibus. *Ad 6.* Clerici qui- dem sunt pars Reip. & ejusdem Cives, exemp- ti tamen ob sublimitatem Status à Laica potestate. *Ad 7.* etsi Lex Christiana non eximat omni vinculo, Clerici tamen ob Status dignitatem omnino debuerunt esse ex- empti, ita ut exemptio quidem processerit à voluntate humana, convenientia verò ejus- dem à Divina.

Quæritur 6. an Clerici renuntiare possint privilegio fori Ecclesiastici? *Ratio dubitandi est 1.* quia privilegium hoc videtur esse favor non tam publicus, quàm privatus singulorum Clericorum, in quorum utilita- tem immediatè redundat. 2. Sic renun- tiari posse privilegio, quod ratione Clerica- rûs, & Sacerdotij competit, expressè supponit *l. si quis 51. C. de Episc. & Cleric. & l. si quis 29. C. de Pact.* 3. *can. inolita 42. can. Cleri- cum 47. & can. seq. caus. 11. q. 1.* prohibentur Clerici ad forum sæculare pertrahi, pulsari, quæ

quæ verba invitos denotant. Igitur volentes conveniri ibidem possunt. 4. Idem clarius habetur *can. pulsatus 3. caus. 3. q. 6.* ubi permittitur Clerico, ut *pulsatus*, seu vocatus *ad Judicem non suum, si voluerit, taceat.* 5. *can. mandastis 10. caus. 2. q. 5.* Sixtus III. coram Concilio, autoritate Valentiniani Imp. congregato, suspectus de crimine se purgavit. 6. *c. dilecti 17. h. tit.* habetur, quod privilegium fori non profit ijs, qui se certo loco respondere, vel solvere promiserunt.

102 Sed his non obstantibus, dicendum, Clericos nec invitos, nec volentes renuntiare posse privilegio fori Ecclesiastici, & consentire in Judicem Laicum, ut coram ipso conveniantur. Ita Pirh. *hic n. 176. Zæf. n. 20. Schamb. n. 40. Engl. n. 39.* cum communi DD. & constat ex *c. si diligenti 12. h. tit.* Ratio est, quia privilegium hoc exemptionis non personale, sed toti Statui Clericali publicè indultum, adeoque favor, & Jus publicum est, cui per privatorum pacta derogari non potest. *Proceditque hoc 1.* non tantùm in causis Spiritualibus, & Ecclesiasticis, ubi exemptio est Juris Divini, sed etiam in temporalibus, & profanis; nam neque de his conveniri Clerici coram Judice Laico possunt, ut dictum est *n. 79.* *Procedit 2.* sive expressè, sive tacitè renuntiaverit Clericus e. g. quia patitur se conveniri, & condemnari à Judice seculari, & non contradicit. *Gloss. in c. si diligenti cit. V. manifestè in fin. Abb. ibid. n. 25. Pirh. l. cit.* Ratio est, quia regulariter plus non operatur consensus expressus, quàm tacitus. *Procedit 3.* etsi per pactum Juramento confirmatum in Judicem Laicum consenserit Clericus. *Gloss. fin. in c. cit. Zæf. n. 21. Pirh. n. 177. Schamb. Engl. l. cit.* quia Juramentum tale cedit in præjudicium Status Clericalis; conf. non est obligatorium.

103 Neque urgent Argumenta allata. *Ad 1.* constat ex probatione responsionis, hoc privilegio concedi favorem publicum. *Ad 2.* Juris Civilis dispositio, cum de Ecclesijs, & Clericis agitur, attendi non debet, ubi contrarium SS. Canones disponunt. *Ad 3.* quamvis ab initio privilegium fori Clericis hoc pacto concessum sit, ne ad secularia Judicia trahantur, sive venire compellantur, postea tamen constitutum est, ut ne volentes quidem coram Judice Sæculari se purgare, litigare, vel respondere possint, ut patet ex *c. si diligenti cit.* *Ad 4. can. pulsatus cit. intel-*

ligi debet non de Judice Sæculari, sed Ecclesiastico alieno; nam coram hoc, accedente consensu Episcopi, respondere Clericus potest. *Gloss. ibid. V. si voluerit, & V. teneat.* *Ad 5.* Sixtus III. se purgavit in eo Concilio, non ex obligatione, sed ultro, ac sponte, per hoc non dans Successoribus suis formam, & exemplum se ita purgandi, ut expressè *in can. cit.* additur. *Ad 6.* ibi sermo est de privilegio non communi toti Ordini Clericali, sed speciali, Clericis in certo loco concessio, ne sc. possint conveniri citra mare: cui derogari propria renuntiatione potest, cum non concernat aliquid cedens in detrimentum Status Clericalis.

104 Quæritur 7. quæ sint pœnæ Clericorum renuntiantium Privilegio fori Ecclesiastici? hæc pœnæ expressæ sunt *can. nullus 6. can. inoluta 42. can. placuit 43. caus. 11. q. 1. & c. si diligenti 12. h. tit.* quarum aliæ in Actorem, aliæ in Reum latæ sunt. Si Clericus Actor alium Clericum trahat ad Judicium Sæculare, perdit causam, si ea Civilis sit, & à comunione efficitur extraneus, vel alienus, h. e. excommunicatur, donec satisfecerit Reo, & Ecclesiæ pro injuria, quam utrique irrogavit. Clericus verò Reus, si coram Judice Sæculari conventus, voluntariè se purget, vel respondeat coram eodem, si causa Civilis sit, perdit, quod evicit, sive obtinuit, vel si retinere hoc velit, amittit locum suum, seu debet deponi. Si verò causa criminalis sit, locum suum amittit, & deponi debet ab officio, & Beneficio, sive deinde sententia pro eo lata sit, sive contra eum.

Porro, ut cum alijs notat Pirh. *hic 105 n. 180.* circa has pœnas tria sunt advertenda. 1. Pœna hæc amissionis neque ab Actore, neque à Reo incurritur ipso Jure, sed per sententiam Judicis; quia verbum *Perdant* non est tam præsentis temporis, quàm futuri; per verba autem futuri temporis imponitur pœna non ipso Jure, sed per sententiam. 2. Actor Clericus non incurrit hanc pœnam amissionis per solam citationem Rei Clerici: imò ad eam evitandam sufficit, si in quacunque litis parte ab incepta causa desistat. 3. Prædictam pœnam amissionis causæ etiam non incurrit Laicus trahens Clericum ad Judicium Sæculare *Auth. statuimus C. de Episc. & Cleric.* ubi etiam habetur, quod Judex potestare judicandi privandus sit.

§. VII.

De Foro Privilegiato Laicorum.

SUMMARIUM.

106. Quenam persone dicantur miserabiles?
107. Quale privilegium habeant ratione fori?

108. Quando uti nequeant hoc privilegio?
109. Privilegium ratione fori competens militi?

110. Non competit preventio ab alio Judice, antequam miles fieret.
 111. Privilegium Studioforum.
 112. Quinam illo gaudeant?
 113. Requisita, ut gaudeant?
 114. An eo gaudeant etiam Cessatores?
 115. An extra patriam suam studentes, vel docentes?
 116. Utrum etiam in Criminalibus?
 117. An Studiosus ad locum delicti remitti debeat?
 118. An ita remitti debeat preventus ab alio

- Judice, antequam Scholaris fieret?
 119. An Magistratui Academico competit Jurisdictio in Clericos Studiosos?
 120. Quando Privilegium Fori Academici amittatur?
 121. Forum Speciale Principum, & Ordinum Imperij, seu Austregarum.
 122. Cause, quae in foro Austregarum decidi possunt.
 123. 124. 125. Quomodo singulis Imperij Statibus forum hoc competit?

Praeter Clericos etiam Laici quidam Forum privilegiatum habent, suntque quatuor praecipue illorum genera. 1. Personae miserabiles. 2. Milites. 3. Studiosi. 4. Principes, & Ordines S.R. Imperij.

105 Quæritur 1. de foro miserabilium personarum. Et 1. quidem dubitatur, quinam hic veniant nomine personarum miserabilium? 1. sunt pupilli l. un. C. quand. Imp. int. pupill. & viduas &c. Proceditque hoc, etiam Tutorem, & Defensorem habeant, ut contra Paul. de Castro in tit. cit. teste P. Friderich de for. compet. edit. 2. n. 380. communis aliorum habet, & ratio est, quia Imperator l. cit. generaliter loquitur, ac proinde etiam illos privilegio suo donat, qui habent Tutores. Accedit, quod si privilegium illius Legis restringeretur solum ad pupillos defensorem carentes, vix unquam locus eidem foret, cum pupillus sine defensore in Judicio stare nequeat.

2. Viduae l. un. cit. Estque hoc verum, etiam si non sint pauperes, ut contra Roland. à Valle Vol. 2. conf. 20. n. 12. docet Gaill. l. 1. obs. 1. n. 40. Sperell. for. Eccl. Decis. 156. n. 33. & ipse Roland. vol. 1. conf. 76. n. 45. quos sequitur P. Friderich l. cit. n. 381. & P. Schmier de Judic. c. 3. n. 269. quod etiam dicendum de pupillis. Ratio est, quia Imperator, dum privilegium istud concecit, inter pauperes, & opulentos non distinguit, nec rationem sumpsit à paupertate, sed ex eo, quod miseratione digni sint; ista autem digni sunt pupilli, & viduae etiam opulentae, illi ob ætatis, hæc ob sexus imbecillitatem, ob quam premi, etiam dum opulentae sunt, solent. ergo &c.

4. Femina maritum quidem habens, sed inutilem, seu à quo defendi nequeat, quia v. g. captivus, exul, ad turrem damnatus est. Gaill. l. cit. n. 44. Pignatell. tom. 5. consult. 2. n. 55. P. Friderich n. 383. P. Schmier n. 267. arg. c. inter corporalia 2. §. sed neque de Translat. Episc. l. vir mulieri 64. ff. de donat. int. vir. & mulier. quia æqualem commiserationem meretur vidua, sive maritum omnino non habeat, sive habeat, sed talè, à quo auxilium sperare nequeat.

4. Virgo, sicut patrem non habeat, à quo defendi possit, ut contra Felin. Covar. Gaill.

& alios probabiliter docet Azo in Summ. ad tit. C. quand. Imper. cit. Sperell. decisi. 158. n. 3. & plures alij ab hoc cit. fatenturque Covar. pract. qq. c. 7. n. 2. sententiam istam communem esse inter DD. Ratio est, quia ut Javolenus l. malum 242. §. viduam 3. ff. de V. S. ait, Viduam non solum eam, quae olim nupta fuisset, sed eam quoque mulierem, quae virum non habuisset, appellari, ait Labeo; quia Vidua sic dicta, quasi vecors, vesanus, qui sine corde, & sanitate esset; similiter Viduam dicunt esse sine duitate.

5. Senes decrepiti, item qui diuturno morbo exhausti, & enervati, & generaliter omnes, qui naturali commiseratione ob fortunæ injuriam digni sunt l. un. C. quand. Imp. Quinam autem in specie pro talibus habendi sint, Judicis arbitrio relinquendum est, ut ex receptissima DD. sententia notat Menoch. de arbitr. cas. 55. n. 1. & Mascard. concl. 1066. n. 1. & sqq.

Dub. 2. quale Privilegium ratione fori habeant personae miserabiles? **R.** triplex maximè privilegium ipsis competit, quorum duo priora ipsis concessa sunt Jure Civili l. un. C. quand. Imper. tertium Ecclesiastico per c. novit. 13. de Judic. & c. licet ex suscepto 10. c. ex parte 15. h. tit. Sunt autem sequentia.

1. extra Provincias, in quibus sunt, ad Comitatum, h. e. ad Curiam, Consistorium, vel ad Examen Imperatoris vocari nequeunt, nec ibi conveniri invitæ.

2. Si alios convenient, immediatè Cæsarem adire, & adversarios suos coram eo in prima statim instantia convenire possunt. Proceditque hoc, sive oppressionem sui in alio Tribunali metuant, sive non, ut patet ex particula praesertim, quæ Imperator in l. un. cit. utitur; nam particulis maximè, & praecipue æquivalet, conf. implicativa est, & casus alios contrarios non excludit, sed involvit, ut alijs cit. notat P. Friderich de for. compet. edit. 2. n. 378. & P. Schmier. de Judic. c. 3. n. 271.

3. Si personae ista vi oppressa, & spoliata possessione sua sunt, spoliatorem Laicum coram Judice Ecclesiastico, ommissis etiam Judicibus alijs Ordinarijs, sub quorum Jurisdictione sunt, convenire immediatè possunt: idque verum est non tantum, quando Judex Sæcularis in Justitia iisdem

administranda est negligens; nam hoc casu provocare ad Judicem Ecclesiasticum possunt etiam personæ non miserabiles. *c. licet ex suscepto cit.* sed etiam quando Judex Laicus administrare ipsis Justitiam vellet, ut patet ex *c. ex parte cit.* & communi omnium sensu receptum fatetur Covar. *pract. qq. c. 6. n. 1. v. imò* *Et in hoc*, licet ipse contrarium ibidem teneat. Ratio est, quia causæ viduarum, & aliarum miserabilium personarum, quæ per injuriam, vel vim oppressæ sunt, earumque defensio ad Ecclesiam spectat saltem cumulative. Unde corrui Argumentum Covarruvæ, quod sumit ex *c. novit. cit.* ubi Pontifex profitetur se nolle turbare Jurisdictionem Laicorum; non enim turbat illam, dum patrocinium hujusmodi personarum suscipit, quod à Deo sibi, & Ecclesiæ commendatum habet.

108 Dub. 3. quibus casibus personæ miserabiles privilegio hoc Juris uti nequeant?
 R. 1. Hoc privilegio uti non possunt Viduæ viventes impudicæ. Covar. *pract. qq. c. 7. n. 1.* Sperell. *decis. 158. n. 26.* P. Friderich *de for. compet. edit. 2. n. 384.* & ratio est, quia non censendum, Imperatorem voluisse hujusmodi Viduis favere contra monitum Apostoli *1. Timoth. 5. v. 3. Viduas honora, quæ verè viduæ sunt*, ubi *v. 6. explicans*, quæ verè vidua sit, addit, *Quæ in delicijs est, vivens mortua est.*

2. Meretrices. Stephan. Gratian. *Discept. for. c. 962. n. 20.* Sperell. *l. cit. n. 25.* P. Friderich *n. 384. cit.* & alij apud istos; etsi enim miserabilissimæ sint, uti omnes facinorosi, non tamen sunt miserabiles personæ fortunæ injuriæ, ut requirit Imperator *l. un. C. quand. Imper.*

3. Qui suâ culpâ, v. g. luxu, gulâ, ludo, aut ob crimen in paupertatem, malumve aliud se præcipitârunt, ut contra Covar. *pract. qq. c. 6. n. 2. v. sed si quis* do et Andr. de Isern. *in Constit. Neapol. l. 1. tit. 37. n. 9.* Matth. de Afflict. *in l. un. cit. n. 28.* Rebuff. *ad Leges Regias tom. 1. tit. de sent. provis. gloss. ult. quos citat*, & sequitur P. Friderich *l. cit. n. 386.* ex ratione paulò antè allata de meretricibus: quod confirmatur à pari cum Clericorum privilegio, quod datum ipsis est *c. Odoardus 3. de solut. quo privantur*, qui ludo, vel aliâ luxuriosè vivendo bona sua prodederunt.

4. Qui privilegio huic renuntiârunt: quod tamen Gloss. *in l. un. cit. v. excedere*, Gaill. *l. 1. obs. 1. n. 40.* Sperell. *decis. 166. n. 48.* & apud hunc communis sententia negat ex ratione, quia videtur concessum non ratione singularum personarum miserabilium, sed statui ipsarum, & miserationis intuitu: quæ tamen ratio non multum probat; quia personæ miserabiles non magis videntur Statum constituere, quàm Studiosi, qui tamen, ut infra dicetur, renuntiare privilegio fori specialis possunt.

5. Denique miserabiles personæ non possunt uti suo privilegio contra aliam personam miserabilem, eam trahendo in prima instantia ad Curiam Imperatoris. Stephan. Gratian. *Discept. for. c. 182. n. 21.* Covar. *pract. qq. c. 7. n. 5.* Vincent. de Franchis *decis. 188.* ubi dicit, sententiam istam esse verissimam ex Regula communi, quia privilegiatus adversus habentem par privilegium privilegio suo uti non potest, quando utrumque est speciale, & ex eadem causa concurret: imò si hoc casu usus esset privilegij, etiam reus conventus uti eodem posset, & opponere exceptionem privilegij, quod etiam ipse haber, ne ad Curiam Imperatoris, vel Regis in prima instantia invitatus trahatur.

Quæritur 2. quod Privilegium ratione fori militibus competat? R. his per *l. magisteria 6. C. de Jurisdic. om. Judic. l. si quis 29. C. de pact. l. si quis 7. ff. de Judic.* hoc conceditur privilegium, ut si in numerum militum, præfuto Juramento, rite inscripti sint, coram alio Judice, quàm militari, civiliter, aut criminaliter conveniri nequeant. Ita omnes.

Dixi 1. *Si in numerum militum, præfuto Juramento, rite inscripti sint*; nam, ut Ulpianus *l. ex eo 42. ff. de testam. milit.* rectè observat, *qui nondum in numeris sunt*, licet etiam lecti tirones sint, *Et publicis expensis iter faciant, nondum milites sunt; debent enim in numeros referri.*

Dixi 2. *Nequeunt coram alio Judice, quàm militari conveniri*: est autem Judex militaris Magister militum, seu, ut *l. magisteria cit.* loquitur Imperator, *Magisteria potestas.* Hanc potestatem hodie exercet Dux Militum, vel Colonelus, ut loquitur, vel per se, vel per Auditorem suum, & quidem in causis gravioribus, & cap talibus, convocato Senatu militari.

Dixi 3. *civiliter*: quam potestatem in causis civilibus cognoscendi Magistro militum concessit *l. magisteria cit.* cum antea, ut Vultejus *in l. cit. n. 8. Et sqq.* ostendit, eam potestatem Judex militaris non habuerit. Sed & hodie tres casus excipiuntur, quibus fori militaris privilegio non gaudent milites.

1. Si conveniantur ex causâ functionû publicum, seu tributorum *l. un. C. in quib. caus. militant. & l. fin. C. ubi quis de Curial. vel cohortal. Et c.*

2. Si per Provincias sociantur, i. e. mercaturâ causâ societatem Imperatoris consensu contraxerint *l. fin. cit.*

3. Si prædia conduxerint vel à fisco, vel alijs DD. *in l. cit.*
 Dixi 4. *aut criminaliter*: ubi distinguendum, de quali crimine conveniatur miles; nam si crimen sit militare, contra solas Leges militares admittum, solus Magister militum est Judex competens, ut fatentur omnes. At si crimen sit commune. h. e. contra prohibitionem Juris communis commissum, Gloss. *in l. Magisteria cit. v. etiam Civilium*, & hanc secuti DD. communiter distinguunt, & si eno-

enorme fit, potestatem de eo cognoscendi, & puniendi illud Rectori Provinciae tribuunt, Magistro militum autem, si enorme non fit. Verum hoc discrimen sublatum est hodierna consuetudine, juxta quam teste Boërio de Custod. Clav. n. 29. de omni militum suorum crimine cognoscunt illorum Magistri.

Dubit. Quid sit tenendum de eo, qui postquam prævenerat jam fuit ab aliquo Judice, miles efficitur, & forum mutat? *Rationem dubitandi* facit l. qui cum uno 4. §. reus 5. ff. de re militar. ubi reus capitalis criminis, si miles voluntarius factus est, capite puniendus dicitur, nec remittendus est, ubi postulatus est.

Sed dicendum, hoc casu privilegium militare non prodesse reo, militi facto, postquam jam prævenerat ab alio Judice. Ita Oldrad. Alberic. Fulgos. quos citat, & sequitur Barbof. in l. si quis posteaquam 7. ff. de Judic. n. 66. & P. Friderich de for. compet. edit. 2. n. 398. & aperte constat ex l. si quis posteaquam cit. ubi statuitur, quod si quis posteaquam in Jus vocatus est, miles, vel alterius fori esse ceperit, ibi nihilominus respondere teneatur, ubi in Jus vocatus est, nec praescriptionem fori opponere possit. Conf. ex l. ubi acceptum 30. ff. eod. ubi pro Regula ponitur, quod, ubi acceptum semel est iudicium, ibi esse finem accipere debeat.

Neque obstat l. qui cum uno allegata in contrarium; loquitur enim de milite voluntario, de quo hac Lege specialiter constitutum est, ut à suo Duce puniretur, etsi alibi ob crimen grave accusatus, & citatus fuisset ante susceptam militiam: cujus Constitutionis ratio fuit, quia ita suscipiendo militiam, graviter deliquit in l. un. C. de reis postulatis, quâ postulatus criminis, antequam ostendat suam innocentiam, vetatur ad honorem militiae aspirare: quod crimen cum commiserit in ipsa susceptione militiae, merito à Duce suo pro hoc punitur, ita ut antequam condignam pro hoc poenam receperit, ad Judicem alterum, qui ipsum citando prævenerit, non sit remittendus.

111 Quæritur 3. quomodo ratione fori privilegii sint Studiosi? R. his Fridericus I. Barbarossa Constitutione in Comitibus apud Roncalias, seu in Campis ad Padum haud procul Placentiâ in Italia 1158. mense Novembri latâ indulgit, ut si litem eis quispian super aliquo negotio movere voluerit, eos coram Domino, vel Magistro suo (i. e. Rectore Universitatis, ut communiter DD. explicant) vel coram ipsius Civitatis Episcopo de eo conveniat, ita ut optio iisdem competat, an coram hoc, vel illo conveniri malint: quam tamen optionem consuetudine Academicarum sublatam ait Besold. de Jur. Academ. c. 6. n. 2. Quidquid sit, hoc certum, Scholarem, si semel unum ex his duobus elegerit, non posse amplius variare; tum quia per electionem semel factam jus acquiritur adversario, quod ei auferri nequit arg.

l. hujusmodi 84. §. Stichum 9. ff. de Legat. 1. tum quod optione data regulariter non licet nisi semel optare, ut malitius hominum occurratur, quibus indulgeretur, si identidem variari posset. Insertum Constitutionis istius fragmentum est Tit. C. ne filius pro patre &c. & habetur Auth. habita ibid. Rationem Imperator, quâ motus fuit ad privilegium hoc concedendum, his verbis expressit: *Quis eorum non misereatur, qui amore scientia exules facti de divitibus pauperes semetipsos exinanivunt, vitam suam multis periculis exponunt, & à vilissimis saepe hominibus (quod graviter ferendum est) corporales injurias sine causa perferunt.*

Dub. 1. quinam privilegio fori specia-
lis per Auth. cit. indulti gaudeant? R. 1. Studiosi, qui in Universitate publica sunt immatriculati, ac litteris ibidem dant operam, ut patet ex textu cit. 2. Professores illorum, idque multo magis; quia, ut Auth. cit. dicitur, eorum scientia totus illuminatur mundus, & ad obediendum Deo, & hominibus ejus ministris vita subditorum informatur.

3. Utrorumque uxores; quia generale est, quod uxor sequatur forum mariti, non solum domicilij; sed etiam illud, quod marito competit ratione dignitatis, officij, artis, aut privilegij personalis, prout constat ex l. fin. C. de incolis, ubi Imp. Mulieres, inveniunt, honore maritorum erigimus, genere nobilitamus, & forum ex eorum persona statuimus. 4. Relictæ eorum Viduæ; quia commune est Viduis, ut gaudeant foro mariti defuncti l. fin. cit. v. fin. autem. l. filij 22. §. Vidua 1. ff. ad municipal. l. quoties 3. C. de privileg. Scholar. Novell. 22. c. 36. Idque verum est pro toto viduitatis tempore, etiam vir ejus, si supervivisset, transacto Studiorum tempore; fuisset amissurus Forum Academicum; quia, ut bene notat P. Friderich de for. compet. edit. 2. n. 373. tempus mortis incipitur.

5. Eorum filij, & nepotes, si in ipsorum potestate existant; gaudent enim privilegio patris, ne iste à Studiis avocetur, si pro filiis coram alio Tribunali respondere cogeretur. Barbof. in l. quia tale 14. ff. solut. matr. à n. 23. Mendo de Jur. Acad. l. 3. q. 5. n. 33. qui tamen notat privilegium istud mortuis parentibus cessare, eò quod dicta ratio cesset. 6. Famili Studiosorum, & Professorum, si Matri- culæ Academicæ sint inscripti, in loco Academicæ iisdem inserviant, & sint ipsorum domestici. Mendo l. cit. n. 34. & 35. & alij plures apud ipsum ex ratione, quia privilegium domino concessum circa forum communicatur famulis. 7. Notarij, Pedelli, Nuntij, Ostiarij Academici. Mendo n. 34. cit. & eo teste communior DD. ratio est, quia isti sunt Officiales Academicæ, & in Corpus Academicum cooptati. 8. Addunt aliqui cum Mendo n. 34. cit. Typographos, Bibliopolas, Bibliopegos, Magistros Lingua-

rum,
K 3

rum, & Exercitiorum, ut vocant, seu Artis gladiatoria, saltandi, equitandi; quod tamen alij negant: unde, ut rectè monet P. Friderich *l. cit. n. 375.* spectanda hic sunt singularum Academicarum privilegia à Principe Territoriali concessa, Reccessus, & Conventiones cum Civitate inita, & consuetudines: quæ si desint, probabilius ad istiusmodi personas privilegium fori Academici non extenditur; quia pro ipsis non pugnat ratio, quam allegat *Auth.*

113 Dub. 2. quid requiratur, ut Studiosi privilegio fori Academici gaudeant? *ny. 1.* requiritur, ut sit Reus; nam quando Scholaris Actor est, forum Rei sequitur, nisi super hoc aliqua Academia speciali privilegio munita sit, vel Studiosus Actor quidem sit, sed ita, ut Rei tamen partes sustineat, prout fit, quando ab alieno Iudice contra eum proceditur, aut injuriâ aliqua est affectus: his enim casibus ad Magistratum Academicum, ut Iudicem Ordinarium, potest trahere undecunque Reum, ut notat Escobar *tr. de Pontif. & Reg. Jurisd. in Stud. Gener. c. 41. à n. 4.* quem citat, & sequitur Mendo *de Jurisd. Acad. l. 3. q. 2. n. 10.*

2. Ut sit in Album, seu Matriculam Universitatis relatus, ut *arg. l. ex eo 42. ff. de testam. milit. & l. suggestionem 1. C. de Advocat. divers. Judicium* tradit Franc. *procem. l. 6. Decret. n. 12. Dominic. ibid. n. 23. Donell. in Auth. cit. n. 6. Zoes. ibid. pag. 207. q. 1. Brunnem. n. 2. contra Horatium Lucium de privil. Scholar. c. fin. n. 20.* Excipitur, nisi Inscriptio hæc per errorem, vel oblivionem (quod facile fieri potest) omiſsa sit; nam tali casu, si ita degens in Academia nihilominus ab eadem pro Scholari agnoscat, & ipse quoad cætera pro tali se gerat, non apparet, quomodo tunc iste defectus obesse eidem possit, tam quoad hoc, aliâque privilegia, quam quoad Jus petendi Examen, & Gradum Litterarium, ut notat P. Friderich *de for. compet. edit. 2. n. 358.*

3. Ut ad Litterarum Studia incumbat in Studio, ut vocant, Generali, & Academia approbata. Bald. *procem. ff. S. & hæc tria n. 10. princ. Lectur. Petr. Gregor. l. 18. de Rep. c. 1. à n. 3. Barbof. de offic. Episc. alleg. 56. à n. 21.* quos citat, & sequitur P. Friderich *l. cit. n. 359.* Ex quo sequitur, eum, qui privato Marte, & instructione litteras discit, privilegio fori Academici non gaudere, ut contra Ummium *Process. Judic. D. 4. th. 12. n. 63.* bene ostendit Mendo *l. cit. q. 8. n. 62.* & merito, quia sic non obtineretur finis ab Imp. & Principibus in Universitatum erectione intentus, qui erat, ut concursu ex varijs Provincijs ad hujusmodi Litterarum Emporia factò, per publicas, ac solennes litterarias Exercitationes, Examina, Graduum collationem animarentur Juvenes ad excolendum doctrinâ animum. Debet tamen *Universitatis* nomen hic non strictè sumi, sed latius,

prout etiam Gymnasia & Lycea complectitur; nam etsi ista verè Universitates, & Academia non sint, ij tamen, qui in his litteris dant operam, privilegio fori gaudent, quia *Auth. habita* generalis est, atque adeo ad omnes Scholares pertinet. Pacius *in Auth. cit. c. 9. n. 4. Matth. Stephan. l. 3. de Jurisd. p. 2. c. 10. n. 9. P. Friderich n. 359. cit.*

Dub. 3. an privilegio fori Academici gaudeant etiam Studiosi Cessatores, ut vocamus, seu ij, qui otio tempus terunt, vel à bonarum artium, aut scientiæ comparandæ studio aliena sectantur? Negant non pauci cum Mendo *l. 3. Jur. A. d. q. 8. n. 63.* & *sqq.* ducti textu *Auth. habita cit.* ubi expressè sermo est de ijs, qui causâ studiorum peregrinantur, & quorum scientiâ illuminatur mundus: quæ verba cum non congruant Cessatoribus, sequitur ad illos privilegium specialis fori, & cæteras Scholarium prærogativas non pertinere *arg. Regulæ c. cum cessante 60. de appellat.*

Sed verior videtur affirmativa sententia, quam etiam tenent Bartol. *in l. ex eo 42. ff. de testam. milit. n. 8. Franc. in procem. cit. n. 12. Tiraquell. de cessant. caus. p. 1. n. 214. Gilken in Auth. habita cit. n. 13. P. Wiesel. hic n. 191.* & habet hoc praxis hodierna, providè inducta ad multa incommoda præcavenda, quæ hujusmodi Cessatores fori Academici privilegio non antè spoliatur, quam per sententiam ab Academia dimittantur. Ratio est 1. quia nupiam differè in Jure cautum est, quod privilegium Fori Academici à Cessatoribus, & otiosis Scholaribus ipso Jure amittatur. Igitur retinebunt illud, donec ob ignaviam eo priventur, & exclusi Academia, sortiantur forum Judicis Ordinarij loci. 2. Quia neque Clerici, neque milites, neque Advocati extra casus à Jure expressos privilegij, toti Ordini suo concessis, excidunt, antequam gradu suo dejecti, aut soluti Sacramento dimittantur, ut de Clericis constat *c. cum non ab homine 10. de Judic. de Militibus l. fin. ff. de re militar. de Advocatis l. fin. C. de Advocat. divers. Judic.* Ergo idem dicendum de Scholaribus. 3. Quia per se absurdum videretur, quod hujusmodi Cessatores peccando possint se subtrahere Jurisdictioni sui Rectoris, & quæ onera illorum personam debebant, certa ratione prærogativam ipsdem afferant, nisi velimus hujusmodi desiderium hominum ludibrio, & injurijs auctoritatem Academici Magistratus exponere.

Ad rationem adverse sententiæ dico, illâ quidem probari, quod ad ita desides, & otiosos non pertineant testimonia scientiæ, & diligentia, Gradus Litterarij, & Munera publica; non tamen ostendi, quod ipso Jure & Studiorum neglectu privilegio fori Academici, & alijs Scholarium prærogativis excidunt, quamvis privati ipsdem possunt.

Dub. 4. an tantum illi hoc fori privilegio

gio gaudeant, qui extra patriam docent, aut discunt? Ita quidem Bald. in *Auth. habita cit. n. 3.* Salicet. *n. 2. ibid.* Sichard. *n. 9.* Pacius *c. 4. n. 8.* ducti verbis *Auth. cit. ibi: Qui studiorum causâ peregrinantur, & qui amore Scientiæ exulant*, quæ verba loci Originarij, & Civibus non conveniunt, quippe qui peregrinis, & exulibus maximè opponuntur. Accedit, quia hoc privilegium est contra Jus commune, adeoque extensionem ad personas non expressas non admittit.

Sed verior est negativa Sententia, quam defendunt Angel. in *Auth. cit. n. 6.* Hunnius *ibid. c. 1. q. 5.* Gilken *n. 21.* Zœl. pag. 207. Umnius *Process. Judic. D. 4. th. 12. n. 64.* Matth. Stephan. *de Academ. c. 5. n. 34.* Carpov. *l. 2. respons. Jur. Saxon. respons. 32. n. 20.* Linnæus *de Jur. publ. l. 8. c. 9. n. 50.* P. Wiest. *hic n. 192.* P. Friderich *edit. 2. n. 361.* P. Schmier *c. 3. n. 234.* factique pro ea consuetudo optima Juris interpres, & ratio ipsa; quia ad privilegium fori specialis, & alias prerogativas Scholaribus concedendas moverunt Imperatorem duæ rationes per se sufficientes, una, quòd Studiorum causâ Scholares patriam deserant; altera, & principalis, quòd eorum scientiâ illuminetur mundus, & vita subditorum informetur: quando autem aliquid statuitur ex duabus causis, quarum singulæ per se sufficiunt, ejus Statuti dispositio locum habet, dummodo earum altera, & principalis subsistat *arg. l. fin. §. fin. V. Et licet ff. de J. Et P. 7.*

Ex quo cadit ratio dubitandi allata in contrarium. *Ad Conf.* negatur extendi privilegium ad casum non expressum, cum etiam pro inquilinis non minus, quàm peregrinis ratio principalis ab Imperatore assignata militet; *conf. ab isto potius facta extensio censi debeat, quàm ab Auth. cit. Interpretibus.*

116 Dub. 5. an Jurisdictio per *Auth. cit.* data se extendat etiam ad causas Studiosorum criminales? Non ad istas, sed ad Civiles tantum extendi contendunt cum Bald. Angel. Paul. de Castro. Cujac. in *Auth. cit. circa fir.* Sichard. *n. 20.* Pacius *n. 13.* Lucas de Penna in *l. 2. C. de privil. Scholar.* Jason in *l. 3. ff. de constit. pecun. n. 52.* Donell. *l. 17. c. 20.* Petrus Heigius *p. 2. q. 11. n. 7.* Vultejus *ad l. 10. C. ubi caus. fisc. n. 3.* existimans Rectorem Academiæ in Criminalibus Jurisdictionem non habere, præterquam si ex speciali privilegio eam acquisiverit: & videtur hoc etiam probari 1. Quia nunquam in generali concessione Jurisdictionis Imperium merum comprehenditur *l. quecumque 1. ff. de offic. ejus, cui mandat. est Jurisd.* 2. Quia Academia Bononiensis, ut Horatius Lucius, & Parisiensis, ut Bodinus testantur, forum privilegiatum non habent in Criminalibus. 3. Quia ita habet multarum aliarum Academiarum usus, & sensus.

Verior, Jure communi spectato, vi-

detur esse affirmativa sententia, quam etiam propugnant Gloss. in *Auth. cit. V. si litem.* Bartol. *n. 4. in fin.* Horat. Lucius *tr. de privil. Scholar. privil. 65. §. 69.* Clar. *S. fin. q. 35. n. 23.* Escobar *de Pontif. §. Reg. Jurisd. c. 40. n. 2.* Scipio Gentilis *l. 3. de Jurisd. c. 17.* Linnæus *tr. 8. Jur. publ. Rom. c. 9. n. 33.* Mendo *de Jur. Acad. l. 1. q. 20. à n. 454. & l. 3. q. 2. n. 8. P.* Wiest. *hic n. 194.* P. Friderich *edit. 2. n. 364. §. 365.* P. Schmier *de Judic. c. 3. n. 242.* & alij plures, qui tam frequenti calculo in eam concedunt, ut aliter pronuntiantes Horatius Lucius *privil. 69. cit. in fin.* non dubitavit Hæreticos appellare, quasi compertæ veritati repugnarent.

Colligitur ex *Auth. cit. ibi, Nec ob alterius cujuscunque Provincie delictum, sive debitum (quod aliquando ex perversa consuetudine factum audivimus) aliquod damnum eis inferat; Et: Si litem eis quispiam super aliquo negotio movere voluerit; nam litis, & negotij nomine non infrequenter etiam cause criminales veniunt l. properandum 13. princ. C. de Judic. l. fin. C. ut intra cert. temp. criminal. l. qui crimen 36. C. de his, qui accusar. l. in criminali 5. C. de Jurisd. omn. Judic.* Ratio est 1.

Quia per verba *Auth. cit.* Magistratui Academico concessa est Jurisdictio Ordinaria, ut ex textu patet.

Quoties autem Princeps Jurisdictionem Ordinariam indistinctè concedit, merum Imperium, *conf.* etiam Jurisdictionem in causas criminales concessisse censetur; quia talis concessio est privilegium Principis, quod plenissimè interpretandum est, præsertim illud, quo Ordini hominum Reip. utilium, ut præsentī casu, prospicere voluit, ne extraneorum Judicum injuriâ à scientiæ comparandæ studio avertantur. 2. Cui denegatur Jurisdictio in minoribus, & civilibus negotijs, multo magis in gravioribus, præsertim criminalibus causis denegata esse censetur *l. relegatorum 7. §. fin. ff. de interd. Et relegat. & l. fin. C. de agentib. in reb.* atqui secundum omnes *cit. Auth.* Imperator Studiosos litterarum subtraxit Jurisdictioni Judicis Ordinarij loci in causis civilibus. Igitur multo magis eos subtraxisse censetur in criminalibus.

3. Hunc esse sensum *Auth. cit.* ostendit tum praxis Universitatum Europæ præcipuarum, quæ Jurisdictionem suam etiam ad causas criminales extendunt; tum Tribunalium extraneorum, à quibus Scholares comprehensi ad Academicum Magistratum renuntiantur.

Neque urgent Argumenta opposita. *Ad 1.* ibi sermo solum est de mandata, seu delegata Jurisdictione, non de Ordinaria, qualis, ut antè dictum, est Jurisdictio Magistratus Academici. *Ad 2.* nec Pontifex Bononiensis, nec Rex Galliarum Parisiensis Universitatis Supremi domini illa Imperatoria Constitutione obligantur: & hinc mirum non est, si eâ non attentâ, suis Academij eam Jurisdictionem non concessere. *Ad 3.*

quòd

quod alia quædam Universitates hac Jurisdictione careant, id fortasse factum est, quia Jurisdictio Jure competens in foundationis limine, vel postea autoritate, & ordinationibus Principum restricta fuit; potest enim Princeps Juri communi derogare per sua Statuta, ut in confesso est apud omnes. Cætera, quæ ab alijs obijciuntur, vim non habent; quia pleraque in Clericis, & Militibus, specialis fori privilegio munitis, solvi debent.

117 Dub. 6. an si Studiosus alibi delinquit, & in loco Studiorum reperitur, ad locum delicti remittendus sit? *iv.* negativè ex unanimi DD. sententia; nam teste P. Friderich de for. compet. edit. 2. n. 367. vix est, qui contrarium asserat.

Major difficultas est, an Studiosus ex loco delicti remittendus sit ad Forum Academicum? Dissentiunt enim DD. nam 1. Bald. Accurs. Vultejus, & alij apud Ummium Process. judic. D. 4. n. 66. exstinguunt omne privilegium tolli per delictum, adeoque facinororum Scholarem ibi conveniendam esse, ubi deliquit.

2. König hic n. 52. vult attendendum ad privilegia cujuslibet Academiae, & ad eorum, qui illas fundarunt, & privilegia dantur, mentem; quia hi Jurisdictionem Universitatibus, à Jure communi concessam, aliquando restringunt, vel ampliant.

3. Et communius DD. ut Engl hic n. 29. Friderich n. 367, Schmier de judic. c. 3. n. 243. observant, docent, nisi aliud alicubi receptum sit, delinquentem Studiosum ad locum Academiae, si petatur, vel ipse petat, remittendum esse; videtur enim hoc clarè decisum Auth. habita cit. ubi Imperator, Decernimus, inquit, ut nullus de cætero tam audax inveniat, qui aliquam Scholaribus injuriam inferre præsumat, nec ob alterius cujuscumque Provincia delictum, sive debitum -- aliquando damnatum ipsi inferat, ubi notanda maxime sunt verba, Ob alterius cujuscumque Provincia delictum, quibus significatur, in quocumque loco deliquerit, non tamen ibi, sed coram Magistratu Academico conveniendum esse. Conf. exemplo militum, qui alibi delinquentes ad suum Judicem remittuntur l. de militibus 9. ff. de custod. & exhib. reor. nisi sint desertores militiae l. desertorem 3. princ. ff. de re milit.

Neque obstat, quod Jus petendi remissionem Studiosi alibi delinquentis quibusdam Academicis in specie sit concessum; nam per ejusmodi concessionem non tam privilegium novum indultum, quam id, quod Jure communi concessum est, declaratum censeri debet.

118 Dub. 7. an ita remitti ad instantiam Rei, vel Senatus Academici debeat etiam is, qui à Jure loci delicti commissi, vel celebrati contractus per citationem præventus, & postea punitus factus Scholaris est? Affirmant Bologn. in Auth. habita cit. n. 220. Rebuff. de privileg. Scholar. priv. 153. Horat.

Lucius simili tr. priv. 66. quos citat, & sequitur Barb. in l. si quis posteaquam 7. ff. de judic. n. 113. ex ratione, quia privilegium fori specialis Auth. cit. Scholaribus ob bonum publicum, ad cujus conservationem, & promotionem bonarum artium studia per se tendunt, indultum est.

Sed respondendum est negativè, ut rectè Oliva for. Eccl. p. 3. q. 33. n. 45. & P. Wiest hic n. 199. notant, & dicendum tali casu Judicem adversus ita præventum posse Judicium inchoatum prosequi etiam, postquam in Scholarium numerum, & matriculam relatus est. Ratio est, quia, ut infra n. 142. dicam, præventionis effectus non impeditur per superveniens privilegium, etiam moru proprio concessum à Principe, nisi id exprimat. Conf. à pari cum Clerico, qui si ante Clericatum per citationem præventus fuit à Jure Sæculari, coram illo respondere usque ad causæ definitionem debet.

Ad Argumentum Adversariorum patet retorasio in Clericis, quibus privilegium fori specialis non minùs intuitu boni publici concessum est, ut colligitur ex c. si diligenti 12. h. tit. & tamen, ut modò dictum est, præventionis effectum non impedit, quòd huic in ejus concessione derogatum non sit. Igitur cum æquè parum per Auth. cit. derogatum sit præventionis effectui, hic pariter, superveniente privilegio fori Academici, non impediatur.

Dub. 8. An Academico Magistratu competat Jurisdictio in Clericos litterarum Studiosos? Affirmant Gilken in Auth. habita cit. n. 22. Escobar de Pont. & Reg. Jurisd. c. 33. n. 12. Mendo jur. Academ. l. 1. q. 21. n. 468. allegantes pro hoc cit. Auth. Sed perperam, nisi ostendant eam Constitutionem canonizatam esse; cum enim illa Imperialis duntaxat sit, per illam privilegium fori Ecclesiastici Scholaribus Clericis tolli non potuit.

Quare utendum est distinctione, an Magistratus Academicus omnino constet ex Sæcularibus, an verò, ut Catholicae Universitates consueverunt, sit Corpus mixtum ex Clericis, & Sæcularibus. Si primum, Magistratu Academico Sæculari Jurisdictio nulla in Clericos Scholares competit ob privilegium Clericale, quod eosdem ab omni Magistratu purè Sæculari eximit. Si secundum, Magistratus Academicus aliquando Jurisdictionem in Clericos Scholares exercet: sed hoc contra Jus commune; nam Jure communi subjacent Episcopo loci Ordinario, qui eodem Jure fundatam Jurisdictionem in Clericos omnes suæ Diocesis habet, nisi speciali Jure ab hac exempti sint. Hinc ut in eodem Magistratu Academicus, etiam qui mixtum Corpus ex Clericis & Laicis constituit, Jurisdictionem exercere possit, necesse est, ut eam vel privilegio Apostolico, vel concessione Episcopi in limine foundationis, vel præscriptione Canonica, vel transactione, aut sen-

sententiâ Judicis, quæ in rem judicatam transijt, aut arbitratorum pronuntiatione sit consecutus; nam his solum modis Clerici alterius, quam sui Ordinarij, Jurisdictioni subduntur.

Difficultas est, an Jurisdictionem hanc in Corpore mixto extra Senatam Academicum in Clericos exercere possit solus Rector, si iste sit Sæcularis? Negat Abb. in c. si diligenti. 12. h. tit. n. 27. Et seqq. quem citat, & sequitur Colendissimus Antecessor meus P. Melchior Friderich p. m. de for. comp. edit. 2. n. 371. quod agnovisse etiam videtur Serenissimus Elector Bavarie in Decreto, quod emanavit 1642. 26. Martij, ubi sanxit, ut casu, quo sub Rectoratu alicujus Professoris conjugati casus contingeret, quem ex defectu, & incapacitate Jurisdictionis hujusmodi Rector non posset decidere, causam alicui Professori Clerico (dummodo iste Rectorabilis sit) committeret decidendam. Et videtur hoc ipsum probare ratio; quia generaliter Laico in Clericum Jurisdictioni nulla competit, nisi data illa eidem sit à Summo Pont. hanc autem datam in casu præsentis esse non conitat. Verum de his alibi forsan.

Dub. 9. quandonam amittatur Privilegium Fori Academici? 1. amittitur discessu ab Academia animo non redeundi; si de hoc animo non sufficienter constat, privilegium fori Academici à Scholaribus non amittitur, nisi ab Academia abfuerint quinquennio; quia intra hoc tempus censetur adhuc reineri animus revertendi, præsertim si Examen ultimum nondum subierunt, aut Gradum litterarium susceperunt. Bald. Gomez. Bartol. Salicet. Perez, & alij, quos allegat P. Friderich. de for. comp. edit. 2. n. 370. 2. Si Scholaris committat crimen, in quod per Statuta Academica lata est poena privationis fori Academici. P. Friderich. cit. n. 377. 3. Si à Vidua, vel pupillo conveniatur, ut volunt Bald. in Auth. cit. n. 61. Et 62. Oldendorp. de Jur. singular. Ummius D. 4. th. 12. n. 66. & communiter DD. 4. Si non habeat requisita n. 113. 5. Si conveniatur de rebus, quas extra locum, in quo est Academia, aliâ, quam Studiorum contemplatione, e. g. proprietarum rerum componendarum causâ, tractat. Vultejus ad l. un. C. in quib. reb. militant. Ummius n. 66. cit. in fin. quod tamen alij negant.

Facilius privilegium fori Academici amittunt ij, qui non sunt Scholares; nam Vidua Academici præter causas allegatas illud amittit etiam per secundas nuptias contractas cum alio, qui non est Academicus; Filij illorum, quando exeunt ex patria potestate; Officiales Academiae, quando officium suum dimittunt; quia privilegio hoc non ratione personæ, sed officij duntaxat gaudent.

Quæritur 4. quodnam sit forum competens Principum, & Ordinum S. R. Imperij? 1. distinguendo triplicem illorum Classem, in quas distribui possunt ij, qui Romano Impe-

rio sunt immediatè subjecti. Horum prima est Principum, & Principali dignitate illustrium, **Chur: Fürsten / Fürsten / und Fürstenthümliche.** Secunda Prælatorum, Comitum, Baronum, Nobilium, Tertia Civitatum Imperialium.

Respectu istorum omnium forum competens, in quo conveniri possunt, est Camera Imperij, & Judicium Imperiale Aulicum; quia tamen ab his Judicij appellari non potest, ne immediati Cives Imperij deterioris conditionis sint, quam mediatè subjecti Imperio, quibus secunda, & quandoque tertia instantia permittitur, antequam ad Cameram Imperij, vel Judicium Imperiale Aulicum deveniatur, idcirco Imperatoris, & Procerum Imperij consensu unanimitè constitutum Ordin. Camer. p. 2. tit. 2. Et 3. ut Cives immediati Imperij primæ instantiæ loco, sive ab immediatis, sive à subditis, & mediatis conveniantur, sortiantur forum coram Judicibus *Austregarum*, sic dictarum à Germanico *Austragen*. Vitiarius Inst. Jur. publ. l. 4. tr. 5. n. 1. Pfeffinger ibidem tit. a. quos citat, & sequitur P. Schmier de Judic. c. 3. n. 252.

An Judices hi Austregarij Jurisdictionem Ordinariam habeant, vel Delegatam, magna apud DD. est altercatio.

Ordinariam iisdem tribuunt Bocerus de Jurisd. c. 7. n. 26. Ummius ib. 8. n. 41. Subi. ard. tr. de Austreg. c. 6. n. 172. Blum. process. Camer. tit. 27. n. 12. Delegatam nominant Vultejus ad l. 1. C. de Jurisd. omn. Judic. n. 86. Mindan. l. 1. de processib. c. 19. n. 4. Mynting. cent. 2. obs. 52. Gaill. l. 1. obs. 1. n. 52. obs. 33. n. 3. & alij, quos citat, & sequitur P. Friderich de for. comp. edit. 2. n. 339. Contra Vitiarius l. cit. n. 14. quem citat, & sequitur P. Schmier n. 259. iisdem tam Ordinariam, quam delegatam Jurisdictionem negat, sed arbitros duntaxat illos esse pronuntiat, non tamen qualescunque, sed Legales, seu à Lege publica constitutos. Verum his non vacat ulterius immorari. Hinc

Dub. 1. quanam causæ Austregarum 129 Judicio decidi possint? 1. decidi hoc possunt causæ solum temporales, & que merè Civiles, & quæ ex speciali ordinatione non speciales Judices habent. Adeoque decidi in hoc nequeunt

1. Causæ Matrimoniales, ut contra Mindanum, Vultejum, Ziegler, & quosdam alios Hæreticos Catholici omnes docent, & probat manifesta ratio, cum spirituales sint. Excipitur, si moveatur quæstio de mero facto; quia hoc nihil spiritualitatis habet.

2. Causæ Feudales; quia de his, si controversia sit super Ducatu, Principatu, Comitatu, cognitionem sibi reservavit Imperator Ordin. Camer. p. 2. tit. 7. si de alijs Feudis inferioribus, ex Jure Feudali proprios habent Judices, ut dictum est Tit. 1. n. 65. Et seqq. Excipitur casus, quo Vassallus dominum non vult agnoscere, & se Vassallum ejus

ejusdem negat; nam eo casu Austregis locum unà cum Camera Imperiali facit Mindan. *l. cit. c. 19. mem. 9.* vel ut insinuat P. Friderich *l. cit.* Austregarum Judices cognoscere etiam soli possunt.

3. *Causæ criminales*, ut contra Mindan. *l. cit. c. 9. princ.* & Ummium *D. 4. cit. th. 10. n. 51.* docet Vult. in *l. 1. C. ubi Senator. n. 48.* Subhard. *tr. de Austreg. c. 5. n. 18. & sqq.* & alij plures, quos citat, & sequitur P. Schmier *n. 260.* Ratio est, quia causarum istarum cognitionem ne Camera quidem recipit, debentque illæ in unica instantia citra appellationem absolvi per *Recess. Imp. Anno 1530. §. item 95.* ut adeo ratio Austregarum in ijs cesset. *Neque obstat*, quòd Ordinatio Camerae *p. 2. tit. 2. & tit. 4. princ. V. Spruch / und Forderung* generaliter, & indefinitè Austregis Jurisdictionem tribuat: quia voces istæ convenientius ad causas Civiles, quibus aliquid pro altero petitur, coarctantur; aliàs si in totalitudine deberent accipi, etiam causæ Feudales contra unanimum DD. sensum iisdem comprehendi deberent.

123 Dub. 2. an Austregarum forum omnibus Imperij Ordinibus concessum sit? *h.* negativè; nam privilegium hoc non gaudent Civitates Imperij, sed à quocunque conveniantur, in Camera Imperiali, vel Judicio Aulico conveniendæ sunt, ut contra Richard. *l. 2. cons. 129. q. 3.* & Gilhus. *Arbor. Judic. c. 2. p. 1. §. 8. n. 3. & 6.* docent Gaill. *l. 1. obs. 1. n. 20.* Mindan. *c. 19. cit. mem. 10.* Ummius *D. 5. cit. th. 9. n. 48.* Subhard. *tr. cit. c. 3. à n. 3.* & alij plures, quos citat, & sequitur P. Friderich *de for. compet. edit. 2. n. 348.* & P. Schmier *de Judic. c. 3. n. 253.* dicens esse unanimum ferè Publicistarum. Sumitur ex *Ordin. Cam. p. 3. tit. 27.* ubi decernitur, omnes in Camera conveniendos esse, qui nec alio, nec Austregarum foro potiuntur, atqui Austregarum forum Civitatibus Imperij nusquam communicatum invenitur, igitur cum aliud Judicium non habeant, in prima quoque instantia in Judicio Camerae, vel Imperiali Aulico conveniri debent.

Excipitur, nisi Austregarum privilegium vel longissimi temporis præscriptione, vel speciali gratiâ Imperatoria obtinuerint, prout obtinuisse dicuntur Argentina, Dünckelspila, Eslinga, Fridburgum, Gelnhusium, Hala Suevorum, Memminga, Mülhusium Thuringorum, Norimberga, Ratisbona, Reüthlinga, Schveinfurtum &c. de quibus Matth. Wehner. *l. 6. Symphor. c. 7.* Ummius *n. 48. cit. Blum. process. Camer. tit. 26. n. 53.*

124 Dub. 3. quomodo Austregarum Judicium instituendum sit, quando convenitur persona *primæ Classis* ex recensitis *n. 129. R.* hic distinguendum est, an conveniantur à persona ejusdem secum Ordinis, vel diversi. Si *primum* contingat, Actor mittit Reo libellum Actionis, quâ experiri cogitat,

ipsūque simul requirit, ut se Judicio Austregario submittat. Reus requisitus intra quatuor hebdomadas, à facta requisitione, seu Litis denuntiatione computandas, nominare tenetur quatuor Principes Regentes, sive qui sunt cum imperio, partim Ecclesiasticos, partim Sæculares, ex diversa tamen Domo, & Familia: è quibus Actor eligit unum pro Judice, reumque super hoc certiore reddidit. Quo facto Judex sic electus intra quatuordecim dies ab utraque litantium parte pro munere judicandi suscipiendo imploratur, ut habetur *Ordin. Cam. p. 2. tit. 2.*

Si *secundum* fiat, juxta *Ordin. p. 2. cit. tit. 4.* varia experiendi remedia Actori competunt. 1. petere potest, ut Princeps, vel Elector conventus coram novem suis Consiliarijs, juramento solutis, & non suspectis, è quibus quinque Equestris Ordinis, reliqui Juris periti sint, Jus sibi dici patiat. 2. potest Actor, si mavult, ex iisdem novem Consiliarijs septem, aut quinque eligere, qui dicto modo causam tractent. 3. potest Princeps conventus nominare tres alios Principes non suspectos, è quibus Actor, quem volet, eligar, ut juxta dictam Ordinationem procedat. 4. si maluerit, potest Actor unum Commissarium (qui saltem Prælatus, aut Comes sit) ab ipso Cæsare impetrare, ut coram ipso causa ventiletur, & expediat. 5. si ita placuerit, Actor designare potest novem viros bonos, & totidem ex Consiliarijs suis Princeps conventus, ita ut Actor ex his Rei Consiliarijs tres, & Reus duos ex propositis ab Actore seligat, quorum judicium stare velint. 6. possunt ad eundem finem eligi duo viri boni ab Actore, & duo Consiliarij a Reo cum Jure adjungendi sibi quintum, si in unum convenire nequeant, vel si etiam in hoc optando discordes sint, cum obligatione acceptandi designatum à Cæsare. 7. potest Actor ex Principis conventi Consiliarijs quinque seligere, qui, sic, ut de novem dictum est, procedendi, & pronuntiandi facultatem habebunt, ita tamen, ut Reus, priusquam illi quinque seligantur, unum, aut duos suorum Consiliariorum, quorum operâ pro sui Juris defensione uratur, excipiendo sibi reservare valeat. 8. denique potest Reus conventus nominare novem ex suis Consiliarijs (quorum quinque Equestris sint Ordinis) qui priori remisso, novo Juramento obstringantur de justè secundum utriusque partis producta judicando, ita ut utraque pars quatuor, & si testes sunt examinati, post rotui publicationem duo insuper, nec amplius producta singulis quaternis hebdomadis exhibeat, & concludat, & si quid novi in ultimo scripto à Reo in præjudicium Actoris objicitur, non attendatur. Videatur *Ordinatio Camerae cit.*

Hic solum noto, parum interesse, an hoc secundo casu Actor sit Imperio subjectus immediatè, an mediatè, an sit proprius, an alie-

alienus subditus; nam juxta *Ordin. cit. S. fin.* eadem via in his tenenda est, nisi Princeps conventus aliud obtinuerit privilegio. Quod si Aëtor nullo modo subiectus Imperio sit, adversus reum Principem non tenetur experiri Judicio Austregarum, utpote quod solum constitutum est pro subditis Imperij, quorum in *Ordin.* tantum sit mentio: unde poterit eum immediatè convenire in Camera Imperiali, ut Mindanus, & Stephanus volunt, vel ut rectius sentiunt Vultejus, & Gilhufius, quos citat, & sequitur P. Friderich n. 344. coram Imperatore, qui de Jure communi est Judex Principum Imperij Ordinarius.

125 Dub. 4. quomodo Austregarum Judicium instituendum sit, quando convenitur persona *secundi* Ordinis ex relatis n. 121. in his dispendiendum est, an conveniantur à personis primi Ordinis, an à personis secundi, seu sibi similibus, an à personis tertij.

Si primum fiat, per *Ordin. Cam. p. 2. tit. 3.* duo proponuntur modi: unus est, ut accusatus tres Electores, aut Principes nominet, è quibus Aëtor sibi unum assumat in Judicem; alter, ut Elector, vel Princeps Aëtor ab Imperatore impetret sui Status Commissarium, minimè suspectum, nec à rei domicilio ultra 12. milliaria habitantem. Potest autem ex his duobus eligere aëtor modum, quem velit.

Si secundum contingat, iterum duplex

modus id faciendi *Ordin. Camer. p. 2. cit. tit. 5.* est proditus, potestque Aëtor alterutrum eligere, & vel pro Commissario, ut modò dictum est, Imperatori supplicare, vel ex Electoribus, & Principibus, ultra 12. milliaria à se non remotis, à Reo nominandis, unum accipere.

Si tertium eveniat, & persona secundi Ordinis conveniatur à persona Ordinis tertij, vel omnino extraneà, immediatè conveniuntur in Camera Imperiali, Mindan. l. 1. de process. c. 18. memb. 3. Matth. Stephan. l. 1. de Jurisd. p. 1. c. 3. n. 36. Subhard. c. 4. cit. à n. 12. § 42. Quod etiam verum est, quando conveniuntur ab alijs Civitatibus, vel Personis, non immediatè subiectis Imperio, ut cum alijs notant Mynsing. cent. 1. obs. 89. Gaill. l. 1. obs. 1. n. 17. § 46. Zanger, p. 2. de except. c. 1. n. 356. testaturque Mynsing. l. cit. ita crebrioribus sententijs judicatum fuisse in Camera.

Neque refert, quòd persona primi Ordinis, si à persona inferioris Ordinis mediatè Imperio subiecta conveniantur, coram Austregarum Judicibus conveniri debeant; nam hanc differentiam statuere Statibus, & Ordinibus Imperij visum est, fortè propter præminentiam, & excellentiam Principalis Dignitatis, ut n. 17. cit. notat Gaillius. Verum de his fatis: qui plura volet, Legatus, & Publicistas consulat.

§. VIII.

De quibusdam alijs Fori Specialis Generibus.

SUMMARIUM.

- 126. *Alia quedam genera specialis fori.*
- 127. *Forum Jactationis, seu Diffamationis.*
- 128. *Judex in hoc foro.*
- 129. *Cause, in quibus competit.*
- 130. *An locus ei sit etiam, quando Clericus est diffamans, vel diffamatus?*
- 131. *An in hoc foro inducatur preventio per citationem diffamantis?*
- 132. *Que sit praxis istius remediij?*
- 133. *Forum l. si contendat 28. ff. de fidejussor.*
- 134. *Quomodo illud competat?*
- 135. *An etiam ante lapsum terminum, vel conditionem impletam?*
- 136. *Forum Preventionis.*
- 137. *Requisita, ut inducatur.*
- 138. *An post citationem Aëtor variare valeat.*
- 139. *An citatione unius Correi inducatur Præ-*

- ventio etiam respectu ceterorum?*
- 140. *Coram quo Judice conveniri debeat Laicus, quando est Socius Clerici in crimine?*
- 141. *Vel quando ipse, & iste sunt duo Correi debendi?*
- 142. *An mutato foro, forum preventionis cesset?*
- 143. *Forum Prorogationis.*
- 144. *Requisita ad istud forum.*
- 145. *Casus, in quibus ei est locus.*
- 146. *Personæ, que prorogare Jurisdictionem Judicis non possunt.*
- 147. *An istud possunt Clerici respectu Judicis Laici?*
- 148. *An respectu Judicis Ecclesiastici non sūt?*
- 149. 150. *An Clerici, & Religiosi exempti subdicere se Jurisdictioni Ordinariorum possint?*

126 **P**ræter Forum privilegiatum, de quo in precedentibus duobus §§. sunt adhuc alia Fori Specialis species, quibus aliquis Judici, qui alias suus non est, subditur. Sunt autem Species istæ

potissimum septem, ratione Delegationis, Reconvencionis, Continentiæ caularum, Jactationis, seu Diffamationis, Preventionis, Prorogationis, & ex l. si contendat 28. ff. de fidejussor. De Foro delegationis sufficienter

ter actum *libr. 1. tit. 29.* ubi de Officio, & Potestate Judicis Delegati. De Foro Recorventionis agitur infra *Tit. 4. De Foro Continentia Causarum* videri possunt dicta *suprà Tit. 1. à n. 72.* & dicenda *infra Tit. 10. de Ordin. cognit. & Tit. 13. de caus. poss. & propr.* Hinc quatuor duntaxat posteriores modi examinandi hoc loco restant: Quem in finem

127 Quaritur 1. de foro Jactationis, seu Diffamationis. Hoc inductum est *l. diffamari 5. C. de ingenuis manumissis*, cujus beneficio is, qui in possessione ingenuitatis constitutus est, si à quopiam inquietetur, aut diffametur, quòd ingenuus non sit, apud Judicem conquiri, & petere ab eo potest, ut diffamanti assignet certum terminum, intra quem probet veritatem suæ diffamationis, vel traditionis; & si in probatione defecerit, perpetuum eidem imponatur silentium. Finis specialis istius Constitutionis, & beneficij concessi est, ut bonorum virorum fama defendatur, & reprimatur malignorum temeritas, qui improvida jactatione detrahunt proborum statui, horumq; existimationem publicam lædunt.

128 Dub. 1. quis sit Judex competens in causa Jactationis, seu Diffamationis? Videtur id pertinere ad Judicem diffamantis; quia Actor sequitur forum Rei. Actor autem in casu isto diffamatus est, diffamans reus. Ergo &c. *Conf. l. diffamari cit.* diffamans cogendus est, ut jactationis, seu diffamationis suæ veritatem probet. Cogi autem nemo potest, nisi à suo Judice. Ergo &c.

Sed his non obstantibus, dicendum, tali casu cognitionem causæ pertinere ad Judicem proprium personæ diffamatae, *Mynsing. cent. 6. obs. 90. n. 3. Gaill. l. 1. obs. 9. n. 3. Engl. hic n. 57.* & hoc teste alij plerique. Colligitur ex *l. diffamari cit.* Ratio est, quia in ea causa agitur de personæ Statu, seu qualitate; hujus autem cognitio proprio illius Judici competit *l. ea quæ 1. & l. si ex possessione 4. C. ubi caus. stat. ag. oport.* Ergo &c. Procceditque hoc, etsi diffamans sit extra territorium talis Judicis; nam hoc generale est in omni casu, quando Actor, & Reus non subsunt eidem Judici, quòd Judicium agitandum sit coram Judice proprio ipsius Rei. Est autem in casu nostro Reus diffamatus, actor diffamans, ut præter *Mynsing. Gaill. Engl. cit.* notant *Bald. in l. diffamari cit. in fin. Covar. l. 1. var. c. 18. n. 4. Besold. de Process. c. 2. th. 5. Blum. process. camer. tit. 36. n. 12. P. Schmier de Judic. c. 3. n. 285.* & ostendit clara ratio: nam ille ex duobus litigantibus Actor dicitur, qui prius movit litem *c. forus 10. V. accusator de V. S.* hoc autem facit diffamans; quia diffamando diffamatum accusare, sive ad illius Judicem tacitè provocare censetur: ut adeo meritò peti ab eo possit, ut causam ipsa diffamatione cœptam, coram proprio diffamati Judice prosequatur.

Ex quo patet ad rationem dubitandi. *Ad Conf.* hoc ipso, quia diffamans locum Actoris obtinet, Jurisdictionem Judicis, qui diffamato proprius est, in sese prorogat. *Neque obstat*, quòd aliquando necesse sit citare diffamantem; citatio autem non subditi extra territorium citantis ordinariè vires non habeat: nam hoc iterum novum non est, sed solvi debet in omni casu, in quo post actionem cœptam citandus est Actor: sicut ergo hic, ita & in nostro casu, ut efficax sit citatio, proprius diffamantis Judex à Judice diffamati pro executione citationis requirendus erit, ut ei comparationem, ac cetera, quæ ad processum *l. diffamari cit.* pertinent, injungat.

Dub. 2. in quibus casibus locum habeat **129** remedium *l. diffamari citate?* Videtur habere locum in sola Statûs diffamatione; quia dicta Lex de hac sola loquitur, & exorbitans est à Jure communi, quo non permittitur, ut quispiam trahatur ad Judicem non suum *l. fin. ff. de Jurisd.* vel compellatur invitus ad agendum *l. un. C. ut nem. invit. ager.* atqui Leges, quæ à Jure communi exorbitant, ad alios casus, & causas extendi non debent *Reg. quæ à Jure 28. in 6.*

Sed dicendum, remedio huic locum esse in omni casu generis. Ita Anton. Gabriel *l. 2. comm. concl. tit. de action. concl. 6. n. 2. Gomez. var. resol. l. 3. c. 1. n. 18. Gaill. l. 1. obs. 9. n. 2. Perez in C. de ingenuis manumissis. n. 10. Petrus Heigius p. 2. q. 8. n. 1. & 2. Besold. de process. c. 2. th. 5. Engl. hic n. 56.* Ratio est, quia æquissimum est, ut honestorum, & proborum virorum non solum Status, sed etiam fama, atque existimatio contra malignorum obtreccationes conservetur illæsa, eorumque Jura, & pacificæ rerum possessiones intactæ maneant. Adeoque locus huic remedio erit non tantum, cum quis diffamatur de Statu, conditione, & natalibus, sed etiam cum ut adulter, fur, aut cujuscunque alterius criminis reus profcinditur.

Ad rationem dubitandi non censetur eo casu diffamans compelli ad agendum, & trahi ad Judicem non suum, sed tantum compellitur, ut causam diffamationis, quam diffamando coram Judice diffamati cœpit, prosequatur, quod generale est, & procedit in quocunque Actore, qui semel ad Judicium provocavit.

Dub. 3. an remedio isti locus sit etiam **130** contra Clericum diffamatorem Laici, aut vicissim contra Laicum diffamatorem Clerici? Satis clarum est, locum eidem esse, si Laicus sit diffamator Clerici; quia etsi eo casu ad petitionem Clerici Laicus comparere, & jactationis suæ causam probare debeat coram Judice Ecclesiastico, per hoc tamen nullum ejus privilegium læditur.

Major difficultas est, quando Clericus est diffamator Laici. Videtur enim ex una parte eo casu locum remedio huic negare

gare privilegium Clericale, per quod Clericus exceptione fori declinatoriâ adversus Laicum, ipsum in Jus vocantem, defenditur *c. nullus 2. & c. si diligenti 12. h. tit. l. fin. ff. de Jurisd.*

Ex altera autem parte eidem remedio dandus videtur locus; quia Actor debet sequi forum Rei. Atqui, ut *n. 128.* dictum est, diffamans in hoc Judicio est Actor. Ergo &c.

Utrique rationi est dandum aliquid: *ob posteriorem* dicendum, hoc casu Clericum diffamatorem adstringi, ut coram diffamati Judice proprio, adeoque Laico causam Jactationis probet; *ob primam* monendum Judicem Laici diffamati Sæcularis, ne contra privilegium Clericale sua autoritate diffamatorem cogat ad comparandum in suo Judicio, sed potius adeat Judicem Ecclesiasticum Clerici diffamatoris proprium, ut iste eundem ad comparandum in foro Laici diffamati compellat.

131 Dub. 4. an si Judex, quem diffamatus pro satisfactione adijt, diffamatorem citaverit, ea citatione inducatur Præventio, ita, ut etiam diffamatus plures haberet Judices, coram quibus conveniri posset, diffamans tamen non, quem ijs ipse præfert, adire possit, sed coram eo, cujus officium diffamatus imploravit, comparere, & intentionem suam probare teneatur? Affirmat Engl. *n. 60. h. tit. quem citat, & sequitur P. Schmier de Judic. c. 3. n. 294.* ex ratione, quia diffamans libertatem agendi perdidit: conf. etiam libertatem eligendi Judicem.

Videtur retinenda negativa sententia, quam cum alijs defendit Covar. *l. 1. var. c. 18. n. 6.* & dicendum, hoc casu liberum esse diffamatori, an coram illo, ad quem diffamatus provocavit, an coram alio Judice diffamati proprio probationem Jactationis velit suscipere: conf. si velit diffamans, potest petere, ut diffamationis causa ad alium diffamati Judicem à se eligendum remittatur. Ratio est, quia, ut dixi, in hoc Judicio diffamator est Actor, vel Accusator, diffamatus autem Reus; est autem in potestate Actoris, non Rei adire Judicem ex pluribus Reo competentibus, quem ipse mavult, ergo &c.

Neque obstat ratio dubitandi; ex eo enim, quod diffamans diffamando necessitatem sibi imposuerit, si hoc perat diffamatus, probandi diffamationis causam, non tamen hoc ipso censei debet, quod sibi abstulerit libertatem eligendi inter Judices, si plures sint, qui respectu Rei sint competentes. Ex quo sequitur, quod diffamans multo minus teneatur in foro diffamationis respondere super causa principali, in quam incidit causa diffamationis; nam si hæc, multo magis illa remittat Judicem, quem Actor cupierit, debet, ne causarum continentia dividatur.

132 Dub. 5. quæ sit praxis remedij per *l. diffamari cit.* inducti? *xy.* praxis sequens est: Ponamus Cajum jactasse, quod

Titius sibi debeat 100. Titius verò nesciat se debitorem, & propterea satisfactionem pro injuria quarat: Hoc casu, si iste uti velit remedio *l. cit.*

1. adit Judicem proprium, ei que conqueritur, & simul probat summarie, quod Cajus jactaverit sibi à Titio deberi 100. quos ipse inficietur, vel nesciat se debere.

2. diffamatione ita probatâ, petit diffamatus implorando officium Judicis, ut Cajo præfigat certum terminum, intra quem Jus suum deducat, & debitum, sive præntionem jactatam probet sub poena perpetui silentij, si defecerit, imponendi.

3. sequitur ipsa citatio Caji, & præfixio termini, quo probet diffamationis causam, intra quem terminum si peremptorie citatus non compareat, iterum citatur; & tum si in contumacia perseveret, ad petitionem Titij perpetuum ipsi super diffamatione, & debito jactanter asserto silentium imponitur.

4. Si verò in termino citationis compareat Cajo, videndum, an diffamationem à se factam fuisse fateatur, vel neget. Si neget, ejus assertæ probatio incumbit Titio, qui si in probatione defecerit, ab ejus impetitione absolvitur Cajo, & Titius condemnatur in expensas.

Si verò fateatur, ipsi tanquam Actori injungitur, ut probet vera esse, quæ ita jactavit de Cajo: quod si probare non possit, perpetuum silentium ipsi indicitur, & simul prohibetur super prænto debito in posterum Titio inferre molestiam.

5. Quod si autem per obstinatam malitiam Cajo perrexit Titio molestus esse, pro injuriæ gravitate coerceri debet *arg. l. un. ff. si quis Jus dicent. non obtemp.* Atque hæc est praxis hodie in Judicij receptissima, & Imperialis Camera Ordinatione *Tit. 25.* approbata.

Quæritur **2.** de foro *l. si contendat 133 28. de fidejussor.*

Hoc remedium valde affine est illi, quod competit *ex l. diffamari cit.*

Conceptum quidem est specialiter de Fidejussore, cui beneficium *divisionis* competit, ex ejus tamen æquitate generali etiam ad alios casus extenditur, ut rectè Abbas *in c. 4. h. tit. n. 2.* Covar. *l. 1. var. c. 18. n. 3.* Pilegrin. *de Offic. Vicar. p. 2. sect. 3. subsect. 3. intersect. 3. n. 20.* quos citat, & sequitur P. Wiest. *hic n. 131.* & P. Schmier *de Judic. c. 3. n. 299.*

Vi ergo istius remedij is, qui in quacunque causa ab alio sibi litem movendam timet, proprium suum Judicem adire potest, & implorando officium nobile ab eo petere, ut Adversarius citetur, ac ipso præsentate declaretur, se illius debitorem non esse, vel exceptionem sibi adversus eundem competere: ac propterea illi super ea causa perpetuum imponatur silentium.

Dixi **1.** *Is, qui sibi litem movendam timet* **134**

in quo differt remedium istud à remedio *l. diffamari cit.* quod istud præviam diffamationem, illud solum molestiæ, & vexationis metum, aut periculum præsupponat. Atque in hoc speciale Legis istius consistit

beneficium, quod Reo per illam concessum est; nam vi illius cogere Actorem potest ad agendum, & litem tempestivè movendam, qui aliàs expectare debuisset, donec Actor inciperet agere.

Dixi 2. *In quacunq[ue] causa*, id exigente, prout dixi, æquitate generali. Et hinc si tutor bonasui quondam pupilli restituit, & redditus rationibus residua solvit, beneficium istius remedij petere potest, ut declaretur, quòd exceptionem solutionis contra pupillum habeat. Item ille, qui rem, aut jus mediante præscriptione acquisivit, & metu it, ne circa illud à veteri domino moveatur, non expectato, ut conveniatur, remedio hoc uti potest, & in Judicio proponere exceptionem præscriptionis.

Dixi 3. *Adire proprium suum Judicem*: in quo alterum remedij istius beneficium, quod cum remedio *l. diffamari cit.* commune habet, consistit, quòd is, qui uti eodem vult, non Judicem ejus, à quo sibi litem movendam timet, adire debeat, sed possit adire proprium; cujus ratio est, quia remedium hoc per modum defensionis proponitur, ibique, qui illo utitur, magis Rei, quàm Actoris personam sustinet.

Dixi 4. *Ut Adversarius citetur* - - - *Et perpetuum ei imponatur silentium*: si scilicet citatus contumaciter non comparuerit; nam si compareat, & probationibus suis exceptionem contra se oppositam non possit infringere, Judex quidem ad instantiam Rei declarabit jus eidem competere, integrum tamen Actori adhuc erit etiam jus suum deducere in Judicium.

135 Dubium est, an Reus exceptionem, quam habet, vel habere se putat, opponere possit casu, quo Actor ideo intermittit agere, quòd actio in certum diem, vel conditionem restricta sit, & dies nondum advenerit, aut conditio extiterit? *re. negativè.* Ita Carpzov. *Jurisp. for. p. 1. const. 7. defin. 30.* Hartman. *Pistor. l. 4. q. 15. n. 4.* Lauterbach *ad l. si contendat cit. c. 3. th. 19. §. seq.* quos citat, & sequitur P. Schmier *de Judic. c. 3. n. 304.* & meritò; cum enim Actor hoc casu jus agendi non habeat, neque Reus jus excipiendi ante diem, vel conditionem impletam habeat, nisi plus petitionis replicatione repelli velit.

136 Quæritur 3. *De foro Præventionis.* Hoc citatione inducitur, & quidem duplici ex causa, unà, quando Reus actu coram pluribus Judicibus conveniri potest, alterà, quando actu quidem non uterque Judex respectu Rei est competens, unus tamen, dum adhuc competens fuit, causam agitare cœpit; nam utroque casu ille Judex, qui causam in suo foro agitandam assumpsit, prosequi illam potest, & ceteros Judices, quos ita prævenit, à cognitione illius causæ excludere. Ratio est, quia ut *l. ubi 30. ff. de Judic.* dicitur, ubi acceptum est Ju-

dicium, ibi etiam finem debet accipere. Sufficit autem una citatio, neque requiritur trina, aut una peremptoria; quia per unam solam citationem jam prævenitur, & perpetuatur Jurisdicctio. *Gloss. in c. proposuisti 19. V. citatus h. tit.* cum autem præventa est Jurisdicctio, negotium non ampliùs est integrum. *Pirh. hic n. 52.*

Proceditque hoc, etsi citatio solum verbalis fuerit; nam adhuc præferri in cognitione causæ debet, qui prior citavit, etsi postea alius citasset realiter, seu per capturam, ut teste P. Friderich *de for. compet. edit. 2. n. 780.* tradit communior, & probabilior sententia, & probat ratio; quia, ut concedit Farin. *prax. crim. lib. 1. tit. 1. q. 7. n. 53. v. sublimita 3.* & alij, qui cum ipso contrarium tenent, tali casu, Reus à Judice, qui eundem cepit, remitti debet ad eum, qui prior ipsum verbaliter tantum citavit, si reus id petat: non autem apparet, quomodo dari possit obligatio remittendi, si citatio realis posterior prævalet priori verbali; neque enim Reus remissionem postulans præjudicare potest juri, si quod capiens acquisivit ex captura.

Dub. 1. quid requiratur, ut inducatur 17 Præventio? *re. 1.* Requiritur, ut facta sit saltem citatio Rei; non enim sufficit sola Inquisitio, vel Accusatio. *Farin. q. 7. cit. n. 57.*

2. Ut citatio ab eo Judice, qui vult Jure Præventionis uti, sit prius facta; nam quando uterque simul citat, aut dubium est, quis prior citaverit, distinguendum est, an utraque citatio fuerit verbalis solummodo, aut una realis, altera verbalis. *Si hoc secundum*, ille prævenit, qui citat realiter; quia citatio realis per se potentior est verbali. *Si primam*, & apud neutrum se stitit Reus, prævenisse censetur ille, qui majorem habet Jurisdicctionem, & potestatem *arg. c. si à Sede 31. de præb. in 6.* Dixi, *si apud neutrum se stitit*; nam si coram alterutro jam comparuit, is, coram quo comparuit, in possessione est. Quod si par sit utriusque Jurisdicctio, statur Juramento Rei, quis illum prævenit, vel debent inter se concordare: quòd maximè verum est, si nec reus scit, à quo prius citatus fuerit.

3. Ut si causa sit Civilis, citatio facta sit ad instantiam, five petitionem partis, ut patet ex *c. proposuisti 19. h. tit.* ibi: *ad petitionem cujusdam Adversarij tui*, & notat ibidem *Gloss. V. citatus, Abb. n. 3.* Bartol. *in l. dies 4. §. hoc autem 8. ff. de damn. infect.* Secus est in causis Criminalibus; in his enim ipsa Justitia, vel ejus promotor, aut Officium Judicis loco parris habetur. *Marta de Jurisd. p. 2. c. 3. n. 6.* *Oliva for. Eccl. p. 3. q. 33. n. 5. v. que sententia, W. iett. hic n. 144.*

4. Ut citatio facta sit à Judice competente, five ex ejus commissione *c. cit. ibi: a te legitime citatus*; nam si citet, qui non est Judex, vel non est Judex competens, eidem impunè non paretur *c. fin. de Const. in 6. & l. fin.*

l. fin. ff. de Jurisd. Abb. l. cit. n. 4. Pirh. hic n. 53. Wiest. l. cit.

5. Ut citatio sit valida *c. cit. ibi, legitime citatus*; quia quod nullum est, nullum producit effectum. Ergo neque citatio præventionem, si invalida sit. Excipitur, nisi ex illa secuta sit comparitio Rei, & in Judicio perseverantia; tunc enim censetur inducta præventio, non tamen vi citationis, quæ nulla manet, sed vi comparitionis, & perseverantiæ citati in Judicio. Bartol. in *l. 1. §. 1. ff. de ferijs*, Marta *l. cit. n. 9. Wiest. n. 144. cit. fin.*

6. Denique, ut citatio sit intimata parti; nam antequam sic intimetur, non dicitur quis propriè citatus, sed potius mandatum de citando datum: unde neque lis pendere dicitur, antequam pars cum effectu citata fuerit. Barbof. in *l. si quis posteaquam ff. de Judic. n. 32. Marta l. cit. n. 14. Oliva n. 3. Wiest. hic n. 145.* & alij apud istos. Neque obstat, quòd sola citationis commissione perpetuetur Jurisdictio; nam ad hujus perpetuationem sufficit ejus per delegationem concessæ usus: ut verò inducatur præventio, opus est, ut Judex, qui vult uti Jure præventionis, circa personam præventam exercuerit actum, qui afficiat ipsam personam, quod non fit per citationem, nisi postquam illa est intimata reo.

138 Dub. 2. an post citationem reo intimatam actor variare, & illum coram alio Judice competente convenire valeat? *R.* cum distinctione: Vel enim reus citatus comparuit, vel contumaciter se absentavit. *Si hoc secundum*, coram alio Judice competente conveniri, & ad respondendum coram illo compelli ab actore potest, neque auditur, si petat remitti ad Judicem, cujus citationem contempserit. Abb. in *c. 19. h. tit. n. 12. Barbof. in l. si quis posteaquam cit. n. 182. §. sqq. Oliva q. 33. cit. n. 47.* & alij apud istos. Excipitur, nisi purgare voluerit contumaciam, & damna, atque expensas solvere, ac præterea cautionem de in Jure sibi præstare. Oliva *n. 48.* & alij ab hoc *citt.*

Si primum, & reus citatus comparuit, locus est Regule *l. ubi acceptum 30. ff. de Judic.* Unde si ad Judicium vocetur ab alio Judice, opponere huic exceptionem Præventionis potest; & si iste, non obstante illa exceptione, in causa procedat, appellare. Imò ipse Judex, qui sic prævenit citatione Reum, casu, quo post citationem huic intimatam ab Actore aditur alius Judex, potest Jurisdictionem suam defendere, & alteri Judici inhibere, ne in causa procedat; hoc enim generale est, & concessum cuivis Judici, ut tueri Jurisdictionem suam possit adversus alium Judicem, sive interior ille sit, sive æqualis, *l. un. princ. ff. si quis jus dicent. non obtemp.*

Sed quid si utraque pars post citationem factam recedere à Judice implorato

velit, num eo casu Judex iste cogere illas potest, ut coram ipso prosequantur litem? *R.* Cum Oliva *n. 53.* distinguendo: Vel enim agitur civiliter, vel criminaliter. *Si civiliter*, & ad privatum interesse, partes non videntur cogi posse; quia Judex ordinariè officium suum mercenarium impartiri non debet, nisi parte petente *l. dies 4. §. hoc autem 8. ff. de damn. infect.* *Si verò agatur criminaliter*, & Judex procedat ex officio suo nobili, Judex primus à secundo, ad quem provocatum est, etiam invitis partibus petere potest remissionem Rei; & si hanc iste deneget, contra eundem agere Interdicto retinendæ, ut à Jurisdictionis perturbatione desistat.

Dub. 3. an quando plures sunt correi ejusdem delicti, citatio unius præventionem inducat etiam respectu cæterorum? *R.* cum distinctione: Vel enim Judex, qui citationem unius fecit, etiam respectu cæterorum est competens, ut Judex Sæcularis respectu plurius Laicorum delinquentium, vel solum est competens respectu illius, quem citavit, non verò respectu alterius non citati, ut si Judex sit Laicus, & correus citatus sit Clericus.

Si primum, probabilius est induci præventionem etiam respectu non citatorum, ne continentia causarum dividatur. Decian. *tract. crim. l. 4. c. 22. n. 4. Haun. tom. 6. de J. §. 7. tr. 1. n. 117. Wiest. hic n. 151.* *Si secundum*, citatione Laici delinquentis respectu Clerici criminis focij præventio non inducitur ob privilegium Clericale, quo sine discrimine, an solus, vel cum Socio Laico deliquerit, Clericus eximitur à foro sæculari.

Neque obstat, quòd criminis causa principalis potius præsumatur Laicus, quam Clericus; accessorium autem sequatur principale juxta *Reg. 42. in 6.* Nam contra est, quia Regula ista locum non habet in casu, quo persona, quæ accedit, est diversi ordinis, & specialiter privilegiata, prout in casu nostro respectu fori Sæcularis est Clericus. Certè si Regula hæc locum etiam in hujusmodi personis haberet, Clericus delinquens cum Laico ferè semper subiceretur foro Sæculari, hoc ipso, quia, ut dictum est, criminis causa principalis potius præsumitur esse Laicus, quam Clericus. Sed hinc oritur

Dubium 4. coram quo Judice ergo Laicus Clerici in crimine e. g. homicidio perpetrato focius conveniri debeat, & puniri? Punendum à Judice Ecclesiastico existimant Felin. in *c. 1. de præscript. n. 6. Menoch, l. 1. de arbitr. c. 371. n. 13. Marta de Jurisd. p. 4. cas. 119. n. 1. §. 5. Marant. de Ordin. judic. p. 4. disp. 11. n. 22. Sperell. decis. 19. n. 4. §. sqq.* atque alij apud istos. Fundantur 1. *Declaratione Cardd. edita Dec. 1591. ubi S. Congregatio Commissario Tusculanæ Civitatis*

rescriptum, ut tam Clericos, quam Laicos inquisitos de violentia illata cuidam mulieri remittat ad Judicem Ecclesiasticum. 2. Clericus, & Laicus socij ejusdem criminis habent causas connexas, imò unam, eandemque causam. Atqui causarum connexarum continentia non debet dividi, & quando unum est crimen, reus magis dignus trahit ad se correum minus dignum. Ergo &c. 3. Non potest Judex Laicus de crimine Laici sibi subiecti ritè cognoscere, nisi cognoscat etiam de facto Clerici, qui socius est ejus in crimine. Atqui hoc non est honorificum Ordini Clericali; honorificentius autem, si tali casu etiam Laicus trahatur ad forum Ecclesiasticum; sic enim pudor Clerici coram Laico non revelatur. Ergo &c.

Sed his non obstantibus, dicendum, ejusmodi Laicum, etsi homicidij, vel alterius criminis, quod Ecclesiastici, & mixti fori non sit, socium habeat Clericum, plectendum esse à Judice Sæculari. Ita Covar. *pract. qq. c. 34. n. 1.* Gomez *tom. 3. var. c. 10. n. 6.* Gurier. *l. 1. pract. q. 6. n. 7.* Farin. *prax. crim. q. 8. n. 151.* Fachin. *contr. l. 9. c. 31.* Gaill. *l. 1. obs. 37. n. 2.* Haun. *tom. 5. de J. § 7. tr. 1. n. 29.* Pirh. *hic n. 89.* Wiest. *n. 154.* & alij plures ab his *citt.* estque hoc in praxi receptum. Ratio est, quia delinquentis socij privilegio socius regulariter non gaudet; aliàs qui cum uxore surripit res mariti, etiam ipse rerum amotarum actione conveniri deberet, cum tamen furti actione teneatur, ut patet ex *l. siquis 52. princ. ff. de furt.*

Ad Argumenta Adversariorum responsio non est admodum difficilis. *Ad 1.* fortè ita rescriptum est à S. Congr. ob speciales facti circumstantias, vel quòd delicti sufficiens probatio aliter haberi nequeat. *Ad 2.* quòd causa connexa sint cognoscendæ ab eodem Judice, locum non habet, quando Rei, qui in hujusmodi causa conveniuntur, diversi sunt ordinis, & unus illorum speciali munitus privilegio: In nostro casu connexa est causa, imò eadem, sed physicè tantum, & spectatà præcisè personà defuncti; nam moraliter pro personarum ad id concurrentium numero multiplex est. *Ad 3.* eo casu non est periculum, ne fiat aliquid in opprobrium Ordinis Clericalis; cum enim crimen Clerici illo casu ponatur publicè notum, non prohibebitur id Judex Ecclesiasticus evulgare, si id necesse sit, ut de crimine Laici Judex Laicus plenè informetur.

¶ 41 Dub. 5. an coram eodem, & coram quo Judice conveniendi sint Clericus, & Laicus, quando simul sunt Rei debendi? *¶* cum distinctione: nam si causa dividua sit, uterque coram suo, videlicet Clericus coram Ecclesiastico, Laicus coram Sæculari Judice conveniendus est juxta illud Capycij *decif. 173.* quando causa dividua est, retineamus Laicos, & remittimus Clericos, aliòsque privilegiatos. Si verò causa sit individua,

uterque conveniri debet coram Judice Ecclesiastico, Marta *de Jurisd. p. 4. cas. 118. n. 1.* Engl *hic n. 47.* Wiest. *n. 137.* & apud hos Riminald. Senens. Stephan. Aufser. Surd. aliique DD. satis communiter. Proceditque hoc etiam in alijs causis, quibus convenitur Clericus simul & Laicus, si separationem ad cognitionem Judicalem non admittant, ut præter *citt.* notat Stephan. Gratian. *Discept. forens. c. 641. n. 19.*

Ratio est, quia continentia causarum non est dividenda *c. susceptis 1. de caus. poss. § propr. & l. nulli 10. C. de Judic.* igitur uterque coram eodem Judice conveniri debet: non potest autem Clericus trahi ad Judicem Sæcularem ob privilegium fori, quo gaudet. Ergo potius Laicus trahetur cum Clerico ad forum Ecclesiasticum. *Conf.* convenientius est, ut magis dignus ad se trahat minus dignum *c. quod in dubijs 3. de consecr. Eccl. & l. que Religiosis 43. ff. de R. V.* atqui Clericus Laico dignior est. Igitur casu, quo utriusque causa coram eodem Judice ob inseparabilitatem est agitanda, potius Clericus secum trahet Laicum, quam Laicus Clericum.

Nec obstat, quòd Judex Ecclesiasticus aliàs in causa merè temporali non sit Judex competens Laici; nam competens fit ratione personæ adjunctæ, & propter communionem, ac societatem individuum cum privilegiato, cum utique æquius sit, ut non privilegiatus fruatur jure privilegiati, quam ut suo privilegio ille privetur.

Dub. 6. an si reus, postquam ab uno 142 Judice præventus jam fuit, forum mutet, v. g. hinc transferendo domicilium, aut militiam assumendo, vel aliud forum privilegiatum acquirendo, nihilominus litem prosequi teneatur coram Judice præveniente? Videtur respondendum negativè; quia forum mutare est mutare Judicem, & ejus Jurisdictione exini, aliique subijci. *Conf. ex l. qui autem 12. princ. ff. de caution.* ubi Paulus, *Qui autem, inquit, novo privilegio utitur, non videtur in eadem causa sisti:* ex quibus JCI verbis colligitur, privilegium, quod præventioni, imò etiam litis pendentia supervenit, reo prodesse, ut Judicium declinare queat.

Sed adhuc dicendum, hujusmodi mutatione fori, aut assumptione Statûs privilegiati regulariter non subduci reum à Jurisdictione Judicis, qui eundem ante factam mutationem prævenit. Ita communis, & colligitur ex *l. cum quedam 19. ff. de Jurisd.* ubi puella nubens, & *l. siquis 7. ff. de Judic.* ubi vir militiae adscriptus, non obstante, quòd illa maritale, hic privilegiatum forum sortiri cœperit, coram Judice, à quo præventi per citationem fuerunt, litigare usque ad sententiam definitivam tenentur.

Dixi autem regulariter; nam plures exceptiones Regula ista patitur. Et 1. quidem, si Reus Laicus, postquam præventus est à Ju-

Judice Sæculari, factus sit Clericus, & incepit uti privilegio Clericali; nam hic etsi respondere debeat coram Judice Laico, à quo præventus est, in causa Civili, & in causa Criminali etiam condemnari possit ad poenam pecuniariam, vel confiscationem bonorum, si crimen hanc poenam exigat, non tamen puniri amplius potest poenâ corporis afflictivâ; quia, ut n. 88. dictum est, secundum personam, quam solam hujusmodi poena contingit, à Jurisdictione Sæculari omnino exemptus est.

2. Si reus sit Studiosus; nam hujus causa, etiam si ante aditam Academiam citatione præventus in ista fuerit, non obstante tamen præventione, ad istam est remittenda, ut post Bald. & alios voluit Bolognin. in *Auch. habita C. ne filius pro patre* &c. n. 220. Horat. Lucius de *privil. Scholar. privil. 66.* Rebuff. simili tr. *privil. 153.* Barb. in l. *si quis posteaquam 7. ff. de Judic. n. 113.* Sed ut n. 118. dixi, melius negatur exceptio hæc.

3. Siquis motu proprio Principis impetrarit, & assumpserit novum Statum, vi cuius Jurisdictione prioris Judicis sit exemptus; nam iste, ut Bartol. in l. *idem Ulpianus* §. 1. ff. de *excus. tutor. & in l. 1. ff. de poenis n. 3.* pluresque alij volunt, coram priore Judice respondere non amplius tenetur, etiam in causa, in qua est ab eodem præventus. Sed limitanda est hæc exceptio cum *Olive for. Eccl. p. 3. q. 33. n. 34.* & alijs ibi *citt. ad casum*, quo ita expressum est in privilegio; nam si concedens de hoc mentionem non faciat, privilegium, etiam motu proprio concessum, liti pendentiæ, aut præventioni non nocet, cum Princeps dans privilegium non censeatur per illud præjudicare velle tertio in Jure suo, nisi id exprimat arg. l. *prator ait 2. §. si quis à Principe 16. ff. ne quid in loc. publ. &c.*

Ad rationem dubitandi id verum est de causis imposterum tractandis, non verò de causis jam coeptis tractari; ad harum enim cognitionem Judex prior jam acquisivit Jus proximum, quo hujusmodi mutatione regulariter non spoliatur. Ad *Conf.* ut cum Donello, & alijs textum illum explicat Gonzal. in c. *19. h. tit. n. 9.* Lex illa loquitur de casu, quo Princeps specialiter expressit, ut prodesset privilegium etiam quoad causam jam coeptam.

143} Queritur 4. De foro Prorogationis. Hæc ultimus modus est fortiendi forum. Describi potest, quòd sit extensio Jurisdictionis ad personas, causam, tempus, vel locum, in quas, quando, & ubi alias non competit, consensu earundem personarum facta, prout colligitur ex c. *P. & G. 40. de offic. & potest. quod. Deleg. l. si se 1. & l. seq. princ. ff. de Judic. l. si convenerit 18. ff. de Jurisd. & l. non quidem 1. C. de Jurisd. omn. Judic.*

Dicitur 1. *Extensio*; nam ut per consensum partium in ipsas, quoad tempus, locum,

vel causam alicui Jurisdictione prorogetur, necesse est, ut is antecederet, & aliunde jam Jurisdictionem habeat c. *significasti 18. h. tit. & l. si se cit.* Ratio est, quia alias partes non tam veterem Jurisdictionem prorogarent, quam novam conferrent, cum tamen consensus privatorum non possit facere Judicem eum, qui nulli præest Judicio, sive nullam Jurisdictionem habet l. *privatorum 3. C. de Jurisd. omn. Judic.*

Dixi 2. *Consensu earundem personarum facta*; nam ut prorogetur Jurisdictione Judicis alias non competentis, necesse est, ut partes in ejusmodi Judicem consentiant liberè, & scienter, non per errorem, quo v. g. se Jurisdictioni illius subjectos esse existiment; vel gravi metu, aut potentiâ Judicis coacti l. *consensisse 2. ff. de Judic. & hinc nullius momenti est processus, & sententia lata à Judice, in quem partes consenserunt errore, vel metu. Oliv. p. 3. for. Eccl. q. 14. n. 18. & sqq.*

Dixi 3. *Quoad personam, causam, tempus, vel locum*; nam quatuor omnino modis fieri prorogatio potest.

1. *De una persona ad aliam personam*: quod fit, quando subditi alieni mutuo consensu se subjiciunt Jurisdictioni alicujus non sui Judicis, ut de causa inter ipsos controversa cognoscat l. *si se, l. consensisse, & l. si convenerit citt.*

2. *De re ad rem, seu de causa ad causam*: quod fit, quando Judici habenti limitatam Jurisdictionem, ut non possit cognoscere de summa excedente 100. aureos, partes litigantes se mutuo consensu submitunt super summa majore, ut etiam de illa cognoscat l. *de quare 74. §. Judex 1. ff. de Judic. Marant. de Ordin. Judic. p. 4. dist. 12. n. 3. Pirh. hic n. 102. Wiest. n. 204.*

3. *De tempore ad tempus*, ut quando certum tempus, intra quod causa terminanda fuit, Judicis, & partium consensu protrahitur, ut hic de ea etiam post temporis illius lapsum cognoscere, & pronuntiare possit c. *de causis 4. de offic. deleg. & l. consensisse cit. §. si & Judex. 2. Marant. Pirh. Wiest. l. citt.*

4. *De loco ad locum*, ut si causa inter partes controversa de uno loco transfertur ad alium: potestque transferri vel ad locum ejusdem Territorij, & Jurisdictionis, vel alterius diversi: si transferatur ad locum ejusdem Territorij, sufficit partium consensus; si verò ad locum diversi Territorij, requiretur consensus Judicis illius loci. Hiltrop. *process. Judic. p. 1. tit. 4. n. 38. & n. 41. Marant. Pirh. Wiest. l. citt.*

Dub. 1. Quenam requirantur ad Prorogationem Jurisdictionis? 1. Ut Judex, in quem partes litigantes consentiunt, jam antecederet aliquam Jurisdictionem habeat, ut dictum est n. *præc.* nam partes Jurisdictionem dare non possunt.

2. Ut Jurisdictione, quæ per Prorogationem extenditur, sit similis, sive ejusdem

M

spe.

speciei, & ad causæ cognitionem sufficiens. e.g. si causa sit spiritualis, Judex, cujus Jurisdictionis prorogatur, habeat Jurisdictionem spirituales; si criminalis, Judex non tantum procedere possit in causis Civilibus, sed etiam in Criminalibus. Abb. in c. 12. h. tit. n. 14. Clar. S. fin. q. 42. n. 2. Marant. de Ord. Judic. p. 4. dist. 12. n. 18. Oliva p. 3. for. Eccl. q. 14. n. 70. Pirh. hic n. 183. Wiest. n. 205. alias non esset prorogatio, sed nova collatio Jurisdictionis, quæ, ut paulò antea dictum est, à privatis fieri non potest.

3. Ut partes in hujusmodi Judicem liberè, & scienter, sine errore, & metu consentiant, ut dictum est *num. præc.* Sufficit autem consensus tacitus, qui explicatur ipso facto, dum partes coram ejusmodi Judice litem contestantur, vel opponunt exceptionem dilatoriam; nam per talem exceptionem videntur provocare ad Judicem, ut super ea pronuntiet, & sic in ipsum consentire. Bartol. in l. si convenerit cit. n. 2.

4. Ut si causa inter partes controversa transferatur ad locum diversi Territorij, consensum addat Judex illius loci, ex quo transferatur, ut dictum est *n. præc.* Dixi ad locum diversi Territorij; nam si Jurisdictio extra Territorium Judicis, qui alias de causa debuisse cognoscere, non extendatur, ejusdem consensu opus non est; quia privilegium hoc sublatum à Jure indultum est, ideoque à Judice Ordinario auferri, vel impediri non potest.

5. Denique, ut si Prorogatio fiat de persona ad personam, de causa ad causam, Judex, cujus Jurisdictio prorogatur, habeat Jurisdictionem Ordinariam, vel saltem sit delegatus ad Universitatem causarum, qui Ordinario æquiparatur; nam Delegati ad certam causam Jurisdictio, etiam partium consensu prorogari, seu extendi de persona ad personam, vel de causa ad causam non expressam nequit c. cum P. & G. 40. de Offic. Deleg. Gloss. *ibid.* V. *prorogatio*, Abb. n. 5. Pirh. n. 184. Wiest. n. 209. cit. Addidi de persona ad personam, vel de causa ad causam; nam de tempore ad tempus, de loco ad locum, & de minori quantitate ad majorem partium consensu etiam ad certam causam Delegati Jurisdictio prorogari potest, saltem quando restrictio illa Jurisdictionis in Delegato principaliter facta est in favorem partium litigantium; nam hæc favori principaliter pro se introducto renuntiare possunt.

145 Dub. 2. In quibus casibus locus prorogationi non sit? Non desunt apud Brunnem. in l. si convenerit cit. n. 3. qui volunt usum Prorogationis hodie à Tribunalibus omnino sublatum, eo quòd hodiernis moribus Judices Ordinarij hujusmodi causas, viâ prorogationis delatas ad alienum Judicem, ad sua Tribunalia avocare possint, & soleant. Sed melius cum eodem Brunnemano, & alijs docet Manz. Decis. Palat. q. 93. n. 20.

Wiest. hic n. 206. quòd etiamnum eidem sit locus; quia licet, ut dictum est, Judices Ordinarij causas subditorum suorum ad se avocare possint, non tamen necessarid debent.

Excipiuntur tamen aliqui Casus, in quibus Prorogatio Jurisdictionis locum non habet. Talis est 1. Si causa sit Feudalis controversa inter duos Vafallos; nam in hac, quando Dominus directus Judex competens est, prorogatio Jurisdictionis in alium, illo non consentiente, non valet. Oliva for. Eccl. p. 3. q. 14. n. 115. & hoc teste receptissima sententia, nemine, quem inveniret, contradicente: idque merito tum ob reverentiam Domino debitam à Vafallis, tum ob præjudicium, si causa ipsi specialiter competens ab alio Judice tractaretur.

2. Si causa sit reservata ipsi Principi in signum supremæ Jurisdictionis, & potestatis Regalis; nam hujusmodi causa in alium, etiam æquali potestate, & prerogativa præditum, per viam prorogationis transferri nequit ob reverentiam Principi debitam, quæ hujusmodi Prorogatione lædi videtur, ut communissima DD. habet per textum c. per venerabilem 13. v. *insuper. qui sil. legit.* junct. S. fin. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui. collat. 7.

3. Si Princeps causam ad se avocaverit, nisi hic consenserit; nam avocando illam reservavit sibi. Marant. de Ord. Judic. p. 4. dist. 12. n. 26. Oliva q. 14. cit. n. 101. Wiest. hic n. 208. & novissimè P. Friderich de for. compet. edit. 2. n. 458. ubi plura de avocatione per duos §q. num.

4. In causis Appellationis; cum enim istius natura sit, ut gradatim, & ab inferiore ad itius superiorem fiat, necessarid sequitur, Judicem in hac alium adire non posse, nisi qui sit Superior ejus, à quo appellatur. Felin. in c. P. & G. 40. de offic. deleg. n. 7. Marant. de Ord. Jud. l. cit. n. 22. Oliva n. 99. Pirh. n. 188. Wiest. n. 209. & novissimè P. Friderich de for. compet. edit. cit. n. 455.

5. In causis Criminalibus; in his enim prorogari Jurisdictio quidem potest in præjudicium Actoris, & Rei, non tamen in præjudicium Reipub. & ipsius Judicis: unde iste, si ahas criminis punitio ipsi competat, de novo cognoscere, & sententiam ferre potest de hujusmodi crimine, si hoc ad Tribunal ipsius per accusationis, vel denuntiationis viam delatum sit, ne via aperiatur fraudibus, & Reus Jurisdictionem amici sibi Judicis prorogando cum Reip. præjudicio poenam sibi debitam evadat. Bald. in l. siqui ex consensu n. 6. C. de E-pisc. audiens. Marant. p. 4. cit. dist. 6. n. 60. Oliva l. cit. n. 62. Pirh. hic n. 188. cit. Wiest. n. 210.

6. In Causis Spiritualibus; nam in his neque Laici se possunt subicere Jurisdictioni Judicis Ecclesiastici alieni, sine consensu proprij: proceditque hoc non tantum in causis Sacramentalibus, i. e. quoad Sacramenta, ut omnes concedunt; sed etiam in non

non Sacramentalibus, quales sunt causæ decimarum, Juris Patronatûs &c. ut contra Abb. in c. significasti 18. h. tit. n. 15. & alios rectè Hoff. in Summ. h. tit. n. 14. y. *Et nunquid Laicus*, Ant. de Butrio in c. 18. cit. n. 10. Oliva n. 83. Pirh, l. cit. Wiest. n. 211. testaturque Oliva l. cit. ita observari in praxi. Colligitur ex c. nullus 3. de Paroch. *Et alien. Paroch.* ibi: *Nullus Episcopus alterius Parochianum judicare presumat; nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare potest*: ubi paritas instituitur inter collationem Ordinum, & inter causarum cognitionem. Atqui certum est ex dictis *Libr. 1. tit. 11. n. 36. Et sqq.* non posse Episcopum alienos subditos ordinare absque consensu proprii ipsorum Episcopi. Ergo eosdem nec poterit judicare.

146 Dub. 3. Quanam prorogare Jurisdictionem Judicis non sui possint?

possunt omnes, qui habent personam standi in Judicio, & specialiter à Jure non prohibentur. In specie 1. Prorogare Jurisdictionem nequeunt *furiosi*, & *servi*: illi, quia judicio carent; isti, quia civiliter nulli sunt l. in negotijs 5. ff. de R. J. l. servus 6. & l. seq. C. de Judic.

2. *Pupilli sine Tutore*, *Minores*, & *Prodigi* absque Curatore l. in negotijs cit. l. clarum 4. C. de auctor. prestand. l. si cum esse 1. & l. seq. C. qui legit. person. stand. *Et*. quod procedere Vultejus in l. 1. C. de Jurisd. omn. Judic. & Bocer. de Jurisd. c. 7. n. 5. volunt etiam casu, quo apparet, hujusmodi prorogatione, absque autoritate Curatoris, vel Tutoris facta, conditionem pupilli, vel minoris esse redditam meliorem, quamvis contrarium teneat Bald. in l. 1. cit. & Felin. in c. 40. de Offic. Deleg. n. 10.

3. *Procuratores*: in quibus tamen opus est distinctione. Nam si generale duntaxat mandatum habent, Prorogationem non possunt facere; possunt autem, si habent mandatum ad hoc speciale, vel generale quidem, sed cum libera potestate, & administratione, vel si dum ejusmodi Prorogationem faciunt, id Principalis sciens non contradicat, cum posset; nam scientia, & patientia hoc casu æquiparatur speciali mandato: quæ omnia colliguntur passim ex Juris utriusque textibus, præsertim ex c. qui ad agendum 4. & c. seq. de Procur. in 6. l. creditor 60. S. fin. ff. mandat. l. illud 25. S. si talis 1. ff. eod.

4. *Studiofi*; nam hi si non de Jure, quod multi contendunt, saltem de consuetudine forum Academicum declinare, & Jurisdictioni alterius Judicis submittere sese nequeunt, ut observant Coler. decis. 296. Matth. Stephan. l. 1. de Jurisd. c. 22. n. 36. Hilliger. ad Donell. l. 17. c. 20. litt. K. Vultejus ad l. 1. C. de Jurisd. omn. Judic. n. 128. *Et* n. 168. quos citat, & sequitur P. Friderich de for. comp. n. 417.

5. *Clerici*, & *Religiosi*: sed de his cum

specialis sit difficultas, hinc ulterius

Dub. 4. an Clerici in se prorogare¹⁴⁷ valeant Jurisdictionem Judicis Sæcularis in causis merè profanis, & temporalibus? Possè id saltem cum consensu Episcopi videtur colligi ex can. Clericum 3. & can. Clericum nullus 17. caus. 11. quest. 1. ubi Clerici ad talem Judicem trahi, & apud eum pulsari prohibentur, Episcopo non permittente. Igitur à sensu contrario ipso permittente id fieri potest. *Conf.* quia Laico committi, & delegari ab Episcopo possunt causæ merè Civiles, & pecuniariæ, quæ inter, vel contra Clericos, & Ecclesias moventur, ut dictum est n. 83. ergo etiam de ejus consensu hujus Jurisdictionis ab illis in se prorogari.

Sed dicendum, Clericos ne quidem in causis profanis, & temporalibus, etiam permittente Episcopo, prorogare in se posse Jurisdictionem Judicis, sèque ei submittere. *Gloss. fin. in c. significasti 18. h. tit. Abb. ibid. n. 25. Marta de Jurisd. p. 2. c. 6. n. 40. Et sqq. Barb. in l. 1. art. 3. n. 173. ff. de Judic. Oliva for. Eccl. p. 3. q. 14. n. 84. Pirh, hic n. 194. Wiest. n. 213.* Rationem dat *Gloss. cit.* quia sicut Clericus non potest renuntiare privilegio fori, concessio in favorem totius Ordinis Clericalis, ita nec Episcopus potest consentire, ut Clericus eidem renuntiet.

Ad Argumentum contrarium dico, *citt.* textibus, ut *Gloss. cit.* explicat, subintelligendum *maximè apud Judicem Sæcularem*: & esto, textus istos sic explicandos non esse, apertus habetur textus c. si diligenti 12. h. tit. ubi declaratur, nec cum Episcopi consensu Jurisdictionem Judicis Sæcularis in Clericum prorogari posse: unde necesse est, argumentum à sensu contrario sumptum corrui, quippe quod ex Regula generali vim nullam habet, ubi contrarium reperitur expressum in Jure.

Ad Conf. nego paritatem: disparitas præter alia est, quia delegatus, cum nihil habeat proprium, nomine, & autoritate Episcopi delegantis judicat; at Judex partium consensu prorogatus judicat nomine proprio, quod facere Laicus respectu Clerici nequit, cum ad hoc requiratur, ut habeat Jurisdictionem Ecclesiasticam, quæ caret, & cui omnino dissimilis est Jurisdictionis, quam ipse habet.

Dub. 5. an Clericus in se prorogare¹⁴⁸ saltem valeat Jurisdictionem alieni Judicis Ecclesiastici? *Ratio dubitandi* sumitur à paritate Laicorum, qui in Judicem non suum consentire possunt, consensu sui Judicis Sæcularis non requisito. *Conf.* Clerici id possunt tacite, seu ipso facto, quando in aliena Dicecesi delinquant, aut ibi se soluturos promittunt, ut dixi n. 33. & n. 60. tum enim coram Ordinario loci delicti, vel contractus conveniri, puniri que possunt. Ergo etiam idem possunt expressè; nam taciti, & expressi est eadem vis.

M 3

Sed

Sed contrà militat aperta Juris decisio
6. significasti 18. h. tit. ubi Clerici expressè prohibentur consentire in Judicem non sum, nisi Episcopi Diocesani voluntas accedat. Proceditque hoc, etsi Judex, cujus Jurisdictionem in se prorogaret Clericus, esset ejusdem Metropolitanus, ut colligitur ex *c. Romana 1. princ. eod. in 6.* ubi habetur, quòd Archiepiscopus, vel Officialis ejusdem de causis subditorum Suffraganei sui cognoscere nequeat sine licentia ipsius Suffraganei. Ratio sic statuendi fuit, ut vitetur confusio Regiminis Ecclesiastici, quæ tali modo facile induci posset. Sufficit autem consensus tacitus Episcopi, ut si scivit, Clericum subditum suum litigare coram alieno Judice Ecclesiastico, & non contradixit.

Ad rationem dubitandi negatur paritas; nam Laicis à Jure concessa est potestas prorogandi in se Jurisdictionem alieni Judicis, Clericis verò per *c. significasti cit.* apertè negata: hinc dicendum, quòd isti ratione Ordinibus, Beneficij, vel Officij sui Ecclesiastici multo magis subjeti sint Prælaro suo, quàm Laici Magistratui suo Sæculari. *Ad Conf.* iterum negatur paritas; nam in casibus ibi allegatis Clerici non tam ex sua voluntate, & consensu, quàm ex dispositione Juris subjiciuntur alterius Diocesis Ordinario.

149 Dub. 6. an Clerici, & præsertim Religiosi exempti, & Papæ immediate subjeti, per viam Prorogationis se subicere Jurisdictioni Ordinariorum possint? Satis convenit inter DD. hoc eos non posse sine consensu Papæ, à quo exempti sunt, in ijs, quæ pertinent ad Jurisdictionem contentiosam, ut rectè Abb. in *c. significasti cit. n. 12.* Barb. in *l. 1. art. 4. n. 43. ff. de Judic. Oliva p. 3. for. Eccl. q. 14. n. 90.* Pirh. hic n. 196. Wiest. n. 217.

An idem dicendum in ijs, quæ pertinent etiam ad Jurisdictionem voluntariam, cujusmodi est absolutio à peccatis, & Censuris, dispensatio in Votis, Juramentis, Irregularitatibus, Legibus, Recitatione Breviarj, Jejunijs &c. dissident inter se DD.

Negant Abb. in *c. significasti cit. n. 11.* Rodrig. tom. 1. Regul. q. 30. a. 5. Suar. l. 6. de *Vot. c. 11. n. 7.*

Moventur 1. Quia per privilegium Exemptionis jus acquiritur ipsi Sedi Apostolicæ *c. cum venissent 2. de in integ. restit.* ubi exemptionis privilegium non tam ipsorum exemptorum, quàm dictæ Sedis jus esse dicitur. Atqui Juri Sedis Apostolicæ renuntiare, eive derogare non possunt Exempti per non minus clarum textum *c. cum tempore 5. de arbitr.* ibi: *Cum etsi spontè volueris, de jure nequiveris sine licentia Romani Pontificis renuntiare privilegij, & indulgentijs libertatis.* Ergo &c.

2. Summus Pontifex est Diocesanus Exemptorum. Atqui, ut *n. præc.* dictum est, nullus Clericus, vel persona Ecclesiastica potest sine licentia sui Diocesani, seu proprii Judicis in alium Judicem etiam Ecclesiasticum consentire. Ergo

&c. 3. Episcopus in Exemptos nullam habet Jurisdictionem, nisi in casibus Jure expressis. Atqui nullam Jure expressum est, per viam Prorogationis ipsi Jurisdictionem in Exemptos acquiri posse. Ergo &c.

4. Archiepiscopus habet majorem Jurisdictionem in subditos Suffraganei sui, quàm Episcopus in Clericos exemptos; quia ille est Ordinarius Judex totius Provinciæ, & in certis casibus habet Jurisdictionem Ordinariam in subditos Suffraganei sui: & tamen in istum, tanquam in suum Judicem, sine licentia sui Ordinarij Clericus consentire non potest. Igitur multo minus sine licentia Papæ in Episcopum loci consentire potest Clericus, & Religiosus Exemptus.

Sed esto, ob allatas rationes sententia hæc de rigore Juris sit verior, & aequitate tamen spectata, præferenda videtur sententia affirmans, quam etiam tenent Sylv. *V. absolutio 5. n. 2.* Sanch. *l. 4. mor. c. 39. n. 32.* Laym. in *c. significasti cit. n. 3.* Pirh. hic n. 197. Wiest. n. 218. qui proinde docent, Regulares Exemptos posse pro absolutionibus, & dispensationibus obrinendis, saltem cum eas concedere nequit Prælarus proprius, de istius licentia se subicere Diocesis Ordinario. Ratio est, quia Exemptionis privilegium per se, & directè in favorem Religiosorum Ordinum concessum est. Igitur ne in eorum dispendium illud redundet contra Regulam quod ob gratiam 61. in 6. eo privilegio Regulares Exempti non debent fieri deteriores non Exemptis. Fierent autem deteriores, si in casu, quo hujusmodi absolutiones, & dispensationes non potest concedere Prælarus proprius, Regularibus Exemptis facultas pro hujusmodi absolutione, & dispensatione cum istius licentia ad Diocesis Ordinarium recurrendi adempta foret. Ergo &c.

Excipitur tamen 1. Si Papa, vel ejus Legatus, Jurisdictionem in Exemptos habens, facile adiri possit; tunc enim, ut bene advertit P. Wiest. *l. cit.* & Argumenta in contrarium allata probant, omnino ad Papam, vel ejus Legatum recurri debet.

Excipitur 2. Si potestatem absolvendi, vel dispensandi, quæ Superior immediatus caret, haberet Provincialis, vel alius Superior Ordinis mediatus; tunc enim Religiosus hujusmodi absolutione, vel dispensatione indigens ad istum remitti deberet, ut hic vel per seipsum eundem absolvat, aut cum eo dispenset, vel hanc facultatem committat alteri, ut rectè Sanch. *l. cit. n. 38.* Pirh. hic n. 199. Ratio est, quia quando remedium haberi potest in ipso Ordine, non censetur velle Religio, ut illud extra ipsam quaeratur.

Dixi autem, de licentia Prælati Regularis: Sufficit autem tacita, & aliquando præsumpta, ut si Prælarus sit impeditus, vel obijt, vel longè abest, nec alius adest vices ejusdem gerens. Sanch. *l. cit. n. 35.* Pirh. n. 198. Quodsi Prælarus Ordinis consensus ad eundem Episcopum

pum neget, videndum, an illum neget rationabiliter, vel non rationabiliter. Si rationabiliter, & iuste, adire Religiosus subditus Episcopum pro dispensatione, vel absolutione impetranda tali casu non potest. Si irrationabiliter, & iniuste, in casu, in quo ille absolvere, vel dispensare nequit, adire Exemptus, etiam consensu Prælati sui non impetrato, pro absolutione, vel dispensatione potest Episcopum cum Exceptionibus tamen supra positis, Molin. tr. 3. de Just. D. 61. n. 5. Sanch. l. cit. n. 36. Pirh. hic n. 198. cit. Ratio est, quia tunc per Episcopum non est censendus Pontifex velle, ut Religiosus cum detrimento animæ suæ egrediarur Monasterium, & pro absolutione accedat ad Sedem Apostolicam, sed existimandus est consentire,

ut absolutionem, vel dispensationem impetretur Episcopus.

Ad Argumenta in contrarium opposita dico, ijs solum probari, quod Religiosi, & alij Clerici exempti Episcopo Dicecesano subijcere sese nequeant, ut ab eo absolvantur, vel dispensationem impetrent, nisi accedat consensus Papæ saltem tacitus, & benignè præsumptus; talem autem in casu responsionis non deesse meritò probat allata ratio pro eadem. Accedit, quia Episcopus loci respectu Exemptorum non est propriè Episcopus alienus, sed proprius; quia secluso Exemptionis privilegio illorum Ordinarius est. Igitur se huic subijciendo Regulares, & Clerici propriè se non subijciunt Episcopo alieno.

TITULUS III.

De Oblatione Libelli.

Supposita Jurisdictione, & Competentia Judicis, Actor eidem Libellum exhibet, cui petitionem suam inferat, ut Judex, & Reus de qualitate causæ informantur: oblato Libel-

lo, citatio Rei sequitur. Unde duplici §§. Titulus hic concludetur: primus aget de Libello, & hujus requisitis; secundus de Citationem.

§. I.

De Libello, & requisitis ad Libellum Legitimum.

SUMMARIUM.

1. Libelli definitio, divisio, & partes.
2. Quid observandum in narratione facti?
3. Circa medium concludendi?
4. Et ipsam conclusionem?
5. Proprietates, & vitia Libelli.
6. Quid agendum, si libellus sit ineptus?
7. Si alternativus?
8. Vel obscurus?

9. An plures actiones in eodem Libello simul proponi possint?
10. Quid agendum Judici, & Reo post oblato Libellum?
11. In quibus causis offerri Libellus debeat?
12. Quando omitti?
13. An mutari?
14. Cujus sumptibus sit edendus?

1. **Q**uaritur 1. Quid, & quotuplex sit Libellus? *iv.* Libellus hic nihil aliud est, quam brevis scriptura, claram Actoris petitionem, & causam illius continens. Ita quoad sensum omnes, nominatim Barbof. in c. 2. h. tit. n. 4. Gonzal. *ibid.* n. 5. Haun. tom. 5. de 7. & 7. tr. 3. n. 137. Vallens. *hic* n. 1. Engl. *ibid.* n. 1. König n. 3. Duplex illius a DD. est approbata divisio. 1. In *Simplicem*, seu *Summariam*, & in *Articulatam*, seu *Positionalem*. Ille est, qui summam, & continua quadam orationis serie actoris intentionem pertexit. Ille, in quo merita causæ per articulos proponuntur. Ex novissimo Recepto Imperij de Anno 1654. §. *Difem nächst* / rejecto *Articulato*, solus *Summarius* est approbatus. 2. In *Civilem*, & *Criminalem*. *Civilis*, qui etiam *Conventionalis* dicitur, est, qui pro objecto habet causam *Civilem*; *Criminalis*, qui etiam

Querimonialis appellatur, qui pro objecto habet causam *Criminalem*. Libellus communiter tribus partibus constituitur, *Narratione facti*, *Medio concludendi*, & *ipsa Conclusionem*.

Dub. 1. Quomodo construenda sit Narratio facti? *iv.* ita construendam, ut 1. Exprimatur in eo nomen Judicis, coram quo agenda causa est, ut sciatur, an sit competens, vel non. Non tamen necessè est, ut Judicis nomen proprium ponatur, sed sufficit, & solet hodie plerumque compelli ab officio, ac Jurisdictione; nam ex his subinde notior esse potest, quam ex nomine.

2. Inferendum Libello est nomen proprium Actoris, ut Judex sciat, quis agat, & Reus, à quo conveniatur: quod maxime verum est, quando quis agit nomine alieno, e. g. Prælati nomine Ecclesiæ, Syndicus

dicus nomine Universitatis : tunc enim etiam nomen Principalis , sub cuius nomine agit , tenetur Actor in Libello exprimere ; alias eo omisso Reus ignoraret Adversarium suum.

3. Designandum est nomen Rei , ut intelligat , se , non alium actione imperi . Si contra plures instituat Actio ex communi obligatione , videndum , an singuli in specie , vel universè conveniantur . *Si primum* , exprimi debent nomina omnium , & singulorum *arg. l. scio 3. §. certè 2. ff. de appellat. & probat ratio allata. Si secundum* , sufficit nominare Praefectum Universitatis , imò & Syndicum ; quia ut hic actiones nomine Universitatis potest instituire , ita etiam potest illas excipere *l. neque societas 1. §. quibus 1. ff. quod cuiusq. univers. nom. l. fin. §. defensores 12. ff. de muner. & honor.*

4. Subnectenda ipsa Narratio , ubi recensetur factum cum necessarije circumstantijs , & in Civili quidem libello exhibendum , quid , quale , & quantum debeatur , vel petatur . Ubi tamen distinguendum inter Iudicium Speciale , & Universale ; in speciali enim res petenda in specie est , simulque exprimendum , an res tota petatur , an ejus pars , & quota : item si de quantitate agatur , numerus , mensura , & pondus : in Universali autem iudicio necesse non est , res singulas in petitione exprimi , sed sufficit , si exprimantur , & liquidentur tempore executionis .

5. In criminali libello praeter dicta apponi debet delicti locus , annus , mensis , adeo , ut his omittis Libellus ipso Jure sit nullus , etiam parte non opponente *l. libellorum 3. ff. de accusat. & DD. communiter. Dies commissi criminis tutius omittitur ob difficultatem probandi. Excipe* , nisi accusatus petat sibi diem , & horam nominari ; tunc enim verius est , accusatorem ad hoc cogi posse , ne alioquin reo tollatur defensio , quæ facilis ipsi est , si demonstrat , se eo die , vel horâ , quâ crimen commissum dicitur , non fuisse in loco , vel cum alijs conversatum fuisse . Maranta tamen de *Ord. Judic. p. 6. memb. 3. de libell. oblat. n. 14.* & alij negativam sustinent , & hanc Mynsing. *cent. 2. obs. 40.* testatur in Camera Imperiali quandoque practicatam .

Dixi in criminali libello ; nam in Civili ordinariè non requiritur designatio temporis , & loci . Excipe Libellum injuriarum ; nam in hoc , ut rectè monet Gaill. *l. 1. obs. 64. n. 1.* communis , & in Camera Imperiali approbata conclusio est , annum , & mensem , imò & locum illatæ injuriæ apponi debere : & hoc verum est , non solum cum criminaliter , sed etiam cum civiliter injuriarum agitur ; nam licet regulariter non sit necesse , ut dictum est , in Civilibus Actionibus locum , & tempus in Libello apponere , in ijs tamen Actionibus , quæ infamiam Juris , & facti irrogant , ut est Actio injuriarum , so-

lennitas *l. libellorum cit.* est observanda . Ratio est , quia hujusmodi famosæ actiones graves esse dicuntur , & criminalibus comparantur , eò , quod de honore , & existimatione hominis agatur , cuius non minor , quàm vitæ habenda est ratio *l. justa 9. ff. de manum. vindict. l. isti quidem 8. §. quod locum 2. ff. quod met. caus. gest. & ibi Gloss. V. infamiae , Alex. conf. 133. n. 9. vol. 6.* incipit circa executionem , ubi dicit , periculum infamiae æquiparari periculo mortis . Adde tamen cum Gaill. *l. cit. n. 7.* si in libello injuriarum tempus omisissum sit , & civiliter instituat Actio , parte non opponente , adhuc procedere ; quia incertitudo non vitat Libellum , nisi opponatur , per textum *c. cum dilectus 2. de ordin. cognit. & l. fin. C. de annal. except.*

6. Denique juxta aliquos edi nomen Actionis in Libello debet , ex diversis Juris utriusque textibus . *1. c. ex litteris 1. de mut. petit.* ubi Alexander III. mandat , ut actione proposita , & responsione facta - - - negotium terminetur . *2. l. quâ quisque 1. princ. ff. de edend. ubi Ulpianus , Quâ quisque* , inquit , actione agere volet , eam edere debet . *3. l. edita 3. C. eod. ubi Impm. Edita* , ajunt , actio speciem futurae litis demonstrat . *4. l. non videtur 33. ff. de Judic. ubi Modestinus , Non videtur* , ait , in iudicem consensisse , qui eam sibi genus apud eundem iudicem desiderat actionis . *5. l. fin. C. de interd. ubi Arcadius , & Honorius Impm. decernunt* , ut si quis quodlibet Interdictum efflagitet , - - - inter ipsa cognitionum auspicia , actionem exprimere , ac suas allegationes jubeatur proponere . *6. Quia respiciendo ad veterem Romanorum Stylum* , solebant dari iudices Pedanei cum certa formula Actionum .

Sed melius negatur , opus esse in libello nomen actionis exprimi . Ita receptissima apud DD. & in praxi sententia . Clarus est textus Juris Canonici *c. dilecti 6. de Judic. ubi Alexander III. Provideatis* , inquit , attentius , ne ita subtiliter , sicut à multis fieri solet , cujusmodi actio intentetur , inquiratis , sed simpliciter , & pure factum ipsum , & rei veritatem , secundum formam Canonum , & SS. Patrum instituta , investigare curetis . Favent etiam Leges Civiles ; nam *1. l. tutor 69. ff. de fidejussor. & mandator. ubi Tryphonius aperte , Non titulus actionis* , inquit , sed debiti causa respicienda est . *2. l. si filiusfamilias 3. C. ad S. C. Macedon. ubi Impm. similiter originem potius obligationis , quàm titulum actionis dicunt considerandum esse. 3. l. certum est 6. ff. de reb. credit. ubi supponitur* , ad rei certitudinem nihil interesse , an suo nomine , aut ea demonstratione , quæ nominis vice fungitur , designetur .

Neque obstant textus , & ratio in oppositum . *Ad 1.* aliud est actionem proponere , aliud specificum nomen actionis exprimere : non hoc , sed illud necessarium est ; quia illo facto , hoc omisso , scire reus po-

potest, quid ab ipso petatur. *Ad 2.* edere actionem juxta *l. cit.* nihil est aliud, quam causam agendi ita clarè ob oculos ponere, ut sciat reus, (verba sunt Ulpiani) *utrum cedere, an contendere ultra debeat; Et si contendendum putat, veniat instructus ad agendum, cognita actione, quâ conveniatur.* Hoc autem fieri potest, etiam si nomen actionis non exprimitur, Ergo &c.

Ad 3. speciem litis satis demonstrat libellus, si in eodem describatur factum, ut qualis actio competat, innotescat.

Ad 4. sensus *l. cit.* est, non censeri Judicis incompetentis Jurisdictionem ex parte rei conventi tacitè prorogam, etiam si petierit ab actore, ut actionem, quam contra se intendit, edat, ac manifestet, nisi litem apud eundem Judicem sit contestatus. *Ad 5.* patet ex dictis, quid sit exprimere actionem, & in quantum ipsa sit exprimenda, *Ad 6.* imprimis formulæ istæ hodierno Jure sublatae sunt; deinde non tam actorem, quam Prætozem concernebant.

Dub. 2. quid observandum circa medium concludendi?

Medium concludendi est causa petendi, seu jus, ex quo agitur: quod ideo in Libello exprimi debet, ut Reus secum consultare possit, utrum ex causa allegata aliquid Actori debeat, & an cedere, vel litigare expediat.

Est autem medium concludendi, seu causa petendi in omni actione duplex, proxima sc. & remota.

Variatur pro varietate Actionis; nam in actione personali causa petendi proxima est obligatio, remota contractus, vel quasi contractus, delictum, vel quasi delictum, ex quo obligatio illa nata est; in actione reali causa petendi proxima est dominium, vel quasi dominium, aut aliud jus in re, remota verò est ille titulus, vel modus, per quem dominium, vel simile Jus in re translatum est.

Hoc notato, ad dubium propositum

in actione personali sufficit exprimere causam remotam, e. g. peto à Titio centum, quos mihi debet ex contractu mutui; nam hoc ipso exprimitur, & probatur causa proxima, nempe obligatio; in Actione Reali autem regulariter juxta communem sufficit allegare causam proximam, e. g. peto mihi domum restitui, quæ mea est Jure dominij; quia hinc Reus sufficienter fit certior, an cedere, vel contendere in lite sibi intentata velit, cum duo non possint ejusdem rei dominium habere in solidum. *Gloss. in c. significantibus 2. V. eod. h. tit. & in l. qua quisque 1. V. ut proinde ff. de edend. Gall. l. 1. obs. 61. n. 4. & sqq. Laym. in c. significantibus cit. n. 4. Vallens. hic n. 6. Engln. 3. Wiest. n. 13. & alij communiter.*

Dixi regulariter; non desunt enim casus, quibus exprimi in libello causa remota, etiam, quando actio realis intentatur, debet: & talis est 1. Si liber homo vindicatur, ut ex *l. 1. §. 1. ff. de R. V. defumunt Innoc. in c. conquerente 16. de Offic. Ordinis. & Abb. in c. significantibus cit. n. 13.*

2. Quando A-

ctione Hypothecaria in rem agitur; cum enim eadem res v. g. fundus Tusculanus, alicui ex pluribus causis Hypothecæ nomine possit obligata esse: & harum aliquæ jure prælationis gaudeant, Judicis, & Rei interest scire, ex qua causa ita obligetur; ac proinde opus erit exprimere causam remotam. *Pirh. hic n. 13. Wiest. n. 14.*

Addidi, sufficit allegare causam proximam; non enim prohibetur Actor causam proximam cum remota Libello inferere: imò aliquando id consultum, & utile est; nam si solam causam proximam, e. g. dominium exprimat, omnes causas remotas comprehendisse, & omne jus suum deduxisse censetur, & sic succumbens ex nulla amplius causa poterit domum, aut fundum petere; quia semper agenti exceptio rei judicatae obstabit: hæc autem non obstabit, si præter causam proximam etiam allegarit remotam, & domum, vel fundum petierit, dicendo suum esse jure dominij, quod acquisierit titulo emptionis; tunc enim si ex defectu probationis allegati tituli causâ cadat, eundem fundum, aut domum petere adhuc poterit ex alia causa, & titulo, modò ignoranter, & sine dolo priorem titulum allegarit, per *l. si mater 11. §. siquis 2. ff. de except. rei judic.*

E contrario aliquando utile, & consultum est allegare solum causam petendi proximam; nam si hoc fecerit, etsi fortè ante litem contestatam dominus rei petite non fuerit, sed factus fuerit demum post contestationem litis, vigore causæ proximæ, & generalis, quam libello inseruit, obtinebit, cum tamen si causam remotam & specialem, quam non probaret, allegasset, licet alia superveniret, lite contestata succumberet *c. Abbate 3. §. ceterum. de sent. & re judic. in 6. Zoesl. ff. de R. V. n. 31. König n. 37.*

Unde sequitur, probè dispiciendum Actori, quam causam in libello exprimere expediat; equidem si certus sit de remota, eam consulto junget cum proxima; at si de illa dubitet, consultius tantum proximam allegabit.

Dub. 3. quid sit Conclusio Libelli, & quando hæc adhibenda?

Conclusio est petitio Actoris, quâ Judici, & Reo suggerit, quid, quantum, & quale ille Actori adjudicare, hic verò præstare teneatur. Hæc Libelli pars vel maximè consideratur, utpote de qua verificatur illa Juris, & Jurisperitorum maxima, quòd sententia debeat esse conformis Libello. Adhiberi solet in Libello Civili, seu Conventionali tantum; nam in Criminali, sive Querimoniali Lex ipsa concludit, & certam delictis pœnam determinat, ut adeo sufficiat narrare Speciem facti, quæ positâ sciet Judex ipse, quam pœnam Leges delicto statuerint.

Excipe, si pœna applicanda sit Actori injuriam passo; tunc enim ea in Libello peti debet, nisi talis sit, quæ ipso Jure sit incurfa, ita, ut solum opus sit sententiæ

tentiâ declaratoriâ criminis. Idem dicendum, si per consuetudinem Regionis poena, seu mulctâ partim fisco applicetur, partim parti læsæ; tunc enim peti debet, & quidem absolutè, ut decernatur poena pecuniaria, & exacta dividatur inter Actorem, & fiscum, ut notat Angel. §. *pœnalis v. unum tantum. Inst. de action.* Dixi, Nisi ipso Jure incurta sit; nam si ipso Jure incuratur, & tantum opus sit declaratione Judicis, non est necesse poenam in Libello petere ex ratione supra allegata.

Conclusioni in Libello Civili plerumque adjici solet *Clausula*, ut vocant, *Salutaris*, quæ his, vel similibus verbis concipitur: *Super his omnibus peto mihi jus, & justitiam administrari omni meliore modo, & forma, qua de jure, Statuto, vel consuetudine fieri potest.* Hujus est effectus, quod per illam Actor censetur omne Jus suum in Judicium deduxisse, cti de omnibus, & singulis non fecerit mentionem expressam. Unde si Actor simpliciter petierit sibi rem restitui, nihil dicendo de fructibus, & expensis, Clausulam verò hujusmodi Salutarem addiderit, tenebitur Judex Reum conventum etiam ad eorum restitutionem condemnare, quod secundum multos obligatus non fuisset facere, si Clausula Salutaris adjecta non fuisset. Et hinc Clausulas istas Doctores Herbæ Betonicæ assimilant, quod sicut illa morbos omnes, ita istæ omnia vitia Libelli sanant. Gaill. l. 1. obs. 61. n. 11. & 12.

Solet à nonnullis etiam hæc Clausula apponi *Salvo Jure addendi, minuendi, corrigendi &c.* Verum ea ultra Jus commune nihil operari videtur; Vel enim lis nondum contestata est, & tunc, ut infra dicam, mutationi, & correctioni locus est, etiam non adjecta hæc clausulâ: vel contestatio litis facta est, & eo casu, etsi adjecta sit hujusmodi clausula, mutationi locus non amplius est, licet admittatur correctio, ut itidem dicam infra, & probat ratio; quia aliàs solemnitas Judiciorum potius arbitrio partium, quam publica autoritate constaret.

Quæritur 2. qualis esse Libellus debeat? 1. debet in scriptis offerri c. *ignarus 1. h. tit. ibi: Libellum conscribentes porrexerunt: conlonat Auth. offeratur, & ibi Gloss. V. ad judicium C. de lit. contest.* Ratio est, quia sic melius instruitur Judex ad sententiam ferendam conformem libello, & Reus ad deliberandum, an cedere, vel contendere actione contra se instituta debeat. 2. Debet esse *brevis*; quia necessaria tantum, aut utilia contineri debet, quæ si probata fuerint, faciant ad intentionem Actoris contra Adversarium: hinc rejici, & rescindi superflua debent l. *sm. §. in refutatorijs 1. C. de appellat.* 3. Debet esse *clarus*, & *perspicuus*; nam obscurus, in quo non apparet, quid peratur, rejici potest l. *Prætor 7. §. quod autem 4. ff. de injur.* 4. Debet esse or-

dinatus, ut partes *num. 1.* assignatas ordine suo positas habeat, ac primò quidem narrationem facti, deinde medium petendi, ac denique ipsam petitionem, quæ tanquam Libelli conclusio ex medio petendi consequatur.

Vitia Libelli quinque potissimum assignantur. 1. *Contradictio*; nam sibi contrarius fraudem facere præsumitur, nec audiendus est c. *solicitudinem 54. in fin. de appellat.* 2. *Obscuritas*; hæc enim in Jure reprobat, ne per eam alij capiantur *can. erit autem 2. dist. 4. & Novell. 107. c. 1. princ.* 3. *Incertitudo*; cum enim Judex, quantum ei quidem possibile est, debeat certam ferre sententiam, Libellum esse certum oportet, cum huic sententia conformanda sit. 4. *Generalitas*; nam Libellus generalis accusatorius ipso Jure nullus est l. *libellorum 3. ff. de accusat.* aliud dicendum de Libello Civili, qui, parte non excipiente, recipitur. König hic n. 57. 5. *Alternativa locutio*; hæc quippe incertitudinem, & obscuritatem parit.

Dub. 1. quid agendum Judici, si Libellus sit omnino ineptus? Libellus omnino ineptus dicitur, ex quo jus agendi non concluditur, & qui nec ex interpretatione adjuvari possit. Si talis offeratur Judici, pronuntiare ex eo sententiam nequit, & si super ipso pronuntiet, lata sententia est ipso Jure nulla. Præterea tenetur Judex Actorem condemnare ad expensas Reo solvendas, reservato tamen eidem Jure agendi ex alia causa. Insuper potest Reum eo casu absolvere ab observatione Judicij, non tamen necessariò debet; quia potest Actori injungere, & ita alium concludentem Libellum offerat, & uti praxin habere affirmat Gaill. l. 1. obs. 67. n. 5.

Dixi, si Libellus sit omnino ineptus; advertunt enim DD. 1. posse, ac debere verba Libelli æquivoca in eum sensum accipi, ut potius Libellus subsistat, quam corrui, etiamsi sensus esset improprius. Sic Hiltrop. p. 2. tit. 9. n. 44. advertit, si in Libello Actor se alicujus fundi dominum asserat, & de usufructu tantum probet, interpretandum de ipsius ususfructus dominio: imò, ut idem Hiltrop. l. cit. & Abb. in c. dilecti 6. de judic. n. 2. monent, potest Judex eo casu supplere ex officio circa conclusionem, & vitia Libelli, & hoc maxime, si de Justitia cause constet; nam hoc casu ineptitudo Libelli non attenditur.

2. Ex eodem fundamento, & Reg. 37. in 6. quod utile per inutile vitari non debeat, rectè concludunt DD. si libellus ex una parte sit aptus, ineptus ex altera, prout facile contingere potest, quando plures actiones cumulantur, sustinendum Libellum in parte, quæ est aptus, & super ea sententiam fundendam. Idem dicendum monet Hiltrop. l. cit. n. 38. si ineptè narreretur factum, bene tamen concludatur; tunc enim ait attendendam non narrationem facti, sed conclusionem: & rationem

nem dat ; quia omnia , quæ sunt in Libello posita , intelligenda sunt secundum ejus conclusionem , in qua præcipua vis Libelli consistit.

3. Ineptitudo Libelli non officit , neque processum impedit , si fortè offeratur in Judicio Summario ; quia libellus non est de substantia Processus Summarij. Gaill. l. 1. obs. 66. n. 15. Pax Jordan. l. 14. tit. 3. n. 23. Similiter non officit , si causa agatur coram Summo Principe ; quia hic potest judicare in Processu nullo ratione ineptitudinis Libelli , & rejectis ambagibus veritatem sequi , adeoque æquitatem non scriptam præferre rigori scripto. Gaill. l. cit. n. 16.

7 Dub. 2. an & quando sustineatur Libellus Alternativus ? R. regulariter non admitti alternativum Libellum , ut colligitur ex l. prætor 7. §. quod autem 1. ff. de injur. & ratio est , quia parit incertitudinem petitionis , & per consequens non recipit sententiam certam , cum tamen sententia certa esse debeat. Plures tamen sunt casus , in quibus Libellus alternativus admittitur.

1. In Actione Hypothecaria , ut si dicat Actor : *Peto illum condemnari ad traditionem rei obligate , vel ad solvendum debitum* ; nam in actione Hypothecaria possessor potest retinere rem , & litis æstimationem offerre Creditori l. si fundus 16. ff. de pignor. l. si creditor 2. ff. quib. mod. pign. vel Hypoth. Barb. in c. 2. b. tit. n. 10.

2. In materia Emptionis , quando agitur ex l. rem majoris 2. C. de rescind. vendit. ubi Venditor concludere debet , ut emptor aut suppleat , quod deest justo pretio , aut rem emptam restituat c. cum dilecti 3. de empt. & vendit. Haun. tom. 5. de f. & f. tr. 2. n. 150. Barb. l. cit. n. 9. Vallens. hic n. 4.

3. Quando petitur restitutum adversus contractum , testamentum , vel sententiam ; tunc enim Actor petere disjunctivè potest , ut Judex aut contractum , testamentum &c. nullum esse pronuntiet , vel si validus sit , adversus eum restituatur in integrum. Gaill. l. 1. obs. 62. n. 7. Haun. l. cit. n. 152. Vall. n. 4. cit.

4. Quando incertitudo provenit ex facto alieno , præsertim Adversarij l. hoc interdictum 1. §. quia autem 4. ff. quod legatorum : hinc teste Gaillio l. cit. n. 4. valet hujusmodi Libellus , si Actor dicat , *Peto rem jure dominij , vel quasi dominij ; vel Peto me declarari dominum , vel quasi dominum.*

5. Quando res , quæ debetur , post moram debitoris deterior facta est ; nam tunc petere possumus aut rem debitam , aut ejus æstimationem , ut docent DD. in l. si ex legati 23. ff. de V. O.

6. Quando petitur restitui res , si extet , aut æstimatio illius , si sit consumpta. Debet autem esse incertum , an extet ; nam si certum sit extare rem , peti debet ipsa res , non æstimatio rei , quippe quæ tantum in subsidium

debetur l. fin. C. de fideicommiss. libert. Abb. in c. gravis 11. de resit. spoliat. n. 22. Gaill. l. 1. obs. 62. n. 6. & 7. Vallens. l. cit. n. 4. Excipit , si præstari quidem res possit , sed non sine magna difficultate ; tunc enim alternativa fieri potest petitio. Vide Gaill. l. cit. Wiest. hic n. 2. & alios.

Dub. 3. quid agendum , si Libellus sit obscurus ? R. hic non statim à Judice rejiciendus est , sed permittenda Actori declaratio.

Declaratio autem hæc fieri potest , & debet per solum libellantem , non etiam per heredem illius , vel Procuratorem , nisi is ad hoc speciale mandatum habuerit , sicut nec Dominus Libellum Procuratoris sui declarare potest. Vallens. h. t. n. 3.

Si reus conventus non opposuerit de obscuritate , & incertitudine Libelli ante litem contestatam , sed ad eum responderit , & litem acceptarit , postea audiri non debet , sed Judex , non obstante Libelli incertitudine , pronuntiare pro Actore potest , si de jure Actoris constiterit. Hiltrop. Process. judic. p. 2. tit. 9. n. 26. & sqq. sibi enim imputare reus debet , si non intellexit , de qua controversia lis sit mota : unde vel præsumitur intellexisse , quid Adversarius peteret , vel negligentia suâ sibi spatium deliberandi ultro ademit. Proceditque hoc , sive Libellus obscurus sit ratione æquivocationis , sive ratione generalitatis.

Porro Libellus generalis locum in Judicio habet adhuc pluribus alijs casibus : & 1. quidem in petitione fructuum , damnorum , expensarum , & interesse ; quia hæc ordinariè non sunt numerata , neque explorata , antequam super ipsis cognoscatur.

2. In tutela , vel negotiorum gestorum 1. actione.

3. In hæreditatis petitione. Advertit tamen Gaill. l. 1. obs. 68. n. 2. eruditi , & exercitati Advocati esse Clientem suum instruere , eique consulere , ut eodem libello , vel alijs articulis specificè complectatur , & designet res hæreditarias , quid nim. & quantum in defuncti hæreditate sit , vel tempore mortis fuerit , easque unâ cum causa principali simultaneo quodam processu in termino probatorio probet.

Ratio est , quia hac ratione Judex certam sententiam proferre potest condemnando reum conventum , ut res hæreditarias jam antè in Libello designatas , & liquidatas unâ cum fructibus perceptis , vel qui percipi potuerunt , restituat : & sic erit facilior executio ; aliàs si generalis sit Libellus , etiam sententia generalis erit , & sic in executione non sine magna molestia Actoris , ac temporis , & sumptuum jactura nova liquidatione , & probatione opus erit , firum hæreditariarum controversia moveatur.

Dub. 4. an Actor in Libello suo possit plures simul actiones cumulare ? R. affirmative : & hoc verum est , sive ex diversis causis ad diversa contra eundem , vel di-

verfum agat, sive etiam ex eadem causa, & ad idem contra diversos, modò nihil obstet cumulationi *l. si idem 11. ff. de Jurisd. Gaill. l. 1. obs. 63. per totam. Carpz. Defin. for. p. 1. const. 2. defm. 4. § 5. Vallenf. hic n. 7. König n. 17.* Permittitur hoc in favorem dirimendarum litium, & facilius producendarum ad exitum; frustra enim fit pluribus Judicij, quod uno absolvi potest. Dixi, *Modò nil obstet cumulationi*; nam aliqua actiones sunt, quæ cumulari non possunt, In specie

Excipiuntur 1. Actiones contrariæ; quia posito uno contrariorum, necessarium est tolli alterum *l. hec verba 124. ff. de V. S.* Unde simultaneè cumulari non possunt querela inofficiosi testamenti, & actio ad supplementum, petitio hæreditatis ex testamento, & ab intestato, rei vindicatio, & actio Publiciana, Interdictum retinendæ possessionis, & Judicium petitorium.

Excipiuntur 2. Actiones, quarum una, vel altera est præjudicialis; quia sententia absolutoria lata in Actione præjudiciali parit exceptionem rei judicatæ in altera. Hinc simul cumulari non possunt quæstio statûs cum Judicio noxali, actio de partu agnoscendo cum causa alimentorum, rei vindicatio cum actione confessoria, vel communi dividundo, hæreditatis petitio cum Judicio familiæ hærescundæ.

Excipiuntur 3. Actiones, quæ ex una, eademque causa descendunt, & ad eundem finem tendunt; quia unâ in Judicium adductâ, altera consumitur *arg. l. quod in herede 9. §. eligere 1. ff. de tributor. act. l. plura 5. ff. de O. & A.* Sic et si domino rei furtivæ competat rei vindicatio, & condicatio furtiva, non tamen potest utrâque simul agere, sed unius electio alteram tollit. Ratio est, quia bona fides non patitur, idem ex eadem causa bis exigi *l. bona fides 47. ff. de R. J.* neque eo fine plures ex una causa proditæ sunt actiones, ut omnibus uti liceat, sed ut laxior agendi sit facultas, ut habetur *l. cum filius 76. §. varijs 8. ff. de legat. 2.*

Excipiuntur 4. Actiones, quæ sic se habent, ut unâ propositâ, & condemnatione secutâ, factâque executione, contingat liberatio ab alia: sic actio mista tollit rei persecutoriam, si cum ea concurrat; ne idem bis exigatur. E contrario actione criminali principaliter propositâ, incidenter cumulari potest actio Civilis e.g. ad restitutionem rei ablata, refusionem expensarum &c. quia non ad idem tendunt.

Quando Actor plures Actiones in eodem Libello cumulat, à reo respondendum est singillatim ad eas actiones, & à Judice totidem secundum cujusque actionis naturam singillatim sunt proferendæ sententiæ in eodem judicio; quia tot sunt Libelli, quod Actiones, & facta. Imò, ut rectè monet Vallenf. *hic n. 7.* potest Judex casu, quo

post conclusionem in causa quoad aliquod factum in actis allegatum desiderat adhuc aliquam probationem, rescissa ex officio conclusionem, ulteriorem probationem quoad illud factum injungere, ac nihilominus quoad reliquas actiones, in quibus nihil desiderat, definitivè pronuntiare. *Neque obstat*, quòd sententia sit individua *l. in hoc judicio ff. famil. hercisc.* quia id verum est, quando Libellus unum solummodo factum continet, secus, quando plura, & separabilia.

Quæritur 3. quid agendum Judici, & Reo post Libellum oblatum? *Re.* cum finis oblationis Libelli sit, ut Judici, & Reo naturam litis aperiat, actoris intentionem ostendat, & totum processum vi sua dirigat, ante omnia ipse Judex, Libello recognoscit, studeat litis statum ritè cognoscere: deinde ipsius Libelli inspiciendi, & describendi copiam reo faciat, quod adeo necessarium est, ut si Judex Reo petenti denegat Libelli copiam, à tali denegatione rectè appelletur *c. significantis 49. de appellat.* Expediit autem magnopere ad expediendas causas, si Actor libellum in duplo exhibeat Judici, quorum alterum exemplar Judex reo tradat, alterum sibi reservet, & ad acta deponat juxta usitatum Stylum Cameræ Imperialis, ubi omnia producta in duplo sunt exhibenda.

Inspecto Libello, reus deliberare potest, utrum cedere, an contendere ulterius debeat, & si contendendum putet, veniat etiam ipse ad defendendum instructus, & respondeat. Non tamen statim cogendus est respondere, sed induciæ dandæ, quæ quidem de Jure communi 20. dierum spatium continent *Auth. offeratur C. de lit. contest.* sed ex communi observatione dilatio hæc frequenter à Judice coarctatur: nunquam tamen ita coarctanda est, ut non sit æquum pro gravitate causæ.

Si responderit Reus, sententiam Judex pronuntiare debet Libello conformem; alioquin hæc non subsistit *l. ut fundus 18. ff. comm. divid. & l. non distinguemus 32. §. de officio 15. ff. de recept. qui arbitr.* Erit autem sententia Libello conformis, si in tribus cum ipso conveniat, nempe 1. quoad rem petitam: unde si quis petat equum, per sententiam non debet ipsi adjudicari bos. 2. quoad causam, ex qua res est petita: hinc si Actor petat 100. ex causa depositi, reus non est condemnandus ex causa mutui. 3. Quoad ipsam Actionem institutam, quâ Libellus Actoris constat *arg. l. 12. §. sqq. l. 27. ff. de re judic.*

Cæterum oblationis Libelli plures Effectus enumerantur; nam 1. secundum ejus petitionem, ac formam ferenda est sententia, ut paulò antè dictum est. 2. Obligat porrigentem ad prosequendam causam usque ad finem, postquam reo per Judicem est porrectus *Auth. qui semel C. quom. & quand. Judex §. c.* intellige, si Rei conventi interfit, ut

ex-

iscepta perficiatur, quia v. g. multas fecit expensas in litem; tunc enim cogere Actorem potest ad litem prosequendam. Secus, si nihil interfit Rei, & res adhuc sit integra; tunc enim Actor Libellum recuperare, & à lite recedere, Reo etiam invito, potest, ne *juste poenitudinis humanitas amputetur*, ut dicitur *can. ei, qui appellat. 41. §. si quis caus. 2. q. 6. & l. si quis 28. C. de Appell.* 3. Si Libellus sit oblatus Principi, & ab eo impetratum rescriptum, Actiones Prætorias annales perpetuat, easque tam activè, quam passivè facit in hæredes transire *l. dubium 1. & l. seq. C. quand. libell. Princ. datus &c.* quia, ut *l. dubium cit.* innuunt Imp. talis oblatio, subsecuta rescriptione, pro litis contestatione reputatur. 4. Libelli oblatio, secuta rei citatione, interrumpit Præscriptionem in omnibus, quæ ille sub generalitate sua comprehendit *l. sicut in rem 3. C. de præscript. 30. vel 40. ann. & l. fin. C. de annal. except.* 5. Eadem, secuta citatione, à die hujus Reo infinuata, facit rem litigiosam, ut ea vendi, donari, vel alio contractu alienari neque in extraneam, neque in conjunctam personam amplius possit *Clem. fin. ut lit. pend.* ubi de hoc plenius. 6. Libellus probat contra libellantem quoad ea, quæ in Libello assera sunt *arg. l. generaliter 13. C. de non num. pecun. Vide Hof. in Summ. hic n. 13. Durand. in Specul. tit. de libell. concept. §. 8. Pax Jordan. l. 14. tit. 3. n. 46. & sqq.*

11 Dub. 1. in quibus causis offerri Libellus debeat? *iv.* offerri debere, cum Judicium est plenarium, & ordinarium: & ibi oblatio Libelli est de substantia, ita quidem, ut absque ea judicium non subsistat, neque etiam a partibus remitti possit *c. ignarus 1. & ibi Gloss. v. Libellum h. tit. Bart. in Auth. offeratur C. de lit. contest. Hiltrop. Proceff. Judic. p. 2. tit. 9. n. 1. Laym. in c. 1. cit. n. 3. König hic n. 7. Sannig n. 2.* Ratio est, quia solemnitates actuum, quæ ob publicam utilitatem introductæ sunt, partium conventionem tolli, aut remitti non possunt, uti docent DD. *in l. cum & Judices 2. §. sed quia veremur 4. C. de juram. propt. calumn.* Excipe, si partes in Judicem tanquam Arbitratorem compromittant; tunc enim ipsi modum procedendi, non exactis solemnitatibus, præscribere non prohibentur, perinde, ac cum in alium quemvis compromittunt, ut docet Bartol. *l. cit.* & alij DD. communiter.

Dixi, cum plenarium est Judicium; nam in Summario Judicio, & brevioribus, ac levioribus causis etiam de Jure communi non est necesse Libellum scripto tradi, sed sufficit Actoris petitionem coram Judice nudis verbis proponi, eamque actis continuè inferi, ut re postea exigente, ejus copia haberi possit. *Clem. sepe 2. v. verum de V. S. Auth. nisi breves C. de sent. ex brevicol. recit.*

Porro duplicem ob causam Judicia summaria institui solent, vel quia causa in Ju-

dicio proposita celerem expeditionem desiderat, vel quia modica est.

Ad primum genus pertinent 1. Causæ Beneficiales, Matrimoniales, Decimales, & quæcunque Ecclesiastica. 2. Causæ Usurarum, & hoc in odium Usurarij. 3. Exceptiones, & causæ incidentes. 4. Lites mercatorum, quæ ob frequentiam, & alias causas citò expediuntur. 5. Causæ tributorum, alimentorum, dotis. 6. Causæ naufragorum, pauperum, & miserabilium personarum. 7. Causæ mercedum. 8. Si agatur de tutore dando, filio adoptando, aut emancipando.

Ad genus secundum spectant 1. Causæ Civiles, quibus de debito non magno, spectata personarum qualitate, agitur, aut inter personas viles, & Juris imperitas, videlicet rusticos in pago, ut colligitur ex Auth. nisi breves cit. & notat Abb. in c. 1. h. tit. n. 17. 2. In delictis levibus, & non multum infamantibus, præsertim inter Religiosos, adolescentes, & similes personas l. levia 6. ff. de accusat. 3. Si agatur Judicio possessorio solum præparatoriè, ad petitorium subsequens, ideoque de parvo, & facile reparabili damno.

Si Summarius instituat Processus ob causæ levitatem, ordinariè non requiritur plena probatio, sed sufficit semiplena per unum testem, aut juramentum, talis sc. ut sufficiat ad informandum Judicem pro causæ decisione; at si instituat Processus Summarius propter celeritatem expeditionis, & causa sit alicujus momenti, seu præjudicij non facile reparabilis, plena plerumque probatione opus est, & conf. dilationes dandæ, quæ ad hanc adornandam arbitrio Judicis requiruntur.

Dub. 2. quando Libellus omitti possit? *iv.* omitti potest in varijs causis. Et 1. quidem, ut modò dictum est, in causis Summarijs, præsertim quando Summarium Judicium instituitur, quia causa est modica. 2. In notorijs; quia in ijs nec ordo Juris servandus, nec accusatoris clamor expectandus est *can. manifesta 15. & duob. seqq. caus. 2. q. 1. c. ad nostram 21. de Jurejur. c. evidentia 9. de accusat.* 3. In causis Appellationum, quando in prima instantia Libellus oblatus est, & ex iisdem actis proceditur. *Scaccia de appellat. q. 11. a. 4. n. 35.* ubi ait ita servari in Curia Romana. 4. In causis coram Principe, seu Imp. vel Papa agitandis; nam horum præsentia omnem solemnitatem supplet *arg. l. omnium 19. C. de testam. Gloss. in c. fin. v. illustrium de sent. & re judic. in 6.* 5. Quando Judex, vel Magistratus motu proprio, & ex officio procedit. *Georg. Obrecht de formand. & concip. libell. c. 6. n. 7.* quem citat, & sequitur König hic n. 9. 6. Cum duo eandem rem possidere contendunt, & neuter vult Libellum offerre, ne fateatur penes alterum possessionem esse; tunc enim

enim officio Judicis res à probationibus inchoanda est *c. cum dilectus 2. de ordin. cognit.* P. König *n. 10.* P. Schmier *tr. de Process. Judic. c. 1. n. 40.* 7. Quando lis movetur de causa, per sententiam, vel transactionem jam decisa; in hac enim, si alterutra pars aliquid de novo fieri, vel immutari petierit, non offertur Libellus, sed officium Judicis simpliciter imploratur *l. terminato 3. C. de fruct. § lit. expens. & l. si quis 11. in fin. C. de Reb. credit.* ubi additur ratio, *ne repetita lite, suis negotij alterius cause fiat exordium.* 8. Si itatuto cautum, vel consuetudine receptum sit, ut omnia in Judicio oretenus petantur, & proponantur; Statutum enim, & consuetudo in his etiam, quæ sunt circa Judicia, valet, & derogat Juri scripto *l. de quibus 32. § l. seq. ff. de Legib.* Plures alias causas, in quibus Libellum offerre non est necesse, vide apud Durand, *in Specul. tit. de Libell. concept. §. nunc dicendum 9. per totum.*

83 Dub. 3. an Libellus semel editus mutari, vel emendari, & quousque possit? Mutari Libellus dicitur, cum aliquid in eo mutatur, quod pertinet ad ejus substantiam, ut si Actor in Libello actionis realis dixit, se dominum esse rei petite, postea verò videns se difficulter dominium probare posse, mutans Libellum dicat, sibi dominium, vel quasi competere, ubi mutatur actio, vel causa petendi. Emendari verò dicitur, quando vitium aliquod, vel obscuritas tollitur, vel aliquid additur, aut detrahitur, salva manente ipsius Libelli substantia, ita ut nec res petita, nec causa petendi mutetur. His notatis

Satis convenit inter DD. Libellum oblatum Judici emendari posse usque ad sententiam, refusis tamen expensis, reo per ineptum Libellum causatis. Potestque hæc emendatio fieri. 1. Declarando, siquid in Libello obscure dictum est; qui enim declarat, nihil de novo dicit *arg. l. heredes 21. §. siquid 1. ff. qui testam. fac. poss.* 2. Corrigendo, si quid in nomine rei petite, aut in loco, vel tempore obligationis contracte erratum est, ita tamen, ut idem jus, eademque actionis qualitas maneat. 3. Petendo, si Actor omisit in Libello petere accessoria, ut fructus, expensas &c. 4. Diminuendo, ut si Actor petijt 100. quantum sibi non debetur, potest post litem contestationem corrigendo Libellum petere 50. sibi debitos. 5. Addendo, ut si petijt minus justo, & postea advertit sibi deberi plus, potest in eodem Judicio, & eadem instantia etiam post litem contestationem petere plus. 6. Resecando superflua e.g. in Judicio universalis, ut *n. 8.* dictum est, quo petitur hereditas, non est necesse specificari res hereditarias: unde si facta sit talis specificatio, quæ fortè non adæquet hereditatem, potest ejusmodi specificatio resecari. 7. Adjiendo ea, quæ post litem contestatam emerferunt, & non poterant prævideri. 8. Corrigen-

do, in quibus peccatum est contra Stylum Confistoriorum.

De mutatione Libelli satis convenit inter DD. eam ante contestationem litem Actori permissam esse, ita tamen, ut eo casu reo concedantur novæ induciæ ad deliberandum, & instruendum se pro lite futura, & si ob talem variationem majores facere expensas debuit, ei hæc compensentur, ut monet Gloss. *in l. 3. C. de edend.* Bald. *ibid. n. 3.* Laym. *in c. 2. b. tit. n. 8.* Pirh. *hic n. 18.* König *hic n. 59.* Excipie, nisi persona Libellum mutans talis sit, cui sit ignoscendum, si eundem non rectè composuit, ut est minor, rusticus, mulier &c. Ratio responsionis est, quia ante litem contestatam nondum est coeptum Judicium.

An etiam post contestatam jam litem mutare Libellum liceat, controversum est inter DD. Affirmativam defendunt Bachov. *D. 1. de action. th. 44.* Stryck. *us. modern. Pandect. tit. de edend. §. 10.* Fleck. *l. 5. tit. 28. n. ult.* Brunnem. *Process. c. 5. n. ult.* Gletie *ad tit. de action. n. 16.* apud Clariss. P. Schmier *de Process. Judic. c. 1. n. 116.* idque videtur colligi ex pluribus Juris textibus. 1. §. siquis aliud 35. *Inst. de action.* ubi Justinianus, siquis aliud pro alio intenderit, nihil eum periclitari placet, sed NB. in eodem Judicio, cognita veritate, errorem suum corrigere ei permittitur &c. atqui Judicium utique durat post litem contestatam, imò tunc primùm incipit. Ergo tunc unum pro alio petere, sicque Libellum mutare conceditur. 2. *l. in delictis 4. §. fin. ff. de noxal. act.* ubi actori, qui ex facto servi damnificatus, Dominum, quasi is damni illati conficius esset, convenerat, licentia datur, donec prius Judicium agitur, si eum de scientia domini arguenda pœniteat, ad noxalem causam transeundi. Sed hoc modo post litem contestatam mutatur Libellus, & nova actio inentatur. Ergo &c. 3. Rei vindicatio est actio substantialiter distincta ab interdictis, seu actionibus possessorijs; & tamen permissum est actori post litem contestatam usque ad conclusionem in causa, relicta rei vindicatione, quam antecederet moverat, remedia possessoria intentare juxta textus *c. pastoralis 5. de caus. poss. § prop.* ergo post litem contestatam actionem substantialiter diversam licet instituire, & conf. Libellum mutare.

Sed dicendum, si litem contestata jam sit, mutari Libellum amplius non posse, nisi Actor velit novo libello uti, & novâ instantiâ, recedendo à priori, cum refusione expensarum juxta *cap. examinata 15. de Judic.* Institutum hoc est in pœnam temeritatis, quòd Actor ab initio non satis pensitavit, quâ actione acturus esset. Et hoc verum est, etiam si utraque pars in mutationem consentiat. Ita Hiltrop. *p. 2. tit. 9. de mutat. libell.* Pax Jordan. *l. 14. tit. 3. n. 11. § 12.* Barbof. *in c. 2. b. tit. n. 11.* Layman. *ibid. n. 8.* Vall. *n. 12.* König *n. 59.* Sannig. *c. 2. n. 10.* &

& novissimè P. Schmier *l. cit. à n. 121.* alii- que apud istum. *Ratio est*, quia per litem contestationem obligatur quis instantia, ut ab ea recedere, & poenitere non amplius valeat *l. is, qui se obrulit 25. & ibi Gloss. V. qui discessit ff. de R. V. l. sed etsi 52. princ. ff. de judic. & l. nemo 4. C. de Jurisd. omni. Judic.*

Neque contrarium probant Argumenta contraria.

Ad 1. textui ibi allegato oppono *l. non potest 23. ff. de Judic.* ubi Paulus, *Non potest*, inquit, *videri in Judicium venisse, quod post Judicium susceptum* (i.e. Interprete Gothofredo *ibid. lit. l.* post litem contestatam) *accidisset; ideoque alia interpellatione* seu ut idem Gothofred. *lit. l.* glossatur, novo Libello, novaque petitione) *opus est.* Quare, ne concedere debeamus Imperatorem §. *si quis cit.* contra Juris principia aliquid statuisse, dicendum, *in §. cit.* Judicij nomen non strictè, prout illud à litis contestatione incipit, sed latè, quod inchoatur per citationem, capiendum esse, ut sensus sit, Libellum mutari posse usque ad contestationem litis.

Ad 2. in casu ibi proposito Libellus non immutatur; nam ut P. Schmier *l. cit. n. 129.* advertit, Actio noxalis non est nova substantialiter actio, sed tantum nova qualitas, actioni veteri, quæ cæteroquin ex facto servi quæ tali competeret, superaddita, ac contra dominum servi, qui conveniri nequit, extensa; conf. nova substantialiter actio non movetur, quando prius dominus scientiæ de facto servi insimulatus est, postea non probatâ scientiâ, ad noxam deditio- nem agitur.

Ad 3. à petitorio ad possessorium, & vicissim post litis contestationem transire licet ob connexitatem, quam Reivindicatio cum remedijs possessorijs habet: hinc quia ex dispositione Juris in eodem Judicio, & ab eodem Judice tractari debent, non t. m. mutare, quam declarare, & dilatare Libellum censendus est, qui ejusmodi transitum à petitorio ad possessorium, & vicissim facit.

14

Dub. 4. cujus sumptibus Libellus

edendus sit? Variant DD. Sichard. *in Auth. offeratur n. 11.* ait edendum sumptibus Rei. Marant. *de Ord. Judic. p. 6. tit. de libell. oblat. n. 2.* sumptibus Actoris. Alex. *in l. 1. pr. n. 8. ff. de edend.* sumptibus utriusque. Placet sententia P. König *hic n. 6.* quam etiam ex parte amplectitur P. Schmier *Process. Judic. c. 1. n. 100.* & apud hunc Stryck, *de libell. c. 9. n. 13.* Ummius *Process. D. 5. th. 12. n. 56* qui distinguendum putant; Vel enim reus ab actore antecedenter ad satisfactionem interpellatus fuit, vel non.

Si primum, altera distinctio est adhibenda, & videndum, an reus statim obtulerit satisfactionem, an Libelli oblationem expectarit. *Si prius*, Actor sibi imputare debet, quod temere ad litem procedendo, inutiles expensas fecerit. *Si posterius*, distinguendum est tertio, & videndum, an reus justam litigandi causam habeat, an verò temere litiget. *Si justè litigat*, non tantum sumptus in Libellum factos restituere non cogitur, sed etiam quascunque pecunias, ob temerariam litem sibi motam erogatas, ab actore recipit. *Si verò injustè*, non solum ad Libelli, sed ad omnium expensarum, litis susceptæ causâ expositarum, restitutionem, sicut quilibet improbus litigator, adstringitur.

Quod si secundum contingat, & reus ab Actore antecedenter ad satisfactionem interpellatus non fuit, iterum distinguendum, an iste statim, ac lis ipsi denunciata est, liti cesserit, vel Judicium voluerit suscipere. *Si prius*, ad refusionem expensarum, in Libelli confectionem factarum, non tenetur, sed ferè easdem Actor debet, utpote qui, antequam ad Judicem provocaret, explorare debuisset, an sine lite obtinere satisfactionem à reo posset. *Si posterius*, iterum videndum, an lis à reo suscepta sit justè, vel injustè, & secundum justitiam, vel injustitiam causâ vel liberabitur à solvendis expensis, vel ad easdem obligabitur juxta paulò antea dicta.

§. I I.

De Rei Conventi Citatione.

SUMMARIUM.

15. Necessitas Citationis.
16. Definitio, & multiplicitas.
17. Observanda in Citationem reali.
18. In Edictali.
19. In peremptoria.
20. Requisita ad legitimam Citationem.
21. An necesse sit addere diem, & horam, quæ comparandum est in Judicio?
22. Quomodo se gerere debeat, qui citatur ad locum non tutum?
23. Quid faciendum, si citandus morietur extra Territorium citantis?
24. An cum citatione Libellus Actoris transmittendus Reo?
25. Quomodo citatio sit executioni danda?
26. An semper sit opus citatione?
27. A quo fieri Citatio debeat?
28. Quis citari possit?
29. Effectus Citationis.
30. Quomodo convalidetur non rite facta?

N 3

SI

SI Judex Libellum sibi oblatum idoneum, & causam in eo expressam iustam esse viderit, progredi debet ad Citationem Rei conventi: quæ ita necessaria est quoad absentem, ut nullatenus omitteri per se loquendo possit, & si omittatur, omnis alius Actus Judicialis ipso Jure irritus, & nullus est *can. caveant 2. & can. omnia 4. caus. 3. q. 9. c. Ecclesia 10. de Constit. & Clem. Pastoralis 2. de sent. & re Judic. & ibi DD.* Advertitque König hic n. 67. ne quidem Summum Pont. aut Imperatorem ex plenitudine potestatis eam posse omittere, & dare sententiam, partibus non citatis. Ratio est; quia cum ad defensionem spectet, Juris est naturalis, & in ijs, quæ sunt Juris naturalis, etiam Summi Principes jure privatorum censentur.

Dixi 1. *per se loquendo*; nam ut *infra n. 26.* dicam, plures casus excipiendi sunt, quibus citatio non requiritur, & præcipue. 1. Si delictum Rei usque adeo notorium foret, ut eidem ne quidem ad extenuandam culpam, aut poenam exceptio, vel defensio superesset; nam tali casu condemnari absens, & non citatus posset, prout constat ex *can. manifesta 15. & can. fin. caus. 2. q. 1. can. statuimus 31. caus. 11. q. 1. c. cum olim 12. de sent. & re judic. c. cum sit 5. v. fin. de appell.* Rota Roman. in *Recent. p. 1. decis. 591. n. 6. p. 2. decis. 733. n. 9. Myning. Cent. 6. obs. 6. n. 6. & 7. König hic n. 86. Wiest. n. 34. Schmier. Process. Judic. c. 1. n. 45.* Ratio est, quia citatio Rei decernitur, & committitur, ut venire possit ad se defendendum; quando autem ejus crimen, aut non jus notorium omnino est, defensio eidem non competit. Ergo &c. Aliud esset, si crimen, vel non jus incertum, aut certum quidem, ita tamen, ut culpa, vel poena culpæ; statuta per accusationem diminui posset; nam eo casu Reus citari, & defensio eidem concedi deberet per *can. DEUS Omnipotens 20. caus. 2. q. 1. & c. qualiter, & quando 24. de accusat.* 2. Si Reus aliunde cognosceret contra se intentandam litem, & non citatus compareret coram Judice, ac respondendo Judicium susciperet; nam tali casu non apparet, cur ob non factam citationem actus Judiciales Jure naturæ essent invalidi; nam simile quid contingit in Reconventionem, ubi Actor fit Reus, & tamen non citatur, quia præfens est. P. Wiest. hic n. 33. cum communi.

Dixi 2. *quoad absentem*; quia non ita liquidum est, casu, quo Reus in Judicio fortuito, aut aliàs jam præfens est, Citationem requiri. Variant enim in hoc DD. Bartol. in l. 1. ff. de in jus vocand. Ummius D. 5. ad Process. n. 41. & 69. affirmant, eo casu reum nihilominus citari, & in jus vocari debere, & probare hoc etiam videtur ratio; quia citatio non tantum eo fine ponitur, ut qui absens est, in Judicio compareat, sed etiam, ut paratus, & præmeditatus accedat,

quod fieri nequit, si ita ex abrupto responde-
re cogatur. Dissentiunt Jason in l. 1. n. 9. & 12. ff. de in jus vocando. Maranta. de Ord. Judic. p. 6. tit. de citat. n. 12. Gaill. l. 1. obs. 58. n. 5. & alij, & probari hoc posset arg. l. etiam si patre 29. S. final. ff. de minoribus. Totam controversiam hanc puto expediri posse ope distinctionis, quâ utuntur Zaf. in l. 1. ff. de in jus vocand. Carpov. Defin. for. p. 1. constit. 2. defm. 29. Haun. tom. 5. de q. & J. tr. 3. c. 1. n. 9. Wefenbec. l. 2. tit. 4. n. 13. qui allegat communem praxin. Ajunt isti DD. eo casu Reum, nisi citetur solenniter, ad respondendum non teneri; si tamen ad respondendum se statim paratum offerret Judici, valitum Processum absque citatione.

Primam distinctionis partem, & non plus probat ratio allata pro affirmativa sententia. Pars altera videtur certa; quia volenti non fit injuria. Quod si Reus statim respondere nollet, terminus ipsi, & tempus sufficiens ad parandam defensionem concedendum foret: aliàs etsi coram fieret citatio, nulla foret. His circa necessitatem citationis expeditur,

Queritur 1. quid, & quotuplex sit Citatio? 2. Citatio est actus legitimus, quo quis mandato Judicis vocatur in Judicium Juris experiundi causâ. Ita Pirh. tit. de for. compet. n. 212. Vallenf. hic n. 2. Engl. n. 9. König n. 60. Wiest. n. 31. & sumitur ex l. in jus 1. ff. de in jus vocand. ubi Paulus, In jus vocare, inquit, est Juris experiundi causâ vocare.

Dividitur triplici maxime modo. 1. Enim alia est Citatio Juris, alia Hominis. Prior est, quando Jus, vel Lex statuit certum terminum, intra quem debet quis Judicio se sistere; posterior, cum quis Judicis mandato in jus vocatur. Clem. 2. de pœnis. Utraque dividitur in Generalem, & Specialem. Per illam vocatur in jus, quicumque suâ interesse putaverit; per Specialem verò certa persona.

2. Alia est Verbalis, alia Realis. Verbalis dicitur, quando Judex Apparitorem, Nuntium, vel Pedellum ad reum mittit, eique ore tenus, vel in scriptis significari facit, ut ad certum diem appareat in Judicio. Realis est, quâ personæ propter delictum, æs alienum, aut aliam justam causam apprehenduntur, & arrestantur. Verbalis Citatio iterum duplex est, privata nim, & publica. Privata est, quando quis privatim ad faciem, vel si ipsius copia haberi nequeat, ad domum citatur. Publica est, quæ publicè per Proclama, seu vocem Præconis, vel per tubam, aut campanam, vel per Edictum in publicis locis affixum fieri solet. Si per Edictum fiat, Edictalis dicitur.

3. Denique alia Citatio est Simplex, alia Peremptoria. Simplex est, quæ absque præcisâ comparitionis comminatione, & ulterioris termini denegatione concipitur, quâ

qualis est, si Judex simpliciter alicui mandet, ut tali, vel tali die in Judicio compareat. *Peremptoria* est, quæ ita concipitur, ut præcisam comparandi necessitatem imponat, omni ulteriori termino, seu citatione denegata: & talis est illa, quæ vel tribus distinctis Simplicibus citationibus fit, vel in qua tres distincti termini ad certa temporis intervalla sunt assignati, vel in qua unicus terminus, tantundem temporis, quantum aliàs tres Simplices, continens, præfixus est, addita voce *Peremptoriæ*, aut clausulâ aliâ æquivalente. *Peremptoriæ* nomen accepit; quia Simplices citationes ita perimit, & citati tergiversationem ita excludit, ut in jus vocatum, si præfinita die non comparuerit, contumacem constituat, etiamsi nulla alia citatio simplex præcesserit *l. Tertium 70. & l. nonnunquam 72. ff. de Judic.*

17 Dub. 1. quid observandum in *Citatione Reali*? *¶* circa istam hæc maxime notanda sunt. 1. Fieri solum potest à Judice Ordinario, non verò à Delegato, qui solum in quibusdam casibus de Jure Canonico potest citare personaliter *c. Juris 1. de Judic. in 6.*

2. Hæc Citatio ut plurimum adhibetur in *Causis Criminalibus*, & quidem in his non indistincte, sed præmissa cognitione causæ, in qua Judex considerare debet, an crimentam atrox sit, quod ita procedi postulet, an Personæ dignitas non obstat citationi reali, an non reus sufficientes habeat difficultates ad poenam pecuniariam sibi taxatam solvendam, num prudens sit timor, ne reus metu poenæ sese subducatur &c. *Engl hic n. 14. & alij ex magis recepta sententia.*

3. In *Civilibus* Citatio hæc locum habet rarissimè. Fieri autem potest 1. Si Reus in comparando sit nimis contumax, & verbaliter citatus sui præsentiam detrectet facere. 2. Si post acceptum Judicium litem improbè, & sine causâ deferat. 3. Si agatur in causâ debiti, & ipse debitor de fuga suspectus sit; nam debitor ejusmodi per ipsum Creditorem, etiam sine mandato Judicis, apprehendi, & Judici tradi potest *l. ait Prator 10. §. si debitorem 16. ff. que in fraud. creditor.*

Ut tamen hoc casu ad apprehensionem personæ debitoris procedi possit, tria requiruntur. 1. Ut bona immobilia non habeat; nam si bona ejusmodi habeat, ex his Creditor per sententiam Judicis satisfactionem sibi querere potest, & conf. apprehensione reali ipsius personæ opus non est. 2. Ut sit potens solvere; nam si eo tempore, quo contractum est debitum, impotens fuit ad solvendum, nec spes erat futuræ solutionis, sibi imputare creditor debet, quoddum minus idoneo contraxerit. 3. Ut debitum sit liquidum; nam si incertum sit debitum, ipse debitor in possessione est, donec creditor hoc ei probet.

18 Dub. 2. quid tenendum in *Edictali* Ci-

tatione? *¶* 1. ut realis, ita & Edictalis permittitur solis Judicibus Ordinarijs, & Delegatis Principum; reliqui verò Delegati, & Pedanei debent citare per nuntium. *Pax Jordan. l. 14. tit. 1. n. 23. qui n. 26. addit in Curia Romana Citationem per Edictum convenire soli Papæ.*

2. Locum habet Edictalis Citatio solum, quando citari quis aliàs non potest, ut si locus, ubi citandus moratur, non sit tutus, si extra Territorium Judicis citantis, si remotus, aut varius; vel si ipse citandus sit vagus, aut impediatur, quò minus ad ipsum citatio verbalis, aut per litteras venire possit; item si contradictor sit incertus, & citentur omnes in genere, quorum interest; si incerti sint creditores defuncti, & volens adire hæreditatem suspectam cupiat facere Inventarium; si agatur de causâ diffamationis. *Menoch. remed. 8. recap. possess. n. 113. & seqq. Carpov. defm. for. p. 1. Const. 2. defm. 29. n. 1. & seq. Wiest. hic n. 37. & tribus seqq.*

3. Antequam decernatur, fieri debet summaria inquisitio, ex qua constet de fuga, vel latitatione citandi, vel de non tuto accessu ad ipsum. *Bartol. in Extrav. ad Regimen. V. Edictum. Conf. 460. n. 26. Socin. de cit. t. c. 23. n. 5. Pax Jordan. l. cit. n. 27.*

4. Legi debet per Nuntium; & post lecturam affigi in locis consuetis, sc. in valvis Ecclesiæ, vel aliàs, ubi de consuetudine affigi debent ejusmodi Citationes Edictales. *Pax Jordan. n. 29.*

5. Affixa relinquenda est certo temporis spatio, quod cum non sit determinatum à Jure, relinquatur arbitrio Judicis, qui æstimabit, an hæc publica citatio verisimiliter in citati notitiam venerit. *Marant. tit. de citat. n. 96. Menoch. de arbitr. cent. 5. c. 463. n. 3. Pax Jord. l. cit. n. 30.*

5. Ut facilius divulgetur, & in notitiam veniat hujusmodi Citatio, non in uno tantum, sed ad minus in duobus, aut tribus locis Edictum affigendum erit. Erit etiam in omnem eventum, si forsan citatus negaret se publicè citatum esse, admodum conducibile, si nuntius in relatione executionis suæ faciendæ Judici testetur se affixisse Edictum, & affixum reliquisse per aliquod tempus. *Marant. Pax Jordan. l. cit.*

Dub. 3. quid notandum in *Citatione Peremptoria*? *¶* circa hanc maxime observandum tempus, & numerus citationum. Quoad numerum citationum de Jure Civili peremptoriè reus citatur tribus vicibus per intervallum dierum ad minus 10. *l. ad peremptorium 68. & duab. seqq. ff. de Judic.* Sed hodie de consuetudine in omnibus Judicijs obrinuit, ut unica citatio sufficiat, modò sit Peremptoria, & tantundem temporis contineat, quantum tres illæ *l. nonnunquam 72. ff. de Judic. l. consentaneum 8. c. quom. & quand. Judex &c. Carpov. p. 1. Const. 2. defm. 22. n. 1. & 2. Gaill. l. 1. obs. 53. n. 22.*

Ut

Ut ergo unica talis citatio Peremptoria Citationis Jura obtineat, duo requiruntur.

1. Ut adiciatur expressè, partes citari peremptorie l. consentaneum cit. vel apponatur comminatio, si citati non comparuerint, Judicem nihilominus ad cognitionem processurum, & pronuntiaturum, quod Jus, & Justitia postulaverint, Carpov. l. cit. n. 3. § 4.

2. Ut contineat legitimum tempus, seu tantum, quantum requiritur ad tres simplices successivas. Adeoque antiquitus concedi debebant 30. dies; nam totidem concedebantur per tres simplices citationes, utpote quarum qualibet concedebantur decem, ut supra dictum est. Hodie in Camera per *Recess. Imper. de Anno 1654. §. wurde hierauf 36.* conceduntur ad minimum 60. dies. Potest tamen Judex tempus illud pro qualitate personæ, temporis, loci, & alijs similibus circumstantijs, vel extendere, vel restringere. Si restringere illud velit, oportet, ut habeat justam causam, & ita restrictum contineat justum spatium, intra quod reus accedere Judicem, & deliberare pro responsione ad sibi objecta possit; aliàs citatio erit nulla, Pax Jordan. l. cit. n. 62.

Computandum autem tempus præfixum est à die factæ, & insinuatæ citationis: & hinc si unica dies ex tempore per Leges, aut consuetudinem præfixo defuerit, reus non comparens usque ad legitima impedimenta condemnari non poterit. Carpov. *defin. 23. n. 1. §. sqq.* qui addit, ejusmodi reum non comparentem condemnari tamen posse ad expensas; quia ut *defin. 24.* probat, non omnis contumaciæ expertus est, cum in Judicio comparere, & exceptionem termini angusti viva voce opponere, ac dilationem petere debuisset.

20. Queritur 2. quid requiratur, ut Citatio sit legitima? R. 1. requiritur, ut fiat ad instantiam partis; nam in causis, quæ utilitatem privatorum spectant, Judex citra partis instantiam citationem non potest decernere, vel etiamsi decernat, ei tamen impune non paretur. Marant. p. 6. tit. de citat. n. 115. Valleng. *de for. compet. §. 3. n. 5.* Ratio est, quia regulariter Judex non debet alicui impertiri officium suum ad utilitatem privatam, nisi prius id petatur l. ad peremptorium 68. ff. de judic. ibi: *Ut primò quis petat.* Dixi autem, in causis, quæ utilitatem privatorum spectant. Aliud dicendum, quando causa concernit utilitatem publicam, aut Judex procedit ex officio, ut in causis criminalibus, præsertim capitalibus, in quibus quia hodie rarè per viam accusationis, sed plerumque per viam Inquisitionis, ac ex officio proceditur, & præterea publicè interest, ne delicta maneant impunita, hiac in foro Civili passim facinorosi tam verbaliter, quàm etiam realiter citantur, & capitaliter plectuntur, nemine penitus postulante.

2. Requiritur, ut fiat mandato Judicis

competentis, sive Ordinarij, sive Delegati; aliàs citatio non arctat citatum l. fin. C. de exhibend. & transmit. reis, Mynsing. cent. 6. obs. 10. n. 3. Gaill. l. 1. obs. 48. n. 12, Pax Jordan. l. 14. tit. 11. n. 46, Pirh. hic n. 223. König. n. 88. Excipe, nisi in flagrante crimine deprehendatur reus; nam eo casu sine speciali mandato Judicis apprehendi potest, cum Lex ipsa tunc videatur licentiam dare, imò mandare, ut talis statim apprehendatur. Dixi, *Judicis competentis*; nam si Judex notoriè incompetens sit, non tenetur Reus comparere: si dubium tamen sit, an sit competens, comparere debet, & incompetentiam allegare: in qua causa ipse Judex potest cognoscere. Gaill. l. cit. n. 11. Et universim advertit Haun. tom. 5. cit. tr. 3. n. 16. tutius esse semper comparere cum protestatione, quòd non intendat prorogationem Jurisdictionis, nec aliter in Jurisdictionem citantis consentiat, quàm quantum de Jure tenetur; sic enim contumax declarari non poterit.

3. Si Citatio in scriptis fiat, continere debet nomen, & cognomen Judicis, à quo reus in Jus vocatur, ut constet non solum, an incompetentiæ, vel justæ suspensionis exceptio ei opponi possit; sed etiam, an sit Ordinarius, vel solummodo Delegatus: nam huic parendum non est, nisi Delegationis copiâ, citatione insertâ, doceat de commissione c. præterea 2. de dilation. & c. cum in Jure 31. de offic. deleg. Wiest. hic n. 45.

4. Continere debet nomen, & cognomen ejus, ad cujus instantiam citatur; tum ut cognoscat Adversarium suum, & eò melius defensionem suam possit instruere; tum ut intelligat, an ipsa citatio facta sit ad instantiam, & petitionem Adversarij sui; nam citra hanc in causis privatis, ut supra dixi, non valet Citatio. Gaill. l. 1. obs. 50. n. 1. §. seqq. Vall. tit. de for. compet. §. 3. n. 4. §. sqq. Carpov. p. 1. consil. 2. de jure, 21. n. 3. §. 4. Sannig. hic c. 3. n. 6. König n. 89. Wiest. l. cit.

5. Designari in Citatorio debet nomen citati, tum ut cognoscat citatus, utrum citatio ipsum concernat, & ne Actor variare amplius possit; tum quia contra non nominatum executio fieri nequit, & conf. neque contra illum ut contumacem procedi. Gaill. l. 1. obs. 49. n. 1. §. 2. Ummius *Process. D. 5. n. 51.* König hic n. 90. Quod si Universitas, vel Communitas citanda sit, videndum, an Syndicum habeat, vel non. Si habet, is citatur; si non habet, illius Capita citare sufficit, puta Decanum, & Capitulum hujus Ecclesiæ, Abbatem, & Priorem hujus Monasterij, Consules, & Senatores hujus Civitatis &c. Gaill. l. cit. n. 6.

6. Inferenda Citationi etiam causa citationis, etiam in Criminalibus, præsertim dum ex loco remoto quis citatur, eo fine, ut instruat de lite sibi intentata, & deliberare possit, an liti cedere, vel Judicio velit contendere. Gaill. obs. 51. n. 1. Valleng. *de for. com-*

compet. S. 3. n. 8. Pax Jordan. l. cit. n. 44. § 75. Carpz. defin. 21. n. 5. Haun. tr. 3. cit. n. 17. Sannig. c. 3. n. 6. Putant autem plerique ex illis, & assentitur Farinaceus, sufficere generales terminos, si Judex e. g. in Edicto dicat, *Compareas responsurus super quadam causa criminali*: quod etsi fortasse verum sit, consultius tamen est specialius causam citationis exprimi; praesertim si ad instantiam partis fiat.

7. Indicandus locus Judicij, ut citatus sciat, ubi comparendum. Procedit hoc maximè respectu Judicis Delegati; nam si Judex Ordinarius locum non apponat, censetur citasse ad locum consuetum. Debet autem locus iste esse intra territorium citantis: item debet esse tutus, & commodus; nam citatus ad locum non tutum, vel incommodum non tenetur comparere c. ex parte 47. de appellat. Clem. pastoralis 2. de sent. & rejudic. l. si locus 59. ff. de judic. Gaill. l. 1. obs. 52 n. 1. § seqq. Valli. l. cit. n. 9. Haun. n. 17. cit. König. n. 93.

8. Continere debet competentem terminum, intra quem comparitio sit possibilis; alias inutilis remanet, & non afficit citatum. Card. de Luca de judic. disc. 9. n. 7. cum precedentibus DD. Et verum hoc est secundum cit. Eminentissimum, quamvis Judex non nisi elapso termino competente ad Judicialis actus procedat.

9. Denique omnis citatio fieri debet juxta consuetum Curiae Stylium; alioquin citatus non tenetur comparere, & cons. contra max non efficitur. Pax Jordan. l. 14. tit. 1. n. 44.

21 Dub. 1. an necesse sit addere certam diem, & horam, quæ necesse sit citato comparere ante Judicem? *de Hora designanda* communis sententia negat hoc esse opus, sed citatus comparere debet horæ causarum solitæ, & tali, quæ possit actus expediri ante tenebras. Marant. de Ord. Judic. p. 6. tit. de citat. n. 66. Gaill. l. 1. obs. 53. n. 4. Vallenf. tit. de for. compet. S. 3. n. 10. Quod si tamen hora certa apponatur, observanda est; alias si aliâ horâ actus fieret, non valeret, ut cum alijs Marant. l. cit. notat.

De die certo, qui justus, & opportunus sit, designando conveniunt DD. in affirmativam: quod ideo institutum est, tum ut reus sciat, quando sibi sit comparendum; tum ut cognoscat, an dies, quæ comparere ipsum vult Judex, Juridica sit; nam diebus feriatis, veluti die festo, aut vindemiarum, vel messis nemo ad Judicium venire compellendus est, ut *infra Tit. 9.* dicitur. Excipitur, si citatio fiat causâ alimentorum, carceratorum, pupillorum, miserabilium personarum, aut in alijs causis, quæ moram non patiuntur: nam hæc diebus feriatis expediri possunt; quia ubi periculum est in mora, à regula Juris communis rectè receditur. Exprimenda tamen in citatione hæc sunt; alias citatus habet

intentionem fundatam non comparendi die feriata.

Dub. 2. quomodo se gerere debeat, qui à Judice citatur ad locum non tutum? *de* distinguendo: Vel enim locus tutus non est ob peitem, aut alium morbum contagiosum, vel ob inimicitias, bella &c.

Si primum, & pestis in eo loco, vel alius morbus contagiosus notoriè grassetur; non cogitur comparere, imò nec tenetur excusatore mittere. Neque urget hic Regula, quòd notorium impedimentum saltem sit allegandum; fallit enim hæc regula in nostro casu, quia citatio est ipso Jure nulla, eò quòd gravet ad comparendum in loco, qui non minus est periculosus pro excusanda, quàm pro ponenda comparatione; nam utrimque comparendum est vel à citato, vel à nuntio. Pax Jordan. l. 14. tit. 1. n. 78.

Si secundum, & locus non tutus sit ob inimicitias, bella &c. opus esset illas, quantumvis notorias, allegare, & petere sibi cautionem de non offendendo, vel assignari sibi alium locum tutum. Pax Jordan. l. cit. n. 79. Debet autem Judex acceptare exceptionem loci non tuti, etiam post contestationem litis; alias citatus, tanquam gravamen passus, appellare poterit. Gaill. l. 1. obs. 52. n. 3. Procedit hoc non solum quoad partem citatam, sed etiam quoad ejus Advocatum, vel Procuratorem, aliasque personas, quarum interesse potest, ut locus Judicij tutus sit; item quoad Testes examinandos.

Dub. 3. quid faciendum, si citandus moretur extra Territorium citantis? Citationem extra Territorium citantis tripliciter fieri posse. 1. Per nuntium à citante missum, qui citando litem futuram insinuet: hæc citatio valet, cum non sit actus Jurisdictionis in Territorio alieno, sed mera executio, & operatur hunc effectum, ut Judex rei sitæ, si sic ab eo citatus sit contumax, & non compareat, possit ad immisionem bonorum procedere ob fundatam Jurisdictionem ratione rei sitæ c. Romana 1. V. contrahentes de for. comp. in 6. 2. Per Judicem rei sitæ, ita ut is per Litteras Subsidiarias requirat Judicem loci, in quo citandus degit, iisque petat, ut ipse vel nuntio misso facultatem tribuat citationem exequendi, vel ipsemet per suos ministros hanc exequatur: hæc monitio istum effectum habet, ut Actor in contumaciam moniti non comparentis possit in possessionem rei petite secundum naturam actionis intentandæ mitti. 3. Per Edictum affixum in locis finitimis.

Quo modo ex tribus citatio fieri debeat, AA. disputant. Haun. tom. 5. de J. § 7. tr. 3. c. 1. n. 24. vult primo modo faciendam citationem. König hic n. 74. putat tutius tali casu adhiberi modum secundum. Ego existimo in considerationem adducendas circumstantias, an hoc, vel illo modo uti expediat. Tertio modo de Jure communi

municitatio fieri non debet, nisi quando quis alio modo citari non potest.

Si Judex loci, in quo reus citandus degit, per *litteras subsidiales* requisitus, reuatur citationem insinuare reo in Territorio suo degenti, confugiendum ad Magistratum Superiorem, qui adigere talem potest, ut requisitioni deferat; nam una Jurisdictione per aliam adjuvanda, & sicut manus manum fricat, ita unus Magistratus alterius armis indiget. Carpz. p. 1. *Const. 2. defin. 28. n. 4. & seq.* Quodsi Magistratus requisitus sit ipse supremus, non recognoscens superiorem, vel adiri superior nequeat, fieri Citatio Edictalis potest, quod Edictum hoc ipso, quod publice affixum sit, praesumitur ad citati notitiam pervenire, atque adeo eundem stringere *arg. c. adhec 1. de postul. Pralat.*

24 Dub. 4. an Judex unà cum citatione debeat transmittere Libellum actoris, vel sufficiat tantum ipsam causam litis in genere citationi inferere? Plerique solius causae expressionem sufficere censent. Bartol. in *Auth. offeratur C. de lit. contest. n. 3.* Socin. *tr. de citat. a. 20. n. 10.* Gaill. *l. 1. obs. 51. n. 1. & 2.* & alij apud istum, qui etiam testatur hoc Ordinationi Camerae consentaneum esse.

Sed ut bene advertit Engl hic n. 10. Stylus cujuscunque Curiae attendendus est: qui nisi contrarium dicitur, providè omnino, & circumspèctè faciet Judex, si unà cum citatione Libellum transmittat; nam hæc transmissio erit litis acceleratio, nec tali casu amplius concedi debebunt reo induciæ deliberatoriæ, sed comparens statim tenebitur respondere per textum *c. praterea 2. de dilation.* Deinde inducetur hoc modo litis pendentia, cujus hic effectus est, ut interea nihil innovari possit. Laym. in *c. praterea cit. n. 1.* Gaill. *l. cit. n. 4.* Carpz. *defin. 21. n. 5. & 6.* König hic n. 92. Curabit tamen Judex, ut Originale, vel saltem Copiam Libelli penes se retineat ad cavendas fraudes, & ne possit in illo aliquid à reo mutari.

25 Quæritur 3. quomodo executioni sit danda Citatio? R. 1. ordinariè, & ex Stylo Camerae citatio fit per destinatos, & juratos nuntios, viatores, seu ministros publicos; in Curia Romana per Notarium, seu Actuarium. Potest etiam fieri per Judicem ipsum, si fortè litigantes offendant: per ipsum Actorem Citatio quidem fieri potest, sed Reus non tenetur eidem credere.

2. Facienda est in loco subjecto Jurisdictioni Judicis citantis; quia est actus Jurisdictionis contentiofæ, quæ in alieno Territorio exerceri non potest. *Excipiuntur* latrones, prædones, aut similes Pacis publicæ perturbatores, quorum persecutio in Imperio extra Territorium persecutantis continuari potest juxta *Constit. Imp. 1559. Augustæ promulgatam §. und niemohl.* Item Religiosi fugitivi, & Apostata ob personalem illorum obligationem *arg. l. siquis 1. C. ubi quis de Curial.*

3. Insinuatio Citationis fieri potest quovis tempore, modò de die fiat; nam nox in hujusmodi actibus meritò suspecta habetur, prout textus est, & communiter docent DD. in *c. consuluit 24. de offic. deleg.*

4. Si fieri potest, faciendâ est executio citationis in faciem, & præsentem. Hinc Nuntius Reum citatum diligenter inquiret, ut ei coram in faciem citationem insinuet: cui etiam, si talis sit, qui ad hujusmodi actus communiter adhiberi solet, reus debet credere; secus, si specialiter sit ad hoc missus, aut destinatus à Judice delegato: nam huic ut teneatur parere reus, necesse est, ut ipsi exhibeantur litteræ citationis, & commissionis; quia, ut infra dicam, Judex Delegatus tenetur citationi inferere tenorem commissionis, ut reus cognoscat Jurisdictionem citantis.

5. Si reum inquisitum nuntius non repererit, potest in subsidium, vel Procuratori illius, si quem reliquerit, vel ad domum domesticis, adultori tamen, non infanti, vel si nemo adsit, vicinis denuntiationem exponere, relicto ibidem commissionis suæ exemplo, ut ad reum citatio perveniat *c. causam 3. de dol.* vel si neque hoc fieri possit, aut expediat, potest citatio affigi ad domum, in qua citandus habitare consuevit *arg. l. aut qui aliter 5. §. & si forte 2. ff. quod vi aut clam.* Haun. *tom. 5. de J. & J. tr. 3. n. 23.* Pirh. *tit. de for. compet. n. 234.* König hic n. 76. & apud hunc alij.

Hæc tamen citatio ad domum fieri non debet, nisi quando aliter fieri non potest, *l. aut qui aliter cit.* ubi dicitur ad domum fieri denuntiationem, si nullus sit, cui denuntiatur. Neque obstat textus *Clem. un. h. tit.* ubi disjunctivè dicitur, posse quem citari personaliter, vel ad domum; nam ijs verbis non denotatur electio, sed ordo citationis, ut bene notat Pirh. *l. cit. n. 224.*

6. Si citandus plures habeat ædes, executio fiet ad eas, in quibus majore parte anni egit *arg. Clem. causam 3. de elect. ibi: in domo, quam ipse appellatus communiter habitare consuevit.* Si æquali tempore moratus fuerit in omnibus, ibi citandus erit, ubi citationis tempore degit. Si verò nec domum habeat certam, nec sciri possit, ubi sit, citandus est in oppido, vel pago, ubi solitus est conversari, vel per Edictum, vel per Praconem. Si eò pervenire non possit nuntius, eò quòd à Custodibus urbis ingressu arceatur, sufficit in portis civitatis citationem affigi. Semper autem expediet, quomodocunque fiat citatio, ut eam nuntius exequatur, vel affigat adhibitis duobus, vel tribus testibus, ut calu, quo negaretur, eam probare possit.

7. Executione facta, incumbit eidem nuntio facere relationem, quæ in acta referri debet, ut appareat de legitimè facta executione. Et hæc relatio pars substantialis est, nec sine ea aut citatio, aut sententia, aut totus processus in contumaciam factus valet. Gaill. *l. 1. obs. 54. n. 7.* Haun. *tr.*

3. cit.

3. cit. n. 69. König hic n. 96. Porro relationi executoris creditur propter fidem ejus delectam, & Juramenti Religionem, quâ Judici adstrictus est. Gaill. l. cit. n. 4. Excipe, nisi citatus sit persona spectabilis, & fide digna, ac Juramento assereret, nunquam sibi citationem factam esse; tunc enim illi magis, quam nuntio credendum foret.

26 Dub. 1. an semper opus sit citatione? *re.* per se loquendo requiri: excipi tamen casus diversi possunt, in quibus non est opus citatione.

1. Si delinquens in flagrante crimine deprehendatur; nam tunc Lex ipsa concedit licentiam. Gaill. obs. 54. cit. n. 2.

2. Quando Judex procedit ex officio, quoad ea, quae facere ex officio potest. Pax Jordan. l. 14. tit. 1. n. 138.

3. Quando reus citandus praesens jam est in loco Judicij secundum dicta n. 15.

4. Si crimen sit notorium, ita sc. ut nulla possit tergiversatione celari, aut defendi juxta *ibidem* dicta.

5. Cum periculum est in mora, & in continenti alicui est subveniendum. Haun. tr. 3. cit. n. 21.

6. In causa hæresis, ubi contra inquisitum potentem testes recipi possunt, etiam parte non citata c. *sim. de hæret. in 6.* Pax Jordan. l. cit. n. 139.

7. Quando citatus, etiam si praesens esset, actum impedire non possit; nam quod fieri potest me invito, multo magis fieri potest me invito. Pax Jord. n. 140.

8. Quando ipse Judex praesens per seipsum, vel per alios monet partes, ut compareant certo tempore; quia cum Judex ipse sit persona publica, monitio ejus vim citationis habet. Pax Jordan. n. 142.

9. Denique ubi causæ cognitio non requiritur l. *nec quicquam 9. S. ubi 1. ff. de offic. Procons.* Alij casus videri possunt apud Marant. p. 6. tit. de citat. à n. 5. Wesenbec. ff. de in jus vocand. n. 13. Pirh. tit. de for. comp. n. 227.

27 Dub. 2. à quo debeat fieri Citatio?

re. fieri potest à Judice Ordinario, & Delegato; à Delegato tamen, ut *supra* n. 17. & 18. monui, solum verbaliter. Præterea circa Delegatum Judicem etiam hoc advertendum, quod ut citatus ab eo eidem credere debeat, & conf. respondere, ac sententiæ ipsius sese subjicere, necesse sit, ut Delegationis suæ legitimam demonstrationem faciat.

Ratio est, quia Delegatio, utpotè res facti, non præsumitur, & conf. probari debet, puta per exhibitionem mandati, vel Authenticæ ipsius Copiæ.

Excipe, nisi Delegatio ab ipso Jure generaliter facta sit, quemadmodum sæpius, præsertim in Trid. Episcopi, tanquam Delegati Sedis Apostolicæ, jubentur procedere contra privilegiatos, & aliàs à Jurisdictione ipsorum exemptos.

Quæres: an citatus teneatur comparere coram citante, si hic mandatum, quo delegatur ipsi potestas, primum postea, ubi citatus paruerit, demonstrare velit? Variæ sunt sententiæ.

Gloss. in can. si Episcopus 8. V. convocari caus. 3. q. 2. arg. c. cum in jure 31.

de offic. deleg. vult citationem non valere, neque arctare citatum ad comparendum, nisi citato simul transmittatur transcriptum Delegationis.

Alij cum Felin. in c. cum in jure cit. putant ad obligationem comparendi sufficere simplicis copiarum transmissionem, vel etiam solum allegationem Delegationis in citatorio; licet enim copia ejusmodi simplex non sit Authentica, & conf. plenam fidem non faciat, facit tamen citato probabilem dubitationem delegationis factæ, quo casu obligari citatum ad comparendum habetur l. *siquis 5. ff. de Judicij.*

Placet Sententia P. König, qui n. 71. hic putat distinguendum; Vel enim agitur de gravissimo, vel de gravi, vel de levi solum præjudicio citati.

Si primum, nulla est obligatio comparendi, antequam de mandato plene, & legitime constet; quia tale præjudicium non ita facile iterum resciri potest per regressum contra citantem.

Si secundum, putat sufficere transmissionem Copiarum, non autem simplicem assertionem, & mentionem Delegationis factæ; quia etiam Copia ejusmodi non sit omnino Authentica, facit tamen præsumptionem Delegationis sufficientem pro his circumstantijs, & læso facilius per regressum contra citantem recuperari potest, si ex post facto appareat citationem fuisse illegitimam.

Si Tertium, asserit satis esse, si delegatus dicat se delegatum; quia exinde nascitur probabile dubium Jurisdictionis, quod, si præjudicium non sit grave, citatum obligare ad comparendum potest.

Dub. 3. quis citari possit? *re.* citari posse omnem, & solum illum, qui Jurisdictioni citantis subiectus est; nam citatio est actus Jurisdictionis, quæ tantum tendit in subditos. Neque obstat l. *siquis 5. ff. de judic.* ubi dicitur eum, qui ex aliena Jurisdictione ad Prætores vocatur, debere venire, eo quod ejus, i. e. Prætoris, aut Judicis, sit æstimare, an sua sit Jurisdictio; nam dispositio iustitiae Legis solum procedit, cum dubia est exemptio: hinc si evidens, & notorium sit citantem non habere Jurisdictionem in citatum, ut si Clericus citeretur à Laico, comparere neutiquam obligatur, sed potest privilegium exemptionis, & incompetentiam Judicis allegare.

Citandus autem principaliter est reus; & præter hunc omnes illi, quorum interest, seu quorum causa agitur arg. l. *nam ita 39. ff. de adoption.* & l. *de unoquoque 47. ff. de Re judic.* Nec tantum ipse principalis, sed post contestationem litis etiam Procurator, utpotè qui per contestationem litis sit dominus litis, ita ut non cum ipso negotij domino, sed cum Procuratore lis agi intelligatur.

Ab hac universali regula excipiebantur olim duo ordines hominum, qui citari, & in Jus vocari non poterant: quorum primus eorum est, qui citari omnino vetabantur; alter eorum, qui citari quidem, & in Jus vocari pote-

rant,

rant,

rant,

rant,

rant,

rant,

rant,

rant,

rant,

rant,

rant, sed non nisi permissu, & veniâ Prætoris.

In primo Ordine constituebantur 1. Magistratus Majores, Consules, Præfecti, Prætores, Proconsules *l. in jus 2. ff. de in jus vocand.* 2. Is, qui calibem vitam exuens, uxorem ducit, qui aliò vocatus causam agit, qui funus ducit familiare, qui Sacris operatur &c. *l. in jus cit. § l. seq.* 3. Is, qui domi suæ quietè vixit; nam hunc, Juris experiundi causâ, domo extrahere nefas erat; quia, ut *l. plevique 18. ff. eod.* Cajus inquit, domus tutissimum cuique refugium, atque receptaculum est.

In secundo Ordine comprehendebantur 1. Paterfamilias; nam hunc filius, in jus vocare non poterat, nisi ratione peculij Castrensis *l. lis nulla 4. ff. de Judic.* 2. Parentes: quo nomine hoc loco veniunt etiam avi, & proavi &c. *l. quicumque 4. ff. de in jus vocand.* 3. Patroni utriusque sexus, item parentes, & liberi patronorum *l. quicumque cit.* 4. Generaliter, ut *l. generaliter 13. ff. eod.* habetur, omnes ea persone, quibus reverentia præstanda est.

Addidi, excipiebantur olim; nam nostra ætate 1. Ex concordia DD. sententia vocari in jus possunt etiam Magistratus, idque durante suo officio, ut ex Ummio, Struvio, Lauterbach, & Brunnemannno notat R. P. Schmier *tr. de process. Judic. c. 2. n. 62.* & rationem dat, quia ex una parte Magistratum non dedecet ad Judicem Superiorem vocari, ex altera verò, ne ob litem sibi intentam à functionibus officij sui impediatur, idem Superior arbitrari potest, an, & quamdiu actio sit differenda. 2. Idem dicendum de commorantibus domi suæ; hodie enim insinuatio citationis fieri solet, & debet in ædibus citati secundum dicta *n. 25.* Imò ne antiquo quidem Jure citatio domi faciendâ prohibebatur, si fiebat autoritate Judicis *l. sed § si is 21. ff. de in jus vocand.* Quod verum est etiam de citatione reali, quoties hæc licita est de Jure, vel consuetudine; nam *Juris executio*, ut Ulpianus *l. injuriarum 13. § is qui 1. ff. de injur.* inquit, non habet injuriam.

3. Similiter in Jus vocari hodie possunt personæ primi ordinis, modò contra eas acturus in supplicatione pro impetranda citatione nexum reverentiæ exprimat; hoc ipso enim, quòd Judex supplicationi deferat, & citationem decernat, ipso facto licentiâ experiundi dedisse censetur. P. Schmier *l. cit. n. 53. § sqq.* Solum ergo sub dispositione Juris antiqui remanent personæ primi Ordinis secundo loco positæ, quòd ratio Juris antiqui, ob quam verantur vocari in Jus, etiamnum duret. P. Schmier *n. 69.* & apud hunc Umm. *Process. D. s. th. 6. n. 28. § sqq.*

29 Quaritur 4. quis sit effectus Citationis? 1. si legitime facta sit, complures effectus habet, quos præter alios recensent Wesenbec. *ff. de in jus vocand. n. 12. § sqq.*

Pax Jordan. *l. 14. tit. 1. à n. 163.* Haun. *tom. 5. tr. 3. n. 56. § sqq.* König *hic n. 98.* Wiest. *n. 51.* & novissime P. Schmier *c. 2. cit. n. 76. § sqq.*

1. Adstringit citatum ad comparandum, nisi justa exceptione se tucatur; alias redditur contumacia reus *c. ex litteris 2. de dol. § contum. & l. ex quacunque 2. ff. si quis in jus vocatus non ierit.*

2. Inducit litem pendentiam ad eum finem, ut lite pendente innovari nil possit. *Clem. 2. junct. Gloss. V. ad hoc. ut lit. pendet.*

3. Facit rem, quæ ab Actore controvertitur actione reali, litigiosam, ita, ut, dum lis pendet, alienari per emptionem, aliòve contractum (quibusdam exceptis) nequeat. *Clem. 2. cit. & Auth. litigiosa C. de litigios.*

4. Constituit citatum legitimum contradictorem, adeo, ut quamvis ex aliqua causa repelli posset, citans tamen sibi præjudicet, & repellere dein illum non possit amplius. Pax Jordan. *l. cit. n. 179.* Haun. *n. 65.*

5. Perpetuat Judicis Delegati Jurisdictionem, ita, ut morte delegantis non expiret; quia citatione emissâ, res non amplius est integra *c. gratum 20. de offic. deleg.*

6. Tollit potestatem actori eligendi inter plures Judices, si fortè super eadem causa potuissent diversi Judices judicare, prout possunt in causis mixti fori; quia operatur Preventionem *c. proposuisti 19. de for. compet. & l. si quis 5. ff. de Judic.*

7. Prorogat Jurisdictionem Judicis, adeo, ut effi quis, postquam citatus est, esse ceperit alieni fori, in ea causa jus revocandi domum non habeat, sed comparere coram Judice, qui eum citavit, debeat *l. si quis posteaquam 7. ff. eod. l. cum quadam 19. ff. de Jurisd.* 8. Interrumpit præscriptionem saltem odiosam, i. e. quæ tantum ob negligentiam domini inducitur, *sc. 30. vel 40. annorum.* Berlich. *p. 2. concl. 9. n. 23.*

Dubitarur, an hos effectus etiam pariatur Citatio invalida? 1. negative, nisi ex post facto convalidetur. Patet ex *Clem. causam 3. de Elect.* ibi: Intimatio verò aliter facta omni careat Juris effectum. Ratio est, quia, quod nullum est, nullum producit effectum; idemque reputatur planè non fieri, & fieri illegitimè *c. fin. de restit. spoliat. & l. quotiens 6. ff. qui satisd. cog.*

Dixi autem, nisi ex post facto convalidetur; convalidari autem citatio non ritè facta ex post facto tripliciter potest.

1. Per comparitionem illius, qui citatus est. *Gall. l. 1. obs. 58. n. 1. § 2.* Pax Jordan. *l. 14. tit. 1. n. 177.* Haun. *tom. 5. tr. 3. n. 66.* P. Wiest. *hic n. 52.* P. Schmier *Process. Judic. c. 2. n. 101.* & hoc teste praxis Cameræ, & Rota Romana. Intellige, si ex alio capite, quam ex defectu Jurisdictionis sit invalida; nam Jurisdictionis defectus per præsentiam, aut comparitionem Rei non sanatur, cum Jurisdictionem tribuere nequeat.

2. Convalidatur, quando quis Procuratorem constituendo gerit se pro citato, vel alio modo declarat,

clarat, quòd pro citato haberi velit. Pax Jordan. n. 178. Haun. l. cit. Ratio est, quia citationis nullitas introducta est in favorem Rei. Ergo si hoc suo favore Reus

uti non velit, valebit citatio; quia volenti non fit injuria. 3. Et principaliter sanatur nullitas Citationis ex Principis Rescripto: de quo videatur Pax Jordan. n. 179.

TITULUS IV.

De Mutuis Petitionibus.

SUMMARIUM.

1. Quid sint Mutue Petitiones?
2. An durante conventionis Judicio Reus Actorem convenire possit coram alio Judice?
3. An Actor possit declinare Judicem eundem in causa Reconventionis?
4. Coram quo Judice Reconventio locum habeat?
5. Quis reconvenire possit? Et quem?

6. 7. 8. An etiam Clericus reconveniri possit coram Judice Laico?
9. In quibus causis locum habeat Reconventio?
10. In quibus non?
11. An etiam in Criminalibus?
12. Effectus Reconventionis.
13. Tempus, quo proponenda est.

Solet interdum Reus, cum Actoris Libellum viderit, vicissim aliquid ab Actore petere, eumque, porrecto vicissim Libello, reconvenire, proponendo actionem contra ipsum Actorem. Hæc Reconventio, Germanicè *die Wider, oder Gegenklag* / in Jure Canonico *Mutua Petitio* dicitur, eo quòd Reus mutuo reagat in Actorem, & sic oriuntur duæ mutua, seu reciproca petitiones.

Quæritur 1. quid sint *Mutue Petitiones*? sunt conventio ex parte Actoris, & Reconventio ex parte Rei. Dum suum libellum Actor Judici offert, Reum convenire dicitur; dum Reus, viso Actoris Libello, suum vicissim tradit, dicitur Actorem reconvenire. Unde definiri *Reconventio* potest, quòd sit *Actus*, quo reus post oblatum, & visum Actoris libellum vicissim aliquid ab eo petit coram eodem Judice, ac in eodem Judicio, etiam si aliàs Judex ille non esset actoris competens. Colligitur ex c. ex litteris 1. § c. seq. b. tit. l. cum Papinianus 14. junctâ Auth. & consequenter C. de sent. & interloc. omn. Judic. & tradunt re ipsa Ummius Process. Judic. D. 10. thes. 1. Nicol. Rodriq. Prax. Tribun. ad Rubr. b. tit. n. 1. Haun. tom. 5. tr. 3. n. 338. Gonzal. in c. ex litteris cit. n. 6. Wagnereck ibid. Vallens. hic §. 1. n. 2. Pirh. n. 1. König n. 1. Sannig c. 1. n. 2.

Est omni Jure recepta Reconventio, præterquam Saxonico, teste Carpzov. p. 1. const. 7. defin. 7. & Bavarico, teste Haun. l. cit. n. 359. in utroque tamen & ipsa admittitur in causis connexis, ut iidem testantur. Ut ritè intentetur, & peragatur, duo debent concurrere. **Unum** est, ut coram eodem Judice, quem Actor forum Rei sequens elegit, instruat; aliàs simplex Conventio potius, quam Reconventio erit c. dispendia 3. v. reus quoque ibi: apud eosdem Judices. de Rescriptis in 6. l. qui non cogitur 22. ff. de Judic. ibi: eundem Judicem, l. cum Papinianus cit. ibi: coram eodem. **Alterum** est, ut mutua pe-

titio, ac Reconventio proponatur durante eodem Judicio; aliàs effectus sibi proprios non operabitur, ut infra dicam n. 13.

Dub. 1. an in mutuis petitionibus, seu reciprocis conventionibus durante Judicio conventionis Reus possit convenire Actorem coram alio Judice? non posse, nisi finita lite. Ita uterque Barbof. Petr. in l. qui prior 29. n. 10. & seq. ff. de Judic. August. in c. ex litteris 1. h. tit. n. 1. Nicol. Rodriq. in Rubr. b. tit. n. 2. Brunnem. in Auth. & consequenter cit. n. 1. Vallens. hic §. 1. n. 2. Pirh. n. 1. Sannig c. 1. n. 2. Patet ex definitione Reconventionis allata. Ratio hujus est, ne coram diversis Judicibus eodem tempore agatur c. fin. hic, & c. dispendia cit. Item ne in Rei calumniola potestate sit actorem ad alium Judicem trahere, & sic ejus actionem elidere, eumque à petitionis suæ prosecutione distrahere l. si idem 11. §. sed & si. 1. ff. de Jurisd. Auth. & consequenter cit.

Excipiendi sunt duo casus. **Pri-**mus, si causa, in qua reus reconvenire actorem vult, talis sit, de qua Judex, apud quem ipsi ab actore lis intentatur, nullo unquam tempore possit cognoscere, ut si sit causa spiritalis, quæ est supra Jurisdictionem Judicis Laici, si causa feudalis &c. quo casu non actor, sed natura, & genus causæ recusat, & designatur talem Judicem. **Secundus**, si Judex Reo suspectus sit; tunc enim potest causas suspicionis intra 20. dies, à transmissione Libelli computandos, proponere, & his probatis, coram alio subrogato utramque litem ventilare. Wefenbec. Conf. 50. n. 19. & seq. Brunnem. in Auth. cit. n. 1.

Dub. 2. an Actor possit declinare Judicem eundem à reo imploratum cum Libello Reconventionis, & se tueri exceptione fori incompetentis, quo minus cogatur respondere coram eodem Judice? non nisi ratio, & natura causæ id petat, non posse. Laym. in c. 1. h. tit. n. 1. Vall. hic §. 1. n. 3. Carpz. defin. 7. cit. n. 1. Pirh. hic n. 22. qui addit,

addit, actorem postquam reconventus est à reo, etiam non posse desistere à lite reo intentata, ipso invito, quamvis lis nondum contestata sit; quia per legitimam Reconventionem fuit à reo præventus, & conf. ab hoc acquisitum jus est, ut cogere actorem possit, ut sibi respondeat, & patiat utramque causam simul tractari.

Responsio patet ex l. cum Papinianus cit. & l. qui non cogitur 22, ff. de Judic. ubi Ulpianus, Qui non cogitur, inquit, in aliquo loco agere, si ipse ibi agat, cogetur excipere actiones, & ad eundem Judicem mitti. Ratio est, quia æquitas dicitur, ut quod quisque Juris in alium statuit, eodem ipse utatur l. hoc edictum 1. Et tot. tit. ff. quod quisq. Jur. Item non debet actori licere, quod reo non permittitur l. non debet 41, ff. de R. J. igitur omnino consentaneum est, ut actor, qui sibi sponte elegit talem Judicem contra Adversarium, vicissim etiam patiat, ut Adversarius contra ipsum petere, & eligere possit eundem Judicem. Unde si Actor nolit respondere libello Rei in causa Reconventionis coram eodem Judice, etiam reus non tenebitur respondere actori in causa Conventionis.

Quæritur 2. coram quo Judice Reconventio locum habeat? an coram Ordinario tantum, an etiam coram Delegato? Videtur quoad hunc posteriorem tenendam esse negativam.

1. Quia prorogatio Jurisdictionis de re ad rem coram Judice Delegato fieri non potest, ut dictum est Tit. 2. n. 144. sic autem prorogaretur, si de causa Reconventionis, super qua ab Ordinario constitutus non est, cognoscere posset. Ergo &c. 2. Coram Arbitris Compromissarijs tantum causa compromissa expressa disceptari potest, neque coram ipsis Reconventioni locus est, ut dictum est Libr. 1. tit. 43. n. 17. ergo neque coram Delegato. 3. Si virtute prioris Delegationis posset Delegatus Actorem compellere, ut coram se respondeat de causa reconventionis, non esset necessaria nova delegatio, & novum rescriptum. Hoc autem necessarium est, ut Delegatus de mutua petitione cognoscat per c. dispendia 3. 7. reus de rescript. in 6. & l. Lucius 38. ff. mandat. ubi Marcellus respondit, Judicem datum posse in causis reconventionis cognoscere, quia datus est super mutuis petitionibus; ergo si non ita datus esset, de reconventionem non potest cognoscere. 4. Si affirmativa vera esset, aequaliter procederet in Judicio criminali. sed in hoc non procedit. Ergo &c.

Sed hoc non obstante, cum communi dico, reconventionem non tantum coram Ordinario, sed etiam coram Delegato locum esse. Patet ex c. ex litteris 1. h. tit. & docet Marant. p. 4. dist. 6. n. 13. Barbof. in c. cit. n. 5. Laym. ibid. n. 1. Gonz. n. 4. Pirh. hic n. 3. Wiest. n. 3. & novissimè P. Friderich tr. de for. compet. edit. 2. n. 396. Ratio est,

quia Jura inter Ordinarium, & Delegatum Judicem non distinguunt. Intelligi autem hoc debet, si delegatus sit ad instantiam Actoris; secus, si ad instantiam utriusque, ut alijs cit. notat P. Wiest. l. cit. quia tunc Reus sibi imputare debet, quod causam Reconventionis non curaverit in Rescripto exprimi.

Neque obstant rationes dubitandi allatae. Ad 1. dico, id verum duntaxat esse in prorogatione Jurisdictionis voluntaria, non autem in necessaria, & quæ sit auctoritate, ac necessitate Legum, prout sit in casu Reconventionis. Ad 2. negatur paritas; nam potestas Arbitri unice pendet ex voluntate compromittentium, potestas Delegati etiam ex dispositione Juris, quod c. ex litteris 1. h. tit. eidem Jurisdictionem in causa reconventionis aperte concedit. Ad 3.

Bonifacius in c. dispendia cit. non imponit necessitatem reo impetrandi novum rescriptum, sed solum affirmat, ut, si maluerit, illud petat: quo innuit, si noluerit petere, posse virtute prioris delegationis actorem reconvenire. Et sic intelligendum hunc textum colligitur ex verbis, durante eodem judicio, ubi indistinctè loquitur de Judice Ordinario, & Delegato. Ad 4. specialis est ratio in causa criminali: de quo, quia est alioris indaginis, dicitur infra. Interim

Dub. 1. quis reconvenire possit? & quem? Duo membra hoc dubium habet. Ad 1. reconvenire potest omnimode, quem actor in Judicio convenit, modò facultatem agendi habeat. Ita omnes. Ad didi, Modò facultatem agendi habeat; nam qui agere vetatur, etiam reconvenire non potest, cum omnis Reconventio sit actio aliqua. Hinc rectè inferunt DD. eos, qui excommunicati, proscripti, vel banniti sunt, non audiri debere, cum reconvenire suos actores volunt; quia etiam prohibentur agere. Et quidem de Bannito, seu proscripto ex toto Imperio, dubium esse non potest; hic enim non amplius pro Cive, sed hoste Imperij habetur, & sic omnibus Imperij Juribus excidit. Siquis proscriptus ab inferiore aliquo Principe tantum è Ducatu, Principatu, vel Civitate est, Jura municipalia quidem, & propria illius territorij perdit, ea tamen, quæ sunt Juris communis, retinet: & ideo licet in loco, è quo proscriptus est, conventus ab alio reconvenire illum non possit, id tamen potest alibi contra quemvis arg. l. cum qui 3. ff. de interd. & relegat.

Ad 2. dico, reconventionem institui posse regulariter adversus quemlibet Actorem; cujus enim in agendo observat arbitrium, eum habere contra se Judicem in eodem negotio (i. e. in eadem lite, vel instantia) non indignetur, ut dicitur l. Papinianus cit. Excipe, si Actor sit Procurator agens alterius nomine; hic enim de proprio debito reconveniri non potest: & ratio est; quia reconventio non

non habet locum, nisi contra agentem suo nomine: quod etiam extendi debet ad tutorem, & curatorem, quando agunt nomine pupilli, vel minoris. Carpz. *defm.* 6.

6 Dub. 2. an etiam Clericus reconveniri possit coram Judice Laico? *Certum est*

1. non posse ipsum coram hoc reconveniri in causa rei spiritualis, aut huic annexæ; quia ab hujus cognitione natura causæ Judicem sæcularem repellit, ut dictum est *n. 2. Certum est* 2. reconveniri eundem coram isto non posse in causa criminali, sive criminaliter, sive civiliter agatur de crimine; quia Judicium criminale est in personam, de qua, si Clericus sit, ob exemptionem solus Judex Ecclesiasticus potest cognoscere, ut dictum est *Tit. 2. n. 79. Et seqq.* *Certum est* 3. adversus Clericum, in causa merè Civili conventum, locum esse reconventioni, quando ista solum per modum Exceptionis proponitur; quia Reconventio sic proposita potius habet rationem defensionis necessariæ, quam actionis.

Controversia magnis partium studiis agitata est, an Actor Clericus coram Judice Laico reconveniri possit à Reo Laico reconventionem non per modum exceptionis, sed actionis proposita? Affirmativam defendit Gloss. in *c. 1. h. tit. V. super suis questionibus*. Felin. in *c. 4. de Judic. n. 8. Et seqq.* Bart. in *Auth. Et consequenter cit. n. 19. Bald. ibid. n. 18. Nicol. Rodr. in Rubr. h. tit. q. 4. n. 2. Petr. Barb. in l. qui prior 29. n. 82. ff. de Judic. Augustin. Barb. in *c. 1. h. tit. n. 4. Wagnereck ibid. Oliva for. Eccl. p. 3. q. 32. n. 9. Brunnem. in l. Papinianus cit. n. 3. Carpz. p. 1. const. 7. defm. 6. Pax Jordan. l. 14. tit. 4. n. 42. Vallens. b. tit. §. 1. n. 3. Haun. tom. 5. de J. Et g. tr. 1. n. 253. ubi testatur sententiam hanc auctoritate, & usu prævalere. Fundamenta hujus sententiæ sunt 1. quia in utroque Jure, maxime Civili *l. cum Papinianus, Et Auth. cit.* generaliter statutum legitur, Actorem coram eodem Judice posse reconveniri à reo. Cum igitur ab hac generali dispositione Juris nusquam excipiantur Clerici, dicendum id etiam in istis procedere. 2. Allegant textum specialem *Novell. 123. c. 25. ibi: Neque alioquin conventionem sustineant, nisi mandatum habeant à suis Episcopis, aut aliquos conveniant; tunc enim solis illis, qui ab eis conveniuntur, damus licentiam, siquam obligationem habent contra Ecclesiam, aut contra Episcopos eorum, proponere: ubi expressè Laicis datur potestas reconveniendi Clericos.* 3. *A pari*; nam si Clericus agat temere contra Laicum, potest à Judice Sæculari condemnari in expensas, eo quòd hæc condemnatio veniat accessorie ad sententiam. Ergo cum etiam reconventio veniat accessorie ad conventionem, Clericus quoque in causa reconventionis à Judice Laico judicari poterit; nam cujus est cognoscere de principali, est etiam cognoscere de accessorio per *c. quanto 3. de Judic.***

4. *Ex naturali equitate*; quia cum Clerico liceat Laicum coram Judice Ecclesiastico reconvenire, æquum est, ut Laico etiam liceat Clericum reconvenire coram Judice Laico; nam in Judicijs inter litigantes servanda est æqualitas *l. non tantum 20. ff. de re judic. l. fin. C. de fruct. Et lit. expens.* nec ratio personarum haberi debet. *Reg. 12. in 6. 5.* Denique eadem æquitas postulat, ut actor cogatur ibi excipere actiones, ubi aliàs judicium pati non cogereur *l. qui non cogitur 22. ff. de Judic.* licet igitur agendo nemo conditionem suam reddat deteriore *Reg. 87. ff. tamen supposito*, quòd agere voluerit, non debet actor abhorreere tribunal Rei, ut sit æqua inter Actorem, & reum compensatio, & lites abbrevientur.

Negativam sententiam defendunt Abb. 7 in *c. 4. de Judic. n. 24. Marian. Socin. in c. 1. h. tit. a. 5. n. 24. Et 25. Laym. ibid. n. 5. Ranbeck Panop. Immun. D. 2. c. 4. n. 6. Pirh. n. 9. hic, König n. 9. & novissimè Præn. D. de Baslis Semicent. Canonico - Legal. Contr. 12. n. 8. Antecessor meus P. Melch. Friderich tr. de for. compet. edit. 2. n. 607. aliique plures magni nominis DD. Moventur 1. ubi prohibetur genus, prohibetur omnis species contenta sub genere *l. semper 147. ff. de R. J.* atque Jura simpliciter, & absolute prohibent, ne Clericus in ulla causa etiam Civili conveniatur coram Judice Laico *can. 5. 6. 8. Et 14. caus. 11. q. 1. c. 4. 8. Et 10. de Judic. c. 2. Et 7. de for. compet. c. un. de Cleric. conjug. in 6.* ergo prohibent etiam, ne reconveniat; nam Reconventio est species quedam conventionis. 2. Ratio, ob quam admittitur Reconventio coram Judice conventionis de alieno subdito, est, quia per eam tollitur ejus incompetencia. Atque incompetencia Judicis Laici respectu Clerici per reconventionem tolli non potest; nam huic auferri nequit privilegium fori, nisi à Pontifice. Cum igitur de mente Pontificis in hoc negotio non satis constet ex Legibus, dicendum, quòd Clericus actor per reconventionem non subijciatur Judici Laico. 3. In Clerico cessat ratio reconventionis expressa *l. cum Papinianus cit.* dedignari enim Judicem, & ejus arbitrium sequi est actus merè facultatis, & voluntatis. Hac autem destituitur Clericus quoad privilegium fori; quia, ut maxime velit, non potest in alium, quàm Ecclesiasticum Judicem consentire *c. si diligenti 12. de for. comp. ergo &c.**

Ego ponderatà utrâque sententiâ, judico, affirmativam sententiam ex Jure Civili, & æquitate naturali difficulter probari. Nam ad 1. ejusdem Argumentum generale illud estatum de reconveniendo actore coram eodem Judice verum est de eo solum, qui absolute, & simpliciter tali Judici se subjicere non prohibetur; plus enim nullo Jure probatur: non Canonico; quia dum in hoc reconventio approbatur, solum sermo est de foro

foro Ecclesiastico, seu de partibus coram Iudice Ecclesiastico litigantibus: non Jure Civili; quia hoc solum disponit circa subditos Laicos, qui sicut indifferenter Laico Magistratui subiecti sunt in genere, ita in genere optimè statui potest, etiam in casu Reconvencionis hujus Jurisdictionem non posse effugere: quod tamen malè ad Clericos applicatur, cum hi Magistratus Laici Jurisdictioni nullo modo subiecti sint. *Ad 2.*

textus ille non est curandus; quia Laici nullam potestatem habent statuendi aliquid quoad Clericos c. *Ecclesia 10. de Constit.* *Ad 3.* condemnatio partis victæ ad expensas est causæ principali necessariò connexa, ac de natura causæ in tali Iudicio ventilanda. *Ad 4. § 5.* Laicis æquari non debent Clerici, quos excellentias Status ultra Laicos omnino extulit.

Dico igitur, spectato Jure communi, veniorem esse negativam sententiam. *Speciato Jure communi*, inquam; nam si consuetudinem, & praxin tribunalium consideremus, retinenda est affirmativa, quippe quæ passim habet, ut Clerici reconveniantur coram Iudice Laico, quam consuetudinem cum Superiores Ecclesiastici, & ipse Pontifex ignorare non possit, sed eandem scienter toleret, approbare censetur. Triplex tamen

addenda est limitatio. 1. Ut causa reconvencionis non sit spiritualis, vel criminalis secundum dicta n. 6. in princ. 2. Ut reus fraude, & dolo non procuraverit se conveniri coram Iudice Laico, eo fine, ut sic ipse haberet occasionem coram eodem ipsum reconvenire, ne agere debeat coram Ecclesiastico; nam fraus, & dolus nemini prodesse debent. 3. Ut casu, quo Iudex Laicus ex causa reconvencionis adversus Clericum sententiam tulerit, executionem ejus relinquat Iudici Ecclesiastico; nam exequi illam ipse non potest ob defectum Jurisdictionis, quam ille in Clericum, præcisè occasione reconvencionis, nullam habet. *Neque obstat*, quòd ex communi regula, ad quem cognitio causæ pertinet, ad eum etiam pertinere debeat executio; hoc enim solummodo verum est, quando executioni Ecclesiastica Libertas non obstat.

Neque contrarium probant Argumenta negativæ sententiæ. *Ad 1.* reconventio est quidem species conventionis, sed excepta, si non de Jure, saltem de consuetudine à Pontifice approbata. *Ad 2.* quamvis privilegium fori Clerico agenti coram Iudice Laico quoad effectum reconvencionis non auferatur Lege expressa, auferitur tamen voluntate tacita Pontificis, scientis consuetudinem Tribunalium admittentium reconvencionem, nec tamen contradicentis, cum possit. *Ad 3.* eo casu Clericus non prorogat Jurisdictionem Iudicis Laici in se, sed Pontifex hanc consuetudinem tolerans, & sic consentiens tacitè.

Quæritur 3. in quibus causis locum

habeat Mutua petitio, seu Reconventio? *2.* habere locum in omnibus, quæ specialiter in Jure non sunt exceptæ, & in quibus Iudices per modum conventionis possunt cognoscere. Ita Vallens. *hic §. 2. n. 2.* Carpz. *p. 1. const. 7. defn. 1. n. 4.* Haun. *tom. 5. tr. 3. n. 355.* Pirh. *hic n. 14.* König *n. 13.* Wiest. *n. 19.* & novissimè P. Friderich *tr. de for. comp. edit. 2. n. 602.* & P. Schmier *tr. de Judic. c. 4. n. 76.* Consentiant communiter DD. cæteri.

Extenditur 1. etiam ad causas Summarias: & quidem, si utraque sit Summaria, clarum est, & constat ex *Clem. 2. §. verum de V. S.* Si una sit Summaria, altera Plenaria, distinguendum est; nam si Summaria dilationem patitur, pari passu cum Plenaria ambulare potest, & expeditio illius differri, dum expeditio possit etiam Plenaria. Si verò Summaria causa celerem expeditionem postulat, Plenaria longiores dilationes exigit, procedit quidem Reconventio quoad prorogandum Iudicem, ut patet ex *Clem. 2. cit.* quæ loquitur indistinctè; non tamen procedit quoad alterum effectum, ut simul, & unâ sententiâ ambæ causæ terminentur, nisi parte volente. *Vall. n. 2. cit.* Pirh. *n. 14. hic.* Sannig *c. 2. n. 1.*

Extenditur 2. etiam si causa reconvencionis sit diversi generis à causa conventionis, modò Iudex sit capax Jurisdictionis, quam causa reconvencionis exigit, ut contra Antonium Fabrum, & alios quosdam cum communi notat Haunoldus, Sannig, Wiestner, Friderich *l. cit.* Atque hinc illi, qui agit actione empti, proponi potest actio mutui, commodati &c. *l. Præses 1. §. fin. ff. de var. §. extraord. cognit.* Ratio est, quia Jura, quibus Reconventio est introducta, generaliter, & sine restrictione ad ejusdem generis causas loquuntur.

Extenditur 3. contra eundem Antonium Fabrum cum communi cæterorum tam ad actionem realem, quam ad personalem, ita, ut si conveniar reali, reconvenire possim personali, ac vicissim, ob rationem allatam. *Neque obstat* his extensionibus *l. cum Papinianus cit.* ubi dicitur *in eodem negotio*; nam negotij nomine hic non intelligitur causa, ut malè Anton. Faber; sed instantia, seu Judicij exercitium: & hoc indicat ratio *l. cit.* nempe quòd actor non debeat dedignari Iudicem in eodem negotio, i. e. instantia, eum, apud quem ipsemet instat contra reum. Dixi autem in responsione, *Quæ specialiter in Jure non sunt exceptæ.* Et tunc

Dub. 1. In quibus causis non admittatur Reconventio? *2.* plures causas exceptas enumerant Marant. *p. 4. dist. 6. à n. 24.* Nicol. Rodriq. *in Rubr. h. tit.* Haun. *tom. 5. tr. 3. à n. 361.* Vall. *§. 2. hic n. 3.* Trib. *seqq.* Pirh. *n. 26.* Sannig *c. 2. n. 4.* § *seqq.* König *à n. 14.* Wiest. *à n. 20.* & novissimè P. Friderich *de for. compet. edit. 2. n. 603.* & P. Schmier *tr. de Judic.*

Judic. c. 4. à n. 78. Præcipuas enumero. Itaque locum non habet reconventio

1. *In causis executivis*, seu habentibus paratam executionem, ut fit in debitis confessionatis; quia hujusmodi causæ executivæ sunt certæ, & liquidæ. Sed contra liquidas non datur reconventio, cum in illis cesset ratio, & finis. Excipe, nisi reconventionis causa sit æquæ executiva, & intra terminum primæ executionis liquidari possit; tunc enim admitti reconventionem posse docuerunt Didacus Perez, & Azevedo, quos citat, & sequitur Gonz. *in c. t. h. tit. n. 6.* alioquin solum accipit effectum prorogationis.

2. *In causa Deposti*: quia cum propter exuberantiam bonæ fidei tam privilegiata sit, ut nullam prorsus exceptionem, deductionem, retentionem, vel compensationem admittat *c. bona fides 2. de deposit. l. si quis 11. princ. C. eod. l. fin. §. ita tamen. fin. C. de compensat. & §. in bonæ 30. Inst. de action.* æquum est, ut neque reconventionem, quæ simul procedat, admittat: *que simul procedat*, inquam; nam si in hac causâ reconventio proponatur, operabitur saltem effectum prorogationis, ut istius causâ ab eodem Judice discuti, & definiri possit. P. Wiest. *hic n. 25.*

3. *In causa appellationis*; quia, ut bene Haun. *n. 366.* Judex appellationis unice ad hoc eligitur, ut judicet super sententia Judicis in prima instantia, & eam vel approbet, vel reformet. Neque obest, quod Judex appellationis succedat in locum Judicis à quo, & appellatio reducat causam ad eum statum, in quo fuit tempore litis contestatæ; nam hæc principia solum procedunt quoad ea, quæ in prima instantia fuerunt deducta: cum igitur reconventio non fuerit mota coram Judice à quo, etiam moveri non poterit coram Judice ad quem, sed reus sibi ipsi imputare debet, quod in prima instantia actorem non reconvenit.

4. *In causa Spolij*; nam spoliatus agens Judicio possessorio reconveniri à reo non potest, sed ante omnia restituendus est, & deinde cogendus, ut Adversario suo respondeat, ut latius dicitur *infra Tit. 13.* Proceditque hoc probabilius etiam casu, quo remedio *redintegrande* agitur contra tertium, qui non spoliavit, sed rem ablatam detinet, si mala fide detineat; quia instar spoliatoris est. P. Friderich *tr. de for. compet. edit. 2. n. 603.* Excipitur, si reconventio fiat super spolio in diversa re; tunc enim procederet reconventio, quia hoc casu privilegiatus ratione spolij non uteretur privilegio suo contra pariter privilegiatum.

5. *In causis Feudalibus*, si agitentur coram Paribus Curia feudalis, vel domino directo Feudi; nam coram his Actor conveniens Vasallum reum reconvenire super causâ allodiali non potest, nisi aliunde Jurisdictionem Ordinariam, vel Delegatam ha-

beant: & ratio est, quia non habent Jurisdictionem, nisi quæ ex Lege Feudorum ipsis competit; cons. extra causam Feudalem non possunt cognoscere.

6. Non permittitur Actori reconventio reconvenire iterum reum: ne nimia Petitionum coacervatio Judicem plus æquo gravet, sibi que mutuo actor, & reus officiant. Sibi igitur actor imputare debet, quod actiones illas, quas sibi competere scivit, & ab initio statim complecti potuit, non intentarit.

7. Denique excipitur omnis causa, de qua ex natura causæ, vel Principis voluntate Judex conventionis, etiam assentientibus partibus, cognoscere nequit: qualis est causa spiritualis respectu Judicis Laici; causæ reservatæ Principi, vel alij majori Judici respectu illius, respectu cujus sunt reservatæ; causæ Allodiales respectu Parium Curia feudalis &c. Ratio est, quia tali casu non persona Actoris, sed qualitas causæ eundem Judicem dedignatur.

Dub. 2. an reconventio locum habeat in causis Criminalibus? *Re.* distinguendo inter quatuor casus, de quibus dubium istud potest procedere: *Vel enim 1.* Civiliter conventus vult criminaliter accusare. *Vel 2.* accusatus criminaliter vult accusatorem civiliter convenire. *Vel 3.* accusatus civiliter vult etiam civiliter accusare. *Vel denique 4.* criminaliter accusatus vult accusatorem suum etiam criminaliter reaccusare.

Si primum, locus est reaccusationi, ut ex communi RR. docent Gonzal. *in c. 1. h. tit. n. 12.* Haun. *tom. 5. tr. 3. n. 370.* Pirh. *n. 15.* Wiest *n. 22.* & sumitur *ex l. fin. C. de ordin. judic.* Ratio est, quia causâ criminalis est privilegiata, ut ea pendente super qualibet Civili superfedatur: & hinc si hoc fiat, super causâ Civili antè mota ab actore sententia ferri non poterit, usquedum pronuntiatum super criminali opposita à Reo fuerit.

Si secundam, reconventio non admittitur *l. consensisse 2. §. item si 4. v. sed Et si agant. ff. de judic.* quia causâ Criminalis, tanquam magis principalis, facit silere Civilem *l. fin. cit. & adulterij 33. C. ad Leg. Jul. de adult.* Hinc illa pendente Civilis intentari non potest.

Si tertiam, locum habet reconventio. Marant. *p. 4. dist. 6. n. 68.* Nicol. Rodriq. *in Rubr. h. tit. q. 8. n. 14.* Sannig *c. 2. n. 3.* Haun. *l. cit. n. 367.* & hoc teste omnes. Ratio est, quia Reus proprium suum interesse prosequitur, & reaccusatio magis adhæret naturæ reconventionis Civilis.

Si quartam, non potest accusatus reaccusare accusatorem suum *can. neganda 2. §. sqq. caus. 3. q. 11. l. neganda 19. C. de his, qui accusare §. c. l. si quis reus 5. ff. de public. judic.* ubi eleganter Ulpianus ait, *Constitutionibus observari, ut non relatione criminis, sed innocentia reus purgetur.* Excipe 1. quando accusatus prosequitur suam, vel suorum injuriam;

riam; tunc enim reaccusationem Leges concedunt cuivis, & conf. etiam adversus accusatorem suum *l. neganda cit.* 2. Non excluditur recriminatio, quæ Reum revelat, & crimen, quo premitur, exiit *l. qui cum 14. §. si libertas 6. ff. de bonis libert.* 3. Potest accusare de majori crimine; quia majus trahit ad se minus, & interest Reip. majus delictum citius punire. Barb. in *l. qui prior n. 69. ff. de Judic.* & apud hunc Angel. Salicet. 4. De quocunque crimine potest accusatus reaccusare, si crimina sint connexa. Ita praxis omnium ferè Tribunalium. 5. Denique de quovis crimine reaccusatio fieri potest coram Judice, qui sit competens respectu utriusque.

12 **Quæritur 4. quis effectus sit mutua petitionis, seu reconventionis?** 1. Effectus ex ea oritur duplex. Primus est Prorogatio Jurisdictionis; quia per reconventionem actor reconventus ita subjicitur Judici, eoram quo causam agit, ut in causa reconventionis eundem, licet aliàs sibi incompetentem, recusare non possit. Barbos. in *l. 29. ff. de Judic. n. 82.* Carpz. *p. 1. const. 7. def. 1. n. 7.* Brunnem. in *l. cum Papinianus cit. n. 5.* Gonzal. in *c. 1. h. tit. n. 7.* König *n. 26.* & constat ex *l. cit. ibi: Nulla ei opponenda exceptio, quòd non competens Judex agentis esse cognoscatur.* Neque obstat *l. si se 1. & l. seq. ff. de Judic.* ubi ad prorogationem requiritur consensus partium; nam hoc principium, ut ex verbis *l. si se cit. ibi: si se subjiciant,* constat, procedit solum in prorogatione ab homine facta; hæc autem prorogatio, de qua in casu nostro, inducitur vi Legis, & effectum habet etiam contra invitos *arg. l. inter 83. §. si Stichum 1. ff. de V. O.*

Secundus effectus est processus simultaneus; quia causa reconventionis simul cum causa Conventionis tractanda est. Modus autem hic observandus. 1. Cum actor libellam conventionis, & reus libellum reconventionis obtulerit, prius respondere debet reus libello actoris, & deinde actor Libello rei reconvenientis. 2. Sequitur contestatio litis, & post hanc actus Judiciales, qui de utraque causa vicissim, & si fieri potest, eadem die expediri debent *c. intelleximus 1. & c. seq. v. cum ea de Ordin. cognit. junct. Clem. 2. v. nos usum de V. S.* 3. Si de utraque simul liqueat, utramque Judex terminabit unâ sententiâ *c. 1. hic.* Si alterutra altiore indagine exigat, altera, de qua jam liquet, suspendi debet, usque dum etiam de altera liqueat, ut sic demum unâ sententiâ, saltem prolatione (nam realiter duæ sunt) utraque terminari possit. Excipe, si periculum sit in mora, vel reus privilegio suo

renuntiet; est enim datum in favorem Rei. Quodsi tamen Judex, proposita causâ reconventionis, super conventionem sola sententiam proferat, ipso Jure valebit juxta communem, sed tum appellationi locus erit. 4. Sententia sic concipietur, ut in ea primò scribatur caput Conventionis, deinde caput Reconventionis, & unum post aliud legatur, & proferatur, ita ut semper prærogativa detur Actori. Vallens. *hic §. 3. n. 3.* Carpz. *p. 1. const. 7. def. 1. n. 5.* Pirh. *hic n. 19.* Sannig *c. 3. n. 3.*

Dubitatur, quo tempore proponenda sit Reconventio, ut effectus hos operetur? 1. ut utrumque effectum operetur Reconventio simultanei processûs, & prorogationis, necesse est eam proponi ipso litis exordio *c. ex litteris 1. h. tit. Clem. 2. v. verum de V. S. & Auth. & consequenter C. de sent. & interloc. aut saltem statim post litis contestationem, antequam litigantes ad alios actus Judiciales progrediantur, uti docent Gonzal. in *c. 1. cit. n. 7.* Barb. in *l. qui prior 29. ff. de Judic. n. 22.* & ab hoc relati; nam ea, quæ in continentibus fiunt, inesse creduntur *l. Juris gentium 7. §. qui in 5. ff. de pact. l. lecta 40. v. dicebam ff. de reb. credit.* Si post litem contestatam moveatur reconventio, solum effectum prorogationis habet *arg. c. dispendia 3. v. reus de rescript. in 6.* non etiam processus simultanei; ne causæ conventionis decisio cum damno actoris sufflaminetur. Marant. *p. 4. dist. 6. n. 5.* Brunnem. in *l. cum Papinianus cit. n. 9.* Barbos. *l. cit. n. 26.* Zœf. *h. tit. n. 10.* König *n. 28.* & alij communiter.*

Potest autem Reconventio ad effectum prorogationis solum impetrandum proponi toto tempore, quodurat idem Judicium, usque ad sententiam definitivam. Gloss. in *c. 1. h. tit. v. in continenti*, Abb. *ibid. n. 12. & 13.* Barbos. *n. 6.* Gonz. *n. 7.* Laym. *n. 17.* Carpz. *const. 1. def. 2.* Brunnem. *l. cit. n. 11.* Pax Jordan. *hic n. 5.* Pirh. *n. 17.* Haun. *tr. 3. cit. n. 339.* Colligitur ex *c. dispendia cit. v. reus*, ubi generaliter dicitur, reum posse convenire actorem durante eodem Judicio; durat autem idem Judicium usque ad sententiam definitivam. *Conf. ex ratione*; quia reus in reconventionem est actor. Gloss. in *c. dispendia cit. v. experiri.* Sed in potestate actoris est uti Jure suo agendi, quando vult. Ergo idem erit in causa Reconventionis. Unde cum *c. ex litteris. 1. h. tit. & Auth. & consequenter cit.* dicitur, statim, & in continenti reconventionem movendam, id intelligendum est, si reus reconvens vellet litem reconventionis terminari simul cum lite conventionis.

TITULUS V.

De Litis Contestacione.

SUMMARIUM.

1. Contestatio Litis est principium Judicij.
2. Ejus definitio.
3. Divisio.
4. Pertinet ad substantiam Judicij.
5. Differentia ejus à Positionibus, & Articulis,

Quando Reus legitime citatus, Actoris intentione percepta, exilimat actionem inique contra se motam, vadimonium subire, actori contradicere, & pratenfam actionem à se amoliri decernit, quod per *Litis Contestationem* contingit. Hæc fundamentum, & Principium Judicij dicitur; nam ab hac proprie Judicium incipit *c. super questionum 27. & ibi Gloss. V. litis exordium. de Offic. Delegat.* Neque obstat textus *S. fin. Inst. de pen. tem. litig. ubi Imperator, Omnium,* inquit, *institueendarum Actionum principium ab ea parte Edicti proficiscitur, quando Prætor edicit de in jus vocando;* nam ut bene Pirh. *hic in princ.* monet, citatio hoc textu dicitur *principium institueendarum actionum,* non verò etiam Judicij constituendi proprie loquendo: & Ratio est, quia priusquam Judicium constituitur, edi libellus, & reus citari debet: & ideo *l. edita 3. C. de edend. dicitur,* quod *edita actio non ipsam litem constituat, sed futura litis speciem demonstrat;* Judicium enim proprie per litem contestationem suscipitur. Nominis origo fuisse dicitur, quod Actor, & Reus olim coram Judice testes adduxerint, & ordinato solemniter Judicio, dixerint, *Testes estote.* Hodie retinetur quidem vocabulum, sed testes non requiruntur; quia Lis contestari nunc dicitur per solam petitionem Actoris in Jure propositam, & responsum Rei animo litigandi. His suppositis.

2 Queritur 1. quid sit *Litis Contestatio?* *Est fundamentum Judicij per petitionem Actoris in Jure propositam, & congruam Rei responsum secutam animo litigandi.* Ita quoad rem omnes, & colligitur ex *c. un. h. tit. ubi dicitur, quod non per positiones, sed per petitionem in Jure propositam, & responsum secutam litem contestatio fiat.*

Dixi 1. per petitionem Actoris, & responsum Rei: quod ordinariè fit, dum actor vel ad interrogationem Judicis, vel per seipsum repetit narrata, & petita Libelli sui; reus verò se absolvi petit ab instituta actione. Bartol. in *l. un. C. h. tit. n. 3. Gaill. l. 1. obs. 73. n. 2. & 3. Pirh. hic n. 2.* Perinde autem est, hanc petitionem, & responsum proponi per ipsum Actorem, & Reum, vel per eorundem Tutores, Curatores, Procuratores,

- horumque responsumibus:
6. Quomodo inducatur?
  7. Per quas Exceptiones impediatur, aut retardetur?
  8. Qui sint ejusdem effectus?

Syndicos &c. *l. rem novam 14. S. patroni 1. C. de Judic. Quin etiam per responsum Advocati fit litem contestatio c. cum causam 62. de appellat. Abb. in c. un. cit. n. 14. Durand. in Specul. l. 2. p. 2. tit. de lit. contest. §. 3. Vallens. hic n. 11. Pirh. n. 7. König n. 7. Sannig. c. 2. n. 1.* Neque refert, an responsum Rei proponatur per negationem, quâ is neget narrata esse vera, an per confessionem, modò ea fiat animo litigandi, ita ut appareat eum non velle cedere lite, sed velle subire judicium; nam Jura, & Canones simpliciter dicunt, per petitionem in Jure propositam, & responsum secutam fieri contestationem litem, non distinguendo, utrum fiat negando, vel confitendo. Pirh. n. 5.

Dixi 2. in Jure propositam; nam Contestatio Litis debet fieri in Jure, seu Judicio, & extra hoc fieri non potest *arg. l. voluit ff. de interrog. in Jur. faciend.* alioquin quotiescunque rusticus aliquis extra judicium ab alio peteret equum v. g. & alter negaret, fieret litem contestatio, & sic Judicium constitueretur absque Judice: quod omnino absurdum est. An responsum Rei, & conf. contestatio litem fieri debeat præsentem per se, vel per Procuratorem suum actore, litigant inter sese DD. & affirmativa desumi videtur ex *Auth. qui semel C. quomod. & quand. Jud. ubi quod actor, porrecto libello, recesserit, in causa, quasi lite non contestata, proceditur.*

Conf. quia Litis contestatio ex suo nomine videtur simul, & eodem tempore, & utraque parte præsentem fieri debere. Sed contrarium cum communi tenent Abb. *hic n. 7. Fagn. n. 37. Vall. §. 1. n. 7. Gonz. n. 8. Wagnereck ibid. Pirh. hic n. 3. Haun. l. cit. n. 409. König n. 8. Wiest, n. 10.* & hoc teste receptum est praxi plurimum Tribunalium, præsertim Ecclesiasticorum, juxta quam sufficit, responsum Rei ad petitionem actoris sequi ex intervallo, etiam absente actore. Colligitur ex *c. un. h. tit. ubi ad litem contestationem tantum requiritur actoris petitio, & rei responsum.*

Et confirmatur ex *c. dudum 22. de elect. & c. cum causam 62. de appellat. ubi ad litem contestandam sufficit Advocati responsum, si per reum non revoceatur.* Ergo non consideratur utriusque partis præsentia. Ratio est, quia libello per actorem in Judicio semel oblato, ejus petitio

tio durat usque ad responsonem Rei *arg. l. eum qui 22. ff. de probat.* scripturæque semper loquitur *l. cum pretium 9. ff. de liberal. caus.* & ideo reus postea respondendo videtur uno tempore cum actore concurrere *l. consensu 2. §. unde 2. ff. de O. & A.* Ex quo corrui argumentum pro *Conf.* allatum. Ad *Auth.* allegatam dico meritò tunc procedi, quasi lite non contestata; quia ob recessum actoris à petitione, & iudicio non datur concursus animorum requisitus ad contestationem litis.

Dixi 3. *animo litigandi*; nam hic requiritur ad contestandam litem: & hinc etiam proponatur narratio facti, & Adversarius factum neget, non statim hoc ipso fit contestatio litis: & ratio est; quia qui narrat, vel ponit aliquid promissum, dictum, factum &c. per hoc non ostendit statim se litigare velle. *Fagn. n. 44. §. seqq. Vallenf. §. 1. n. 7. Pirh. n. 4. König n. 12. Sannig c. 1. n. 4.* Non tamen est necessè, ut actor in sua narratione, vel petitione, aut reus in sua responsonie expressè dicat, se petere, vel respondere animo contestandi litem, vel contendendi; quia in dubio semper præsumitur actor narrare, vel petere, & reus respondere eo animo, etiam si id verbis non exprimat, ut cum alijs notat P. Wiest. *hic n. 9.* Excipitur ergo tantum, quando reus expressè protestatur, se non animo contestandi litem, sed potius iudicis informandi causâ respondere ad petitionem Actoris; nam eo casu contestatio litis non inducitur per huiusmodi responsonem cum tali protestatione datam. *Abb. in c. im. cit. n. 10. Mynsing. cent. 3. obs. 74. n. 6. Pax Jord. hic n. 5. Vallenf. n. 9. Haun. n. 405. Pirh. n. 6. König n. 14.*

Neque obstat, quòd protestatio actui contraria nihil operetur; hoc enim, ut bene observat *Mynsing. cent. 3. obs. 74. n. 11.* solum verum est, quando protestatio ordinatur ad tollendum factum, non autem, quando ordinatur ad tollendam mentem facti: & ratio disparitatis est, quia facta infecta fieri non possunt; possunt autem declarari alia mente facta, quam fortassis interpretaretur iudex, vel Adversarius.

Hoc secundum fit in casu nostro; nam responso Rei multiplicem finem recipit, cum fieri possit animo contestandi litem, vel solum causâ aliter informandi iudicem. Unde cum reus sic protestatur, idem est, ac si diceret, se per suam responsonem nolle se obligare ad subeundum iudicium: quod nihil contradictorij continet.

3. Queritur 2. quotuplex sit Litis Contestatio? 4. multifariam dividi, maxime autem tripliciter. 1. Enim dividitur in Solemnem, & Simplicem. Solemnis, quæ etiam Formalis dicitur, est, quæ fit verbis conceptis, vel præscriptis juxta Stylum Curie. Non solemnis, quæ etiam

Simplex appellatur, vocatur illa, quæ sine certa verborum præscriptione fit, & fieri potest quovis modo, facto, vel actu signante petitionem Actoris, & contradictionem Rei animo litem contestandi.

2. In Affirmativam, & Negativam. Affirmativa est, quando reus fatetur petitionem Actoris; Negativa, quando eam dititetur. Prior subdividitur in Simplicem, seu Absolutam, & in Qualificatam, seu conditionatam. Simplex est, quando reus simpliciter, & absolute fatetur intentionem Actoris, nullam subjiciendo Exceptionem peremptoriam, sed offerendo se ad solutionem.

Qualificata, quando reus fatetur quidem delictum, vel petitur ab actore propositum, sed opponit exceptionem exclusivam intentionis actoris, ut si fatearis, temeritas accepisse pecunias à Titio actore, sed solvisti jam, aut transegiſſe cum illo. Quoad istam exceptionem reus fungitur partibus actoris, & conf. eam probare debet *l. in exceptionibus 19. ff. de probat.* Negativa contestatio etiam duplex est, *Explicita*, quando simpliciter absque ulla conditione, qualitate, vel limitatione negatur intentio actoris; & *Implicita*, quando negatur cum quadam reduplicatione v. g. *Nego narrata, ut narrantur, vera esse, & petita, ut petuntur, fieri debere*; his enim verbis reus simpliciter dicit aliqua vera esse, & aliqua falsa: & hinc reus ita contestans litem, nec de simplici negatione coargui potest, nec de simplici confessione, sicque evitat simul poenam statutam negantibus *l. fin. ff. de R. V. & Auth. item possessor. C. qui potior, in pign.* & simul etiam haberi non potest pro confesso, sicque nec pro condemnato *l. un. C. de confessis*.

3. In Generalem, & Specialem. Generalis est, cum reus generaliter dicit, *Nego narrata vera esse, & petita debere fieri*, ita, ut non constet, an neget omnia & singula, an verò neget tantum collectivè omnia vera esse, omniavè debere. Specialis est, quando ad singula narrata, & petita respondetur negative.

Sed hæ divisiones non multum utilitatis habent, & pluribus displicent; nam 1. quæ dicitur Contestatio non solennis, non est propriè Litis contestatio, sed acceptio iudicij; omnes enim admittunt, in quibusdam casibus, de quibus *num. seq.* non requiri contestationem Litis; ab omnibus autem in quibuscunque causis requiritur aliquid, quod contestationi litis æquivaleret. 2. Quæ dicitur Litis contestatio affirmativa simplex, vera litis contestatio nullo modo esse potest, cum sic confessus animum litigandi non habeat. Unde in tali casu iudex non feret sententiam, sed tantum præceptum reo injunget, ut intra certum tempus satisfaciatur *l. si debitori 21. ff. de iudic. Rosbach. Prax. Civil. tit. 49. n. 3. König hic n. 13.* cum alijs. 3. Quæ vocatur Affirmati-

mativa Qualificata, secundum quod affirmativa est, non est litis contestatio, sed responsio ad Positionem; secundum quod vero Litis contestatio est, nempe secundum oppositionem, negativa est. Patet igitur, Litis contestationem semper fieri debere per aliquam contradictionem.

4. Quæritur 3, an Litis contestatio requiratur ad substantiam Judicij?

u. affirmative, & quidem adeo, ut eâ prætermisâ, regulariter loquendo, totus Processus sit irritus, & conf. etiam sententia. Sumitur ex c. un. b. tit. & l. un. junctâ *Auth. offeratur C. eod.* & receptum est passim apud DD.

Ratio est, quia litis contestatio est basis, fundamentum, & ut DD. loquuntur, quasi Lapis Angularis Judicij, quo deficiente nihil superædificari potest.

Et hoc ita verum est, ut neque mutuo consensu partes illi renuntiare possint, aut Judicis autoritate illa remitti, ut rectè observant Mynsing, *Cent. 3. obs. 74. n. 1.* § 2. Gaill. l. 1. obs. 75. n. 1. § 2. Hiltrop. p. 3. tit. 1. n. 6. Carpz. p. 1. conf. 10. defm. 8. n. 1. & reliqui tum Canonice, tum Legitate. Ratio est, quia quæ ad solennitates Judiciorum pertinent, sunt Juris publici, cui pactis privatorum derogari non potest l. *ius publicum 38. ff. de pact.*

Potestque Judex ad litem sic contestandam partes compellere opportunis, & competentibus Juris remedijs, ut Marant. p. 6. memb. 10. n. 9. Hiltrop. l. cit. n. 7. Carpzov. defm. 12. Haun. tr. 3. cit. n. 435. König bic n. 9. Wiest. *bic n. 14.* aliique testantur. Excipitur, si pars litem contestari renuat ex justa causa, e. g. quòd de propositis Exceptionibus fori declinatorijs, & alijs dilatorijs prius sit cognoscendum c. *inter 20. de sent.* § *re judic.*

Dixi regulariter loquendo; nam in aliquibus casibus Judicium subsistit etiam sine contestatione litis. Et quidem 1. in *judicij summarijs*. Marant. memb. 10. cit. n. 2. Mynsing. cent. 1. obs. 1. n. 2. § cent. 3. obs. 74. n. 1. 3. § 4. Gaill. l. 1. obs. 75. n. 1. Barbof. *bic n. 6.* Gonz. n. 10. Wagnereck not. 4. Carpz. def. 8. n. 3. Haun. n. 430. § 431. & sumitur ex *Clem. 2. de V. S.* Ratio est, quia in his Judicij omnnes solennitates Juris positivi, quibus accenseretur solennis contestatio Litis, omitti possunt, & illæ duntaxat observandæ sunt, quæ de Jure naturæ desiderantur.

Causis summarijs accenseri debent omnes illæ causæ, in quibus de Stylo Curie summarie proceditur; nam Stylus Curie pro Lege habetur c. *ex litteris 11. de Constit.* & c. *licet 2. de præb. in 6.* Et sic sub prætextu Styli Judiciorum multi Processus hodie salvari possunt, qui aliàs notoriæ nullitati subjacerent ob defectum contestationis litis.

2. In *Causis Appellationis*, modò in prima instantia lis contestata fuerit, & in secunda à partium altera non exigatur. Ita habetur c. *per tuas 58. de appellat.* & l. *fin.*

S. *illud 4. C. de tempor. appell.* & docet *ibid.* Gloss. *V. exordium*, Hiltrop. n. 13. Gaill. *obs. 76. n. 1.* Mynsing. l. cit. Barb. n. 6. Haun. n. 427. Pirh. n. 10. Wiest. n. 13. èltque ita decisum in *Rota decis. 1. de lit. contest. in novis n. 1.* Ratio est, quia licet causa appellationis sit diversa instantia, tamen eadem causa est: unde effectus contestationis litis durabit etiam post sententiam, in prima instantia latam, in causa appellationis, nec per eam extinguatur, aut suspenditur. Procedit autem istud de Jure communi; nam hodie in Camera Imperiali aliter observatur, & in omnibus causis per Appellationem ad ipsam devolutis requiritur litis contestatio. *Ordin. Cam. p. 3. tit. 32. S. 4.*

3. In *Causis notorijs*; quia in his ordo Juris non est servandus c. *ad nostram 21. de Jurejur.* & in notorijs hic est ordo Juris nullum servare ordinem. Sichard. in l. 1. n. 3. ff. *de jurament. propt. calum. dand.* Et hinc si causa nullitatis sit notoria, i. e. si ex actis appareat causam esse nullam, non exigitur Litis contestatio. Gaill. *obs. 77. n. 1.* Hiltrop. n. 16. Barb. n. 6. Pirh. n. 10. Haun. n. 429.

4. In causa *coram Papa*, vel Principe proposita in Consistorio Principis. Mynsing. cent. 4. obs. 62. Gaill. *obs. 75. n. 8.* § 11. Hiltrop. l. cit. n. 12. & alij DD. communiter: & ratio est, quia autoritas Principis defectum Juris positivi supplet.

5. In *quibusdam causis spiritualibus*; & univèrsim in omnibus casibus, quibus non requiritur Libellus; cum enim Libellus sit origo litis, remisso Libello, remittitur etiam litis contestatio.

Illud tamen hic observandum bene monent Hiltrop. n. 11. Pirh. n. 10. König n. 10. Wiest. n. 13. & alij, in omnibus his casibus, in quibus omittitur litis contestatio, primum actum Judicialem, qui aliàs immediate fieri solet post litis contestationem, habere vim contestationis litis, videlicet eo ipso, quòd Judex incipit cognoscere de meritis causæ, & ad processum Judicij partium consensu progreditur.

Quæritur 4. quid sint *Positiones*, & *Articuli*, & quomodo à Libello, & Litis contestatione differant?

Positiones, dicuntur breves quædam enrrationes, seu assertiones alicujus facti ad causam controversam pertinentis, super quo petitur ab Adversario responderi, idque ideo, ut ponens, si ve Actor ab onere probandi per confessionem Adversarij releveretur. Gloss. in c. 1. *V. statumimus de confessis in 6.* Durand. in *specul. l. 2. p. 2. tit. de posit. S. 1.* § 2. Fagn. *bic n. 52.* § *seqq.* Pirh. n. 11. Sannig c. 3. n. 1. Wiest. n. 7.

Ex his Positionibus *Articuli* appellantur ex Positiones, quas Reus negat, & conf. Actor probare debet; cætera simpliciter nomen Positionum retinet, Marant. p. 6. tit. *de posit. n. 1. 6.* § 7. Gaill. l. 1. obs. 79. n. 3. Pirh. n. 13. *bic.*

Differt ab his Litis contestatio, & à Libello; quia nullam continent petitionem, sicut Libellus, & Litis contestatio: & præterea, quia Positiones regulariter fiunt post contestationem Litis. Addidi *Regulariter*; nam circa causam incidentem, v.g. Exceptiones Dilatorias, quæ probari debent, statim etiam ante contestationem Litis fieri debent, ut appareat ex responsione Adversarij, an, & quatenus sit probanda Exceptio. Hinc pro Regula traditur, quotiescunque probationes sunt necessariae, tunc Positiones tum ante, tum post litem contestationem fieri possunt ad relevandam Probationem. Gloss. in c. cit. Durand. l. cit. §. 4. princ. Gaill. obs. 79. n. 4. & 5. Pirh. n. 15.

Conveniunt autem cum Libello Positiones. 1. Quia ut Libellus, ita & ipsæ continent narrationem factorum. *Factorum*, inquam; nam quæ sunt Juris, per se sunt nota, & licet sit dubium Jus, non tamen in potestate respondentis est illud interpretari. Excipe, nisi Positio, seu Articulus fiat super Jure municipali, seu singulari, vel per consuetudinem introducto; hoc enim, cum in facto consistat, probabiliter ignorari potest juxta c. licet 1. de Constit. in 6. Unde etiam Positio de hoc fieri potest. 2. Positiones, & Responsiones, ut Libellus, in Judicij Ordinarijs debent offerri Judici in scripto, ut videat, an pertinentes sint, vel impertinentes; nam si tales sint, Judex sive ex officio, sive ad petitionem Adversarij rejicere illas, ut Libellum ineptum, debet, nisi velit litem suam facere. Gloss. inc. 1. cit. Gaill. obs. 81. n. 3. Fagn. hic n. 81. Pirh. n. 12. & 15. Sannig. c. 3. n. 3. & 4. 3. Tam Positiones ab Actore, quam Responsiones à Reo exhiberi Judici debent medio quodam Juramento: & quidem Juramentum Actoris *Dandorum* appellatur; Juramentum Rei *Respondendorum*. Actor jurat, se non animo calumniandi, sed juris sui tuendi causâ tales Positiones exhibere; Reus pariter jurat, se simili animo, & intentione respondere c. presentium 2. Sibi Gloss. in notat. de testib. in 6. Gaill. obs. 79. n. 10. & obs. 82. n. 1. Carpz. p. 1. cons. 10. def. 4. n. 4. Fagnan. n. 86. Pirh. hic n. 15. Sannig. c. 3. n. 4. 4. Reus non respondens, vel non ritè respondens ad Positiones incurrit contumaciam, cujus hæc poena est, ut quoad illas, ad quas non respondet, vel non ritè respondet, habeatur pro confesso, perinde ac si in Judicio confessus fuisset. Gloss. in c. 1. de confess. in 6. Gaill. obs. 80. n. 1. & 2. Pirh. hic n. 17. Intellege, si post comparitionem, & litem contestationem sit contumax in respondendo; nam ut bene advertit Gaill. n. 2. cit. contra non comparentem positiones, & articuli non habentur pro confessatis, sed ad probandum admittuntur: & hoc ideo; quia cum Judicium cum eo, qui nunquam comparuit, nondum sit inchoatum (inchoatur enim per contestationem litem, ut diximus) non possunt

etiam Articuli in contumaciam pro confessatis haberi. *Ordin. Cam. p. 3. tit. 15. §. 7. & tit. 43. §. 4. apud Gaill. l. cit.*

Quæritur 5. quomodo inducatur Litis Contestatio? 1. induci potest varijs modis. 1. Non tantum per negationem, sed etiam per affirmationem, ut n. 2. & 3. dictum est. Per negationem quidem, quando reus simpliciter negat narrata, & petita per actorem; per affirmationem verò, quando narrationem confessus ponit exceptionem e. g. quod debitum jam solverit, cum actore transegerit &c. 2. Per verbum etiam dubitativum e. g. ignoro ita esse: & hoc modo Procuratores, & hæredes, qui in facto alieno ignorantiam justè possunt prætere, litem contestari valent; nam qui dubitative respondet, videtur velle, ut probationes afferantur, quæ non nisi post contestationem litem recipiuntur arg. l. si quidem 9. junct. Gloss. V. dubitas C. de except. Marant. memb. 10. n. 7, Hiltrop. p. 3. tit. 1. n. 11. 3. Per delationem Juramenti factam actori à reo; hæc enim delatio videtur esse tacita confessio contentorum in Libello, quasi reus fateatur contenta in Libello vera esse, si actor juret: & hinc per Juramentum ab Actore præstitum perpetuatur actio, & interrumpitur præscriptio, sicut interrumpi dicemus infra per Litem contestationem. Hæc satis sunt explorata.

Dubium est, an per Exceptionem oppositam inducatur Contestatio Litis? Supponendum ex ijs, quæ dicentur infra Titulo 25. Exceptiones alias esse *Peremptorias*, quæ ipsam causam, & actionem perimunt, & tollunt; alias *Dilatorias*, quæ solum tendunt ad differendum Judicium, & causæ cognitionem. Rursum ex his posterioribus alias concernere personam Judicis, quibus contenditur esse incompetens, suspectus &c. quæ propterea *Declinatorie fori* dicuntur; alias spectare personam Actoris litigantis, quod personam standi in judicio non habeat, quia v. g. est excommunicatus &c. & hæc *Declinatorie Actoris* appellantur; alias merita causæ respicere, qualis est exceptio pacti temporalis, divisionis, excussionis &c. His notatis, ad dubium propositum

1. Per nullam ex his exceptionibus regulariter induci contestationem Litis. Non 1. per *Exceptionem Peremptoriam*, ut clarè decisum habetur c. si oblato 2. h. tit. in 6. & docet Hiltrop. l. cit. Vallens. hic §. 1. n. 10. Pax Jordan. n. 13. Pirh. n. 19. Ratio est, quia Litis contestatio fit per responsionem Rei ad petitionem Actoris: qui autem excipit peremptorie contra petitionem actoris, non respondet eidem; quia nec confitetur per hoc, neque negat, quod ab Actore petitur. Conf. per Litem contestationem ordinatur, & constituitur Judicium; per *Exceptionem Peremptoriam* autem

tem destruitur, ac perimitur. Igitur per eam Litis contestatio induci non potest.

Non 2. per *Exceptiones Declinatorias*, prout sumitur ex *l. eleganter 23. §. si quis 3. ff. de condit. indeb. l. ita aemum 13. C. de Procurat. l. fin. C. de except.* & docet Bartol. in *l. un. C. h. tit. n. 6.* Abb. in *c. un. eodem n. 18.* Hiltrop. tit. 1. cit. n. 17. Pirh. hic n. 18. & ratio est; quia tales exceptiones opponuntur ad declinandum Judicium, non ad litigandum; conf. deficit animus litigandi.

Non 3. per *ceteras Dilatorias*, quae causam concernunt; partim quia exceptiones dilatoriae sunt opponendae prius, quam lis contestetur; partim quia non iudicij suscipiendi, sed differendi causam proponuntur.

Dixi autem *Regulariter*; nam si contra Exceptionem à Reo propositam Actor replicet, & exceptioni contradicat, ex eo tempore, saltem quoad Exceptionem propositam, Litis contestatio suborta censetur; quia Litis contestatio inducitur per unius affirmationem, & alterius contradictionem: quod fit in casu praesenti; nam Reus excipiendo fit actor, & actor replicando fit reus, prior directè affirmat, posterior contradicit. Ergo &c.

Similiter Contestatio Litis fit casu, quo Reus respondendo ad libellum actoris diceret: *Nego, aut non credo narrata, prout narrata sunt, vera esse, vel petita, prout petuntur, fieri debere*; & licet vera essent, exceptionem tamen possem opponere, quia petitor v. g. debitum mihi donavit, aut mecum transegit &c. Gloss. in *c. fin. V. facta h. tit. in 6.* Abb. in *c. un. cit. n. 18.* Pirh. hic n. 20. Ratio est, quia talis responsio, licet exceptionem aliquam contineat, continet tamen etiam contradictionem animo litigandi, dum reus dicit se non obligari, vel non debere, quod petitur.

Quæritur 6. quando Litis contestatio impediatur, vel retardetur? *1.* Impeditur 1. Si reus expressè protestetur, se alio, quam litigandi animo respondere, ut dictum est *num. 2. v. Dixi 3.*

2. Impeditur, vel retardatur per oppositam exceptionem fori declinatoriam, vel aliam dilatoriam, v. g. quæ reus exciperet, Judicem aut, Judicij locum incompetentem, actorem excommunicatum, Procuratorem sufficienti mandato instructum non esse &c. nam ex natura sua ad impediendum Processum Judicarium tendunt, atque ideo ante litem contestationem opponi debent; alioquin non admittuntur, exceptis casibus infra ponendis *Tit. 25.* Sumitur ex *c. inter 20. de sent. & re judic. c. Pastoralis 4. de except. l. si quis 12. & l. fin. C. eod.* Ratio est; tum quia pars non opponens hujusmodi exceptionem ante litem contestationem, censetur illi tacitè renuntiare; tum quia Lex, aut Ju-

dex justè hoc modo pluit eum, qui debito tempore non excipit.

3. Circa *Exceptiones Peremptorias* distinguendum est; vel enim per easdem opponitur, nullam unquam actionem ortam fuisse; vel per illas excipitur, actionem, quæ aliquando orta fuit, per factam solutionem, transactionem, Jusjurandum, sententiam, & hujus transitum in rem judicatam jam competere defuisse; vel denique per illas excipiens tendit perimere, & elidere actionem, quæ orta est, & competit.

Siprimum, hujusmodi exceptionibus, ante litem contestationem oppositis, Litis contestatio impeditur, ut rectè Bartol. in *l. nam posteaquam 9. ff. de Jurejur. n. 7.* & suadet ratio; quia nullam habens actionem alterum in Judicio convenire non potest *l. si pupilli 6. §. fin. v. certe. ff. de negot. gest. Si secundum*, similiter impeditur Litis contestatio, ut clarè habetur *c. exceptionis 1. h. tit. in 6.* ibi: *Nisi de re judicata, transacta, seu finita excipiat litigator.* Ratio est, quia solutionis exhibitio-

ne, transactione, Jurejurando, sententiæ definitivæ in rem judicatam transitu finiuntur, & extinguuntur actiones, & obligationes, ut exploratum est apud omnes DD. atqui actio, & obligatio semel extincta non amplius reviviscit. *l. qui res 98. §. aream 8. v. nec admittim. ff. de solutionib.*

Sitertium, hujusmodi exceptio litem contestationem non impedit, ut clarè habetur *c. exceptionis 1. cit.* & ratio est, quia exceptiones istæ præsupponunt contestationem litem, cum ante hanc lis, & actio orta esse dici non possit. Igitur impedire eandem non possunt.

Quæritur 7. Qui sint Effectus Contestationis Litis? *1.* Varios habere effectus, si valida sit; nam si invalida est, nihil operatur, neque aliquem effectum habet. *Auth. offeratur C. h. tit. Hiltrop. tit. 1. de effect. lit. contest. n. 47.* qui 31. enumerat, alij adhuc plures.

Ex his aliqui sunt communes cum oblatione Libelli, & citatione, ut quòd inducatur litem pendentia, quòd causet vitium litigiosi in actione Reali, quòd perpetuet Jurisdictionem Judicis Delegati &c.

Speciales litem contestatæ effectus sunt.

1. Per Contestationem litem incipit Judicium, quod ante eam propriè, & simpliciter loquendo inchoatum dici nequit, ut dictum est *n. 1. h. tit.* & ratio est, quia ante litem contestatam non dicitur quis agere, vel petere sed tantum agere vel petere velle *l. amplius 15. ff. rem rat. haber.*

2. A tempore litem contestatæ incipit currere Instantia *l. properandum 13. C. de Judicij.*

3. Actio personalis per contestationem Litis fit litigiosa *l. 2. & ibi Bart. C. de litigios.* in quo efficacior est, quam citatio, quæ tantum facit rem litigiosam, quæ controversatur ab Actore Actione reali. *4.* Lite non contestata, sententia definitiva ferri non potest, ut dicitur ad *tit. 6. seq.*

5. Lite con-

contestata Judex amplius recusari non potest, nisi supervenerit nova suspicionis causa; quia in eum partes consensisse presumuntur l. sed § si suscepit 52. ff. de Judic. l. nemo 4. C. de Jurisd. omn. Judic. l. fin. C. de except.

6. Litis contestatio præcludit viam opponendi exceptiones dilatorias, nisi de ijs antea fuerit interjecta Protestatio, aut Judicio accepto ex nova causa emerferint, vel novissimè innotuerint c. inter 20. de sent. & re judic. l. si quis 12. & l. fin. cit. C. de except. l. nemo cit. l. exceptionem 19. C. de probat. l. ita denuum 13. C. de procurat. & ratio est, quia his exceptionibus per acceptum Judicium renuntiatum censetur.

7. Litis contestatio interruptit præscriptionem longi temporis, sc. 10. vel 20. annorum, quam reus inchoavit l. more 26. C. de R. V. in quo iterum fortior est ejus vis, quàm citationis, quæ tantum interruptit præscriptionem longissimi temporis.

8. Per contestationem litis temporalis actio perpetuatur usque ad 40. annos, à tempore contestatæ litis computandos l. fin. C. de præscript. 30. vel 40. ann. l. super 1. §. ad hæc 1. in fin. C. de annal. except.

9. Lite contestata Actiones pœnales, quæ ex delictis, vel quasi delictis descendunt, ad hæredes, & in hæredes in solidum transeunt §. non autem in fin. Inst. de perpet. & tempor. action. quantumvis aliàs ex Juris dispositione non nisi, quantum ad istos pervenit, competere l. un. in fin. C. ex delict. defunct.

10. Per litis contestationem

quasi contrahitur inter litigantes, ut neuter, adversario suo invito, possit discedere, nisi tanquam temerarius litigator ad damna, & expensas Adversario suo refarciendas condemnari velit §. 1. Inst. de pœn. tem. litig.

11. Post litem contestatam possessor bonæ fidei constituitur in mala fide quoad fructuum perceptionem, ita ut illos à die contestatæ litis non amplius lucretur, sed conservare illos, & actori, si is litem obtineat, restituere teneatur l. videamus 38. §. si actionem 7. ff. de usur. l. certum 22. C. de R. V.

12. Lite contestata non amplius currit præscriptio, sed interruptitur, etsi nullum aliàs requisitum desit, & tempus legitimum adhuc ante sententiam latam absolvatur: & ratio est, quia non amplius possessor habet ignorantiam rei alienæ l. litigator 2. C. de fruct. & lit. expens.

13. Missus in possessionem in reali actione post litem contestatam fit verus possessor. Menoch. retin. poss. remed. 9. n. 217.

14. Non admittitur post eam mutatio Libelli, ut dictum est Tit. 3. n. 13. Videantur de his effectibus Durand. Specul. p. 2. tit. de lit. contest. §. ult. Marant. p. 6. memb. 10. n. 15. Hiltrop. Process. Judic. tit. 1. de effect. lit. contest. Pax Jordan. l. 14. tit. 5. à n. 32. Gonzal. in c. un. h. tit. n. 10. Vallens. hic §. 2. Pirh. n. 27. König à n. 18. Sannig. c. 4. Wiest. à n. 19. & novissimè P. Schmier tr. de Process. Judic. c. 5. n. 54. & sqq.

